

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Samlet af K. L. Rahbek.

Dansk Læsebog og Exempelsamling til de
forandrede lærde Skolars Brug

bd.1

Kbh : Johan Frederik Schultz, 1799-1804

2 bd.: 1. Bind: 234 Sider. 2.Bind: 611 Sider.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

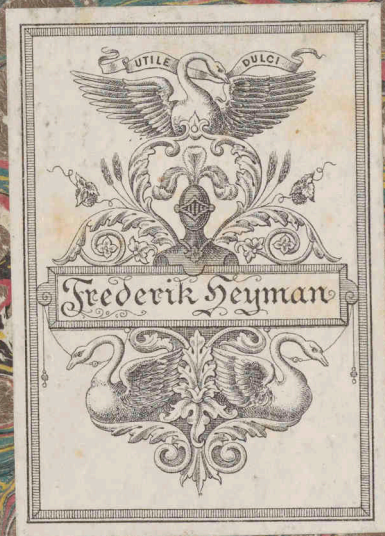
The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

89.69

Ra

d I

321-9t (9) No. 1

Dansk Skolemuseum,
KJØBENHAVN. K.

24

Joh. Carl Peter Heges

20 Dec: 1842

for

Jack.

Dan sk

L æ s e b o g

og

Exempelsamling

til

de forandrede lærde Skolars Brug.

Samlet

af

K. L. R a h b e k.

Første Bind.

Kjøbenhavn 1799.

Forlagt af Directeur Johan Frederik Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Dansk Skolemuseum.
Stormgade 3.
København.

Handwritten text at the top center, possibly a date or reference number.

Handwritten text at the top, possibly a date or reference number.

Handwritten text, possibly a signature or initials.

89,69

Handwritten text, possibly a date or reference number.

Handwritten text, possibly a signature or initials.

Handwritten text, possibly a signature or initials.

Handwritten text, possibly a signature or initials.

Handwritten text at the bottom, possibly a date or reference number.

Handwritten text at the bottom center, possibly a date or reference number.

Handwritten text, possibly a signature or initials.

Handwritten text at the bottom, possibly a date or reference number.

Handwritten text at the bottom, possibly a date or reference number.

Handwritten text at the bottom, possibly a date or reference number.

Handwritten text at the bottom, possibly a date or reference number.

Handwritten text at the bottom, possibly a date or reference number.

Deres

Højskræftelige Durchlauchtighed,

Fredrik Christian,

Hertug

til Schleswig Holstein Augustenborg,

Statsminister, Patron for Universitetet,

og Præsæs i den over Universitetet og de lærde Skoler ned-
satte Commission,

med

alle personlig, videnskabelig,

og borgerlig

Høiagtelses, Erbødigheds og Erkiendtligheds

Bøitelser helliget.

Druck

Verordnungen des Reichstages

Verordnungen

aus dem

Reichstage des Reichstages

Reichstage des Reichstages

Reichstage des Reichstages

Reichstage des Reichstages

aus dem

Reichstage des Reichstages

Reichstage des Reichstages

Reichstage des Reichstages

Reichstage des Reichstages

F o r t a l e .

Da det af den over Universitetet og de lærde Skoler nedsatte Commission blev mig overdraget, at samle en dansk Læsebog til de forandrede Skolers Brug, troede jeg det hensigtspassende, at indrette den saaledes, at den tillige ved Underviisningen i Fædrelandets skønne Litteratur som Exempelsamling — omtrent efter den Eschenborgske Mynster — kunde bruges. Det vilkaarlige og ufuldstændige i de hidtil brugelige Inddeeler af de forskellige Skriftslags bragde mig til at prøve en ny, tildeels bygget paa de af Professor Engel i hans Theorie der Dichtungsarten givne Grundideer. Enten — meener jeg — taler Skribenten i sit eget Navn, eller under et fremmed; i første Tilfælde enten fortæller og beskriver han, eller han underviser, eller han udtrykker Følelser. Alle Skriftslags syntes mig altsaa at kunne inddeles i det Fortællende og Beskrivende, det Didaktiske, det Lidenstabelige, som maaskee Engel vilde kalde det Lyriske og det Dramatiske, under hvilket ikke blot indbefattes egentlige Skuespil, men alle de Foredrag, hvor Skribenten taler under laant Person. Tillige forekom det mig tienligt i hvert af disse Slags at begynde med den meest pro-

saiste

saiste Underart, der dog endnu laae inden det skønnes Grændser og gradviis gaae frem til den meest poetiske, for derved at give Læreren Leilighed, ikke blot at gjøre Lærlingene opmærksomme paa Forskiellen mellem Poesie og Prosa, Digtkunst og Belsalenhed; men og at viise, hvorledes de gradviis gaae saaledes over i hinanden, at de egentlige Grændsestiel mellem begge ere umuelige at bestemme; og endelig syntes det ikke upassende efter Eschenborgs Maade, at meddeele en kort Efterretning om hver anført Skribent, samt — især ved de døde — at tilføie et Par Ord om hans Skrifter, og det valgte Stykkes Natur og Værdie.

Saa let denne Plan var at lægge, saa vanskelig var Udførelsen i det mindste for mig. Ikke lettelig lade tvende Hensigter sig opnaae paa eengang, uden gienfaldige Opoffrelser; mangt et Stykke, der for en dansk Exempelsamling vilde være en Prydelse, var saaledes ikke altid skikket at gives Ungdommen, end siige Barndommen, i Hænde; paa den anden Side anbefales atter mangt et Stykke ved vigtigt og lærerigt Indhold, uden at være ved sit Fordrag berettiget til at udmærkes mellem sin Forfatters skønne Arbejder. Ved alle Slige Collisioner har jeg altid anseet det for Pligt, at lade den æsthetiske Fuldkommenhed staae tilbage for den moraliske, Smagens Dannelse for Hiertets. Man misforstaae mig ikke, som jeg forfastede som umoralisk alt, hvad jeg ikke for Børns moraliske Dannelse troer passende. Anacreon, Archilochus og Aristophan ville vel for Mænd beholde deres Værdie, hvorvel de ikke for Børn ere en gavnlig Læsning. Heller ikke var det blot Stykker af saadanne Slags, jeg troede at burde udelukke; ogsaa saadanne, som vare over Ungdommens Fattærvne, over dens Interesse — om man vil tillade mig dette Udtryk — forekom mig upassende her. Adskillige af mine egne Vndlingsstæder, Vndlingsstykker, ja endog Vndlingsfribenter

i vor

i vor Litteratur, har jeg altsaa troet mig forpligtet at forbigaae, uden derfor at misstaae deres Værdie.

Paa den anden Side, troede jeg dog ikke at burde drive Hensynet til Indholdet saavidt, at jeg derover gandske tabte Indklædningen af Sigte. Var det end her min Hensigt meere at levere Exempler end Mynstre, troede jeg end, hvad og siden deels egen Erfaring ved det christianske Institut, deels den saare fortiente Overlærers Dr. Nissens Underviisningsmaade i den Kiøbenhavnske Skole, har stadfæstet mig, at Læreren var vel tient med, i de Stykker, han havde at giennemgaae, tillige at kunne giøre de unge hist og her opmærksomme paa Urigtigheder og Ufuldkommenheder i Udtrykket, samt paa Maaden, hvorledes disse kunne været forebyggede og afhiulne; har jeg end ydermere troet i Henseende til Skribenterne fra vor Litteraturs ældre Dage at burde være dobbelt overbærende, for at give Læreren Leilighed at udvikle Sprogets gradviise Forbedring og Fuldkommelse; da troede jeg det dog Pligt ikke at tage Exempler af saadanne Skrifter, der, saa interessant og lærerigt end deres Indhold maatte være, fra Foredragets Side aldeles ikke vare at anbefale. Saaledes — for ikke at saare nogen levende, ved at anføre ham til Exempel — saa høi Priis jeg end sætter paa min afdøde Vens F. Sneedorffs historiske Efterladenskaber, bære de dog alt for kiændelig Præget af, ikke at være udarbejdede til Trykken, men blot henkastede for at faae sidste Indklædning paa hans Læber, til at jeg her torde giøre Brug deraf.

Overalt ønsker jeg heller at bedømmes efter, hvad jeg har givet, end hvad jeg har holdt tilbage. Mangt et Stykke, som vel her fortiente et Sted, kan mueligen i den Mangfoldighed af Tidskrifter, hvor vore nyere Arbejder ere omsprede, være blevet mig ukjendt; mangt gaaet mig af Minde; ligesom jeg og seer, at denne Samling maaskee inden saare lang Tid vil behøve et Tillæg.

Det vilde være at fornærme de Lærere, denne Bog gives til Brug, om jeg vilde erindre, at Hensigten ikke kan være, at alle Stykker skulle læses, end mindre læses i den Orden, de findes her. Adskillige staae udtrykkelig, for at forsyne Læreren med Exempler ved Foredraget over Poesie og Rhetorik, adskillige for at sætte ham i Stand til at lede sine Lærlinge giennem Sprogets og Smagens Fremskridt. Ganske kunne disse ikke savnes her; at meddeele flere, vilde været at forstørre en Bog, der alt er større og dyrere, end jeg havde ønsket.

Endnu maae jeg tilføie, at jeg til Qvælses i mundtligt Foredrag vilde tilraade, først at bruge de lettere prosaiske, fortællende og beskrivende Stykker som Læsevelser, og naar de Unge deri have noget Færdighed, da til Declamationsøvelse at lade dem lære af de poetiske udenad. Efter min Overtydning og Erfaring dannes aldrig nogen god Declamator uden ved Versrecitation. De lidenskabeligere Stykker, som næste Bind tildeels kunde indeholde, skulde jeg derimod fraraade at anvende til dette Brug, da det for meere end de Unges mundtlige Foredrag torde være fordærveligt at vænne dem til at fremkunsle Lidenskaber, der endnu ere, og bør være over deres Aar.

For de især i første Hæfte indsnegne alt for hyppige Trykfeil maae jeg bede om Forladelse, og haaber jeg, de i det følgende sældnere skulle findes. Andet Bind, der indeholder den lidenskabelige og dramatiske Deel, skal usfor- tøvet følge.

Ballehuset den 30 Juli,

1799.

A. L. Rabbe.

Danff

Leſebog.

Forſte Wind

Første Afdeeling.

Den fortællende og beskrivende Skrivemaade.

S. 1—272

Anden Afdeeling.

Didactisk Skrivemaade. 272—532

Fortælling og Beskrivelse.

D. M a l l i n g,

(Statsraad og Deputered i Generaltoldkammeret.)

Hans her anførte Værk: Store og gode Handlinger af Danske, Norske, og Holstenere, kan med Føye formodes, at være i alles Hænder. Dets Plan og Tone angiver han selv i Fortalen, hvor han siger: Hvad Fortællingen selv angaaer, da har jeg for dem intet Mønster valgt; jeg har søgt, at fremsætte enhver især saaledes, som jeg omtrent mundtliggen vilde have fortalt dem for Folk af forskiellig Alder, naar jeg ønskede, at den unge skulde fatte, hvad jeg vilde sige, og den gamle ikke blive ked af at høre til. Dette har været min Hovedregel: derfor har jeg gjort mig Umage for Tydelighed og ei for kunstige Bendinger; for Korthed, og ei for mange Blade til et stort Bind".

Det er udkommet i Kiebenhavn 1777. Dplagt igien i Cørre 1783, oversat tvende Gange paa tydsk 1779 ved Captain Abrahamson, og ved en Ubekiendt; og paa fransk ved afdøde Pastor Mourier 1794.

Friderikshald var i Mæret 1658, da de Svenske saldt ind i Norge, en aaben Bye, uden Fæstning, og uden

Modværn. 1200 Ryttere, tilligemed nogle Godsfolk, fik Befaling af Carl Gustav, at gaae over Enningdalen, og bemægte sig den. De nærmede sig usformodentligen; og da de ikke ventede nogen Modstand, baade fordi de i Førveien havde erkjendiget sig om Tilstanden paa Stedet, saavelsom og fordi de forlode sig paa den norske Præst, Niels Olsen, der, for at skaffe Byen saa lang Møjlighed, som mueligt, formaaede dem til at hvile en Nat over paa Jddesletten, troede de at kunne drage derind i Magelighed, og uden at løse Skud. Men de bleve bedragne i Haabet. Borgerne havde benyttet sig af den korte Nattesfrist, Præsten forskaffede dem; de havde imidlertid, ved Hielp af to Compagnier Landsfolk, og nogle Bønder, som i en Hast løbe til, opkøstet sig et Brystværn af løse Steene; de havde ladet bringe to smaae Kanoner ned fra et Skib ved Friderikshald; de havde støbt sig Blykugler i udhulede Muursteene; og efter alle disse hurtige Tilberedelser vovede de ei alene at sætte sig til Modværge for at forsvare deres Bye, men gjorde endog saa tapper Modstand, at Fienden med al sin Magt ei saae sig i Stand til at vinde noget; hvorfor de maatte vende tilbage samme Wei, de vare komne, uden at udrette andet, end at opbrænde den Præstes Gaard, som saa snildt havde vidst at giøre Op- hold i deres første Fremgang.

Da Fienden var borte, fortsattes Arbeidet paa at opkøste Skandser. Man troede, at Friderikshald, som
en

en Bye paa Grændsen, vilde ikke længe blive fri for nye og stærkere Anfald; man indrettede derfor alt til Forsvar, det bedste man kunde; man fik flere Folk ind i Byen; og dette kom altsammen til Nytte Næret derefter, da den igien blev an'aldet med langt stærkere Magt, og beleiret med Iver i længere Tid; men forsvarede sig endnu med lige Tapperhed og Lykke.

Friderikshald, der saaledes ved sine Borgeres Foranstaltninger var fra en Grændse-Bye bleven, saa at sige, en Grændse-Fæstning, tildrog sig nu fremfor tilforn Naboernes Opmærksomhed, og blev derfor nu meer end ellers nødvendig for Carl Gustav, isald han vilde gjøre Fremgang i Norge. Dette foraaarsagede, at da han i Næret 1660, efter sit flette Hæld for Kiøbenhavn, besluttede at gjøre et Hovedangreb paa Norge, vendte han sin samlede Magt allerførst mod Friderikshald. Han lod sin Rigsfæltherre, Lorenz Ræge, sin General-Felttøimester, Gustav Horn, og Generallieutenant Stage, leire sig omkring den med 9000 Mand; han forsynede dem med salt, hvad der udfordredes til Beleiring, og gav dem Befaling til at gjøre sig al Umage, for at indtage den. De sparede heller intet, for at efterkomme deres Konges Villie, og vedligeholde deres egen Ære; de opfordrede Byen under haarde Trusler; de stormede ofte; de forbød Tilførsel; de lod kaste Mængde af Brandskugler ind; men alt forgieves. De norske Tropper i Byen vaagede og strede med utrætteligt Mod; Bor-

gerne blandede sig med dem til Arbeide og Strid; og, da det anlagte Magazin i Byen blev tomt, lode de dem spise i deres Huse, saa mange, som enhver var i Stand til at tage imod efter den Forraad, han havde. Udsal- det blev nu som i forrige Aar: at Svensken, nemlig, efter nogle Ugers forgieves Noie, maatte ophæve Bes- leiringen, af Frygt for at opoffre til Unytte endnu flere Folk end dem, der allerede vare tabte, hvilke beløbe sig til et anseeligt Antal.

Fra den Tid af havde Friderikshald igien Møjlighed til Aaret 1716; da Carl den Tolvte gik ind i Norge. Hovedanfaldet stode nu ei, som tilforn, først her. De Svenske droge op i Landet mod Christiania; men, efter at de havde opholdt sig der en kort Tid, fandt de ei tienligt, at lade Friderikshald bag dem; hvorfor de vendte tilbage igien, og besluttede, indtil videre at be- mestre sig den. Byen havde nu faaet sin Fæstning, Friderikssteen, og var ved den et betydeligt Sted, paa hvis Erobring en Fiendes Fremgang i Norge meget be- røede. Dette saae de Svenske; derfor vendte de Baa- ben imod den. Dette saae og de Norske; derfor blev det dem dobbelt vigtigt, at forsvare baade Fæstningen og Byen, men om ei begge kunde reddes, da Fæstnin- gen, som den for det hele Land betydeligste Deel, i hvordan det end gik med Byen. Denne Beslutning toge de, Borgerne i Byen med Krigsfolket paa Fæstnin- gen, og Krigsfolket med dem.

Carl den Tolvte nærmede sig, og begyndte sit Angreb først imod Fæstningen. Borgerne i Byen havde imidlertid nogen Nøglighed, men derfor vare de ei ledige. De havde bekostet sig en Stykpram, som de styrede om paa Vandet fra Sted til andet, hvor den kunde bruges med meest Fordeel; de havde oprettet imellem sig selv et Compagnie Frivillige, som bestode af Riismænd, Haandverkere, og Tjenestefolk, hvilke gjorde Udfald, saa tit de saae, at noget var at udrette til Tab og Skade for Fienden. Men endelig fik de andet at tænke paa, end at gjøre Udfald. Carl, som mærkede, at Fæstningen ei saa let overgaves, med mindre han først havde Byen, vendte sig mod den; han førde selv sine Folk an, og angreb en Morgen ganske tidlig. Alle Mand kom da i Gevær, og mødte, og slog; men den overlegne Fiende kunde ei holdes ude; fiendt saagodtsom ethvert Skridt maatte kjøbes med Blod, gif han dog frem, og bemægtede sig Byen.

Men var Carl end bleven Herre over Gader og Huuse, var han dog derved ei bleven det over Borgerne selv. Efter at de ligesaa tappert som Krigsfolket havde stridet for Skandserne, ja endog for Gaderne, fordeelde de sig, nogle til Fæstningen, andre paa Prammen, andre omkring i Fjeldene, nogle omkring paa Løfter og i Kieldere; og alle vegne fra bleve de ved at fyre ind i Gaderne, fornemmelig fra Fæstningen, hvor Commandanten med sit Mandskab var hurtig og kiel, deels af egen

egen Drift, deels ved Opmuntring af nogle af de fornemmeste Borgere, som vare der tilstede. Hensigten med denne fortvarende Hidsighed var, at jage Fienden ud igien, paa det han ei under Skul af Byens Huuse skulde blive desto mægtigere mod Fæstningen. Dette lode de Kongen vide, da han, nogle Timer efter at have indtaget Byen, sendte en Trompeter til Fæstningen, for at bede om Stilstand paa en kort Tid; og dette overbevistde ham om strax efter; thi da de saae, at Krud og Rugler ei vare virksomme nok til at jage ham bort, skrede de til det yderste Middel, de havde aftalt, nemlig, at tænde Byen i Brand. Her blev da een af de ualmindeligste Scener, Historien maler. Borgerne løbe om, og tændte Ild i deres egen Bye; Fienden løb om for at slukke; men for at disse ikke skulde faae Magt over Ilden, spillede Ruglerne fra Fæstningen og Prammen meest der, hvor Ilden flammede bedst efter Ønske. Carl den Tolvte, i hvor modig han end var af Naturen, og i hvor meget han endog paa sine idelige Krigstog havde hårdet sig i Farer, maatte dog her tabe Modet, og endnu samme Dag inden Aften rykke ud af Byen igien. Medens han førde Folket ud, blev man endnu ved at forfølge ham og dem med hurtige Skud. Her faldt mange. Man regnede de Svenskes Tab i alt 1500 Mand, foruden adskillige høie Officerer, hvoriblandt vare Generallieutenant Delvig, og Generalmajorerne Schommer og Schlippenbach.

Widere,

Videre, end her stode, kan vel neppe den patriotiske Midtferthed drives. Lykken, eller rettere Forsynet, søiede og disse kække Mænds Ønsker, saa at Fæstningen, til hvis Frelse de havde seet deres Bye brænde, ei blev angstet til Overgivelse. Carl, som var ubsielig i sine Forsætter, lavede vel til nyt og haardere Angreb; men faa Dage efter slog Tordenskiold i Dynekilen; dermed endte sig de Svenskes Anslag paa Norge for dette Aar. Siden efter kom de igien tilbage, og nu var det atter deres Plan, at erobre Fæstningen, i hvad det end skulde koste; men da faldt Kongen selv, og med ham faldt al deres Mod og Lyst til at vove videre mod et Sted, der hidtil havde kostet dem saa meget.

Hvor store Handlinger drives ved Mange, der blive altid Nogle, som udmærke sig blandt disse Mange, og ere de egentlige, der overlegge, styre, og opmuntre. Saadan en Mand var i Friderikshalds Beleiring under Carl Gustav, Peder Olsen Normand, en riig Kjøbmand i Byen, som af Statholder Trolle var beskikket til Forsvar for Jd og Marcher Lehn i den rette Lehnsherres Fraværelse. Han foreslog de Anstalter, som bleve giorte mod Fienderne; han svarede dem kæft, naar de opfordrede Byen til at overgive sig godvillig; han lagde Penge til, hvor behøvedes; han opholdt paa sin egen Regning over 200 Mand med Kødvarer, da Magazinet var tomt; ja han vovede ofte sit Liv, og stred som en Helt.

Det

Det samme som Peder Normand var i sin Tid, det samme vare Hans og Peder Colbiørnsen i de sidste Beleiringer under Carl den Tolvte. Brødre af Fødsel, bleve de og Brødre i Tapperhed og sand Iver for Fædrelandet. Hans Colbiørnsen havde ei saa lang Tid at vise sig, som Peder Colbiørnsen; thi han kom først, efter at Beleiringen var begyndt, tilbage fra Kiøbenhavn; men Peder Colbiørnsen var der fra først til sidst; og det kiendtes, at han var der. Ved ham blev det Compagnie Frivillige, som gjorde saa megen Nytte, oprettet, anført, og efterhaanden forøget med mange Gaugfolk fra Listerdalen, hvilke han daglig lønede; ved ham blev den store Pram besørget, hvilken han for en stor Deel bekostede selv; ved ham fik man Underretning i Byen om alt, hvad Fienden foretog sig; thi han holdt stedse sine saakaldte Kundskabsmænd ude paa Landet, ja endog i Överrig selv, der lode ham vide alt, hvad der gik for sig; hvilket gav Anledning til, at de Frivillige engang efter hans Tilskyndelse foere ud paa Bligsiden, og borttoge over hundrede svenske Stykheste, som bleve bragte til Byen, og gjorde siden Tieneste ved den norske Armee; ham var det, der svarede Kong Carl, da han ved Trompeteren lod begiere Stilstand: „at „Kongen var kommen selvbuden ind, man maatte see at „hjelpe ham ud igien;“ ham var det, der opmuntrede til at stikke Byen i Brand, og lod først tænde Ild i sit eget Huus, som han allerede havde forsynet med saadanne Ting,

Ring, der let kunde satte Ilden. Begge disse tappre Ridsmænd bleve og siden givne Hæders-Mavne, passende til de Handlinger, hvorved de havde gjort sig berømte; den eene døde som Oberstlieutenant, den anden som Oberst.

Blandt Folk af den ringere Stand udmærkede sig fornemmelig en Klokker paa Id., Ole Svendsen Wasse. Denne Mand's Navn fortjener at erindres, og her er Stedet. — Da Svensken nærmede sig, for at beleire, og Alle vare saa ivrige til at vilde standse og svække ham, kaldte det og Klokkeren i Sinde, at vove noget for Fædrelandet. Han kaldte da tvende Bønder til sig, formaaede dem til at tage hver sin Vesse paa Nakken, og lægge sig med ham i en Klav ved Siden af den alfare Vej, for at paapasse Fienden, som hver Dag streifede i Egnen. Neppe havde de lagt en Time, før de saae et Parti af 24 Mand, anførte af Oberste Baltzer. De gave dem Tid til at komme paa Skud, holdt saa alle tre an paa Obersten, og lagde ham paa Stedet. De Svenske, forfærdede ved disse uventede Skud, men endnu meer ved Oberstens Fald, toge Flugten. Dog betænkte de strax efter, at de havde kun hørt tre Skud; de vovede sig derfor tilbage, toge Liget op, og forbrede Klokkeren og hans tvende Medbrødre ud; men da disse bleve liggende, særdige til at flyde paa ny, ifald nogen kom dem nær, holdt de det ei for raadeligt; thi stoppede de deres Liig i en Sæk, og gik bort. Klokkeren
som

som havde været saa lykkelig i sit første Anslag, besluttede nu at vove et andet og større. Han vidste, at to Mile fra Friderikshald laae en Deel Svenske for at besøkke Enningdalsens Broe; dem fik han Lyst at drive af Veien. Han gik derfor til Friderikshald, gav det tilkiende for Peder Colbiørnsen, og bød sig til at være Vejviser og Formand, isald han vilde samle Folk til at angribe. Colbiørnsen, som ei vidste, hvor stærk Fienden var, og i hvad Stilling han stod, bad Klokkeren søge Kundskab derom, og, for at skaffe ham Leilighed dertil, gav han ham en Kulle Tobak, at gaae omkring, og sælge ud blandt de Svenske. Klokkeren udrettede sit Vrende vel. Han bragde Colbiørnsen Efterretning om, at de bestode af et Compagnie til Hest under Ritmester Lehmand; og to til Fods; og at de havde Hovedquarteer paa Gaarden Kirkboen. - Saasnart Colbiørnsen fik det at vide, samlede han det hele Compagnie Frivillige, som han forestod; Klokkeren samlede nogle Bønder paa sin Side; de fik Forstærkning af Mandskabet paa Fæstningen, under Ansørsel af Lieutenant Even Kraft, og bleve da i alt 200 Mand. Dermed gik de ud af Byen om Eftermiddagen, og gave sig paa Veien. De deelte sig i tvende Høbe, hvoraf den ene skulde gribe Fienden an for til, den anden skulde stille sig saaledes, at den kunde affiære ham Veien tilbage ind i Sverrig; og denne sidste blev ført af Bønden, John Biørnestad. Alle vare modige og glade, men ingen meer end Klokkeren.

Han

Han talede allerede med Henrykkelse om, hvor modigt han vilde segte, og opmuntrede de andre til at gjøre det samme; han vilde dem Gienveie; og uagtet Veien giennem de smale Stier var vanskelig og fuld af Sne, flyndte han dog immer paa, at gaae frem. Anførerne maatte ofte raabe ham tilbage, og forestille ham, at de maatte gaae saaledes, at de ei skulde mangle Kræfter, naar det galdt; men han meende stedse, at det havde ingen Fare, og forsikrede, at om han endog havde ti Mile at gaae i saadant Vrend, skulde han dog ei blive enten træt eller feed deraf. Morgenens kom, og de vare nu saa nær, at de kunde see Hovedkvarteret. Folket blev stillet i Orden, gik lige til den svenske Forvagt, som bestod af 24 Mand, og nedlagde de fleste af dem ved første Salve. Men een af samme Forvagt sneg sig ned under Ladebroen, og skied lumskelig Klokkeren igiennem Bryttet, saa han segnede i samme Dieblis. Een af hans Sognemænd løb til, og vilde hæve ham i Beiret; men Klokkeren vilde ei, at denne end et Dieblis skulde forlade sin Plads. „Lad mig ligge i Jesu Navn,“ sagde han; „hils min Kone og Børn; jeg er vel forsoiet; gaae „J hen, og gjør eders Beste.“ Og i det samme faldt han om, og døde. Det første, Bønderne i deres Harme foretog sig, var, at de samtlig som een Mand skiede paa Klokkernes Banemand, og satte ham over ti Rugler i Livet. Derfra gik de løs paa de andre, og intet kunde standse dem. Den Svenske Ritmester overgav baade sig

og Sine, og bad kun om Livet! men Bønderne, som græmmede sig over deres Klokker, nedsløge for Føde, og det varede længe, før deres egne Ansøgere kunde overtale dem til at holde inde.

Hensigterne af dette Tog bleve altsaa opnaaede. Den hele svenske Post blev adspredt; mange dræbdes, nogle flyede, nogle blevne fangne. De Norske tabte kun to Mand; men det var dem Sorg nok, at miste Klokkeren, som var den fornemste Tilskynder til dette Tog. De vidste nu intet andet at vise ham til Ære, end at begrave ham hæderlig, og det skæde.

Nogle Dage efter samlede alle Colbiørnsens Frivillige sig i Baaben, og bragde ham med Høitidelighed til 3d Kirke, hvor Præsten holdt en Liigtale til hans Ære. Smidlertid sadde de, hver med ladt Gevær i Haanden; thi Fienden var i Nærheden. Efter Talen fyrede de tvende Sølver over hans Grav, og dette blev denne brave Mands Æreminde. *)

*) Høstbergs Danmarks Historie, T. 3. Gebhardi Dänische Geschichte, 2ter Theil. Schreder om Friderikshald. J. Rist Friderikshalds Ærefrands, Manuscript.

Jens Kraft,

Justitsraad og Professor Matheseos i Sorøe, død 1765, kaldes af Suhm, der med Taknemmelighed nævner ham som sin egen Lærer, en af de største og grundigste — lærde — Mand, der levede i Norden. Hans her anførte Skrift: kort Fortælling om de vilde Folks fornemste Indretninger, Skikke, og Meeninger (Sorøe 1760) roses ligeledes af Suhm, som — et vel paa nogle Stæder mørkt, men ellers overmaade vel og behagelig skrevet Værk, til stor Nytte, og der i sin Autor viser en dybt-tænkende Philosoph, en Mand, Norden havde Være af.” Hans Sprog er maaskee blandt det meest classiske, vi have at fremviise. Skiondt hans betydeligste Arbejder henhøre til et Videnskabsfag, der ei her kommer under Betragtning, det mathematiske, vil han dog endnu oftere blive anført her. For at spare sig Overgangene, eller maaskee og, fordi denne Form ved hans andre Arbejder var blevet ham til Skik, har han inddeelt sin Bog i Paragrapher.

s. 30. Men før jeg indlader mig videre i Forsatningen af den ældgamle Huus-Stand, er det nødvendig endnu engang at gaae tilbage, og at besee Mennesket i dets allersfuldkomneste Tilstand. Det er da saa meget troværdigere, hvad de gamle Skribenter fortælle, at Ilden den Tid haver været Mennesket ubekiendt, som man i de nyere Tider endnu vil have fundet Folk, der aldeles ikke kiendte dette Element, men ansaae en Ild, der brændte, for et Dyr, som fortærede alt, hvad det kom nær. Da

de ei vidste, hvor det kom sig, at de befandt sig ilde, efter at have vort ved Ilden, faldt de paa den Tanke, at overalt, hvor de vare brændte, vare de blevne beskaadigede af dette Dyr's Bid. Før Ilden blev sunden, fortærede man ventelig først Frugterne, Planterne, saavelsom hvad spiselige Rodder, man fandt, og siden, da Mængden blev anseelig stor, Fiskene og Dyrenes Kiød, raare og utillavet: men efter at Ilden var bleven sunden, er man ventelig falden paa ved den at tillave Maden, fordi man den Tid ingen anden Maade vidste, hvorpaa det Kiød, som efter en lykkelig Jagt blev i Mængde tilovers, kunde forvares, end paa den af de Bilde endnu brugelige, som besaaer i at igiennemtørre det ved Ilden; thi Brugen af Saltet var ikke bekiendt. Ilden gav saaledes Mennesket det første uventelige Mid-
 del i Hænderne til at samle udi Forraad, og de Bildes Historie oplyser nogenlunde, hvorledes man i de ældste Tider maa være falden paa at gjøre denne Opdagelse; siden det, som er i Brug hos alle Folk, maa nødvendig have en besynderlig og i Menneskets almindelige Om-
 stændigheder vel grundet Aarsag: fast alle vilde Folk i Verden langshen igiennem fra Nord-Polen af til de ubekiendte Syd-Lande have for Skik at tænde Ild an ved at udhule et Stykke Træ, og i Hulningen saa længe og med en saa stor Hastighed at bevæge en Pind om-
 kring, indtil at endelig tilsidst Træet fatter Ild. Man kan ei tvile paa, at jo i de allerældste Tider dette Mid-
 del

del er bleven optænkst som en Art Quærn, for derved at male Korn og de Rødder smaa, hvilke man havde tørret og opsanket udi Forraad, da Træet under Malningen, af en Hændelse, uden at man ventede det, omsider fattede Ild! Man finder i de gamle Historier tydelige Godspor af denne Sags Sandhed, naar de sige, at Ilden er bleven opfundet af de første Mennesker ved at gnide to Stykker Træ et imod det andet, og at dette Element er paa denne Maade bleven bekiendt, synes rimeligere, end derved, at en Vulcan skulde have fundet Fornoiselse i at varme sig ved en Ild, som i Eskovene var bleven antændt i Jorden, efter hvad nogle Historie-Skrivere forsikre.

§. 31. Ser Ilden blev bekiendt, kan neppe troes, at man i det Menneskelige havde Huse og Bygninger: Hvad Historien siger, at de ældste Folk boede i Træer, i Huler i Jorden og i Rister af Klipperne, synes, i sær i de kolde Lande, ei utroværdigt, allermest, da man vil forsikre, at endnu i vor Tid adskillige Folk leve paa denne Maade. Dog kan man med en slags Føie troe, at de ældste Hytter vare en Art af Jord- eller Rør-Hytter, omtrent som Grønlandernes og nogle andre Folks. Saa snart derimod Ilden blev bekiendt, brugte man den ventelig siden paa de Vildestes Maade, som det fornemteste Berktei. Man sædiede Træerne ved at brænde dem af ved Røden. De ældste Bygninger bleve derpaa ventelig opførte først runde paa de fleste vilde Folks Maner,

Maneer, fordi de lignede Tæsterne, de allerældste og vægkelige Huse, siden firkantede; hele Bygningen bestod den Tid af nogle Stofke eller afbøgne unge Træer, som man stak med den tykke Ende i Jorden, og betraf med Bark, Skind eller Blade; saa ringe var Begyndelsen til vore stolte Stæder og store Pragt-Bygninger, i hvilke man nu ikke meer klænder Mennesket igien.

§. 32. Med Bygningerne og Jldens Brug begyndte allerede det magelige og kiønlige, skjønt endnu i en meget ringe Grad, at forandre Mennesket. Bant til Varmen kunde det ei meer taale den skarpe Lust saa got som før, skjønt det af Naturen i Folge de Vildestes Historie intet høiere elsker end at gaae nøgen, begyndte det dog i de koldere Lande at tænke meer paa Klæder, end tilforn, uagtet at man let fandt, at disse sidste vilde være til Hinder i den naturlige Færdighed af Lemmernes Brug. For at tætte dem om Kroppen begyndte man at sye, Larme eller Sener vare, som endnu hos mange Vilde, den Tids Traad, Fiske-Benene eller Torne, Naale. Den menneskelige Pragt bestod i en Dyre-Hud, som man ei engang havde skaaren Halsen og Hovedet fra; en Dragt, som i Tiden gav Anledning til Fortællinger om Folk med lange Haler, med Hovedet paa Dryftet, om Satirer, Skov-Trolde og andre ugestalte Menneske-Lignelser, hvilke Naturen haver været ligesaa undseelig ved at danne, som vore Skribentere letfindige i at tro. Historien fortæller, at de Folk som ei havde Kreaturer, klædede

flødede sig i Bark, maaſtee rettere i et Slags deraf forarbejdet Tøi, ſom endnu bruges af de Wilde.

Det er noget høiſt forunderligt at ſee af de Wildes Hiſtorie, med hvor lidet Menneſket veed at behielpe ſig, og deſuagtet, endog i de Lande, Naturen ſynes at have nægtet alt, at finde det nødvendige; uden Berktøi, uden alle andre Hielpemidler, end de naturlige Færdigheder i Legemet ſelv, ſynes det i de allerældſte Tider at have overkommet ſine Nødvendigheder. Deſuagtet elſker man det mageligere, og da det ei var mueligt at fælde, og at handle de ſtore Dyr uden alle Inſtrumenter, ſaldt man ventelig ſnart paa, foranlediget af Neglenes ſpidſe Figur, at betiene ſig af de ſkarpeſte af Dyrenes Tænder i Steden for Knive, og ligeledes af ſpidſe Stene. Man tog deraf ſiden Anledning til, paa Mexicanernes og en Deel vilde Folks Maade, ſaalænge at hvedſe en Steen paa den anden, indtil man fik den ene ſpids til Enden; man preſſede diſſe Stene ind i Grenene af Træer; i at yore ſluttede de ſig ſaa tæt om Stenene, at naar man ſiden brændte Grenen af, fik man en Øre til at fælde Træerne, og af dem igien at giøre ſig et Slags ſimpelt Huusgeraad. Man gik ſiden alt videre og videre; Muſſelfkallerne indrettede man til Spader for at grave Jorden, man ſpidsede Steen til Kiler, Grene til Haksfer, og ſaa tidt de vare krumme og af haardt Træ, til Sabler. Berktøi af Træ og i ſær af Steen var ſaaledes den fornemſte Rigdom, Menneſket vidſte af at ſige i

B

den

den første Alder af de borgerlige Selskaber. At de have været i Brug hele Verden over, endog hos os, beviser den Mængde af deslige Stene, som vi endnu i vor Tid grave ud af Jorden, og den mageligere Brug af Jernet længere hen i Tiden gjorde foragtelige.

At angle med spidse Been paa de Billedes Maade synes at være en af de ældste Kunster i det Mennefselike. Men en af de største, en, som synes ikke at være af mindre Elde end de andre, og som i de allerældste Tider overmaade haver befordret den mageligere Levemaade, var Bue og Pii. Man har seet af det foregaaende, hvor stort Brug de allerældste Tider gjorde af Dyrenes Farme; en Sag, man hvert Øieblik havde i Hænder, kunde ikke andet end i Henseende til sine gemeneste Egenheder blive bekiendt. En Farm, som er spendt, springer med en anseelig Kraft tilbage, og meddeler denne samme til alt, hvad den støder paa: man kunde ikke andet end betiene sig af denne Erfaring, og da den samme var almindelig for det hele mennefselige Rion, er det ei at undre, at Bue og Pii findes hele Verden over, endog hos de Folk, som synes ei at have kundet af andre lært denne Kunst. Den Fordeel, derved blev vunden, synes at have været næst Jlden det første, som begyndte at gjøre Mennefsket kleinligt, og som forvoldte, at det ei saa meget siden som før betiente sig af sine naturlige Færdigheder. Den tilvovende Ungdom, som ei endnu kunde trodse Dyrene ved sine naturlige Kræfter, sandt i disse

Midler, som de Ældre mueligt endnu foragtede, en Læ-
lighed til at gjøre de vorne alt efter. De første Forsøg
bleve en Bane, Banen til Natur; Menneſket tabte
Tid efter anden ſin Færdighed i at løbe og ſvømme.
Det er utroligt, hvor haſtig det Menneſkelige lader ſig
indtage af det magelige, og arter ud fra det naturlige.
Endeel Indianer i Chilli, ſom i at løbe og bruge Fød-
derne gave de øvrige Americaner intet efter, ere, ſiden
Europæiſke Hæſte ſaa overmaade i diſſe Egne have for-
meret ſig, blevne ſaa magelige, og gjøre ſaa lidt Brug
af denne fortreffelige Færdighed, at de i vor Tid holde
det for en Noie at gaae 200 Skrit; ſaa intet Dyr
kan blive ſig ſelv ſaa uligt, ſom Menneſket.

I de alleraeldſte Tider, da Dyrene ſynes at have
været med Menneſket ligemeget Herrer af Jorden, kan
man ikke troe, at de have været vanſkelige at fange, da
de ved den idelige Krig, man har paaſørt dem, førſt ere
blevne vilde. De Reiſende forſikre, at endog Fuglene,
de flygtigſte af Dyrene, ere paa ubeboede Øer, og i
Lande, hvor de ei efterſtræbes, ſaſt tamme. Jo ſtærkere
Menneſkets Antal blev, deſto meer bleve Dyrene for-
fulgte, og ſølgelig deſto vildere: man indgiſk derfor Sel-
ſkab med et Dyr imod det andet, og Naturen kom dert
Kunſten til Hielp; endeel Dyr ere af ſig ſelv villige til
at leve i Forening med Menneſket, Hundene i ſær: man
brugte dem imod de andre, og alle Folk have vidſt, at
betiene ſig af dette Kunſtgreb. I de Lande, hvor Hæſte

have været at finde, er det høistrimeligt, at man snart lærte at gjøre dem til Discipler af Kunsten, siden alle vilde Folk, saasnart dette Dyr er bleven dem bragt, have viist sig ugemeen vel flikkede til at betiene sig af det, saa de ei alene sidde paa Ringgen af Hesten, men saa tidt nodig gives, og under dens Bug, for ei at beskadiges af Grenen i Skoven, eller af en forfølgende Fiende. Men stort videre vide samtlig disse Folk heller ikke at betiene sig af Dyrene. Da Mennesket selv synes af Naturen ikke at være af noget andet større Fiende, end af at bære store Byrder, er den Tanke i lang Tid vel ikke falden det ind dertil at bruge Last-Dyr. For Ager-Dyrkningen var i nogenlunde Floer, kan ikke vel troes, at man i det Menneskelige haver behovet dette Hielpemiddel; et Folk, som de Wilde, haver ikke meget at flytte. At betiene sig af Falke, Søe-Ravne, Oudere, Leopardter og andre Rov-Dyr ere Indfald af Kunsten, som synes at henhøre til en Tid, da man meer saae paa det fornøielige end det nyttige, og som selvsagt ikke passer sig paa de Wildes Tilstand.

Alle disse Hielpemidler vare desuagtet meget ubetydelige imod eet, om vi alle Dage betiene os af, og, man burde troe, strax maatte være falden de ældste Folk ind, dersom de Wildes Historie ikke beviste noget langt andet. Dette store Kunstgreb bestaaer i at tæmme Dyrene og i at overvinde deres Afsky for Mennesket ved et falsk Skin af Begjærings-Bevissninger. En Strikke,

det

det klogeste af Dyrene, Mennesket selv, saa let fanges i, kunde ei andet, end snart fængsle de ufornuftige, og det er virkelig noget forunderligt, at de fleste vilde Folk ei deraf have vidst at betiene sig. Den Tilbøielighed, som man i Ungdommen føler til at spille med Dyrene, har været fundet være den første Anledning til at tæmme dem; da intet lettere kan tænkes end at bemægtige sig Ungerne, at opfæde dem, og af dem at trække de første Hus-Dyr, Stammen til de følgende. Allermest, da Horn-Nvægets Kalve efter nogle Beretninger ere saa lette at fange, at naar man haver skudt en vild Roe, følger Kalven over alt med, hvor man lader den døde Moder føre hen, lader sig tage med Hænderne, og uden Møie tæmme. At underholde de tammede Kreatur var siden ingen Sag i de Lande, hvor Græsset voxer hele Aaret igiennem: Desuagtet gjøre de fleste Vilde deraf aldeles ingen Brug, saa man seer, hvor vanskeligt det er, uden videre foregaaende Erfaring, at kunde slutte, uden at feile, fra det, som kunde være, til hvad der virkelig er. Man kunde tro, at den Kunst at tæmme Dyrene var ulige lettere, og selvfølgelig burde gaae forud for den anden endnu større, som yttres sig i Agerdyrkningen; desuagtet er man fast besøiet til, i Følge det man seer ske hos de Vilde, at troe, Dyrene paa en Mængde Stæder først ere blevne tæmmede, for at være Menneskets Medarbeidere i Jordens Dyrkelse; saa man derfor saa langt fra ikke haver i de ældste Tider spist Horn-Nvæget,

get, at man meget meer ved alle Uviligheder, endog ved ordentlige Love søgte at forekomme dets Undergang; den, som til Athenen under Erechthei Regiering for første Gang slagtede Guderne en Dre, blev saa forfærdet over at have gjort denne formastelige Gierning, at han Dieblicket efter tog Flugten, og gjorde sig selv landflygtig. Et Folk i Egypten forestilte det Guddommelige selv under Sindbilledet af en Dre, og i Indien, endnu i vor Tid, kan neppe noget høiere eller helligere tænkes end en Koe; at dæe med dette Dyrs Hale i Haanden, ansees der, som et sikkert Middel for, efter Døden at komme ind i Bramahs Himmel. Saa lumpen en Anledning have tidt de Meninger haft, som den hedenske Verden siden, i at glemme Oprindelsen, haver anseet for de allerhelligste og allerbetydeligste: endog vore gamle nordiske Folk selv synes at have haft en høi Tanke om Horn=Qvæget, saa man kan have en slags Troe til at tro, at saa vel Gallierne, som Cimbrerne have tilstaaet det en slags Dyrkelse.

Jens Baggesen,

(Professor og Praepositus Communitatis.)

Af det her anførte Skrift: Labyrinten, eller Reise
giennem Tydskland og Franckerig, er der hid-
til kun udkommet tvende Bind.

Georgsfæstningen.

De Bygninger, jeg havde seet ved Indførelsen, paa
Toppen af Bierget bag over Byen, var Fortet
Georg. Amtmandinde M^s Broder, en Lieutenant
v. B^s ved den herværende Garnison, førte os derop for
at beseer det. Det skal være det høieste Fort i Europa
næst Gibraltars og Königstein. Det udgjør tilligemed
Staden en meget stærk og betydelig Fæstning, den eeneste,
Kongen af Engelland har i ret Stand for nærværende
Tid, da alle de øvrige, Hannover, Lüneburg og Celle
ere sløisede.

Vi kom over Weseren til Foden af Lude, (eller
Kluthierget, som det og kaldes) der er bekrandsket med
afhængende Haver. Opgangen var strax i Færstningen
saare steil og trættende, da man maatte gaae paa lutter
knuste Mergelstumper i den udgravede Klippe. Ved
Enden af en grøn Skraaning kom vi giennem en lille
Port, hvor vi saae en lang, smal, snoerlige brat opstige-
dende Gang for os, ved hvis Ende vi dreiede om og
op i en endnu længere. Efter megen Svæd og Pusten
kom vi endelig til den tredie, som jeg halv fortvivlede
om

om at lægge tilbage; thi jeg var overmaade mat. Imidlertid troer jeg, at den visse Død ikke havde kunnet frække mig i dette Nidblik fra at arbeide mig op til Toppen, saa lystelig smilte Ideen om Udsigten derfra i min ved eet eeneste Nedblik optændte Indbildningskraft. Jeg anspændte altsaa de sidste Kræfter, og kom drivvaad af Sved, stielvende af Mæthed og Heede, endelig til den øverste Skandse, hvor jeg pludselig saae mig om, og saae — lutter Taage. Jeg havde paa den hele Opgang, naar jeg undtager det halve Blik, der undskydede mig paa Halvveien, bestandig seet skivt til mine Fødder, og ikke nænt at see ned til Siden, for først fra den øverste Top ret at nyde Udsigten med Overrumplingens Heflighed — og nu stod jeg der ligesaa klog, som nedensfor — med samme Henrykkelse over Egnen under mig, som en arm Tyv i Cutins eller Kiels Galge — al min Sved, Anstrængelse og Standhaftighed var spildt. Det skylregnede — og alt, hvad jeg saae, var Taage. Det kan man ret kalde, at stige hen i Taaget, tænkte jeg, og besluttede fast for Estertiden, enten jeg saa stiger op, eller ned, eller gaaer ligesrem — altid at see mig om paa Veien.

Lad denne Stigen i det mindste tiene dig til Advarsel, blev jeg ved, i Hensigt til din Siels Fremvandring! Forsøm ikke af utaalmmodig Higen, eller overdreven Nydelses Raffinering, at plukke de uanseeligere Blomster paa din Vej til Rosenmaalet! lødst din brændende

Først

Tørst i Bækkens mindre klare Nislen paa den lange, mæisomme, og usikre Opgang til Chrystallkildens Udspring — at du ikke ved Enden maae stufes som her, og — i det Døden med Haanlatter pludselig slaaer Bommen ned for dig — for sildig begræde, at du daarligen kastede det grumseede Band bort, for du fandt det rene!

Nyd Minutet, Himlen skænker dig,

Meisom og taknemmelig!

Rosen pluk i Dag! hvo er dig Borgen,

At den duster lige strif i Morgen?

De andre vare vel ikke heller synderlig fornøiede med denne pludselige Regn; men trøstede dem dog med det, de allerede havde seet, og den gode Samvittighed, inretet at have forsømt frievilligen. Vi gik imidlertid ind i Bagstuen, hvor vi afskiede os langsomt ved en Bolle Biskep. Adskillige Officeerer, som poculeerte i næste Bagstue, kom efterhaanden ind, blandt andre en yderst pudserlig gammel Grenadeerlieutenant, som i det han aabnede Dorren, fortalte Damerne, at han aldrig tog sin Hat af, selv ikke for al Verdens Konger og Dronninger — og anførte det, som Beviis paa, at han havde noget i Panden. Jeg troede, han ved dette Noget forstod en Kugle; men kom efter, at han dermed meente Forstand og Tapperhed. Det varte imidlertid ikke længe før han overbeviste os om i utroelige, med passende Geværder ledsagede, Fortællinger om de mangfoldige Hoveder,

veder, han havde afhugget i sidste Krig, hvori han havde opsvunget sig fra gemeen Soldat til den Ørestop, han stod paa, at begge Meninger vare falske, og at det sande Noget i hans Pande var Blindunst. Jeg har aldrig seet Grenaderiet saa fuldkommen personificeret som i denne Mands Figur, Ansigt, Anstand, Gebærder og Tale. En Hollbein, Rembrandt eller Hogarth burde forevige ham. Det var Krigsguden selv i Caricatur — man blev Grenadeer blot ved at see paa ham. Han fulgtes med, da vi gik ned at besee Kasematterne, Kanonerne, Kuglerne, og Kanonhullerne, Tilflugtshullerne, Bandstederne, Bageriet, Exerceerpladsene o. s. v. Han spillede her i sit Element, som Fisken i Vandet. Han talte om alt med en Begeistring, at Haarene reiste sig paa vore Hoveder derved, og fremstilte os saa livagtig, hvorledes det vilde gaae til under en Beleiring, at vi alt troede at mærke Bomberne. Fæstningen giemmer i fuld Besætning 3000 Mand. Det interessanteste var Brønden, Fortets Allerhelligste, hvortil vi kom ind i Klippen giennem tre jernbeslagne Dørre. Her lod den gamle Soldat, som lyfte os omkring med en Bierg-lampe, en stor Skaal Vand falde ned. Vi lyttede alle. Det varte saa længe, inden det naaede Bunden eller Vandets Overflade, at jeg allerede havde vendt mig bort, i Formodning om, at det for længe siden maatte være kommet der, da et lydeligt Pladsf forkyndte dets Fald. Ved denne Operation saaer man paa den føleligste Maade

Begreb.

Begreb om Hvide eller Dybde. Diet er for hurtigt, Synets Flugt er ikke noksom afmaalt, vort Blif standser ikke for at tælle sine Trapper; men Øret rystes langsomt — og kan bede paa Veien. Jeg tog mit Uhr op, og lod det gientage nok engang, for tilgavns at overtydes om, at det var mueligt, en Ting kunde falde saa længe — han kastede Vandet ud af Skaalen, det gav et Plads af et Secunds Længde, derpaa fulgte en Stillehed af 13 Secunder, som den opmærksomme Lytten og stedse voxende Forventning forlængede til 13 Minuter, da det andet Plads paa Bunden endelig kom. Jeg fortrød nu ikke, at jeg havde trættet mig med Opgangen — jeg vilde ikke have undværet denne Lyttescene for meget mere; men jeg havde nu derved faaet et Begreb om Klippens Hvide, som gjorde, at jeg hestigere endnu end forhen bad om Torreveir, for at see om Diet studsede saa meget ved denne Dybde, som Øret. Mit Ønske blev opfyldt. Da vi kom op igien, var det klart overalt, undtagen paa den ene Side, hvor en Regnskæve nedraslede paa den neden under afhængende Skov. Nedsigten slog mig ikke. Klippen var ikke steil nok, den halve Deel deraf syntes at ligge parallel med Grundfladen, mit Blif sank altsaa ikke nær saa dybt, som min af Vandets Dump betyngede Formodning.

Men saa lidet, som Dybden virkede paa mig, uagtet Hameln med sine Bolde, Skandser og Grave laae flad paa Jorden, som Grundtegningen paa et Papiir,

og Lyshuse i Haverne omkring Byen saae ud som Sneg-
lehuse i et Urtebeed — saa meget fornsiede jeg mig over
den viide, leende, verekrige Udsigt, især over Weserens
glindsende Slangelinie giennem Staden, Engene og
Hoiene. Lyden af Regnens Raslen paa Træetoppene
i den nedenunder henbølgende Skov stemte behagelig til
Tonen i det Høle. Da vi havde nydt dette Skuespil,
og seet alt, hvad der var at see fra denne 500 Fod høie
Standpunkt, gik vi ned igien. Men denne Nedstigen
var ti Gange besværligere end Opgangen. Ved hvert
Skridt kom et nyt Pund Blye i Benene. Knæene
vilde ikke bøie sig, og Hovedet vilde for over. Jeg gik
et par Gange et Stykke tilbage opad af Utaalmodighed,
og gjorde det derved endnu værre. Langt om længe
kom vi ned, toge Afsted med vor artige Pedsager, og
pakkede os i Vognen, som holdt neden for paa Beien
ved Foden af Bierget.

Carakterer og Biographier.

P. F. S u h m ,

(Kammerherre og Historiographus.)

I Hans samlede Skrifter, hvoraf 14de og 15de Bind, hvormed Samlingen sluttes, er under Trykken, findes adskillige Charakterer. Blandt disse har man foredraget Begyndelsen af den afdøde Lürdorphs.

Da jeg haver i mange Aar staaet i nøie Venfskab og Omgang med denne ædle Mand, saa vil jeg her levere nogle Bidrag til hans Levnet af Junge, og til den smukke Tale, Conferenceraad Jacobi har skrevet om ham. I Aaret 1740 saae jeg Lürdorph første Gang i sal. Commandeur Judichærs Huus, og hørte jeg da allerede tale om ham, som en fortreffelig latinsk Poet, og et stort Emne til en dansk Jurist. Endnu var jeg et Barn, og han en ung Mand, thi jeg var født 1728 og han 1716; hos Judichærs saae jeg ham adskillige Gange; og samlede sig der mange unge og middelaldrende, vittige, muntre, og sædelige Folk, begge Baron Gylde-eroner, Etatsraad Eggers, og flere, som jeg nu har glemt. Man skiemtede, gjorde Vers, sang Viser, drak nye Skaaler, spillede noget Kort, saa og Schach og i Brettet; Biskop

Biskop var Vndlingsdriften, Alting var derved dog anstændigt. Men da min Fader først i Aaret 1743 fik sin Afsted, tog han ud paa Herregaarden Næsbyholm, og jeg med ham. Lürdorph boede ei langt derfra paa Herregaarden Mørup, som han siden maatte sælge, deels fordi Bygningen brændte af, deels fordi han ofte maatte være fraværende, da han kom i det danske Cancellie og i Høiesteret, og derover var nødt til at overlade Opfyndet over Godset til sin Forvalter; hertil kom, at Lürdorph, uden at være Adeland, var aldrig den allerskarpste Huusholder; thi dertil var han for god og om med fattige. Han maatte og længe tiene uden Løn i det festsbare Kiøbenhavn, og ved alt dette kom han i Gield, som ei tilfulde var afbetalt indtil hans Død. I det Tidsrum fra 1743 til 1746 var jeg nogle Gange hos ham paa Mørup, og han ligeledes hos mig paa Næsbyholm. Virgilius var da hans Vndling, ham kunde han udenad, ham dannede han sig efter. I hans senere Aar lod det, som Horatius indtog den første Plads hos ham iblant Digterne, og at Virgilius kom i den anden. Selv var han da i den største Digterstyrke; Poesien var hans Hoved- og Liv-Studering; Lovfyndighed havde anden Rang, og var hans Bredstudium, saa at sige. Han havde den Naade sættes med mange store Digtere, at naar han først havde udtænkt sin Sag, saa satte han altid den anden Linie af sine Vers paa Papiret før end den første. Da jeg igien kom til Kiøbenhavn i August

Maaned

Maaned 1746, og forblev der til Junii 1751, da jeg reiste til Norge, saaes vi næsten hver Uge tvende Gange, mest hos ham selv, efterat han havde givet sig med Bolette Junge; men ogsaa hos mig, hos Hielmstjerne, Klevenfeld, Ramus. Vi bleve begge Medlemmer i det danske Selskab til den danske Histories og Sprogs Forbedring, og Vinteren imellem 1750 og 1751 sad jeg i Høiesteret, hvor han ogsaa var. Indtil 1565 forblev jeg i Norge, og saae i den Tid ei den mig saa fiere Lürdorph mere end i det Aar 1754 nogle Gange, da jeg var nedreist til Kiøbenhavn for at besøge mine Forældre. Smidlertid verlede vi nogle Breve med hinanden, dog ei ret hyppig, hvilket var min Skyld, saasom ingen dovnere Brevsfriver kan findes i Verden, end jeg er. Men efterat jeg var kommet ned til Kiøbenhavn igien 1765, og indtil hans Død 1788, forgik aldrig nogen Uge, uden vi jo saaes i det mindste tvende Gange. Vi vare og begge Medlemmer med flere i den Commission, som blev bestykket til at aflevere det store kongelige Bibliothek, i Selskabet af de fionne Videnskabere, i Videnskabernes Selskab, i den Magnæanske Commission til at trykke Jslandske Bøger, og i Commissionen til at forfatte Forslag til Forbedring af Kiøbenhavns Universitet og de latinske Skoler i begge Riger. Om Sommeren gik jeg hver Uge tvende Gange til ham, naar vi laae paa Landet; thi begges Lystgaarde laae kun en halv Miil fra hinanden.

Disse Efterretninger haver jeg labet gaae foran, for derved at vise, at jeg er i Stand til at skrive noget om ham, da ellers intet er vanskeligere, end at kiende Mennesket. Lürdorffs Geistes Hovedcharacter var Sinhed, men som derhos hældede til det satyriske og ironiske. Naar han var allene med een eller to gode Venner, lod han det sidste Tøilen; men som han derhos tænkte fint, var yderlig agtsom og høflig, sagde han aldrig et ufstolt Ord til nogen, saa endog da meget af det han sagde syntes at være mørkt og ubestemt; men naar man kiendte ham nøie, og gav vel Algt paa, hvad han sagde, fandt man dog de fine Traade, som lankede Tankerne sammen, de vittige og undertiden langt hentedede Allusioner, de Omsvøb og de Omveie, hvorved han naaede Maalet. I store Selskaber gjorde denne Barsomhed, som nærmere sig Frygt, at han talede lidet, og syntes næsten aldrig at sigte did, hvor han dog skied, saa at mange derover ei indsaae, hvad der laae i det, han sagde; hvilket var Skade, saasom derover mange gode Advarsler tabtes. Da han aldrig var rig, derhos om over at stede nogen for Hovedet, høflig, forsigtig, og meget god, saa gjorde alle disse Egenskaber, at de Store ofte i Forretninger meente, at han var af deres Mening, naar han ei var det; thi ved ei at sige dem directe imod, men derimod at forestille Fordelene og Feilene i deres Meninger, maatte de være meget agtpaagivende, og besidde ligesaa sin Forstand som han, naar de skulde indsee

hans

hans fulde Mening. Og hvor let blinder ei Egentierlighed! naar han gav dem en Finger, saa toge de den hele Haand. I Høiesteret veiede han derimod ei allene for og imod, men sagde sin Mening og Votum reent ud, som enhver Assessor er pligtig til at gøre. Smid- lertid fremførte han det og ofte heel fine Bemærkninger, som ingen anden saa let skulde falde paa, og vare der i min Tid tre Assessorer, som især glimrede frem for andre, Lürdorph og Falsen ved Grundighed og juridisk Kundskab, og Hielmstjerne ved en mandig Veltalenhed, ved en klar, tydelig og behagelig Stemme. Lürdorphs juridiske Kundskaber samt Flid var da almindeligen saa beklendt, at han skulde være, saa at sige, i alle Commissio- ner, endog i mange private, og i Ekster; og var han endeel Enfers Laugværge. Altid viste han sig usfor- troden til Arbeide, redebøn til at tjene andre, og høist uin- teresseret, saa at aldrig mindste Tvivl har i den Hens- seende været om ham; hvad han skrev i saadanne Ting, var tydeligt, smukt og ordentligt, nøie udarbeidet, sam- menhængende; thi hans Styrke i hans fædrene Sprog var ualmindelig. Ingen skrev renere dansk, ingen flendte bedre Ordenes Bynd, Oprindelse og Hensigt; derhos var han meget stærk i Philosophien, og endskøndt han ei allene var en god dansk Jurist, og havde prin- cipia juris Romani ogsaa vel inde, saa var han dog endda større Philosoph, saavel ved Studering som end mere ved sit naturlige Genie. Rygtet om hans Due- lighed

lighed gjorde derfor og, at han blev General-Procureur; et høist vigtigt Embede, hvorpaa saa manges Ære og Vel beroer. Det forestod han i nogle Aar, gav i den Tid mange Erklæringer, og forfattede nogle af vore bedste Forordninger. Iblandt andre Commissioner var han og i sine sidste Aar i den, som forfattede en code noir for de ulykkelige Sorte i Indien; jeg har seet, og læst, hvad han derover har skrevet, og beundret hans mennesketierlige Siel. Samme Aand besieledede ham i Commissionen over Landvæsenet. Da han selv engang havde besiddet Jordegods, saa kunde han af egen Erfarenhed domme om denne Sag. I det danske Cancellie sad han i mange Aar, og var altid tilbøielig til de mildeste og varsomste Raad; det viste han i de vanskelige Sager om Opstanden i Bergen og Urolighederne paa Bornholm; men herover beskylldtes han og det hele Cancellie for Langsomhed. Ei aldeles vil jeg nægte, at det jo gik noget langsomt til; men han tænkte som Englænderne, at Formalia, gamle Skikke og Vedtægter, ere de sikkestes Giærder om Borgernes Liv, Belsærd og Ære. Han var derfor ei en overmaade stor Elsker af Nyheder og Forandringer, vel vidende, som Philosoph, at Mennesker ei med eet omslæbes ved Forordninger; men at de maae efterhaanden oplyses, lempeligen regieres, og troe, at de selv have opfundet det, som andre lægge dem i Munden; naturligt var det, at denne Langsomhed og aarlig tog til med Alderen, og gik tilsidst for vidt;

vidt; men dette var kun i hans sidste Aar, da Ungdommens Gld tog af hos ham, skønt aldrig slukkedes.

Endog i hans sidste Aar har jeg seet ham med en forunderlig Lethed at igiennemsee hele Pakker Cancellie-papirer, og dog herhos imellem at tale med mig. Den Bankundige, som ei indseer, hvad det er, at have med løbende Sager at giøre, at en Mand af Lürdorphs Genie og Erfarenhed kan i et Qvarter oversee det, hvortil en uovet, og den, der har almindeligt Genie, behøver hele Timer, han, den Bankundige, mener, at Sagerne forsømmes, naar man ei uopferlig hænger over dem. Men Lürdorff kunde, endog med Bøger, naar de handlede om ham nogenlunde bekjendte Materier, vide deres hele Indhold bedre end mange, der havde læst dem igiennem fra først til sidst, naar han havde bladet snart først, snart sidst, snart midt i Bogen, og derhos bleven ved at tale med mig. Det forstaaer sig, at det maatte ei være meget store Bøger. Beshynderligt var det, at han paa saadan Maade opdagede næsten altid de groveste Trykfeil, hvilket jeg mange Gange har erfaret.

Saaledes gjorde han meget, ved at lade, som han intet gjorde, og hans Noe og Hvile udrettede mere end andres Arbeide.

Men at komme igien til Lürdorphs vise og naturlige Langsomhed, saa havde det været at ønske, at man i mangt et Land havde besiddet den; man havde da et vendt saaledes op og ned paa Oeconomien, og sødlet saa

mange Penge bort ; da havde man ei saa ofte forandret Indretninger, giort dem vaklende og uvisse.

Af vore Ministre agtede han meget Greve Schulin ; hans Arbeidsomhed, Sindighed, og Overlæg roste han meget. Om en anden asdød Mand troede han, at han havde fædet os ved sin alt for store Lyst til Pragt og til Fremmede, hvorvel han ellers erkjendte hans andre store Fortienester og Forstand.

Naar han fattede en Tanke om nogen, var det vanskeligt at bringe ham fra den. Engang var han bleven vreed paa en vis Mand for en vis Eags Skyld. Jeg kiendte denne Mands Duelighed og Redelighed, og han var min Ven ; derfor vilde jeg og gierne, at Lürdorph skulde være det. Thi det vidste jeg, at han gjorde ham intet ondt, eller sagde ham noget fornærmeligt ; men jeg vilde gierne, at han skulde være Ven af min Ven. Ofte talede jeg med ham derom, og fik tilsidst intet Evar. Endeligen kom han i en vis Forretning med ham. Ved at arbejde sammen forgik efterhaanden de slemme Indtryk ; de nærmede sig mere og mere, og vare i det meste af eens Tanker, saa at Lürdorph endeligen engang sagde til mig : Det er sandt, han skriver som en Engel. Om tvende andre Mænd havde han ei saa gode Tanker, ihvorvel han tilstod, at den ene var en meget duelig Mand, og sagde om dem : de vare begge brave Mænd ; i Collegierne sagde de : lad det gaae, som . . . vil have det. Jeg fortæller her,

og flere Steder, kun Lürdorphs Mening, paa det
Efterverden kan kiende Manden, og ei fortæller jeg
min; var hans Dom fordeelagtig, da nævner jeg med
Glæde Manden; men var den usordeelagtig, da sortier
jeg den.

J sit hele Liv var han heel ordentlig, stille, indge-
togen; man saae ingen Pragt eller Nyhed hos ham,
hverken i Klæder eller Meubler; alting blev ved det
Gamle. Han gjorde ingen Giestebude; thi at have
undertiden nogle saa ret gode Benner hos sig, fortiener
ei at bære det Navn; han trængte sig ei frem; han kom
selden til Hove; alting syntes, og var ogsaa i det meste,
philosophist hos ham. Imidlertid var han dog ei uden
Ambition; jeg taler ei om den literaire, men det kræn-
kede ham, da en af hans Medcolleger, ellers en værdig
Mand, blev ham foretrukken. Det fortroed ham, da
Geheimeraad Thott begyndte at skrive sit Navn ovenfor
ham og de andre i Collegio, da han en Tid lang havde
kun skrevet foran. Det var Forsængelighed af Thott,
og Svaghed af Lürdorph; men Religion og Philoso-
phie hindre ei, at vi ere Menneffer. Saadanne Plet-
ter forhøie et Ansigts Skønhed. Jeg skriver desuden
ei en Lovtale, men en Character; og Upartiffhed bør
styre min Pen. Mange Tusinde have udvist samme
Strøbeligheder, men de merkes, og antegnes ei hos dem,
siden

siden intet andet er at sige om dem; men af en stor Mand bør man have et fuldkommen lignende Skilderie.

Mod hans Livs Aften mærkede han, at han ei meer var i den Anseelse hos Bedkommende, som forhen, at hans Ord ei meer havde deres forrige Vægt, hvorover han besluttede at tage sin Afsted, og at ende sine Dage i sine Benners Skieb. Hans Brev derom til Grev Bernstorff, som han havde megen Fortrolighed til, lyder saaledes:

”J Anledning af det, som Geheimeraad Brandt har havt den Godhed at tale med Deres Høigrevelige Excellence om, min Person angaaende, maae jeg tage mig den Frihed, end ydermere til Oplysning at melde følgende:

Jeg har nu fyldt mit 72de Aar, og foruden det vanheldige Fald, jeg over for to Aar siden gjorde, og som har forvoldet, at jeg endnu med stor Besværlighed kan flytte mig frem, enddog ved en Knykke, har jeg idelig Anfald enten af Colique eller Podagra. Paa den anden Side er mit Embede, hvis Natur er Deres Excellence vel bekendt, af den Vidtløstighed, saa jeg ikke troer, at mine saa Kræfter, og mit alt for meget svækkede Syn, længer vil strække til at opfylde dets Pligter, ved at igiennemlæse, overveie, og referere i det mindste 8 til 9000 Suppliquer, og underskrive 4 til

5000 Expeditioner aarlig, saa at intet af dette skal efterligge eller forsømmes.

Jeg føler altsaa den Nødvendighed, at vige for Alverdommens Magt, og den Trang til Rolighed, i hvilken jeg kunde bruge de saa Dage, min Gud maaskee endnu vil levne mig, for oftere og næiere at betænke det bestandige, som forestaaer.

Mit inderlige Ønske var derfor, at Hans Majestæt i Naade vilde entledige mig fra dette Embede, men at jeg maatte beholde det, som mig nu er tillagt, og forblive her i Medlem i Cancellie-Collegio, da mit forømrørte svage Hælbred gjør mig ingenlunde beqvem til, at træde ind i Høiestaret.

Mine Grunde ere disse: Jeg har nu tient Landet i 54 Aar, og i al den Tid giver min Samvittighed mig det tilforladeligste Vidnesbyrd om Trofast og Nidkierhed for den Kongelige Tjeneste, ligesom og adskillige vigtige Bestillinger af de fremfarne høisalige Konger og Deres Majestæt mig har været betroet. I de første 10 Aar tjente jeg uden Løn, og tilsatte alt, hvad jeg eiede; og siden har jeg begyndt med saa lidet, at jeg ikke kunde have mit Udkomme, uden at gjøre aarlig Gield, som i denne Time ei er afdraget, indtil jeg nu er sat paa 3000 Rdlr.

Skulde jeg forlade Tjenesten med mindre Gehalt, maatte jeg og forlade dette dyre Levested, og i saa Fald vilde

vilde det gaae mig mest til Hierte, at en Bogsamling, som jeg elsker, og endnu daglig pynter paa, maatte afhændes, da jeg ikke kunde flytte den med mig.

Jeg overlader alt dette til Deres Høigrevelige Excellences gunstige Omforg, saa vist som det i alt er grundet paa Sandhed." *)

Det er tungt at gamle Folk, maaſkee fordi de ere noget sene, tabe den Agt og Tillid, man ſkylder dem, at man ei betænker deres ſtore Erfarenhed, ſanket i en lang Tid af Aar, og den ſaſte Liid, man kan ſlaae til dem.

Som alle ſtuderede Folk, elſkede han meget Frihed, og ſøgte derfor at temperere Magten; dog var han meget for, og maaſkee for meget, at vedligeholde Embedsmænds Anſeelse og Høihed, ligesom det og paa den anden Side er en Afvei, at give hver Anklager og Klage alt for let Gehør; men der hørte hos ham meget til, inden Klagemaal mod en Embedsmand fik Biſald, og naar end ſiden Proces anlægges mod ſaadan en, ſaa veed man vel, hvor meget ſnarere Befrielses eller i det mindſte Benaadnings Veien ſtaaer aaben for ham. En ringe Mand ſtraffes for det, ſom en ſtørre begaaer tidobbelt mere

*) Dette fandtes paa Geheimeraad Lürdorphs Bord paa Frholm efter hans Død, ſkrevet med hans egen Haand.

mere af, og gaaer ei allene fri derfor, men faaer endog Belønning.

Imidlertid var det langt fra, at Lürdorph tænkte at understøtte nogen Uretfærdighed og Undertrykkelse; dertil elskede han Folket for meget; dertil havde han for megen Samvittighed; men vaersom og mild i alle Ting, saa var han ogsaa i dette. Erfarenhed havde lært ham, at Ondskab og Hunger drive ofte en Binkelskriver og Bøygde-Procurator til at antaste brave og redelige Mænd, og at formaae Bantundige af Almuen til at sætte deres Navn under Klager, de ei have læst, eller kunne læse, hvis Indhold de ei vide, eller og er bleven dem vrangt fortolket. Jeg haver blandt hans efterladte Papirer fundet mange saadanne, som jeg haver opbrændt, for ei at skade nogen; thi han satte mig til Executor af sin sidste Willie, tilligemed Raadstueskriveren Hr. Justitsraad Lange. Jeg haver og fundet mange Breve, hvori man haver spurgt ham til Raads, endog i Huus- og Pengesager. Skade, at hans Svar ei findes, thi af dem vilde man have lært meget.

Til Benner havde han Hielmstjerne, Stampe; sælles store Indsigter gjorde ham og til en fortrolig Ven af Guldberg, hvis Historie han altid omtalte med megen Berømmelse; Rosod Ancher, Schøning, Erichsen, den afdøde Etatsraad Bartholin, begge Brøderne Bartholin, den afdøde i Norge og den endnu levende i Danmark;

mark; Professor Ancherfen, som han i Begyndelsen ei kunde lide, men som en vis Mand bibragte ham Vn-
dest for; Magister Daff, Langebek, Klokker Schov,
Præsten Hr. Hansen, Bluhme, Egede, og flere, foru-
den de endnu levende, af hvilke jeg især maae nævne
Conferentsraad Rottbøl-Friis, Geheimeraad Carstens,
Conferentsraad Jacobi og Nielsen. Ingen forundre
sig over, at jeg giver en Geheimeraad, og født Adels-
mand, en Klokker og en Magister til Ven; men han
var ei en Geheimeraad som andre, han var en philoso-
phisk Geheimeraad; han havde Omgang med dem som
virkelig Ven, og ei som Protector. De omgikkes med
ham, som Menneffe med Menneffe, og de lærte paa
begge Sider meget af hverandre. Naar han var i
saadant Selskab, viste han sig ei alleene lærd og vittig,
men endog munter og fientksom, og naar man var ganske
ene med ham, kunde Tiden aldrig blive lang; thi end-
stønt han i sit hele Liv var plaget med Hypochondrie,
saa faldt han sine Venner dog ei besværlig med den. I
sine sidste Leveaar bivaanede han hver Mandag Aften
et udsøgt Selskab af lærde Mænd, blant hvilke han var
Sielen. Næst saadanne Mænds Selskab og sine Bø-
ger, elskede han mest Landet og sin Hauge. Han spad-
serede meget om Sommeren, og fornøiede sig med mig
i Haugen; der var en Kilde, fundet af ham, som han
havde givet med Inscriptioner, tagne af Pindarus, Ho-
ratiuss,

ratius, og nogle giorte af ham selv. Blomster og Træer elskede han overmaade meget; han vidste paa en behagelige Maade at forklare det rare og angenemme, som var ved dem; han talte derom med Enthusiasmus, og ingen stor Mand er, og bliver uden den; og han formeente, at hin Verdens forklarede Borgere skulde igien beboe denne rensede og fornyede Jord, og der nyde Landets og Haugets usfyldige Fornøielser, blive lette, saa de kunde hastig, som Tanken, slættes fra Sted til til Sted, fra Klode til Klode; at favne der sine Venner, sin elskelige Hustru, var sand Gode for hans blide Siel. O Lürdorph! gid jeg saae dig der!

L u d v i g H o l b e r g,

(Fød 1684 — død 1754.)

Udføllige Lande — siger vor Suhm i hans Characteristik af denne Skribent — have besiddet større og flønnere Skribenter og Lærde, og dybsindigere Philosopher, end vort Danmark har eiet i Holberg; men jeg troer dog ikke, at noget Land skylder sin Lærb og Skribent mere, end Danmark skylder Holberg.” Han vil oftere forekomme i denne Samling; men det, som giver ham Udføimst til at nævnes paa dette Eted, er hans berømmelige Mænd og Heltes sammenlignede Historier Riisbenhavn 1739 2 Lomer, og Heltinders og berømmelige Damers sammenlignede Historier, 1745, hvilke begge Verker Suhm paa anførte Eted erklærer, tilligemed Mallings store og gode Handlinger, for den nyttigste og behageligste Lærning, vi endnu have paa dansk for Folk i Almindelighed. — Næstaaende er taget af hans Socratis Levnetsbeskrivelse.

Efterat man havde vænnet Almuen til at anføre Spotte-Ord mod Socratem, toge hans Fiender sig omsider for at gaae aabenbare til Verks mod ham, og indgav Melitus en Klage til Raadet, hvorudi han besyldte Socratem at forkaste de Atheniensiske Guder, og at forsøre Ungdommen, begierende, at han derfor maatte straffes paa Livet. En af hans Disciple, navnlig Erito, gik da strax i Morgen for hans Tilstedeblivelse. Hans Modstandere mærkede da, at han vilde høre ilde hos alle brave Folk, formedelst denne Forsølgelse, stikkede derfor

derfor hemmelig Bud til Sokratem, og lod ham vide, at han vilde lade Sagen falde, hvis Sokrates vilde være hans Ven, og holde sig fra at censurere hans Opførsel. Sokrates svarede, at han ingenlunde saadant vilde indgaae, men at han vilde blive ved at laste onde Mennesker, saa længe som han levede.

Imidlertid fra den Time, han først blev anklaget, indtil hans Dom blev fældet, fremturedede han i sine sædvanlige philosophiske Lektioner, og bekymrede sig aldeles ikke om at forsvare sin Sag; og, da Hermogenes bebrejdede ham om denne Efterladenhed, sagde han: „Jeg veed, at jeg aldrig har bedrevet nogen Uretterdighed, og er derfor mit Levnet min Sags bedste Forsvar.“ Da samme Hermogenes blev ved sine Erindringer, sagde han: at han tvende gange havde bereedet sig paa en Tale til Dommerne; men Gud havde befaleet ham at holde inde dermed. Hermogenes studsede derved, men Sokrates fuldførte sin Tale saaledes: „Kan man forundre sig over, om Gud vil, at jeg nu skal ende mit Liv. Jeg har hidindtil ført et flitteligt Levnet, og været mine Venner til Behag og Fornøjelse: hvis jeg skulde leve længere, maatte jeg undertages de Uleiligheder, som Alderdommen fører med sig, og finde Mangel paa Syn, Hørelse og andre Sandser. Hvi skulde jeg da ønske saa meget et langt Liv? Det er troeligt, at de som have mig kjær, har villet, at jeg skulde døe paa den bedste og beleiligste Tid og Maade. Thi dersom jeg un-

der-

berkaster mig Raadets Dom, faaer jeg den allermildeste Død, og jeg døer med et frisk Sind og Legeme. Hvorom alting er, saa er det bedre at døe uskyldigen, end at tilbetle sig et Liv, som er stæmmere end Døden."

Adskillige andre af hans Venner formanede ham ogsaa at forsvare sin Uskyldighed. En anseelig Orator, ved Navn Lysias, tilbragte ham en fæven Forsvars Tale, som han kunde bruge for Retten. Denne Tale læsede vel Socrates igiennem, og sagde, at den var vel og syndig fæven, men ikke beqvem for sig; og, da Lysias spurgte, hvorfor den ikke var beqvem for ham, naar den ellers var vel fæven, svarede Socrates dertil: „Kan ikke Skoe og Klæder være bekvemme og nette, uden at de just passe til mig. Dersom du tilbragte mig Sicyoniske Skoe, da, endskiøndt de passede sig til mine Fødder, vilde jeg dog ikke bruge dem, efterdi de ere ikke en Mand's Person anstændige. Saaledes finder jeg din Tale at være net og oratorisk, men ikke mandig og en Philosopho anstændig.

Da det lakkede mod Tiden, at der af Retten skulde paakiendes udi Sagen, indfunde sig 3 Anklagere, nemlig Anytus, Lyco og Melitus. Hvoraf den første skulde udføre de Forseelser han havde begaaet imod det heele Folk: den anden skulde forsvare Oratores: og den tredie Poeter. Melitus steg først op i Cathedra og holdt en Oration, men med saadan Ridsel, at han ofte nær var kommen fra sine Concepter. Indholden af
samme

samme Tale, hvoraf findes nogle Stykker hos Xenophon og andre, var denne: At Socrates lærde sine Tilhørere at foragte Stadens Lov, sigende, at det var daarlignende at lade sig regiere af Bønner: thi Dommernes Bøte stode ved Bønner, som fastedes udi et Kar: At Socrates var en Tilhænger af Alcibiades og Critias, hvoraf den eene udi Regieringen havde ladet see Vold og Sierrighed, den anden havde søgt at bringe Staden under Aag. Videre havde han opmuntret Børn til Ulydighed mod deres Forældre, og lovet at gjøre de første fornuftigere end de sidste: Ja at han havde lært, at Børn kunde revse deres Forældre. Han havde sagt, at den viiseste Mand var meest Ure værd, hvorved han meenede sig selv; og andet deslige.

Den anden, som talede i Forsvar af Poeterne, foretog, at Socrates havde gjort stor Misbrug af Poeter, og forklaret deres Ord udi en falsk Meening, for at opmuntre sine Disciple til Laster og Udyder. Endeligen holdt den tredie sin Forsvars Tale for Oratores. Medens disse Beskyldninger udesedes, sad Socrates ganske stille, og syntes at have sine Tanker henvendte til andre Ting: han vilde ei heller antage nogen Advokat til at forsvare sin Sag, som da brugeligt var: Men da hans Anklagere var nedstegne af Cathedra, traadde han selv op, og først forfaldt udi hiertelig Latter: og endelig begyndte han at holde en Tale, men langt anderledes, end man havde indbildet sig: thi han talede ikke som en

Mis-

Misdæder, men som en myndig Lærer, der var kommen for at opmuntre Dommerne til Dyd, og at undervise dem om deres Pligt. Hvad hans egen Sag angaaer, lod han falde nogle Ord, blant hvilke disse vare de fornemste: „Jeg undrer mig over Meliti Beskyldning, at jeg haver forkastet de Guder, som Staden dyrker, ligesom alle tillige med Melito selv ikke havde seet mig offere paa Fæstdagene.“ Derpaa talede han om sine guddommelige Åbenbaringer, hvilke han meere reflekterede paa end Spaamændenes Udsigelse, Fugle-Skrig og andet deslige. Da Dommerne dette hørte, begyndte de at knurre, endeel, saasom de ikke kunde begribe, hvad han sagde, endeel ogsaa, efterdi dem siintest, at han havde for høie Tanker om sig selv, hvilket da Socrates mærkede, blev han ved at tale saaledes: „Da Oraclet engang udi manges Paahør blev adspurdt om mig, svarede Apollo, at ingen var retfærdigere og viisere end Socrates. Hvis I ikke ville sætte Troe til Oraclet, saa examinerer mit eget Levnet: Hvem finde I mindre at lade sig regiere af sine Affecter? Hvem finde I meere at staae mod Skienk og Gaver? Hvem finde I at leve meere fornøiet i Fattigdom? Hvem finde I meere at følge Dyd og efterleede Sandhed? Melitus beskylder mig for at forderve Ungdommen; men lad ham viise mig een eeneste, som jeg af Gudfrygtig har gjort Ugun- delig, af Farvelig Overdaadig, af Udrue til en Dransker, af Arbeidsom Doven eller i nogen Maade fordær- vet.“

ved." Melitus svarede da dertil: „Jeg kiender dog dem, som du har overtalet til at adlyde dig meere end deres Forældre." „Det er sandt," sagde Socrates. „Det gior, og bør jeg dagligen giøre: De Syge bør adlyde Lægen, meer end deres Forældre. Men gode Borgere ikke heller adlyde dem, som give sunde og nyttige Raad, end deres Venner og Paarsørende." Og da Melitus maatte saadant tilstaae, sagde Socrates: „Hvi trækker du mig da som en Misddæder for Retten?"

Adskilligt andet blev da anført saavel af Socrate selv, som af andre til hans Forsvar; Men Dommerne stødte sig over den usædvanlige Maade, han betienede sig af, saa at, da Plato steg op i Cathedra for at tale, og begyndte sin Oration med disse Ord: „Jeg kommer her, endskiønt jeg er den yngste af dem, som betræde Cathedra;" raabte de alle: „Ja den Yngste af dem, som nedstige af Cathedra," hvilket de tvunge ham strax til at giøre. Derpaa begave de sig til at votere, og blev da Socrates ved 281 Dommeres Stemmer fordømt. Men som det var brugeligt til Athenen, at, naar en Gierning var bedreven, som ikke ganske fortienede Livs Straf, kunde den Fordømte løse sit Liv ved en Sum Penge; hvorudover Socrates af Dommerne blev adspurd, hvad Sum han vilde give for at befries fra Døds Straf. Endeel af hans Venner tilbøde da en anseelig Hob Penge; men han vægrede sig for at imodtage deres Tilbud, sigende, at den allene, som har gjort Uret, bør

D

give

give Penge. Mulet. „Jeg haver fortient at ares og belønnes i mit Fæderneland, og at underholdes paa Stadens Beføstning.“ Dette Svar forbittrede Dommernerne saaledes, at de dømte ham fra Livet, og 80 andre Stemmer bleve joiede til de forrige.

Da Dommen var affagt, saldt Socrates udi Latter, vendte sig om til sine Venner, og sagde: „Hvi skulde denne Dom bedrøve mig, naar jeg er forsikred om, jeg intet Ondt har gjort. Jeg haver ikke foragtet den Guds Tieneste, som jeg dagligen haver øvet. Jeg haver ikke forført Ungdommen, men opmuntret den til Dyd og Arbeide. Denne Døds Dom er derfor ingen Skam for mig, men for mine Dommere; de ere allene at beklage, som dømme saa uretsfærdig, ikke jeg, som dør uskyldig. Alle maa vidne med mig, at jeg ingen har tilføiet noget Ondt, men tvertimod, at jeg har været alle til Hielp og Tieneste.“ Efterat han havde talt disse Ord, gik han bort med et glad og forneiet Ansigt.

Han blev derpaa bragt til Fængsel, og 30 Dage efter Dømmens Afgjælt bunden med Lænker. At man ellers ikke ilede med hans Død, forarsagede en Ceremonie, som Athenienserne aarligen toge i Agt ved at fiske et Skib med Foræringer til Delum, Apollinis Gæde: Saasom nu samme Skib var gaaen bort Dagen for Socratis Dom, og ingen Execution maatte see, førend det kom tilbage, blev Tiden opsat, og Socrates fik imidlertid Leilighed til at tale med sine Venner ofte i

Fæng-

Fængselet, og at opbygge dem med herlige og kostbare Lærdomme. De samme søgte da at overtale ham til at redde sig med Flugten; men han loe deraf, og spurgte dem, om de vidste noget Sted uden for Athenen, hvor Døden ikke kom. Dagen før hans Død listede Crito sig ind til ham, og fandt ham udi en Søvn, som gav en yderlig Sindets Noelighed tilkiende. Saasnart Socrates vaagnede op, gav han ham den bedravelige Tidende, at det hellige Skib var i Vente, og at det, maaskee, vilde komme samme Dag, saa at han maatte lave sig til at døe Dagen derefter. Socrates svarede da med sin sædvanlige Raaldsindighed: „Skee Guds Willie! dog troer jeg ikke, at Skibet kommer i Dag, formedelst en Drøm, som jeg har haft, hvorudi mig er givet tilkiende, at jeg ikke skal døe, førend paa tredie Dag derefter.“ Crito raadede ham da paa nye til at tage Flugten, saa vel for at redde sit eget kostbare Liv, som for at hindre sine Venners Eftertale: saasom Efterkommerne vilde lægge dem til Last, at de af Pengegierrighed ikke havde villet kløbe ham løs. Han tilbød da selv sine Midler, og om de ikke vilde forslaae, lovede han for Simmias, Cebes og andre. Videre, sagde han, at ingen bør frivilligen løbe til Døden, og at saadant kan heller anføres til Sindets Skæbelighed, end til Bestandighed. Bad derfor, at han strax vilde fatte en Resolution, saasom Tiden tillod ikke at betænke sig længe. Socrates svarede hertil; man maa herudi ikke eftersee Menneskers

Domme og Meeninger; men allene det, som i sig selv er ret og billigt. At rive sig ud af Ærghedens Hænder, er ikke andet end at rebellere imod Staten, og at overtræde Landets Love. Han vilde derforuden ved saadan Flugt sætte hans Venner og Befordrere udi Fare. Hvad hans Børn angik, da maaskee deres Skiebne vil blive bedre, dersom han lydiggen underkaster sig den af Ærgheden affagde Døds Dom, end om han med List stræber at redde sig med Flugten. Hvorom alting er, saa maa man sætte al egen Nytte til Side for Retfærdighed. Endeligen sagde han: „Dine Formaninger, Crito, er ikke andet end et ubehageligt Lyd, som fluer for mine Øren: Hvis du ellers har noget andet at erindre, saa vil jeg gierne høre dig.“ Og da Crito dertil svarede, at han intet andet havde at sige, sagde Socrates: „Tael da ikke meere, men lad mig gaae den Vej, som Gud viser mig.“

Hans Venner bleve derefter ved at besøge ham i Fængslet som tilforn. De samlede sig gemeenligen paa det Sted, hvor Socratis Sag var bleven ageret, og som var nær ved Fange-Huset, hvor de forbleve, indtil Døren aabnedes, da bleve de indladne, og forbreve den heele Dag med ham. Men da de hørte, at det hellige Skib var kommen fra Delo, komme de tilligere, end de pleiede: men Portneren lod dem da vide, at de maatte tøve noget, indtil han advarede dem om Tiden, efterdi Stadens elleve Mænd have beselet, at Socrates

fulde

fulde løses af sine Bånd, for at døe samme Dag. Da
 de vare blevene advarede om Tiden, da traadde de ind,
 og funde Socratem løsed af sine Lænker, og hans Hu-
 strue Xantippe siddende hos ham med et Barn paa Ar-
 men. Da han blev dem vaer, vendede han sig til Crito,
 bedende, at han vilde bringe hans Hustru til Side,
 hvilket ogsaa skeede, saa at hun hylende og grædende blev
 bortført. Socrates satt sig da ned paa Sengen, og
 strøg med Haanden paa sit Been, som af Lænkerne var
 bleven øm og saared, sigende: „Man skønner ikke paa
 det Gode, førend man har lidet Ondt; thi nu synes
 mig at faae et nyt Been, efterdi Smerten holder op.“
 Derpaa lod han Beenet ned af Sengen igien, og holdt
 den herlige Tale, som anføres af Platone, der selv var
 overværende, og har beskrevet hans Døds Historie.
 Blant andet taler han om en voldsom Død, hvorved
 mange forkorte deres eget Liv, saaledes: „Vi ere Guds
 Eiendomme, og derfor ingen Ret have over vort Liv;
 thi dersom en Tiener mod sin Herres Villie omkommer
 sig selv, synder han mod den Pligt, som han er sin
 Herre skyldig. Derfor har ingen Ret til at stille sig
 af med sit Liv, førend Gud kalder ham, hvilket nu sker
 med mig.“ Derpaa talede han om Sielens Udødelig-
 hed og de Belønninger, fromme og dydige Mennesker
 have at forvente udi det andet Liv, hvorom han selv var
 forsikket. Saa som han førte denne Tale med Iver,
 advarede den, som bragte ham Forgiften: at han ikke
 fulde

Kulde forhidse sig, thi ellers vilde Giften ikke giere saa lett og hastig Virkning. Men Socrates bad ham ingen Befymring at have for sin Person; thi han var bereed til at tage Forgiften ind een, to eller tre Gange, om fornoden giordes.

Derpaa holdt han en lang Tale, hvorudi han vilde, at det var en Philosophi Pligt at forestille sig ideligen Døden, saa at han ved dens Ankomst ikke skal forkrækkes. Han sagde, saasom Døden er Sielens Vortgang fra Legemet, saa maa en Philosophus arbejde paa at rense Sielen fra legemlige Affecter. Han fornyede siden sin Tale om Sielens Udsødelighed, og endeligen sluttede den med disse Ord: „Nu er Tid, at jeg gaaer til Badstuen, saasom jeg finder det raadeligt at bade mit Legeme, førend jeg drikker Giften, paa det man kan forstaaes fra den Umage at toe mig, naar jeg er død.“

Crito adspurgte ham da, om han forlangede noget i Henseende til hans Venner og Børn, og derudi tilbød sin Tjeneste. Hvortil Socrates svarede, at han forlangede ikke andet, end at de vil efterleve hans Lærdom og Formaninger. Og, da de forlangede at vide, hvorledes han vilde begraves, svarede han: „Paa den Maade, som I finde for godt, men seer til, at I holde fast paa mig, at jeg ikke undløber eder af Hænderne; thi, sagde han leende, jeg har i Sinde at giøre en lang Reise, nemlig til de lykkelige Dødelige. Dog maa I gierne begrave mig efter den Maade, som er brugelig og overensstem-

stemmende med Stadens Lov." Hvilket var det fornuftigste Svar, han kunde give, endskiøndt mange bilde sig ind, at de ikke dee philosophice, uden de giøre Anstalter til deres Begravelse. Nogle ville have prægtige Begravelser, hvilket er en Daarlighed: andre ordinere tavselige, hvilket er ogsaa daarligh. En andægtig Algonisant bør have andet at tænke paa, og derfor med Socrate giør best i at overlade saadan Omfarg til andre. Man haver admireret, som en Philosophie hos nogle Mænd, at de have ordineret deres Legemer enten at fastes udi Havet, eller paa aaben Mark, for at lade see, at det var lige meget, enten deres Legemer bleve fortærede af Dyr, Fisk eller Orm. Men den beste Anstalt er med Socrate ingen Anstalt at giøre. Paa disse Ord forseiede han sig til Badstuen, geleidet af Crito allene, og bad de andre imidlertid at blive paa det Sted, hvor de vare. De samme beklagede sig da over den Ulykke, som denne kostbare Mands Forlis vilde forarsage, sigende, at de ansaae sig selv som Faderløse Børn, i det de mistede saadan stor Lærer og Veiviser. Efterat Socrates havde toet sit Legeme, blev hans Hustrue og Børn bragte til ham, til hvilke han holdt en Tale, og derpaa forlangede, at de skulde bortføres igien.

Da det lakkede mod Aftenen, kom endeligen de Elleve Mænds Diener, og sagde: „Jeg haaber, Socrates, jeg ikke skal begegnes af Eder, som af andre, hvilke jeg i deslige Tilfælde har betient, nemlig at blive tracteret

teret med Brede og Bitterhed, da jeg dog kun er et ufskyldigt Redskab, og intet gjør uden efter Øvrighedens Befaling. Jeg veed, at I er en dydig, mild og fornuftig Mand, ja saadan een, som ikke har fortient at komme paa dette Sted, hvorudover jeg er forsikkred om, at I ikke vil regne mig dette til Onde. Vereed eder nu til den Lidelse, som af Dommeren er eder paalagt, paa hvilke Ord han faldt udi Graad. Da Socrates dette mærkede, sagde han: „Jeg glæder mig over at finde saa godt Hierte hos dig: hvad min Person angaaer, da skal jeg med Taalmodighed efterleve alting.“ Derpaa, siger Plato, som var nærværende, vendede han sig til os andre, og sagde: „Denne Betienter kan jeg ikke andet end berømme for hans Skikkelighed; han har udi Fængslet viset stor Villighed mod mig, og nu fælder han Taare over min Død. Lad os da villigen adlyde ham, og lad een strax bringe Giften hid, om den er tillavet;“ hvortil Crito svarede: „Man har ikke nodig at haste saa meget, thi Solen er endnu ikke gaaet ned: jeg har stæet mange, som har druckket Giften silbere, ja at de have ædet og druckket, og discureret med deres Venner, efterat de have faaet Døds Bud.“ Socrates sagde: „De andre gjøre det maaskee ikke uden Harsag; thi de ansee det som en Herlighed og Gevinst at forlænge sit Liv. Jeg derimod tænker anderledes. Jeg holder for, at jeg aldeles intet vinder ved saadan Forhaling, men tvertimod, at jeg underkoster mig Spott

og

og Latter, naar jeg syntes at have for megen Begier-
 lighed til Livet, og at spare paa det, som horer mig
 ikke meere til. Lad derfor Tingen see uden videre
 Forhaling." Da Crito det horte, vinkede han ad Tie-
 neren, at han skulde kalde paa den, som havde Forgif-
 ten, hvorpaa den samme strax lod sig indfinde med Beg-
 geret udi Haanden. Da Socrates blev ham vaer,
 spurte han ham ad, hvorledes han skulde forholde sig,
 efterat han havde taget Forgiften ind, og, da han var
 underviset derom, nemlig, at han ideligen skulde spad-
 sere, indtil han var bleven træt, og siden sætte sig ned,
 tog han Beggeret og tømmede det usorøkket: men vi
 andre, siger Plato, kunde ikke holde os fra Graad.
 Hvilket, da Socrates mærkede, sagde han: „Hvad giøre
 I, kære Venner: var det ikke derfor, at jeg visede min
 Hustru og mine Børn fra mig: I bør heller ønske mig
 til Lykke, end græde: værer derfor ved et godt Mod." Da de dette horte, skæmmede de sig, og holdt inde med
 Graaden. Hvad ellers af alle Socratis Taler holdes
 mest opbyggeligt, og som Erasmus Roterdamus har fun-
 det sig saa bevæget over, er denne: „Om mine Gier-
 ninger have været Gud behagelige, det kan jeg ikke sige.
 Dette er jeg alleene forsikket om, at jeg alle Tider har
 søgt at behage ham, og jeg haaber, formedelst denne min
 gode Attraae at finde Naade hos ham." Af denne Tales
 Læsning er Erasmus bleven saa bevæget, at han har ladet
 falde disse Ord: O sancte Socrates! Ora pro nobis.

Efterat

Efterat han havde spadseret saa længe, at han var bleven ganske træt, lagde han sig ned paa Ryggen. Den som havde givet ham Giften, gik noget derefter til ham, klemmede hans Been, og spurdte, om han følede det, og da Socrates sagde, at han intet følede dertil, gik han tilbage, og gav hans Venner det tilkiende, at han havde ikke lange Tid tilbage, hvilket ogsaa skede; thi han fastede strax derpaa det Dække fra sig, hvoraf han var skules, og sagde til sine Venner, at de skulde anrette en Offring for ham. Hvilket var hans sidste Ord: Og saasom hans Pine stode endnu aabne, lukkede Crito dem til. Saadant Endeligt fik denne Mand, hvilken, Plato siger, var den retfærdigste og viiseste af alle dem, man havde seet, eller hørt tale om. Og er det derfor, Cicero siger, at han aldrig læser hans Historie uden Graad. Den Atheniensiske Republique blev ved hans voldsomme Død paasat saadan en Plet, som den aldrig kunde af-
toe; og kan man sige, at ingen leed ved denne Gier-
ning, uden hans Dommere, hvis Ghufommelse bør
stedse staae fort afmalet hos Efterkommerne.

P. T. W a n d a l l,

Professor, og Under-Bibliothekarius ved Kongens Haand-
Bibliothek.

(Fød 1737, død 1794.)

Hvad der giver denne fortreflige Litterator Adkomst til et
Eted her, er: De paa Jægerspriis havede
fortiente Mænds Levnetsbeskrivelse. Første
Bind udkommet med Kobber 1783; andet Binds første
Hæfte uden Kobber, da Kobberpladerne ved Slottets
Ildbrand vare ødelagte, 1794, hvormed Værket stand-
seede. Deels fordi det kan være interessant, at samholde
den med Sørgeespillet af samme Navn, deels og fordi
dens Længde tillader, at meddeele den heel, har man
mellem disse Biographier valgt Niels Ebbesens.

Da Kong Christopher den Anden i Aaret 1333 døde,
var Danmark i en meget elendig Tilstand. Næsten det
heele Rige var i fremmede Hænder. Hertug Walbe-
mar havde Sønder-Jylland eller Schlesvig. Ingeborg,
Hertug Knud Porses Enke, besad Halland, Holbek,
Kallundborg og Samsoe. Kong Magnus af Sverrig
havde Skaane. Sieland, Volland, Falsler og Fehmern
vare pantsatte til Greve Johan af Holsteen. Greve
Geert den Store af Holsteen var Herre over Nørre-
Jylland, Nordfriesland, Sydn og Taasinge. Laurits
Jonsen var forlehnet med Langeland og Ærø. Den
afdøde

afdede Konges Sønner Otto og Waldemar eiede altsaa intet uden nogle smaa Godser i Volland og Estland, af hvilke de lode sig kalde Hertuger. Man kunde derfor intet vente mindre, end at disse to Prindser nogentid skulde komme til Besiddelse af deres Fædrene-Rige.

Prins Otto vovede dog at udføre sine Fordringer paa Danmark, og at bestie dette Rige fra dets uretmæssige Besiddere. Den Mægtigste af disse var Greve Geert. Han var forstandig, modig, tapper, forsøgt Krigsmand, og havde alene sine Fortienester at takke for den Anseelse, hvori han stod. Med denne Mand var det, Otto først vilde prøve sine Kræfter, overbevist om letteligen at kunne naa sit Niemeed, naar denne Modstander var overvunden. Med Tropper, hervede i Volland og Tydskland, gjorde Prinsen et Indfald i Nørre-Jylland. Men Udsaldet lignede ikke hans Mod. Geert, hans Overmand i Erfarenhed og Magt, overfaldt ham paa Taphede ved Viborg. Det kom til Slag. Otto tabte, og blev fangen tilligemed en stor Deel af Adelen, han havde hos sig.

Waldemar, Ottos Broder, var endnu for ung til at kunne foretage noget, enten til dennes eller Fædrenelandets Besvielse. Greverne af Holsteen derimod, stolte af deres Lykke, regierede imidlertid uindskrænket, og saa meget haardere, som de vilde gjøre sig alle mulige Fordeele af Landet, saalænge det endnu var i deres Bold, da de ikke kunde vente, deres Regiering vilde
være

være af. Varighed. De betroede Slottene til tydske Lehnsmænd, og gave Embederne i Landet til Tydske. De tvungte Folket at lære det tydske Sprog, og indførte den holsteenske Ret i Stedet for den danske. De Magtigere undertrykkede de Ringere. Voldsomheder øvedes især mod Kirkens Tjenere.

I Lolland lod Greve Johan Ravensborg besætte, for desto meere at forvise sig Landet. Saadant stred aldeles imod en Panthavers Rettigheder, var farligt for Indbyggernes Frihed, og kunde ikke andet, end smerte dem. Greve Geert, trodsig af den Magt, han besad, og som ingen vovede at sætte sig imod, gjorde, hvad ham lystede. Han paalagde, og udpiinde Skatte, han foreskrev Love, han domte selv i Retterne. Endelig kaldte han sig ikke længer Formynders for Hertug Waldemar til Schlesvig, hvilken Titel han 1325 havde antaget, men skrev sig selv Hertug til Jylland, hvor han indsatte Niels Limbek til sin Stadtholder. Dette viisde tydeligen, at han ansaae ogsaa dette Land for sin Eiendom, over hvilket han hidtil havde regieret under Navn af Formynders for den slesvigiske Waldemar. Saadant gjorde de Danske oprørske imod de holsteenske Grevers Regiering. Hertil kom, at fremmede Magter betiente sig af dette Riges indvortes Forvirring til ydermeere at svække det. Saaledes begjærede Kong Magnus af Sverrig af Paven, ikke blot Bekræftelse, for evig at beholde Skaane som Eiendom, hvilket han nu besad som

Pant,

Pant, men og Tilladelse, at indtage andre til Kongeriget Danmark hørende Lande, under Paaskud, at befrie dem fra de Voldsmand, som beherskede dem. Paven's Svar bestod i et heftigt Afslag. Med meere Held førde Keiser Ludvig af Bayren sig Danmarks Svaghed til Nytte. Paa en Rigsdag til Frankfurt i Aaret 1338 forenede han Pommern med det tydske Rige, og gjorde dets Hertuger til umiddelbare Rigsstænder, uden at agte, at de i lang Tid havde været Lehnsmænd af den danske Krone.

Greve Geert kunde ikke andet end mærke, hvor forhadt hans Regiering var. Ved det han Aar 1337 løsgav Biskop Tyge af Børglum af det Fængsel, hvori han siden 1329 havde været holdt, løstes Riget af Band, hvorved Gemyterne noget formildedes mod Greven; ja han skulde maaskee aldeles have vundet dem ved en mildere Regiering i Fremtiden. Men herpaa tænkte han ligesaa lidet, som Greve Johan, at de meget meere ved haardere Paalæg endtilforn trykkede, og paa ny forbittrede Folket; og nu besluttede Greve Geert at sætte sin Myndling, den slesvigskke Waldemar, paa den danske Throne. Man ventede saameget mindre Hindring i dette Forehavende, da Prins Otto sad i Fængsel, og hans Broder Waldemar levede som i Landsflygtighed ved det keiserlige Hof. Hertugen samtykkede i dette Forslag, da Greven lovede paa alle Maader og med al Magt at understøtte ham. Et Vilkaar var, at Hertugen

tugen skulde have Nørre-Jylland, og derimod overlade Greven Slesvig. Da dette ligger Tyhn, som Greven havde i Pant, nærmere, og hænger sammen med Holsteen, saa vandt Greven ved dette Bytte, at alle hans Lande laae tæt hos hinanden. Hertug Albert af Særen og Greve Gerhard af Hoya vare Meglere i denne Sag, og Foreeningen blev sluttet i Februarii 1340.

Hvor hemmeligen end dette forhandlede, saa kunde dog Greve Geerts Hensigter ikke længe skjules for de Danske. Med Hestighed udbrod nu den Ild, som længe havde ulmet under Asken. Adelen og Folket af Nørre-Jylland vilde ikke lade sig paatrænge nogen ny Herre af Greve Geert, ikke være en Vold, han efter Gotbesindende kunde kaste, hvorhen han vilde. Et aabenbart Oprør, og selv at vælge en Konge, var det eeneste Rednings Middel, de vidste. Den landsflygtige Baldemar var Kongen, de vilde have, og Begyndelsen gjorde de med at nægte Greven de sædvanlige Afgifter og Tjenester, og med at beleire hans Clotte. Dette bragte Greven i Harnisk. Han hvervede Krigsfolk i Tydsland, og brod endnu i Maret 1340 ind i Nørre-Jylland med en Hær over 10000 Mand stærk, i det faste Forsæt at ydmyge Adelen og Folk, og med Magt at sætte Hertug Baldemar paa Thronen. Hans tvende Sønner lod han med en Deel af Hæren gaae andensteds hen, men selv ryttede han med 4000 Mand til Randers. Overalt var han Seierherre, og hans Soldater edelagde alt med

med Jld og Sværd, især øvede de deres Grumhed mod Adelens Godser, ja staaede ikke engang Kirker og Klosters; Alt maatte tiene Greven til Bytte. Ja denne driftige og tappre Krigsmand skulde maaskee have udført sit Forsæt, skulde maaskee givet Danmark en Konge, og gjort sig selv til Herre fra Elven til det store Belt, dersom ikke en anden fiæk og modig Mand have tilintetgjort alle hans store og viidtudseende Ferehavender, ved at gjøre Ende paa hans Dage.

Den jydsk Adelsmand Niels Ebbesen, af Slægt en Galt (som man meener) og Herre til Nørreliis, var den, som hævnede de Fædrenelandet tilføiede Forurettelser, og lagde Grunden til dets paafølgende Befrielse. Han var høiligen fornærmeth af Greve Geert; deri komme Skribenterne overeens; men man finder ikke udtrykkeligen, hvori Fornærmelsen har bestaaet. Nogle sige, at i en Sag, han havde med Stig Andersen, havde Greven dømt til Fordeel for den Sidste, som han vindede. Nok, Ebbesen var fornærmet og opbragt, og endog nogle holsteenke Herrer, som frygtede Grevens tiltagende Magt, tilskyndede Ebbesen (saa lyde nogle Efterretninger) at drive sin Hevn til det Yderste. Vel var det de Tidens Sædvane, at enhver i Nødsfald forskaffede sig selv Ret; Adelsmanden bekrigede sin Fyrste, naar han troede sig selv forurettet af samme. Men Greve Geert var saa langt fra at være Ebbesens Fyrste, at han endog var hans og alle Danskes Fiende, saa at

Landet

Landet selv, der jammerligen var stykket, og truedes al-
 tid at blive det, fremfordrede alle sine Børn til Hevn
 og Nedning. Ebbesen forkyndte Greven da, som Brug
 var, sit Fiendskab. Vi havde endnu om Niels Ebbe-
 sens Foretagende imod Greven en gammel Sang, paa
 hvis Troeværdighed Gram i sine Anmærkninger til
 Meursius ikke tvivler. Denne Sang giver Anledning
 at troe, at om end Ebbesen for sin Person var forurets-
 tet af Greven, saa har han dog ikke offentligt viist sig
 hans Fiende, førend nu, da Fædrenelandet paa ingen
 anden Maade kunde ræddes. Greven, underrettet om,
 at nogle jydsk Adelsmænd, blandt hvilke Ebbesen, havde
 forbundet sig imod ham, lod denne nu kalde til sig til
 Randers, hvor han og efter given Leide indfandt sig.
 Her fordrede Greven omsider, at Ebbesen skulde sværge
 ham, og vilde han ikke, skulde han enten rømme Landet
 eller hænges. Denne saa skændige Trusel var en For-
 nærmelse, intet uden Døden kunde forsone, og saaledes
 ansaae Ebbesen den. Offentligen undsagde han nu Gre-
 ven, og derpaa i Følge den Leide, han havde, forlod
 Randers ubehindret. Alt viser, at han paa det stræn-
 geste har iagttaget Ridders Brug, og nu var det Gre-
 vens Sag, at vogte sig for ham, som en svoren Fiende.

Uden Frygt for den Mængde, Greven havde hos
 sig, kom Niels Ebbesen med nogle og tredsindstyve Mand
 om Natten den 18 Martii 1340 til Randers for at
 bringe sit mishandlede Fædreneland og sin fornærmede

Gik det bestemte Offer, eller selv at lade sit Liv. Han lod Maglerne af Broen udtrække, imidlertid han med sit øvrige Følge begav sig til Grevens Huus. Dette lod han omringe, og trængde derpaa selv lige ind i Grevens Sovestue. Greven vaagnede, og saae sin Fiende færdig at bringe sin Undsigelse til Virkelighed. Nu bad han om Forladelse for de tilfældige Fornærmelser, og gjorde Freds Forslag; men forgiaves. Fædrenelands Redning, Ebbesens egen Sikkerhed for Fremtiden fordrede hans Død. Her var Skaansel altsaa Svag-
 hed. Niels Ebbesen drøbde derfor Greven tilligemed tvende af hans Følge. Derpaa led han Trommerne røre, og et stort Seierskrig istemme. Dette bragde de Grevelige i Baaben, men ved at høre deres Herres Død tabte de Modet. Vel søgde de at opholde Gierningsmandene, men de maatte vige tilbage med Forliis af tvende Mand. Niels Ebbesen trak sig ud af Byen over Breen, hvilken han lod affaste efter sig. Herved hindrede han Fienden at forfølge sig, og kom lykkeligen bort, uden at tabe flere end een Mand. Den nærmeste Virkning af Grevens Død var Forsærdelse over hans Hær. Den Deel, han selv havde anført, adspredte sig. Een Deel deraf faldt i de forbittrede Gyders Hænder, som lode den tilstrækkeligen undgiælde de tilforn udøvede Grusomheder. Grevens Sønner kastede sig med deres Krigsfolk ind i faste Slotte og Borge, for der at finde Sikkerhed. Men da de, til Skade for
 de

de Danske, vilde anlægge en Skanse ved Skiernaa, overfaldt Niels Ebbesen dem, og nedlagde en stor Deel Krigsfolk. Dette fæede den 2 Maii 1340.

Herpaa forsøgte Ebbesen at indtage Skanderborg Slot. Da dette ikke lod sig gjøre med Magt formedst Besætningens tappre Modstand, besluttede han at tvinge det ved Hunger. Han affaar al Tilførsel, og den yderste Nød tvang endeligen de Beleirede, at lade Greve Geerts Sønner vide deres elendige Tilstand, samt at de maatte overgive sig, om man ikke inden saa Dage kom dem til Hielp. De unge Grever samlede i en Hast en Hær, og ilede de Betrængte til Undsætning. Niels Ebbesen stillede sig imod dem, og den 2 November 1340 kom det til en hæftig Træfning, i hvilken en stor Deel af Holsteenerne blev paa Pladsen. Niels Ebbesen selv satte Livet til, men som Seiervinder og Fædrenelandets Befrier; thi Fienderne leede saa stort et Nederlag, at de derefter hrerken havde Mod eller Kræfter, igien at underrvinge Nørre-Jylland. Endnu fortienner at mærkes, at hans Arvinger i Aaret 1352 maatte betale 500 lybske Mark til Grevens Sønner, som Bod for det paa deres Fader begangne Mord. Dette tilintetgjør de holsteenske Skribenters Foregivende, at Niels Ebbesen skulde i Elaget være bleven fangen og henrettet af Grevens Sønner; thi Mandebod kunde ikke have Sted, naar Selvhevn var taget. Nogle holsteenske Skribenter belægge Ebbesen for hans Foretagende mod Greve Geert med de skammeligste Navne; men han fortienner

dem ikke. Han, saavel som den heele jydskke Abel laae i aabenbare Feide med Greven. Retten var paa deres Side; thi de forsvarede de Dancks Uafhængighed og Balg-Frihed imod ham, da han vilde paanøde dem en Konge efter sit Gotbefindende. Ebbesen var personlig fornærmet af ham, havde offentlig undsagt ham; den Hævn, han tog, var altsaa efter den Tids Tænkemaade hverken uanstændig eller ulovlig, og det ikke, om han havde været Grevens Undersaat, ja endog uden Hensigt til det, Greven havde gjort, og endnu agtede at gjøre imod Ebbesens Fædreneland. Hans Gierning kan altsaa paa ingen Maade kaldes forræderisk. Men betragter man tillige, at Ebbesen, modig som Scævola, vovede sig ind i en med Fiender opfyldt Dye, og der vissere end Romeren ramde sin og Fædrenelandets Fiende, hævnedes tillige sig og Fædrenelandet, og derved befriede det Sidste fra en ellers uundgaaelig Fordærvelse; betragter man, at det, at Danmark igien fik en Konge, som albeeles reddede det af Voldsmands Hænder, og ligesom paa ny gjorde det til et Rige, var en Virkning af Niels Ebbesens vel udførte Heltégierning mod Greve Geert, ligesom han ved den Seier, han betalte med sit Liv, banede Veien ikke blot til Nørre-Jyllands men til heele Rigets fuldkomne Forløsning, saa vil man vist tilstaae, at ham tilkommer den Roes, upartiske Skribenter give ham, og at det til hans Ære paa Jagerspriis oprettede Marmor er fortient.

H i s t o r i e.

P e d e r H a n s o n R e s e n,
 Præsident i Kiøbenhavn.
 (Fød 1625 — død 1688.)

Den af ham udgivne Fredrik den andens Krønike, hvoraf her meddeles Beskrivelsen om den hæderfulde Seier ved Svarteraa, fortjener ustridig et høit Sted mellem vore ældre Danske prosaiske Skrifter. I Arild Hvidtsfelds Levnetsbeskrivelse yttres den lærde danske Litterator Wandal den Meening, at han skulde være Forfatter til denne Krønike, og Resen blot Udgiver deraf; hvilket dog Resens Fortale synes at modsiges, da han der selv nævner de Kilder, hvoraf han vil have nddraget sin, og hvor i blandt en Historie, som han tiltroede Arild Hvidtsfeld, er een.

At Hvidtsfeld her ikke selv har fundet Sted, er en nødvendig Følge af, at han, som Skribent, neppe har Udkomsttil det hæderlige Sted, man, som historisk Samler ikke kan gjøre ham fridigt.

Om anden Dagen, som var den 18 Octobris, langt for Dag, loed Feldt-Oversken blæse om med Trommeterne, at alle skulle strax gjøre sig reede, holde deris Rustning klar, oc hafve deris Sag udi god Act oc Forraad, Sienden var forhaanden, paa det de kunde være forbedenct oc bereed, om det giordes fornøden, dennem at angribe.

Der

Der Dagen begyndte at skinne, reed Øfversten med nogle aff Krigs-Raadet ud, at besee Egnen der omkring, oc bereede Pladsen oc Baldsteden, hvor hand tyckte, at Dressningen best oc beleyligst kunde falde, sandt, oc indtog en rom oc bequem Plads, oc som der stod et stort langt Steeendige i Beyen, som hand formeente, der kunde blifve hans Folk, synderligen Ryttere, til svar Hinder, da loed hand den affkaste, oc jessnede Plazen, hvilket kom hannem siden udi Dressningen til stor Fordeel.

Der Marken var færdig, drog hand ind udi Leye-ten igien, lod slaa en Ring, forsamlede alle Øfverster oc Krigs-Folket, oc med Kongelige Majestats Commissariis oc Krigs-Raadet stillede sig der ind, holdte selff Ordet, oc talede mandeligen oc frimodeligen til Folket oc dennem; Fienderne (som de vel viste) vare dennem for Døren, saa mand nu enten skammeligen maatte fly eller mandeligen fide. De Svenske haaffde ladet see deris Driftighed oc Frimodighed, oc vare falden ind udi deris Herris oc Kongis Land oc ofver Grenserne, oc vilde nu være dennem oc alle deris Effterkommere, inden oc uden Nijet, en evig Spot oc Vanære, om nogen var saa sey oc forsagt, at hand vilde tencke enten at ramme eller afvige. Tiden, Stæden oc Møden eskede, at de maatte gribe til Verie, Lycke oc Belfart paa den ene Side oc Skade oc Fordersvelse paa den anden, laa nu udi Beystaalene, oc deris ærlige oc uadelige Rastn

oc Rycte, eller oc stedsvarende Spot oc Foract, vare allerede stillede paa Banen for dennem, at de dersore alle oc enhver effter Tilstand oc Leylighed, skulle betencke deris Effternaffn oc Rycte, oc hvad Eed de havde foret oc tilsagt deris Herre oc Konge, at naar de komme paa Baldsteden, oc hørde Allarm blæse, de da loede fiende deris redelige Mod, at sætte deris Fiender friligen ind under Dyne; enhver acte sin Sag oc Orden, at den ikke bleff split eller forstødt, oc saa med frydige Hjerter oc friske Hænder angribe Fienderne, som det duelige oc tappere Krigs-Folck eignede oc burde; hand vilde, med et frit oc uforsagt Mod lade sig finde den første udi Spidsen at føre dennem saa and, som hand vilde lesvære Gud en rietig Samvittighed, om hand end skulde være den første, som skulde falde eller blifve paa Pladsen, oc saa forhandle sin Sag, at hand vilde hafve en Naadig Herre oc Konning, oc et ærligt oc lonligt Raffn oc Rycte aff alle, som den Dag vare i Marcken med hannem.

Uff saadan hans frydige oc vise Tale, bleff den gandske Krigs-Hær, som der holdt omkring, meget trøstlig oc frjmodig, oc med et frjt oc frydefuld Stemme raabte; at de vilde lade sig finde, som det sig tro oc erlige Krigs-folck eignede oc burde, oc med hannem opsætte Ljff oc Blod; Thi bad hand dennem alle, icke at forglemme den Gud, som hafde Geyeren udi Haand, oc saa gjorde den gandske Krigshær tre gange et allmindeligt Knæfald, oc

bad

bad den Himmeſke Gud om Naade, oc en lykkelig
Geyervinding.

Strax de vare opſtaaen, udfende Feldherren fem
Trommeter hen imod de Svenske, oc lod dennem udeſte
til en erlig oc offentlig Slagtning udi Marcken. Den
Svenske Feld-Oſverſte Jacob Hendrichſen actede ringe oc
ſpottelig der om, loed ocſaa ſtrax omblæſe udi Leyeren,
at Krigs-Folket ſkulde ſordt giøre ſig ſærdig, begiſve ſig
imod Fienderne, oc holde ſig mandeligen, der var ikke
ſtoer Fare for Haanden, de Danſke vare kun en ringe
Hob, oc de vare ſaa mange, at de vilde træde dennem
under Hefte-Fodderne.

Befalede der hos, at eſterdi de Danſke vare ſaa of-
verdaadige, (at de torde udbiude dennem) at de ſkulde
ingen ſpare eller tage til fange, enten Danſke eller Tyd-
ſke; Stickedes ſaa fem Trommeter hen imod de Danſke,
oc lod dennem det ſamme tilbiude.

Der med rygte de Svenske frem, en ſtoer oc meget
mangſoldig Hob ved 25000 Mand, oc der de komme hen
imod de Danſke, lode de fremdrage oc ſtille alle deris
grofve Stycker ind paa dennem, men vare alt forhæftige,
gaſve ſig ick ſtunder at ſticke eller laſve deris Stycker,
ſaa de giorde de Danſke moren ingen Skade.

Den Danſke Feldherre Daniel Rantzou hafde deelt
ſine Ryttere, ſom vare alleene ſiuff Kaner, udi tre Hobe,
ſelf ſtillet hand ſig ind udi den førſte Drebning imod
Forvacten; Mouritz Pothebuſt med ſin Kane, treffede

man-

mandeligen imod sem aff de Svenske Faner, iblant hvilcke var en Fane Tydske Ryttere, oc en Fane Skotter. Hact Holgersen, Josva von Nvalen oc Frank Banner, satte ind imod sex Faner aff de Svenske, Peder Gyldenstiern med Henning Tornow oc Musesanen drebte imod sem Faner, meesteparten Svenske oc Hindske.

Der Krigshæren rygte sammen, faldt en temmelig Regn, oc var baade Vind oc Vand de Danske under Øynene, men udi Dresningen vendtis Vinden, saa baade Regnen oc Vejret stode de Svenske under Øynene, hvilket fæede de Danske til en god Fordeel, thi fulde Foedgængerne der frjt an, og sloge særdig ind paa hin anden, oc holdte det saa længe, at den Svenske Orden bleff splidt. Der med blesve de andre forskreckede, oc begyndte at tage Flucten, oc rømmede aff Marcken.

Det Danske Goed=folck (som Brockenhuus førde) holdt sig oc saa mandeligen; Men de Svenske Knegte oc Soldater vare saa mange, ved 36 Jenniscker, at de Danske kunde icke sla dennem paa Flugt; Thi sætte dette Svenske Goed=folck eendragtelige ind paa Jorgen von Holis Knegte, saa de blesve haardeligen bængstigede, indtil den Danske Dreng Fane, oc nogle aff de andre Danske Ryttere komme dennem til Undsætning, oc sætte fort ind paa de Svenske, saa der bleff et stort Nederlag paa begge Sider, til de Svenskis Slagt=Ordning bleff splidt.

Udi denne første Drebning undvigede alle de Svenske, uden fire Faner Rytter, oc saa mange andre, som vare

fom=

kommen udi deris Fordeel ofver Naen. Disse vende sig tilbage imod de Danſke, ligesom de vilde paa ny giøre en Dræbning med dennem, oc hafde vel i Sinde, at de vilde bemærte sig de Svenske Fældt: Stycker, som de hafde undviget.

Der Daniel Rantzou det fernaam, loed hand dennem komme frj an, oc der hand saae sin Veylighed, stillede hand nogle grofve Stycker tvert ind paa dennem, oc gjorde dennem stoer Etade, oc der de Svenske fornumme, hand hafde ret Drefning paa dennem, oc deris Fælt begyndte flux at faide, toge de alle Flæcten hen ind ad Skoven, oc stedis ick den ganske Nat, før de komme til Fjæland fire Mjle op udi Everrige, der toge de først Etade, oc begyndte at samle sig, oc sla deris Veyr.

Udi de Svenskis Fluct fulde de Danſke dennem fast efter. De forløbne oc udmattede Svenske Knegte, hafde paa Beyen forstucket sig udi Buskene, oc naar de saae deris Fordeel, fød de mange af disse Danſke, synderligen den Ypperlige oc Velbiurdige Herr, Steen Rosensparre, Danmarckis Rjgis Raad, oc den Dag ofverst Commisarius udi Kongens Stad, den eeniste Mand paa Everſiden aff den gandske Stamme, uden een Son, Oluff Rosenspar, som da var ung, oc bleff siden Danmarckis Rjgis Raad, oc førde Elegten paa Fode igien, (mist dog sin eeniste Son, Salig Steen Rosensparre udi den sidste Svenske Fæde, imellem Hayloflig Konning Christian den Fjerde oc Konning Carl aff Everrige, moren
paa

paa den samme Stæd, som hans salige Farsader tilforn var falden for sit Fæderne Rige) saa oc Lave Brock oc nogle fleere. De Danske, som forfulde, oc jagtede efter de Svenske, fandt oc paa Bøien mange aff dennem, som hafde dronet oc forrent sig i den store oc hosliggende Klæb oc Morak.

Dette er en aff de merckeligste Feldslage, som mand veed i disse Riger at være holden, udi hvilket de Danske 4000 Mand sterck sloge 25000 Svenske, at 5000 aff dem bleffve liggendis paa Ballestæden, hvor iblant mange fornemme oc ypperlige Herrer, foruden dem, som blefve saaret oc fangen, hvorsore her i Danmark til des ævig Umindelse paa den Tid een Guldmant er slagen.

Samme Tid bleff oc mistet aff den Danske Adels, Christopher Lunge til Odden, Hans Skeel til Nygaard, Peder Svensen til Drum, Jesper Munck til Hungstrup, Christopher Munck til Binge, Jørgen Mouriksen til Overtrup, Biffert Kruse til Valle, Povel Stinkel, Bendt Morby, Christopher Urne til Nyegaard, Biffert Lauriksen til Aefnes, Mouritz Jensen til Monehgaard, Tugloff Vasse, Peder Raas, Lauritz Rosengaard, Jens Myre, Jørgen Falck, med mange fleere, oc en heel hob aff den Tydske Adels, foruden de som blefve fangne oc saargiorte.

Paa den Svenske Side, faldt oesaa mange aff de indfode Rizens oc fremmede Adels, mange kom der fra med blodige Fingre, oc en hob blefve tagen til fange,

oc maatte de lade de Danſke alle deris Feldt: Styrker, ſtore oc ſmaa, ſom vare 38. Diſligeste ſſem Dytter Fa-
ner oc otte Knegte Fennicker.

Om Aſtenen droge de Danſke tilbage, oc ſamlede ſig
paa Ballſtæden, oc bleſve der liggendis den Nat, oc an-
den Dagen til imod Aſten; Oc der Krigs- ſoldket haſde
plyndret de ihieſflagne oc døde, beſalede Feldt-Øſverſten,
at mand ſulde begraſve alle de Liig, baade de Danſke oc
Euenſke, ſom eſter den Leylighed bleſve udi hobetal
henkaſte udi ſtore Graſver og Kuler; ſiden rygte de der
fra, til nogle Bønder- Gaarde, ſlog der paa ny deris
Leyer, oc bleſve der ſtille liggendis, oc forvandrede gands
ſte otte Dage oc Natter, om Euenſten vilde noget
ydermeere anfange.

L u d v i g H o l b e r g.

Om hans Danmarks Historie, som her anføres, siger Suhm, at den er endnu den bedste, vi have paa vort Sprog, deels i Henseende til den Behagelighed, hvormed den lader sig læse. . . . Hans øvrige Værker af dette Slags, ere hans Kirkehistorie, som kaldes af Suhm et kostbart Værk, for den Iver og Lykke, hvormed han bestrider Overtroen, og hans jødiske Historie, der faaer den Nøds, at den endnu lader sig læse, efter at Bastholm har givet sin.

I øvrigt anfører Suhm det rigtige Sagn af Lurdborff, at Holbergs Historier stundum vare comiske.

Dette, som jeg har antegnet om Christiano 4, kand regnes for at være noget, eftersom det er det meeste, og fast det eeneste, som er kommed for Lyset, men det kand regnes for intet, i Henseende til hans lange Regiering og hans store Bedrifter, som udsodre nogle Folianter; Thi der var neppe nogen Regent paa de Tider meer hurtig, meer forfaren, og af større Sindets Gaver end Christianus 4. Vel er sandt, at Overriges Konge Gustavus Adolphus af Skribentere bliver opløstet til Skyerne, og at samme Konge fortienet al den Nøds, man ham tillægger, men, naar jeg legger disse Kongers Bedrifter paa Bejestaal, finder jeg, at Christiani 4 ere de vigtigste. Gustaphus Adolphus var en stor General, Christianus 4 gav ham udi Krigs Erfarenhed intet efter;

Den

Den første vidste at vinde, og at forfølge en Sejer, den anden vidste og at vinde, og tillige med at reede sig ud af en Ulykke. Den første blev stor af Modgang, den anden større af Modgang. Hvis Christianus 4 havde ført Gustavi Krig udi Tydskland, da de Tydske Stander og andre Allierede grebe sig for Alvor an, havde han ogsaa haft Gustavi Lykke; Og, hvis Gustavus havde begyndt Krigen først, da Standerne vare søvnagtige, og de Allierede lunkne, havde han ogsaa haft Christiani 4 Uheld. Saa at, om den eene skinnede meer udi samme Krig, saa er saadant meer at tilskrive Tiden end Personen, thi begge Krige bleve førte mestendeels med Tydske Tropper, og vidner Christian 4 udi en Skrivelse til sin Resident Peder Wibe, at der Anno 1641 vare ikke meer end 600. indfødte Svenske udi deres Krigshær. Udi den Krig, som disse store Konger førte indbyrdes med hin anden, er bekiendt, at Christianus 4 fik Overhaand. Gustavus var mild og beleven; Christianus som en genreen Borger udi Omgiengelse; Begge elskede Ret og Retfærdighed, belønnede Dyder, agtede lærde Folk, og vare selv lærde. Begge havde aabne Hjerter, hvilket den første lod see som en stor General, den anden tillige som en stor Konge, som en stor Stats-Mand, som en stor Gæ-Mand, og en habil Dommer. Saa at den første var alleene stor udi Krig, den anden tillige med udi Fred. De vare begge hurtige. Gustavus løb som en Pannild heele Tydskland over, Christianus

nus 4 saae man nu udi Spidsen af en Krigshær, nu
 paa et Amiral-Skib, nu paa den anden Side af Nord-
 Capet; Thi han sejlede engang forbi samme Nord-Cap
 til Moscowien, hvilket neppe nogen Konge har gjort.
 Sverrig har aldrig været større udi Krig end udi Gu-
 stavi Tid, og Dannemark aldrig større udi Fred end un-
 der Christiani Regiering. Der vrimlede Landet af store
 Generaler, her af lærde Folk og store Stats-Mænd.
 Der er uvist, om Gustavus rev flere Stæder ned, end
 Christianus bygde Stæder op. Med et Ord: Gustavus
 syntes at have Alexandri Exempel for Øjene, og Chri-
 stianus 4 Alexandri tillige med Augusti; Thi den Even-
 ske Konges Passion var at udvide sit Riges Grændser;
 Den Danske Konges at heele sit Riges indvortes Saar,
 saa at, hvis Sverrig fandt vilse den største General paa
 de Tider, saa fandt Dannemark vilse den største Konge.

Men, som intet Menneske paa Jorden er uden Lyde,
 saa tillægges denne store Konge en slags Hastighed og
 Overhiilelse, saa at han var prompt til at straffe end ogsaa
 med egen Haand; Dog gik saadant ikke saa vit, som
 Monfr. de Hayes skriver, at han omkom nogen i Brede,
 thi man finder aldeles intet Exempel derpaa. Det er
 troeligt, at han har arvet denne Qualitet efter sin Frue
 Moder Dronning Sophia, hvilken brugte baade Riis
 og Svøbe, for at holde sine Domestiquer i Awe. Til
 dette at forsvare fandt man sige, at saadant rejste sig
 meere af en Patrialskæft og Oeconomisk Jær, end af et
 hidfigt

hidfigt Blod, og at efter de Tiders Naade Regentere derudi syndede ikke saa meget mod Bienſeance, ſom nu omſtunder; thi, i vor Tid lader det ilde af enhver ſimpel characteriſeret Perſon at lægge Haand paa ſine Dienere, da det tilſorn ved Lov var enhver Huſbond tilladt at ſtraffe ſin Huſtrøe med tørre Hug. Ellers er herved at merke, at, naar Hans Majestæt udi Overilelſe ſlog nogen, paafuldte der ſtrar en Naade, hvorpaa gives adſkillige Exempler. Der fortælles gemeenligen, at alle de, ſom han lagde Haand paa, bortviſnede, og kunde ikke trives meere, men jeg finder intet Exempel derpaa, uden i den bekiendte Capitaine Munk, hvilken derover døde af Chagrin, om Factum ellers er rigtigt. Det haarde Brev, ſom han tilſkrev Carl 9 af Sverrig, fandt ikke aldeles, ſiendt nogenledes, undſkyldes ved Ungdoms Hidſighed, og ved det, at han af ſamme Konge var bleven provoceret. Hans Majestæt hørte ſærdeles ilde hos Adelen, formedelſt den Execution, ſom ſkede paa Amiral Peder Salte. Men man fandt ſige, at, ſaaſom adſkillige af Kongens Ordres bleve ſlett exequerede udi den ſidſte Krig mod Sverrig, ſaa var det fornødent een-gang exemplariter at ſtraffe. Endeel har villet tilſkrive Kongens Præcipitance Slagets Forliis ved Königs-luther, men den Hollandſke Skribent Althema ſiger, at han derudi lod ſee alle de Qualiteter, ſom udfodres af en klog Felt-Herre, hvorvel ſamme Skribent, ſom en Hollænder, ikke kunde være denne Konge ſynderligen bevaagen;

Thi

Thi Hans Majestæt teede sig stedsf uuaadig mod de foree-
 nede Provincier, hvilket gif saa vit, at de samme omfi-
 der sloge sig til hans aabenbare Fiender, Dännemark til
 liden Baade, hvorsore ogsaa den stedsfvarende Attache-
 ment, han havde til Spanien, og den Uuaade, han ide-
 ligen led see mod Hollænderne, er af nogle bleven anseet
 som en Stats-Fejl. Udi det øvrige fand man sige, at
 han var begavet med alle de Qualiteter, som udfodres
 af en Konge, ja at han uden Disput var den habileste
 Regent paa de Tider; Thi, endssindt der findes adfælt-
 lige Konger udi Historien, der have gjort større Ting,
 saa findes dog neppe nogen, der haver gjort Alting selv,
 som denne Konge. Og er det just dette, som man hos
 denne store Regent meest maa admirere, thi hvad han
 selv inventerede, exequerede han selv. De fleste An-
 skalter fløde af hans eget Hoved, og de fleste Ordres fin-
 des skrevne med hans egen Haand. Og, naar han
 commanderede Floder eller Armeer, førte han ikke al-
 leene selv sine Folk og Skibe an, men endogsaa selv re-
 connoscerede Fienderne, for at give sine Generaler og
 Admiraler Kundskab om deres Tilstand, saa at jeg veed
 ingen Potentat derudi at ligne ham uden Petrus Ale-
 xiovich. Vel bliver det gierne antegnet som en Feil hos
 store Potentater, at de bemænge sig med alt for smaa
 og ringe Sager, og synes derfor, at man med nogen
 Villighed kunde dadle hos denne Konge. Men, saa-
 som paa den samme Tid, han ordinerede Kioffen- og

Kiøbder = Sager, underviisede Skræddere, Skomagere, Tømmermænd, Muurmester og alle slags Haandværksfolk, ja gav Ordre til, hvorledes man skulde omgaaes og handle med de Kongelige Værns Klæder, Skoe og Strømper, han tillige med underviisede Ambassadeurs om alle Hoffers Tilstand, Generaler om Fiendens Styrke og Svaghed, Statsmænd om Coniuncturerne i alle Lande, bivaanede alle Retter, og deciderede selv udi de fleste Sager, saa fandt man sige, at deslige smaa Forretninger, som lægges andre Potentater til Last, tiene her til Beviis paa et forunderligt stort Begreep og en Arbeidsomhed, hvis Lige neppe er at finde udi gamle og nye Historier; Saa at man fandt sige, at alle slags Folk, høje og lave, vare udi hans Tid ikke ander end Machiner, der dreves af Kongen som det store Hjul alleene.

Bernhard Möllmann,

Statsraad og Professor i Historien ved Kiøbenhavn's
Universitet.

(Fød 1702 — død 1778.)

Under hans Navn er 1760 udkommet den første Deel af en almindelig Historie, hvori Suhm kalder Stilen fuldkommen historisk (maaskee nogle faa nædle Indsald fraregnede) mandig og rigtig, og som ei har sin Mage i vort Sprog, og faa lige i de fleste nyere. Professor Myerup har i sit Tillæg til And. Sørenf. Wedels om den danske Krønike at beskrive (Kiøbenh. 1787.) opkastet en Tvivl, om Möllmann selv har skrevet denne Historie, eller blot ladet den skrive, og gientager dette Tvivlsmaal i et Brev til Prof. F. W. Schlegel, trykt samme Aar, hvor han især beraaber sig paa, at Möllmann i Fortalen blot siger sig at have besørget (egentlig at være befaleet at besørge) dette Værk. Har imidlertid Möllmann, og det skulde man dog troe, siden den er underskrevet af ham, selv skrevet den mesterlige Fortale, der maaskee hører blandt vort Sprogs meest classiske Arbejder, da synes, efter Stilens Liighed at dømme, selve Værket heller ikke at kunde frakendes ham.

Da den udkomne Deel egentlig kun indeholder — som og ovenanførte Sted af Prof. Myerup anmærkes — en Stump jødisk, eller rettere bibelsk, Historie, har Samleren troet, at burde meddeele eet af de Stæder, hvor den historiske Grandfætningsaand havde friere Flugt.

Medens begge Kongers Folk opholdte sig med at hugge Træ og Sten paa Libanon, vare Kongerne selv ved en

dertil indrettet Sejlads i Færd med at hente Guld og Sølv med andre rare Sager fra Ophir og Tharsis. „Salomon, (er den derover gjorde Beskrivelse,) lod gjøre et Skib i Eziongeber ved Elath i Edomiternes Land paa Strandbredden af det Røde Hav. Han drog selv til Eziongeber (at besee dette Skib.) Hiram fikkede nogle af sine Folk, erfarne Søs-Mænd, med Salomons paa Skibet, som gik til Ophir, hentede derfra 420 Centner Guld til Salomon. Ogsaa sendte Hiram ham et Skib, (siden nogle af hans) Skibe og Søs-Folk, som med Salomons Folk gik til Ophir, og bragte ham (een Gang) 450 Centner Guld, og (altid) foruden Guldet, en Deel Almuggim eller Algumim, (Eben-Træ oversættes det) og kostbare Steene. Salomon havde et Tharsis Skib paa Havet med Hiram's Skib, og (siden) Tharsis Skibe med Hiram's Folk. Een Gang i Tre Aar komme de tilbage, bringende Guld, Sølv, Elphenbeen, Amber og Paaflugle med sig.“

En saadan uforligelig Rigdom, er ingen Under, opvækker Menneskenes Begierlighed. Skribenterne villegierne viide, hvor det velsignede Ophir eller Tharsis ligger. De leede og see allevegne derester, som efter et andet Paradis, i alle fire Verdens Parter. Der er ikke et Land, et Sted, et Hull paa Jorden, i, eller under Jorden, hvor der siges at være Guld og rare Sager at finde, de jo have eftersøgt. Men endnu have de ikke fundet det. Rigdom findes og seent eller aldrig af dem, der søge den.

At gaae om Bord fra Eziongeber i det Røde Hav, og i Færstningen, som libet dristige Sæ-Mænd, at holde ved Landet langs den østlige Kust paa Africa; at seile siden Vesten omkring heele Africa, og gaae ind af Stredet til Spanien; at blive meere dristige, og sætte heel til Søs med svage Skibe, uden Compas, uden anden dertil behørig Hiælp mod Sumatra, Java, Zeylon, med fleere Indianiske Øer, liggende midt i Havet; eller og gaae til Indien selv, saa vel paa denne som paa hin Side Ganges; at blive ret forvovne, og lade staae til over mod America, til Peru, for der at fordybe sig i de rige Miner i Potosi; at forlade de varme Lande, og gaae til meere Nordlige; og tilfædst at blive færdige af at giøre saa lange Sæ-Reiser, og derfor ikkun søge efter Ophir midt oppe i Landene, Ethiopien, Armentien, Mesopotamien, Assyrien, det lykkelige Arabien, eller i andre lykkelige Lande, ere, blandt fleere andre, de Veje, man viiser os for at komme til det saa længe forønskete og eftersøgte Ophir.

At man des nærmere skulle finde Vejen, og ikke opholde sig med at søge Ophir paa saadanne Steder, som ei passer sig med den Ophirke Handel, giver man os forud følgende Erindringer.

At der i dette Land maae findes, tilligemed kostbare Steene, baade Guld og Sølv, Elphenbeen, Eben-Træ, Aber og Paaflugle; da dette sættes forud, at Ophir og Tharsis skal være eet Sted. Det er derfor forgiæves at

leede

leede efter det i Kongeriget Zofala med flere Steder, hvor enten ingen af saadanne Ting, eller ikkun en Deel af dem, ere at finde.

At Landet, man søger, ikke maae ligge alt for nær ved Jodeland og Phoenicien; thi Salomons og Hiram's Flode var Tre Aar om at giøre Reisen. Hvor vilde man da tænke, det skulde være enten Arabien, Cilicien eller andre der nærved liggende Lande?

At det maatte ligge saaledes, det nogenlunde kunde svare til de Gamles liden Erfarenhed i Søe-Væsenet; til den Nødvendighed, dem var paalagt, at holde sig langs ud med Landet om Dagen; at ligge stille om Natten i tykt Vejr; og stille baade Nat og Dag i taaget Vejr; thi for Magnetens Opfindelse og Søe-Compassenes Indretning var det ei raadeligt at gaae for langt til Søes. Hvor skulde det da vel kunde søges i America eller Peru?

At Landet maae ligge saaledes, man paa kortere Tid og med større Sikkerhed kunde komme dertil igiennem det Røde Hav og det Arabiske Hav, end igiennem Middelhavet; thi Salomon lod sin Flode anlægge ved Eziongeber. Hvi skulde han ikke kundet fundet en bekvemmere Havn ude i Middelhavet enten paa sin egne eller paa de Phoeniciske Kyster, havde Ophir eller Tharsis været det samme, som de bekiendte Tharsis i Cirilien eller Tartessus i Spanien? End meere! Evende af

Salp:

Salomons Efterkommere, der og lode deres Skibe fare paa Tharsis, lade dem ogsaa giøre i Egipten.

Hertil svares, at det er ligesaa lidet vist, Tharsis og Ophir skal være eet Sted, som at de Ting, man bragte derfra, være virkelig det, man kalder dem i Oversættelserne. Elphenbeen fandt være Been af Elephanter, fandt og være af Hyppopotamer (de saa kaldede Hav-Heste.) Det her almindeligt kaldes Paafugle, fandt og oversættes Papagojer; og hver mange Slags findes nu ikke deraf? Hvem fandt sige, hvad Slags Træ Algumim var? Det oversættes endogsaa ved et andet ligesaa ubekendt, kaldet Thyine-Træ? Hvor mange Slags Aber ere der ikke ogsaa til? Udi hvor mange Lande findes ikke Guld, Sølv og kostbare Steene? Kortelig: Man fandt af Handelen ikke slutte sig Stedet til. Beskrivelsen er alt for almindelig, for deraf at kunde giøre sig noget særdeles Begreb.

Meere! Hvem fandt sige, at Ophirs-Handelen var den samme, som Tharsis Handelen; og at Tharsis Skibene ikke vill sige andet end Skibe, der seere paa lange Reiser? Hertil skulle dog noget meere, end Manges Bisald. Men, holder ikke en af de beste Fortolkere for, Forskiællen var denne, at det var Hiram's Skibe, der seilede paa Tharsis, og Salomons, der gik til Ophir? En anden berømt Skribent, som fordyber sig i denne Materie, vil paaataa, grunder ogsaa temmelig vel sin Meening paa Historiens egne Ord, Forskiællen var, den

Ophirsk

Ophirſke Flode, ſom bragte Guld, Eben-Træ og koſtbare Steene, kom tilbage een Gang hvert Aar; den Tharſiſke derimod, ſom bragte Guld, Sølv, Elphenbeen, Aber og Paafugle, kom ikke uden een Gang i Tre Aar. Samme Skribent meener og paa et andet Sted, at ved Ophir forſtaaes den heele Øſtlige Side af Africa, og ved Tharſis den Veſtlige.

Bidere ſvares, at der ingenſteds ſtaar, de ikke kunde gjøre Reifen mindre end i Tre Aar, men allenefte, at de ikke gjorde den oſtere. De kunde anvendt Tiden paa andet, end paa Reifen alleene. Altsaa kunde Ophir og Tharſis i denne Henſeende baade ligge nær ved, og langt fra Jødeland og Phoenicien.

At de Gamle ei vare ſaa uerfarne i Søe-Væſenet, ſom vi vil indbilde os. De havde endogsaa, begynder man nu at tænke, Magnetten lige ſaa vel, ſom vi. Hvor mange af deres Seiladſer, deres ſtore Krigs-Toge til Sees, ſatte os ikke i ſtorſte Forundring? Og hvem tør ſige, at Salomon, hvis Kundſkab overgik de klogeſte Folkes Kundſkab, og havde ſaa ſtor Indſigt i Naturen, ikke og ſkulle kiendt Magnetens eller en anden Tings lige virkende Kraft?

At man fandt gaae om Bord enten i Eziongeber eller i een af de Phoeniciſke Havne; begynde Seiladſen fra der Røde Hav eller fra det Middellandske Hav, ſølgelig og gaae til hvilken Side, man vill, for at tage den nærmefte Vej; thi Et af To: Enten gif Salomons Flode,

Flode, for at foreene sig med Hiram's, fra det Røde Hav ind i Middelhavet; eller og Hiram's, for at møde Salomons, fra Middelhavet ind i den Midlandſke Søe. Men man maae derfor ei indbilde sig, de fulgte den Vej, Naturen haver lagt mellem disse Steder. Begge Floderne kunde gjort Tre Tharſiſke Seiladſer, den eene Tre Reiſer til Indien, og den Anden Tre Reiſer til Spanien, i den Tid, de behøvede til enten at ſeile heel omkring, eller at møde hinanden paa Halvvejen. Nei! Kunſten maae denne Gang have bødet paa Naturen. Man viiſer af gamle Skribentre, man i gamle Dage kunde gaae fra det eene Hav til det andet ved en Canal, end og, at denne Canal laae mellem begge for den Trojaniske Krig; hvorfor ikke og i Salomons Tid? Desuden giver jo Historien mange Exempler paa, man i gamle Dage lod Skibe bære, eller paa anden Maader føre over Land, fra eet Hav til et andet.

Alt man ſølgelig, da man ei fandt vejlede sig ved de ſaa i Beretningen ſelv optegnede Omſtændigheder, gjorde bedre i at ſee, om man ikke kunde gjøre det ved de Tvende deri anførte Navne, Ophir og Tharſis.

Ophir lader ved første Anſeelfe at være et Land, ſaaledes kaldet efter en vis Ophir, (en Sønne-Søn af Eber, der i Tredie Linie nedſtigede fra Sem,) hvis Efterkommere nedſatte sig i Landene fra Meſa til Bierget Sephar mod Øſten. Det er, ſiger man, fra Bierget Maſius til de Saphiriſke eller Tapiriſke Bierge. Altsaa fand

Salom.

Salomons Skibe have gaaet giennem det Røde Hav og igiennem den Persiske Fiord, og ved Hjalp af Tiger- og Euphrat-Strømmen handlet over heele Medien, Armenien, Syrien og Assyrien med fleere Lande i Asien, foruden at tale om den Handel, de kunde drive i Arabien og langs Kysterne, heele Vejen.

Eller, i en anden Part af Verden! Hvem seer ikke, at dette Sephar med Tiden fand være forandret til Sophira, Ordet de Halvfierdsindstive Fortolkere saavel som Josephus betiene sig af, isteden for Ophir? Fra Sophira til Sophala er Forandringen snart gjort. Derved kommer man til Riget Sophala eller Sofala (maaskee og derunder forstaaet det vedgrændsede og paa Guld- og Sølv-Bærter saa vel forsynede Monomotapa) i Afrika. Derved faar man og Zophara, en Øe i Arabien.

Eller, endnu paa en anden Maade! Det synes, som Ophir i Skrifften selv ogsaa kaldes Parvajim. „David, staar der, beskikkede en Mængde af Ophirs Guld og lutret Sølv til at beslaae Væggene med i Guds Hus. Salomon beslog det (ogsaa) inden til med puurt Guld, og godt Guld; og Guldet var af Parvajims Guld.“ Hvem veed nu, om Tiden og Menneskenes mange Slegter, der forandre alle Ting, ikke lettelig kunde gjort Parvajim til Parvaju, og dette Parvaju til det paa Guld saa særdeles rige Peru i Amerika? Uden man vilde sige, at Ophir ikke var noget vist Sted, men alleeneste et Ord, sammensatt af andre Ebraiske Ord, der komme

komme det til at bemærke et rigt og overflødigt Land eller Guld-Landet, for at bruge Josephi Talemaade.

Tharsis synes og strax at være et Sted eller Land, kaldet efter en ubekendt Tharsis, en af Japhets Sønner. Man kiender i heele Historien ikkun eet saadant Tharsis, den berømte Handel-Stad i Cilicien, Skrifften selv mangfoldige Steder taler om; og paa Tvende i Særdeleshed udtrykkelig siger, den laae i Cilicien. Vel er sandt, Mogle, for at undgaae den Besværlighed at finde Vejen til Søes mellem Eziongeber og dette Tharsis, have reist til Indien og fundet et andet; men ingen Andre haver seet det, end de selv. De, ligesaa vel som Andre, der af samme Aarsag vill finde et Eziongeber i Edomiternes Lande inde i Middels-Havet, ere igiendrevne.

Man vilser, ved at betragte de adskillige Steder, paa hvilke Skrifften taler om Tharsis, at Salomons Tharsis ikke er nogen vis Dye, noget vist Land saaledes kaldet; ikke ved nogen Forandring blevet til den, nu vel overstyllede, men af de Gamle dog meget omtalte, De Tartessus, liggende i Strædet ved Spanien; men ikkun et Ord, der bemærker det samme, som langt. Følgelig, naar der siges „at Kongen (Salomon) havde et Tharsis Skib paa Havet, . . . og at Kongens Skibe fore paa Tharsis . . .“ da burde samme maaskee ikkun saaledes oversættes, at Salomon havde lange Skibe, der fore paa lange Reiser. Uden ellers Tharsis skulle være

et almindeligt Ord i Kiebmands Stil, i Steden for
 all Slags Handel; og det i Følge af den særdeles
 store Handel som dreves i Tharsis i Cilicien, Skrif-
 ten paa mange Steder mælder om; saa Meeningen
 blev denne, at Salomon lod først bygge eet Skib,
 og siden flere Skibe, som dreve Handel; det er at
 sige, ikke saadanne smaa Skibe eller Baade, som man
 brugte til Færger, eller i andre Henseende.

G u l d b e r g (Ove Høgh.)

(Geheimeraad og Stiftamtmand over Aarhusstift.)

Af hans Almindelige Verdens Historie som her anføres, er ikke meere udkommet, end første Deel, og anden Deels første Bind, 1772, som ikkun gaae til den peloponnesiske Krigs Ende; Professor Nystrup, i sit nye anførte Skrift, kalder dette ufuldbragte Værk Apells Venus hoved (som ingen lettelig vil driste sig at male Krop til.) Samleren glædes ved at kunde fra god Autoritet tilføje, at man i det mindste har Høje at haabe det manglende Bind af anden Deel fra samme Haand, hvorved Historien vil gaae til Alexanders Død.

I denne store Mand's (Miltiadis) Sted er fremtrædet en anden, der, ligesom han, skal redde Fædrelandet, og det endnu af en større Fare. Themistocles meener jeg, som allerede har Alder nok ikke alleene til at have bivaanet det Marathonske Slag, hvor han tapper fegtede, men og til at møde for Folket, og i dets Forsamlinger nu at forsvare de vigtigste Stats Forslag, og nu giendrive dem. Hans Herkomst var ikke anseelig, og heller ikke trængde han dertil. Thi i hans Siel boede den skarpeste Forstand, som endog i den første Ungdom sølede sit Kald, og drev ham til at udgrunde Statsvæsenet. Han saae, hvor andre ikke skimtede: forklarede sine Tanker med den

Lyde

Lydelighed og Bished, han selv følede dem: og naar det kom til Jvarksættelse, gik han til sit Viemeed med den Lethed og Smidighed, som kun faa Sieler besidde. Det er en Fabel, at han i sin Ungdom var henfalden til saadan Nyggesløshed, at hans Fader Neocles gjorde ham arveløs, og hans Moder hængde sig; thi Sæderne vare endnu saa agtede i Athenen, at havde end han saa dybt nedsynket sig, havde vist ikke dette alvorlige Folk antaget, æret og fulgt ham.

Aristides, som var omtrent af samme Alder, havde en mægtig Indflydelse paa Folkets og Raadets Beslutninger. Samme Nægt ønskede Themistocles sig, og derfor fulgte i sine Handlinger langt andre Statsgrunde end dem, den første havde valgt. Raadets Sag og Raadets Myndighed søgte Aristides at understøtte: Folkets Magt og Høihed talede Themistocles for. De bragte da til Raad og til Folk den samme Splidagtighed, som havde i deres Drenges-Aar og Skolegang hersket imellem dem. I alt dette elskede begge lige høit deres Fædreland, havde lige store, men ganske forskellige Gaver, og besadde allerede større Fortienester, end nogen anden, uden at man fandt sig om dem, hvilken Staten bedst kunde undvære. Den Retfærdighed og Uegennyttighed, som straalende ud af alle Aristidis Handlinger, havde siden det Marathoniske Slag givet ham saadant et Navn, at i utallige Tretter, som opkom imellem Borger og Borger, valgdes han til Voldgiftsmand,

og tog sig ikke Vare for, at en Stad, saa avindsig for sin Frihed og Høihed, let derover kunde fatte den Mistanke, at han alleene vilde være Dommer. Hvad maatte Folket selv ikke endnu havde formodet, hialp Themistocles det paa, som uden Ophør raabde, at under disse Dunders Dække gif Aristides med stærke Skridt til den Aristokratiske Overmagt. Snart kom det saa vidt, at Folket samles, og han dømmes ved den bekiendte Ostracismus til 10 Aars Landflygtighed, uden at de fleste vidste anden Grund, end den, een af dem selv anførte til Aristides, der uden at være fiendt spurgde ham, hvad han havde mod denne Mand, og fik til Svar: det anstaaer mig ikke, at han saa ivrigen attraaer, frem for alle andre at kaldes retfærdig.

Themistocles synes ved denne Medbeilers Bortgang at have saaet Folkets Øre, og givet Udslaget i dets Forsamlinger. Nu var det umueligt, at det for denne fløge Mand kunde være skult, hvorledes Darius arbejdede paa at giøre et Tog saa forfærdeligt, at ikke alleene det Marathonske Nedlag skulde blive heynet, men og det Persiske Nag lagt paa alle Grækere Hals. Men Themistocles kiender sin Almue, at den lidet sølede, hvad den ikke saae, og at den letfindig maalde Persiens Magt med den Lykke, Athenen under Miltiades havde havt. Desuagtet maatte ligesuldt Staten væbne sig, og især til Søes; thi kunde man blive Mester af Havet, var det en Persisk Hær umueligt at finde Underhold:

holdning i Grækerland, og da først kunde man baade holde Krigen fra Grændserne, og spille den maaſte over til Fienden. Penge ſaae han, ikke at mangle til ſaadan Udruſtning; thi af den Laureotiſke Solvmine, Republiken havde, laae der i Skatkammeret 100 Talenter; men den for Almuen ſmigrende Øvrighed havde indført den onde Skik, at denne Summe aarligen blev deelt imellem Folket ſaaledes, at hver, ſom havde ſine fulde Aar, fik omtrænt 10 Mark. At røre herved, var at angribe Folkets Majeſtæt. Og dog vovede han det. Da han kiendte deres bittere Had til Aegina, ſom de kunde ſee, og hvis uhevnede Angreb de ikke havde forſmertet: ſaa behøvede han kun at pege paa denne Naboeſe, for at ſaae Pengene af Skatkammeret, Skibsvarſterne i Brug, en Flode i Søen, og Athenienſerne derpaa. Saaledes bleve 200 Skibe, og deriblandt en Deel Galeier, paa ſaare ſaa Aar færdige; thi et modigere og meere hurtigt Folk har Verden neppe havt. Themistocles, ſom man havde betroet Anførsel over den af ham ſelv dannede Flode, maatte, for at tilfredsſtille ſine Athenienſer, ſtikke i Søen mod Aegineterne, ſom han og ſtækkede Vingerne paa: dog da her ikke var den meente Fiende, og den foreſtaaende Krig forbød at ødelegge en Græſk Søemagt, ſaa vendte han ſig mod nogle Særovere, der gjorde Havet uſikkert, og ved at krydſe mod dem, gav ſit Folk den bedſte Øvelſe og ſtorſte Duelighed. Nu begribe vi, hvorledes Athenen i den Herriſke Krig fand

viſe

vise sig i Havet med en større Flode end Iæle Grækerland, og med Esesolk saa duelige, at de ikke gave de besarne Egineter og Megarenser det mindste efter.

Det var Xerxes Forset at giøre Athenen til en Steenhob; men Udsaldet blev, at denne Stat opnaaede en Bælde, den neppe havde endog i et blot Ønske torde forestille sig. Aldrig saasnart havde Themistocles, at, hvad han længe havde formodet, nu brød frem, førend han hjemme, og uden for raader, overtaler, tigger, opmuntrer, anvender List, Penge, Myndighed, giver efter, er ubøielig, har Mod og er forsigtig, sørger for Grækenland, og er bekymret for Athenen. Denne hans Fædrenebye skal vælge sig en Feldherre: de største Raad, som saae Faren, holdte sig tilbage; men en Epicydes, som havde en færdig Tunge, ingen Krigserfaring, og al Troe og Love til den Hviſtbydendes Tieneste, søjde Pøsten, og maatte ved Almuens Yndest erholde den: alt var forloret, om dette havde været; men Themistocles underkjøbde ham til, at frasalde sin Ansøgning, og Folket satte ham selv ved det Rør, heller ingen anden Kund: føre. Det Delphiske Orakel, som man søgte Raad hos, svarde Athenienserne, at Træmur: skulde blive deres Frelse, og Salamis giøre mange Mødre barnløse. Om Gudens Mæning dele Stemmerne sig; men han drev det igiennem, at man burde troe, Him melen sigtede til Floden, og de fleste Borgere ansaae hans Forklaring for den rigtigste. Ham var det, som fik Grækerne til

med eet at ende deres Tvistigheder, og overtalbe sin Stat til at slutte en hastig Fred med Ægineterne og andre Naboer, ja udvirkede tillige en Tillæbelse for alle de Landsflygtige at komme hjem, og med Raad og Daad tiene deres Fædreland. I samme Tid arbejdede alt, hvad Hænder havde, paa Skibsværsterne: nogle Galeier bleve nybygte: andre bleve efterseete, og alle de, som kunde, stak i Søen. Det faldt Athenienserne noget sært, at de, for at bemande denne store Flode, maatte forlade Huus og Gods, og de vilde endelig, at man skulde efter Thessalernes Begiering prøve at holde Perserne i Mæcedonien. Da dette uden Virkning var forsøgt, fandt de sig endelig i at gaae til Søes, og kom med 127 Skibe til Artemisium.

Her møde nye Vanskeligheder. Athenienserne, fordi den største Deel af Floden hørte dem til, paastode Anførelsen; men Themistocles, som saa, at Corinthier, Ægineter, og andre ingenlunde taalede det, fik sit Folk til her at opoffre for Grækenlands Bedste denne Rangstrid. Siden da den Persiske Flode kom dem i Sigte, laae Modet paa de fleeste Græker; men han købde Eurybiades fra Sparta og Adiamantus fra Corinth til at bie, og Pengene dertil fik han af de gode Euboeer, som for at beholde Floden hos sig, saa rigeligen forsynede ham, at han havde til anden Brug endnu en stor Summe tilovers. I de Skiermydsler og Trefninger, som her forefaldt, indlagde Athenen, der endnu sendte 53 Skibe herhen,

herhen, sig den største Dre, men fik og sin Flode i maadelig Stand tilbage.

Den Persiske Søemagt fand nu dagligen forventes; thi Graferne maatte forlade Artemisium, og lagde sig ved Salamis. Xerxes har brudt igiennem Thermopylae, og er paa Veien til Athenen: den Hær, som Fæloponnesierne har lovet at sætte imod ham i Boeotien, opfører, og bevogter Muren ved Corinth. Mod denne fortvivlede Tilstand seer Themistocles ei andet Raad, end at alt, hvad flyttes fand, maae forlade Bye og Land. Men at foreslaae denne haardeste og smerteligste Sag, hver vanskeligt? For at berede Gemytterne maae Præsterne fortælle, at den hellige Slange i Templet paa Slottet allerede havde flyttet: Draklets Træmure bleve og anvendte, og derpaa de sande Aarsager, at ingen anden Raade kunde optænkes til at undgaae Forhaanelse, Død, Udryddelse, eller Slaverie. Nu blev Almuen selv saa opsat paa at vandre bort, at, da Taleren Cyrillus vilde raade til at blive, steenede de ham strax, og deres Koner fore med samme Afstandighed løs paa hans Husstrue. Den unge Cimon, Miltiadis Søn, var den første, som med sine Venner begav sig om Bord: de andre fulgde efter i Hobetal: alle, som kunde røre Baaden, forbleve til Besætning paa Stibene; men Qvinde, Børn, og gamle Folk, og Slaver ginge for den største Deel til Troezen, og Resten til Salamis eller Egina. Endeel af Templets Betiente med nogle an-

dre, som deels for Armod ikke kunde komme bort, og deels af Overtroe ikke vilde, siden de haabede, at Draklet angik Slottet, besluttede at blive tilbage, og da Xerxes endelig kom, forsvarede sig og Slottet i nogle Dage med større Estertryk, end man skulde have formodet. Dog Perserne klavrede op fra en Side, de ikke ventede, kom bag paa dem, erobrede Slottet, og skilde disse Folk ved Livet. Kun saare lidet blev staaende af Byen, og hele Landet folde allevegne de for Marathon opirrede Persers Hevn.

At den Græske Flode ved Salamis havde Themistocles den Seir at takke, som den kort efter erholdte over Perserne, vide vi allerede; thi havde han ikke anvendt baade gode Ord og onde, baade loffet og truet, og til allersidst ved et tro Bud besnakket Xerxes selv til at giøre det daarlige Angreb: saa havde de andre Græker af Ukyndighed, Frygt eller Egennytte enten leveret Slaget for ved Corinth, hvor Havet er bredt, og tabt det, eller og deelt sig, for at forsvare hver sin Bye, det er, for at giøre dem alle deelagtige i Athenens Skiebne. Denne store Mands frugtbare Siel, hans Folks usvækkede Tapperhed og Søes-Erfaring, og de 180 Skibe, som Athenen eiede i denne Flode, tilskreve baade Vener og Fiender Seieren. Hvad her var udrettet, saae man deraf, at Fiendens Seemagt rømde strax Havet, stiledes til Asien, og krøb ind i Havnene ved Samus, Cymæ og andensheds. Xerxes selv troede sig ikke meere
sikker,

sikker, og flyndte sig med den største Deel af sine Føls
 tilbage til Hellepont og Cardes, uden at have anden
 Frugt af sit Tog end en Mængde Billedstøtter, han i
 Forveien havde sendt til Asien. Feldtoget har dette
 Aar 3463 Ende, og omendstønt Mardonius stod endnu
 med 300,000 Mand gode Tropper i Grækenland, saa
 har dog Grækerne Tid til at samle sig, gjøre deres Ud-
 rustninger, og møde Perserne Aaret efter med den Magt,
 de da ved Platæa fremstillede. Havde Athenienserne
 tvertimod enten forladt Grækerland af Frygt, eller for
 at redde dem selv overgivet sig til Perserne, saa havde
 Grækerne maattet kramme Havet: den fiendlige Flode
 havde da tvunget den ene Søstad paa Peloponnesus ef-
 ter den anden til at overgive sig, og Muren havde in-
 tet kunde hjælpe: Spartanerne, saa kække, som de vare,
 havde død med Raarden i Haanden enten for Muren el-
 ler deres Fyde; og Grækenland, forvandlet til en Græ-
 ken, var blevet en Bolig for Persiske Slaver. Naar
 den stansomme Herodotus saaledes har dømt om Tinge-
 nes da værende Tilstand, tilskriver han Athenienserne
 Grækenlands Frelse.

Ingen Græker var der, som jo sølede denne Sand-
 hed; men deres Vrenid var saa stort, at de tilkomde
 Megina og en Megineter den første Tapperheds Priis,
 og Athenen og en Athenienser den anden; ja da de
 skulde udnævne den Mand, som paa denne mærkelige
 Dag havde gjort sig meest fortient, gav hver Anfører
 sig

fig selv den første Rang, og alle gave Themistocles den anden. Større Evang har Sandhed neppe udøvet; men denne store Mand kan ikke hvile i denne saa stærke, fiendt ikke assagte, Dom. Han reiser til Sparta, og overvældes med den usædvanligste Være af denne karrige Stat. Han gaaer Næret efter til de Olympiske Lege: alles Vind er kun for ham: i en Henrykkelse vise de ham for de Fremmede. Du nyder jeg, sagde Feldherren, mit Arbeide for Grækenland. Lad os stiltiende kiende Menneſket i Helten, og soie dette til, at hans Fiender Hiemme ikke glemde at forestille disse Skrøbeligheder for det avindsyge Folk saa alvorligen, at man for det følgende Aar gjorde Xantippus til Anfører.

Andreas

A n d r e a s S c h ü t t e,
(Justitsraad og Professor ved Cørbø Academie.)
Født 1726 — død 1777.

Ustridigen en af vor Litteraturs behageligste og interessanteste Stribenter. Hans Hovedværker ere: Staternes indvortes Regiering, 5 Deele, der mellem de classiske Skrifter af det afhandlende Slags vil blive anført, og Staternes udvortes Regiering, 2 Deele 1774 — 1775, der handler om de europæiske sydlige Staters indbyrdes Forbindelse, og altsaa som et historisk Værk hører herhid. Følgende Stykke af Indledningen vil tjene til Prøve paa hans muntre Fordrag, og maleriske Maneer, i hvilken begge Deele Voltaire synes at have været hans Mynster.

Iblandt de store Hoved-Forandringer, som meest bidroge til at give Europa Liv og Anseelse, regne vi disse som de vigtigste:

1. Tyrkernes Indfald i Europa.
2. Indiernes Opdagelse.
3. Keiserdømmets Forening med Spanien.
4. Reformationens Indførsel.

1) Tyrkernes Indfald i Europa havde megen Indflydelse i de Europæiske offentlige Sager. Mahomet den 2den indtog Constantinopel. De grædske Kunstnere, som der opholdte sig, flygtede til Italien. Det Medicæiske Huus, som regierede i Florentz, elskede Kunst og Vi-

den.

denskaber, beskyttede de Kunstnere og Lærde, som flugtede for Tyrkerne, der vare Hadere af Kundskaber. Leo den 10de en Prinds af dette Huis, der var opløstet til den pavelige Værdighed, belønnede, og ærede de Lærde. Det Lys, der siden opklarede Europa, antændtes først i Florenz og Rom.

Tyrkerne i Europa vare et skrækkeligt Syn paa den politiske Himmel. De angrændsende Magter sattes i Frygt. Venedig, Østerig og Polen tillige med de nærmeste Magter forenede sig for at udgiøre en Barriere for Tydskland og hele Europa. Tydskland, der var Faren nærmere end nogen af de andre Magter, førte sin gamle Maxime i Hensigt til Keiser-Vælget. Paven og de tydske Forster, der tilforn havde anseet det for en Fordeel at have svage Keisere, hinde for at herske over Christenheden, disse for at være uafhængende, bekymrede sig eenstemmigen om at vælge en mægtig Keiser, der kunde bestierme baade dem og Christenheden imod Tyrkernes Dag fra Dag tilværende Magt. Skibsfolket, der vidste ikke andet, end at det indtog en Baglast, for at give Skibet en stadig Gang i Vølgerne af det oprørte Hav, blev bestyrtet, da det saae, at det havde indtaget en Ladning, der var nær ved at synke Skibet i Afgrunden.

I Slutningen af det 15de Aarhundrede blev Amerika opdaget. En nye Verdens Rigdomme cirkulerede i Europa. Rigdommene formerede Europæernes Fornøden-

nødenheder, gave dem andre Bekymringer, og ubekiendte Letsindigheder.

Portugiserne fandt Veien til Indien, og bragte os Asiens Kostbarheder og Lækkerheder fra første Haand. Venetianerne, der aleene havde drevet den asiatiske Handel over Persien og Arabien, tabde denne Green af Handelen, der havde gjort dem rige og stolte, og med samme deres Ansæelse og Styrke. Spanien og Portugal, der i lang Tid havde sukket under Moherernes Herredømme, og neppe vare bekiendte i Europa uden af det blotte Navn, bleve i en Hast de anseeligste og meest frygtede Magter: af stumme Personer bleve de talende, og spillede Hoved-Ruller iblandt Førsterne paa den store Skueplads. Handelen blev Tid efter anden mere og mere almindelig. De fleste Folkeslægter, som grændsede til Havet, bleve handlende, og formedelst den nye indbyrdes Forbindelse, hvori de Handlende befinde sig, fik nye Fordele, nye Hensigter, og sølgelig nye Venner og nye Fiender. Kort: ved Handelen indføres et nyt System iblandt Folkene.

3) I Begyndelsen af det 16de Aarhundrede blev Keiserdømmet i Tydskland foreenet med Spanien under Carl den 5te, hvis Magt var virkeligen farligere for Europa end Tyrkernes.

Frank den Første, Kongen af Frankrig, der levede i samme Tider, vilde udføre sine Præentioner paa Mailand, og udbrede sit Herredømme i Italien. Italienerne

nerne frygtede. Paverne, hvis Politik altid har været denne, at hindre fremmede Folkeslægter fra at sætte sig ned i Italien, og at indkalde Fremmede for at uddrive Fremmede, vendte sig til det magtige Østerigske Huis, til Keiseren Karl den 5te, som lykkeligen fordrev de Franke af Italien.

Det gamle Had imellem begge Huse opvaagnede: Frygt og Misundelse gjorde Kongen af Frankrig til en uforsonlig Fiende. Begge Parter bekymrede sig ikke om andet end at opvække andre Magter til at tage Partie i deres indbyrdes Uenigheder.

Kongen af Frankrig vovede allerførst at indgaae Benskab og Forbund med Sultanen, et Foretagende, der tilforn havde været anseet, som et Crimen imod den hele Christenhed. Med Overrig begyndte han Underhandlinger, og først da lærde Europa, at dens sydlige og nordlige Deel havde en fælles Interesse.

Keiseren negotierede med hele Europa, med Danmark, Polen, Engeland, de Italienske Magter ic. Det var Karl den 5te, der bragde den Kunst at negociere til en vis Høide, ligesom det er egentligen fra denne Tid, at Underhandlingerne ere blevne almindelige.

Denne magtige og snilde Herre saae, at de Europæiske Magter vare uden Alliance med hverandre, uvidende om deres sande Fordeel, og at de ikke kiendte anden Statskunst end den, som List og Magt tilfagde dem, hvorfor han troede, at hans Herskelyst berettigede ham til at undertvinge dem. Kei-

Reiseren bedrog sig. Førsterne forenede sig imod ham. Fra den Tid af have Stoltshed, Gierrighed, Frygt, Had, Misundelse ic. søgt, givet, og nægtet indbyrdes Hielp.

Forbindelserne bleve alt større og større imellem de Europæiske Magter. Gesandtskaberne, som tilforn alleene vare extraordinaire, bleve nu sædvanlige. Gesandterne, der bestandigen opholdte sig ved fremmede Hoffer, udstuderede hverandres Hensigter, og havde fornemmeligen det Hiemed at tilvende deres Nation almuellig Fordeel.

4) Reformationens Indførsel havde ikke liden Indflydelse i de offentlige Sager i Europa. Paven tabte sin Myndighed og Anseelse i den halve Deel. De Europæiske Førster delede sig i tvende Partier; Religionen gav dem en forskiellig Interesse. De Protestantiske Førster, der berigede sig ved det til Kronen inddragne geistlige Gods, forbedrede dermed deres Lande, og gave sig selv og deres Stater en nye Anseelse og Styrke. Nu vare de i Stand til at begynde og udføre vigtige Handlinger, der havde Indflydelse i de store offentlige Europæiske Sager. De af Kirkeforandringerne eller rettere Forbedringerne flydende Krige, vare de nærmeste Aarsager til den 30 aarige Krig, der blev endt ved Fredsslutningerne til Osnabrück og Westmünster, som med eet Navn kaldes den Westphalske Fred.

P. F. S u h m ,

Har erhvervet sig Navn af Nordens kundskabrigeste Histo-
rograph, især ved følgende Skrifter, om Folkenes Op-
rindelse, 2 B. 4. Om Folksvandringaen, ligesaa. Om
Odin, 1 B. 4. Kritiske Historie af Danmark, 4 B. 4.
og 1 Folio, og Danmarks Historie indtil Valdemar,
6 B. 4. Nærværende Stykke er taget af Knud den sto-
res Biographie, i de af ham og hans lærde Ven Schøn-
ning i Forening udgivne Forsøg til Forbedringer i den
gamle danske og norske Historie.

Derfor jeg her vilde opregne alle de Berømmelser og
Lov-Taler, som alle nyere, baade inden- og uden-landske
Skribenter havde lagt, og endnu dagligen lægge paa
denne store Konge, da kunde jeg derved gjøre hans Lev-
nets Beskrivelse meget større, men mig synes, at en-
hver lettelig kan baade af hans Bedrifter selv, og af de
Bidnesbyrd, som de her anførte Skribenter give ham,
see hans Karakter, samt hvilke Feil og hvilke Dyder han
haver havt; Hvorfor jeg vil lade mig nøie med, til
Slutning endnu at opregne endeel af hans priselige Gier-
ninger og Anstalter, som han haver søiet udi alle sine
Riger, og som ei lade sig bringe under visse Mars-Tal,
hvoraf vi kan faae Leilighed til, saavel som af de Fore-
gaaende, at betragte ham baade som en stor og god Konge,
en ypperlig Feltsherre, en modig Krigsmand, en ivrig
Christen, en Elsker og Befordrer af lærde Mænd, en
vils Lovgiver, en god Husbonde, en god Ven, en god
Fader, og endelig en søielig, mild, beleven, og omgiæn-
gelig

gelig Herre, fort sagt, som tilligemed Erik Eiegod, Baldemarerne, og Dronning Margrete finner mest af Dyder iblant alle vore gamle Konger, og i Magt ei haver nogen sin Lige iblant Danske Konger. Med alt det er det langt fra, at jeg vil sige ham fri for alle Feil, eller undskyld, langt mindre prise den Omgang, hvorved han tilveiebragte sig enten den Engelske, eller Norske Krone, hvilket jeg efter mine Tanker ogsaa noksom har viist i hans Bedristers Beskrivelse, hvor jeg oprigtig og ensfoldig har fortalt, og undersøgt alle Ting. Jeg vil da først beskrive den fornustige Maade, hvorved han igiendrev, og til intet gjorde sine Hof-Folks Smigren. Det hændte sig engang, at de prisede ham for den mægtigste og lykkeligste Herre i Verden, som intet kunde imodstaae; For da at overtøye dem om dette deres Foregivendes Urigtighed, lod han sin Stol sætte lige ved Havbredden, satte sig selv paa den, og sagde til Havet: „Du harer mig til, og den Jord, som jeg sidder paa, er min, og ingen har hidintil staaet mig ustraffet imod. Jeg befaler dig derfor, at du ei understaaer dig at stige op paa mit Land, eller at gjøre din Beherskers Lemmer og Klæder vaade.“ Men Havet kierte sig intet derom; Tvertimod da Floden kom, steg den op efter Sædvane, og gjorde Kongens Fodder vaade. Da sprang Kongen op af sin Stol og sagde: Alle Jordens Indbyggere maa vide, at Regenternes Magt er kun forfængelig og ringe, og at ingen fortæner at kaldes Regent, uden den, efter

hvis

hvis Vink Himmel, Jord og Hav ævig bestyres. Fra den Tid af bar Kong Knud aldrig mere Guld-Kronen, men tog den af sit Hoved, og lod den sætte udi Winchester paa vor korsfæstede Frelsers Hoved. Saxo fortæller efterfølgende om ham, hvoraf man kan see, hvor villig han var til at rette sine Forseelser, og paa hvilken viis Maade han tilligemed søgte at give Lovene deres rette Kraft. Efterat han havde udgivet sin Gaards Ret, var han selv den første, som overtraadde den, ved at lade i Drukkenskab ihjelslaae en af sine Krigsmænd uden Lov og Dom. Maaſkee Saxo sigter her til Ulf Jarls Mord. Da han nu kom til sig selv igien, formærkede han, at han havde forseet sig imod sin egen Lov; Han lod derfor sine Hof-Folk sammenkalde, steg i deres Paasyn ned af sin Throne, satte sig som en anden Cynder paa Gulvet, hvor han med Ydmyghed blev siddende, oppebiende, hvad Straf de vilde paalægge ham. Hans Folk, rørte over saa stort Exempel, ginge ud, og beraadslagede med hinanden, hvad de i saa vigtig en Sag skulde gjøre. Endelig bleve de eenige om, at de ei tilkom Undersaatter at paalægge deres Konge nogen Straf, hvorfor de besluttede at overlade til ham selv, paa hvad Maade han vilde straffes. De løstede ham derfor op af Jorden, og satte ham paa sin Throne. Kongen dømte sig da selv til at betale i Bøder 360 Pund Sølv, da andre derimod for sliig Gierning ikkun betalede 40 Pund. Der- til lagde han endda 9 Pund Guld, som en Gave, og

udgav

udgav en Lov, hvorved alle Manddrabere efter den Tid blev paalagt samme Straf, som skulde deles i tre lige Parter, den ene til Kongen, den anden til Krigsmændene, og den tredie til den Ghielslagnes Paarørende; Men som han nu var denne Gang den Skyldige, saa uddeelte han sin Part til de Geistlige og Fattige. Følgende Historier kan tiene til Beviis paa hans Gavnildhed og Høiagtelse for lærde Folk: Der var en Islænder ved Navn Thorarin Loftunga, en stor Poet, han havde gjort en Satire imod Kong Knud, hvorover Kongen var bleven fortørnet, og truede med at lade ham hænges, hvis han ei Dagen efter opläste for ham sine Vers, imedens han sad til Taffel. Poeten efterkom Kongens Befaling, men forandrede, og forøgede Verset saaledes, at det da blev til Kongens største Noes, hvorover Kongen ogsaa forærede ham 50 Mark Sølv. Dette Vers blev derfor og siden kaldet Hovedets Løsen. Siden gjorde bemeldte Poet et langt Vers til Kongens Dre, som blev kaldet Krigstoget, hvorudi han beskrev hans Reise fra Danmark til Norge. Forfatteren til Runtlinga Saga fortæller dette noget anderledes, nemlig, at Poeten var kommet ind med et Vers til Kongens Berømmelse, just da han sad til Taffels, og Maden vel allerede var taget af Bordet, men Kongen sad endda for at dømme i adskillige Sager, saa at der derfor stod fuldt af Folk om ham. Poeten kunde altsaa ei længe komme til at læse sit Vers op for ham. Endelig

da Sagerne vare til Ende, sagde han: Jeg beder dig Herre, vær dog saa god at høre mit Vers; Thi det er kun kort. Da saae Kongen vredt paa ham, og sagde: „Ingen uden du har endnu understaaet sig at giøre korte Vers til min Ære; Du maa derfor vide, at hvis du ei i Morgen paa samme Tid kommer igien med det samme Vers, men forøget med 30 eller flere Stropher af samme Indhold, da skal du miste dit Liv.“ Udi Resten af Fortællingen kommer denne Skribent overeens med Snoro Sturlesson. Hos bemeldte Skribent finder jeg og, at Kong Knud haver givet den berømte Poet Sigvatur i Foræring en halv Mark Guld, og en anden Poet ved Navn Bersa Skallb-Torsfuson tvende Guld-Ringe, som veiede een Mark, og desuden et skarpt Sværd med Guld beslaaet.

B a s t h o l m, (Christian)

(Doctor Theologiæ og Confessionarius.)

Det neden anførte Stykke er af hans jødiske Historie, (3 Deele 1777 — 1782.)

Ligeledes ere de mange Jøder i Aleppo, hvor de have en meget gammel og smuk Synagoge, drive en fordeelagtig Handel, og ved alle Leiligheder, fornemmelig ved en Printses Fødsel, udmærke sig ved deres Pragt for at gjøre sig elsket hos Statholderen og den ottomanniske Port.

I denne Stad skal efter de flestes Meening, den berngtede Sabbathai Sevi, som var en Hønskræmmers Søn, være født. Han satte sig det i Hovedet, at han maatte være Messias, og søgte at overtale alle andre til at troe det samme. For at have noget af de Rikedommer, som Propheterne tillægge Messias, maatte han ogsaa have en Elias, eller en Forgængere, og hertil valgde han en Jøde fra Gaza, ved Navn Nathan Levi, eller, som andre kalde ham, Benjamin, en Person, som var vel skicket til at besordre hans Hensigter, hvortil han og saa meget lettere lod sig bruge, som Messias efter en cabbalistisk Forklaring over et Sted hos Daniel, skulde komme i Aaret 1675.

Det første Skridt, han gjorde, var dette, at han lod alle Jøderne i Jerusalem sammenkalde, og forbad dem at helligholde en Fest, som da forefaldt i Junii Maaned, efterfom saadant ikke kunde bestaae med Messias Komme. Herpaa viisde han dem denne undergiørende Mand, der skulde være deres Befrier, og i den næste November Maaned skulde ødelegge det ottomanniske Rige. Dog fandt han megen Modstand af de fornuftige Jøder, som indsaae, at dette vilde foraarsage en Opstand, og efter al Anseelse drage Nationens Undergang efter sig. De erklærede derfor Levi for en Bedrager, satte ham i Band, og fordømte han til Døden, fordi han lige saa lidet havde Messias, som Levi havde hans Forgangers Kiendemærker.

Sabbathai Levi saa sig saaledes nødsaget til at forlade Jerusalem, og gik til Constantinopel. Men her fandt han en nye Modstand, da Jøderne allerede vare blevne underrettede om den Dom, som var bleven fældet over ham i Jerusalem; hvorfor han gik herved til Smyrna, og lod sine Tilhængere sammenkalde i deres Synagoge, hvor han holdt adskillige rørende Taler til Folket, og derved saaledes vandt deres Tillid, at de nu ikke længere tvivlede paa, at han jo maatte være deres Messias. Rabbinerne satte ham vel i Band, og fældede Dødsdom over ham; men herved lod han sig ikke skræmme, da han vidste, at ingen torde fuldføre denne Dom paa ham. Ikke desto mindre gik han dog hen til Cadi,

Eadi, hvilken hans Venner havde fundet Leilighed til at vinde, og underkastede sig hans Beskyttelse, og, da han kom derfra, førde Folket ham tilbage i Triumph.

Han troede nu, at der ikke fattedes ham mere end en Throne, og den lod han ogsaa gjøre, fra hvilken han holdt sine Taler til Folket. Hans Dronning, som han kaldte hende, led han og gjøre en Throne. Han gav dem ogsaa en ny Forskrift i Henseende til dets Troesbærdomme, hvilken skulde antages i heele Verden, som en umiddelbar Befaling af Messias. Nogle af dem, som modsatte sig ham, saae sig nødt til at tage Flugten, og andre, som hidindtil havde været vantroende, bekiendte nu, at de vare blevne overbeviste. Man gjorde sig endog Umage for at anvende nogle Steder af Skriften paa ham, og meende at finde dem opfyldte i hans Person.

Da han nu saae sig paa den høieste Spidse, befalede han, at Sultanens Navn skulde udstryges af den jødiske Lichurgie, og at hans Navn skulde sættes i dets Sted. Han begyndte og at uddeele de høieste Vresposter til hans Venner i hans tilkommende Rige, og kaldte sig den israelitiske Kongers Konge. Derpaa gik han med et Skib til Constantinopel, og hans Tilhængere gjorde Reisen til Lands. Han var 49 Dage undervejs; men imidlertid fik Storherren Efterretning om hans Ankomst, og gav Beziren Befaling at bemægtige sig hans Person, samt at lade ham dygtig afprygge, hvilket og sked.

Her begyndte denne nye Konges Gienvordigheder; ifkun Skade for de Befestninger, han havde anvendt paa sin Throne, hvilken han ikke mere fik Lov til at bestige. Dog lode hverken Jøderne eller han sig forstyrre ved dette Tilfælde. Hine erindrede sig til deres Trost, at hans Forgænger Levi skulde have sagt, at Messias skulde være 9 Maanedes skilt, og imidlertid udstaae meget. Dette Tilfælde ansaae de derfor ifkun som en Opfyldelse af Spaadommen; det bekræftede dem altsaa i en Bilsfarelse, fra hvilken det burde have tilbagekaldet dem. Sabbathai Levi derimod fortsatte vel sin Rulle, men fandt det dog nødvendigt at give noget efter. Thi, da man spurgde ham, hvorfor han havde antaget den kongelige Titel, gav han til Svar, at han havde gjort det mod sin Villie, blot af Frygt for Jøderne, som havde tvunget ham dertil. Dette Svar var Marsagen, at Beziren, som paa den Tid gjorde sig færdig til sin Rejse til Candia, behandlede ham med mere Bøjselighed, og lod ham bringe ind i Dardanellerne.

Denne Tildragelse ansaae Jøderne, som et nyt Under, og indbildte sig, at Sultanen ikke havde Magt til at berøve ham Livet, eftersom han ikke havde gjort det. Strax derpaa indfandt sig en stor Mængde Jøder i Dardanellerne, hvor de bragde deres Messias anseelige Foræringer, efterat de først havde bestuuet Commandanten. Dette opblæste ham saaledes, at han befalede dem at helligholde sin Fødselsdag. Han assendte og nogle til den

den heele jødiske Nation, for at bekiendtgjøre den, at han var Messias, ved hvilken Leilighed han ikke glemde at melde om de store Undergiærninger, som han havde gjort, og endnu gjorde. Han lovede og alle dem en fuldkommen Synds Forladelse, som besøgte hans Moders Grav, og viisde deres Færsfrygt for samme. Jøderne forsamlede sig i Floketal, og hyldede ham i hans Fængsel; endog Synagogerne i Amsterdam opsatte en besynderlig Formular til en Bøn, som de skulde betiene sig af, der gik til Tyrkiet for at see denne Messias.

Men midt i denne lykkelige Fremgang kom til hans Ulykke en pohlse Jøde, ved Navn Nehemia Cohen, til ham i Fængslet, og overbevæisde ham om, at han var en Bedrager. Ja, for desto sikkrere at bereede ham hans Undergang, antog han den mohammedanske Religion, og aabenbarede heele Sagen for Kaimakan. Da Musti nu fik Efterretning herom, blev han i den høieste Grad forbittret derover, at man lod saadant et Menneske leve, som bestæmmede den mohammedanske Religion, ved at foregive, at han var Messias. Man bragde derfor Sagen for Storherren, hvilken lod denne Bedrager komme for sig i Adrianopel, og besalede, at de skulde kaste et Spyd igiennem ham, for at erfare, om han kunde saares. Sevi fandt det ikke for raadeligt, at undertaste sig denne Prøve, og for at undgaae samme ansaae han det for sikkerst at antage den mohammedanske Religion; men dette reddede ham ikke; han maatte betale sit Bedragerie med Livet.

D i g t e t F o r t æ l l i n g .

P. F. S u h m ,

Har i denne Digtart skabt sig — som een af vore sindrigste Skribenter (Min. Febr. 1789,) erindrer et — eget Slags i den gamle nordiske Fortælling. Denne Samling til-
 Iader ikke Udtog af den Længde, at Plan og Charakterteg-
 ning — den digtende Fortællings væsentligste Fortrin —
 derefter kunne bedømmes; man har altsaa maattet ind-
 strænke sig at give en Prøve af Sprog og Tone, og har
 dertil taget Begyndelsen af Sigríd, den Fortælling,
 efter hvilken Suhm i sine senere Arbejder af dette Slags
 har taget Navn. Hans samtlige Fortællinger findes i
 hans udgivne samlede Skrifter 2, 3, og 4de Bind.

Udi Sielland boede en Konge ved Navn Gyvald, som
 var berømmeligere ved sine Forsædres, end ved egne Be-
 drifter. Vel havde han maattet tilfigte sig Kronen,
 men siden levede han, imod de Tiders Sædvane, meget
 fredelig, og delte sig imellem Omhu for sit Folk, og for
 sin Datter, som hed Sigríd, og som ved sin Opsørsel
 ogsaa var den Kierlighed værdig, han bar for hende.
 Naturen havde begavet hende med Skionhed, hvilken
 hun ved Mildhed og Blufærdighed forhøiede, og satte
 derved Deiligheden i sit rette Lys. Blufærdighed var
 dog

dog da neppe en Dyd, i det mindste ei en Fortieneste, saasom alle Fruentimmer vare blufærdige. Man havde endnu intet Navn paa Frefhed, og en lykkelig Uvidenhed gjorde Kønnet uskyldigere, end nu omstunder alle Leve-Negler ere i Stand til at udrette. Man var blufærdig, fordi man tænkte, at Fruentimret ei kunde være anderledes. Rydsfhed i og uden Egtestand vilste, at Kønnet mente det alvorligt, og at Last ei paatog sig Dydens Ansigt. Men Sigrid var derhos mild og venlig, og besad derved en Dyd, som var over hendes Tids Levemaade. Det jevne og rolige Sind, hvoraf hendes Fader var, havde ligesaa meget, som hans Formaning, frembragt den Yndighed og Mildhed, som vilste sig i hendes Miner, og ved Blufærdighed fik deres rette Værd. Nu var hun sexten Aar; Tiden var forhaanden, da Friere sædvanligen begynde at indfinde sig. En om Fader føler da Glæde, han seer sig da nær Maalet, som skal krone baade ham og Datter for havde Nøie; men han føler og Skræk. Et flet Val, et Feiltrin kan tilintetgiøre al hans Omfarg, og styrte hans Varn i Ulykke. Syvold var Fader, og han var saadan om Fader. I sliq Beklemmelse tiltalte han sin Dronning Gunhild saaledes: Elskelige, du veed, med hvilken Attraae jeg søgte dig, og hvor lidet du og satte dig imod min Længsel' dertil bevæget af det Svar, som Freyrs Drakel gav ved sin Præst i Skara, at du skulde blive til Deel for Laugurens Beboer og Gefions Søn; hvil-

ket jeg forklarede at betyde en Indvaaner og Prinds fra Sielland; en Forklaring, som de Erfarne og Vise i vore Oldsager strax bestyrkede. Men nu vil Oraklet intet svare, forgieves adspørge vi den magtige As. Thorfil siger, at et bedre Orakel skal svare, men hvor finde vi det? Ja, Elskelige! hvor finde vi det? Svar, vær du mit Orakel! Guderne have ofte givet Svar igiennem vise Qvinders Mund. Den sneehvide, men stolte Gunhild svarede; Forhaling giver ofte Sorg, men Snarraadighed frelser fra Fare. Hvor mange Konger, Jarler, ypperlige Mænd ere ei komne i stor Uleilighed, i Krig og Ulempe, ja have mistet Rige, og tilsat Liv, fordi de alt for længe have forhalet med deres Døttres Giftermaale. Utaalmodige Elskere have derover rovet dem, og bestøget Brudsejngen, ryggede af deres Svigerfædres Blod. Mit Raad skal derfor være, at opsoge strax en Brudgom til Sigrid, og ei, som visse kielne Fædre gjøre, at overlade det til hendes eget Val; thi derved opsættes Tingen, og faaer ogsaa ofte et slet Udfald. Ungdom og Uerfarenhed vide ei at vælge; Stolthed og Kræsenhed vrage alting; imidlertid kommer en hidsig Elsker, og borttager med væbnet Haand, det man ei med Gode haver villet lade ham faae. O elskelige Gunhild! var Kongens Svar, du raader altid til det bedste: men mon din Qmhed for mig ei denne Gang fører dig noget ud fra den rette Vej? Sandt nok, jeg elsker Fred; men jeg haver dog ogsaa Mod nok til at drage Sverdet, naar

min

min Ære, mit Lands Beste, min Datters Belsjærd det udfordre. Endnu er hun ei heller saa gammel, at man har Marsag at befrygte noget fiendligt Oversald for hendes Skyld. De ere endnu kun saa, som havde seet hende. Den meste Tid er hun jo i Fruerstuen assides i Stoven, og fornøier sig med at spinde og væve. Hun har baade Fornuft og Fasthed i Sindet, saa at hun vel er i Stand til at vælge. Mon det derfor ei var best, at overlade Ballet til hende selv, og at gjøre dette bekiendt? Du raader selv herfor, Herre, var Dronningens Siensvar, men overvei vel, at du ikke skal komme til, engang at fortryde, at have været for sm en Fader, og for lidet en Ægtemand, og sige: Gid jeg ei havde ladet mig beherske af Sigrid! Og ved disse Ord stod Dronningen op, trak Dienbrynene i Beiret, slog med Naffen og gik bort. Saadan Opførsel rørte ei Kongen; en lang Bane havde maattet hårde ham, saafremt ei hans eget jevne Sind havde lettelig overbaaret saadant. Imidlertid var han dog uvis, hvad han skulde gjøre. Endelig besluttede han, at lade Odins Præst Thorkil komme.

Denne ærværdige Mand kom, frum af Alder, støttende sig paa en Stav. Ægirs Herfer, sagde han, hvad vigtigt er nu forhaanden? siden han lader sin Diener kalde. Du Alfaders Tiener, meldte Eyvold, du, til hvilken jeg betroer alt, hvad der ligger mig paa Hjertet, du, som adspørger Alfader for mig, sig, hvorfor vil han nu ei svare, nu da det gielder min Ære, mit Liv,

min

min Belfærd, min Glæde, nu da jeg skal søge en Mand
 til min Datter? Siden Alfader tier, siden Guderne ei
 ville tale, siden Nornerne selv ere blevne stumme, saa
 vær du Alfader, vær Norne. Oraklet siger jo, at et
 bedre Orakel skal tale; saadant findes virkelig ei paa
 Jorden, med mindre vise Folk forstaaes herved. Maa-
 skee Guddommen taler rigtigere igiennem dem, end
 igiennem de Stene, de Billeder, som de beboe. Bliv der-
 for selv Orakel, og forklar mig, hvor jeg skal finde en
 Mand for min Datter, en Stødestav for mig selv, og
 en Beskytter for mit Folk. Himlen, svarede den Gamle,
 indskyde mig, at forklare mig, som du er det værd! Din
 Alder, din Sønns spæde Aar, udfordre en Mand til din
 Datter, der kan forsvare hende, dig, Søn, Kone og
 Rige. Et saadant Val kan derfor best skee ved hende
 selv. Vi ere ei uvante til, at vore Fruentimmer selv
 vælge; de ære Tapperhed, de kiende Fortienester. Ei
 sætte de Priis paa den bløde Mand, som aldrig har seet
 Solen opgaae, som ræddes for at lade Dug og Regn
 besugte sit Legeme, som trættes ved at følge den hurtige
 Maae og den modige Hiort, som aldrig haver vovet sit
 Liv paa Havet, og aldrig savnet Egirs Døtre, som
 ei haver turdet see vreed Mand under Mine. Saadan
 een affkye de, saadan een foragte de. Nei, vore Skold-
 møer, vore Danske Heltinder, de ansee Heltenes Saar
 for deres ædelske Smykker, de rose den Mand, der død
 hiembæres paa sit Skjold, frem for den Mand, der le-
vende

levende kommer tilbage uden Skiold. Dit satte Sind, din Hustrues Stoltthed, din Datters Sindighed, og den gode Opdragelse, hun har faaet, de gode Mønstre, hun har for sig, og frem for alt, vore Sæder, vore mandige Sæder forsikre mig om, at hun vil vælge Mand for sig, Mand for dig, Mand for Riget. Vel an! udraabte Kongen, jeg antager disse dine Ord for det bedre Orakel, og vil følge dit Raad.

Die Johan Samsoe.

(Født 1759 — død 1796.)

Hans trende Fortællinger i den suhmste Maneer, som findes i hans samlede Skrifter's første Deel, vare de Digterværker, der bekudede den Mand, som ikke længe derefter skulde stænke os vort meest yndede Sørgespil Dyuelse. Ogsaa de udmærke sig ved den ikke almindelige eller lette Kunst, at Alderdoms Eerder skildres med Troesfab, og dog med et Valg, der veed at undgaae alt, hvad der kunde være vore Dage anstødeligt. Sproget har den alvorlige Mandighed, som dette Slags Fortællinger frem for andre kræver; til en Prøve herpaa afskrives Begyndelsen af hans sidste Fortælling, Halvdans Sønnen.

Ivar den Vidsadme (det er den, som favner vidt,) kaldtes saa, fordi det lykkedes ham at tilfredsstille sin Herskelyste og Vergærighed. Det lykkedes ham — han udvidede sin Magt over den største Deel af Landet i Norden — derfor fik han dette prægtige Navn, derfor er han bekiendt, som en af Nordens magtigste Konger. Man burde have kaldet ham den Onde. Men Historien blander os saa ofte; det Glimrende forvilder os, og vi forledes saa let til at beundre den mægtige Voldsmand, fordi vi, som ikke længere søle hans trykfende Haand, blot forestille os, hvad Kraft der behøves til at opnaae denne Vælde; vi ære ham blindt hen,

fordi

fordi han vidste at giøre sig frygtet; og vi giøre os lige som Umage for at glemme de affyelige Midler, han som oftest maatte bruge, for at opnaae sine Hensigter.

Blandt disse Uhyrer, som troe, at Magten giver Ret til at spøge med hele Nationers Vel, og som ingen Pligter kiende uden dem, de fordre af andre, blandt disse var ogsaa Ivar. — Det er ikke, som man saae en af det gamle Nordens raske, ærlige, om endog stundum grusomme Krigere; nei! han kunde have giort Roms, og Grækenlands, og det nyere Europas lumskeste, og derhos voldsomste Tyranner Rangen stridig. Det var ikke blot en herksesygge Erobrer, som griber hver Leilighed til at vinde Mere ved at vinde Lande. Nei! ved en lange udtænkt Ondskab sonderrev han endog Natu-rens helligste Baaud, for at opnaae sit affyelige Gie-meed. Fader, og Ben, og Datter vare Navne, hvis Betydning han ikke kiendte, og som han fræk vilde have spottet, om han havde kiendt dem. En rasende Tørst qualte hver god Følelse i hans Siel, og bor giøre ham til en Affkye for Esterverdenen, som han var det for sine Samtidige.

Saa sandt altsaa den forfulgte Dyd og den undertrykte Ukyldighed mere spænder vor Opmaerksomhed, mere vækker vore Følelser, end Synet af hiin Glade og Lykkelige, hvis Liv rinder ubemærket hen, fordi han stedse var sig selv nok; saa sandt det er quægende Lyst at føle Medynk med en Ulykkelig; saa skal hiint Umen-
neske.

nesse, hvis Minde være brandmærket, som enhver, der ligner ham, laane mig Hovedtrækkene til følgende Fortælling.

Hele Sverrig, Gothland, og Skaane hørte Ivar til; lykkelig havde han undervundet det af vore Fædre saa kaldte Reid-Gothiske Rige; Nordanbidingen, ja maaskee alle Rysterne langs med Østersøen paa den tydske Side erkjendte ham som Overherre; ved Giftermaal havde han tilvundet sig den største Deel af Jylland; thi den stolte Gyrithe, Datter af Kong Alf, og den sidste af sin Kongestamme, fandt ingen værdig til sin Haand, uden den mægtige Ivar.

Alle vegne forjog Ivar de overvundne Smaa-Konger. To Konger over Sieland og de andre Her vare de eeneste, som satte Grændser for hans Magt; deres Lande indtagne, saa var først hans Rige fuldstændigt. Derfor vare de ogsaa en hvas Torn i hans Øine; og, hvor ydmygende for den stolte Ivar, at der endnu fandtes de, som torde trodse hans Vælde? og det torde Rorik og Helge, denne ved sit Mod, hlin ved Folkets Kiærlighed og Agtelse.

De vare Brødre, og endnu mere, de vare Venner, og det saadanne Venner, som Nordens Mænd for dumspleiede at være det.

Endnu i deres Ungdom drog de i Ledding med deres Fader, den tappre Kong Halsdan. Engang blev denne oversfaldet af den norske Prinds Gisle. Halsdan blev

blev overmandet, og faldt. Hans unge Sønner stred ved hans Side, de rev Seieren til sig igien, og forsvarede deres Faders Dragestib, som Sorle havde villet bemægtige sig. Begge vare de blevene saarede; de sammenblandede deres Blod, efter Fødrenes Skik, og over deres Faders Liig tilsvore de hverandre Fostbrødre-Benskab. Faderen havde, i det han faldt, grebet dem begge i sine Arme, og trykket dem tæt til hverandre, og hans sidste Niekast havde sagt dem, hvad hans Mund ikke kunde sige. De opvarede begge under deres Halvbroders Hognes vennehulde Pleie.

Helge, den Yngste, blev stor, og stærk, og smuk; han var klæk og modig, og gik til Kamp som til en Leeg — Og — naar han midt i Stridens Heede, forfende efter nye Fiender, stod rank som et Nor, og legede med det lette Spyd paa det blanke Skjold, og rystede sine guldbrunne Lokker, da saae man Halvguden Valder. Norik var stille, klog; men tungsinelig. Hans døende Faders sidste Blik svævede stedse for hans Næse. Han troede at have seet noget mere deri, noget underligt, ængstende, og bebreidende. Det havde været hæftet længst paa ham; og da det vendte sig til hans Broder, var han tydelig bleven vaer, at det gik over til Omhed, at det blev fuldt af Gudhed og Medlidenhed. — „Hvad har Du forbrudt imod Din Fader? Hvormed har Du fortient dette truende Niekast“ — dette var hans idelige Tanke: den kom hans unge Hjerte uophørlig til at ban-

banke. — Oste saae han ufrivillig sin Broder stivt i
 Vinene; men, naar dennes muntre Blik mødte hans,
 sank Noriks Nie til Jorden, og han stod taus og tanke-
 fuld. Legemsøvelser tabte fra nu af alle Tillokkelser for
 ham, og Eensomhed var hans eeneste Liise. Helge, den
 gode Helge, elskede ham saa høit; hans Hierte blodte
 ved at see sin Broder liide. — Eengang falt han No-
 rik grædende om Halsen. „Min Broder! sagde han:
 hvorfor hviler dit mørke Nie saa tungt, saa forrigsfuldt
 paa din ømmeste Ven? Elsker Du mig ikke mere? O!
 erindre Dig vor døende Faders sidste Niekast!“ „Sidste
 Niekast!“ gientog Norik med bævende Stemme, og soer
 angstelig tilbage. Hukkende af Graad greb Helge ham
 i sine Arme, og trykkede ham fast op til sit Bryst. No-
 rik slog sine Øine op, to tunge Taarer zittrede under
 hans Vinelaage — de første — o, den Ulykkelige! —
 de eneste, som siden hans Faders Død havde lindret
 hans forknuste Hierte. — „Tak, min Broder! sagde
 han med en svag Stemme; Taarer lette Hiertet“ —
 og et dybt Suk brød ud af hans sammenpressede Bryst.
 „Der er Blod i Krig,“ blev han ved, og trak sin Fa-
 ders blodige Belte frem af sin Varm — „værne du for
 Landet, og jeg skal holde Fred mellem Folket.“ Derpaa
 vendte han sig, og gik stille bort. Helge stod nogle Nie-
 blikke, som ude af sig selv. „Jeg igientager min Eed,
 raabte han, som jeg gjorde Dig over min Faders Liig;
 Din Ven til sidste Aandedræt — og nu til Kamp for
 Vren

„Fren og min Broder.“ Norik vendte sig endnu een- gang, og saae efter ham, og hans Ansigt var ikke saa mørkt, som det pleiede. — „Ja! jeg skal holde Fred i Landet, tænkte han; jeg skal hielpe den Trængende, trøste den Ulykkelige! jeg skal elske mit Folk, som min Fader elskede sine Børn, jeg kan giøre Vel!“ — En himmelsk Trøst giennemstrømmede hans Hierte; fra nu af var han mindre indsluttet i sig selv, mindre angstelig; men altid stille, og Tankerne stedse hæstede ved det, som var Kilden til hans Smerte.

Charlotte Dorothea Biehl.

Af denne Skribentinde, hvis Arbeidsomhed var større end hendes Genie, og hvis Oversættelser, især af Don Quixotte, maaskee ville overleve hendes Originaler, har man 4 Bind moralske Fortællinger (1781 1783) som man neppe vil kunde nægte et i Almindelighed godt Sprog, Kiendskab med Verden samt og Omgangstonen, og megen Agt for Sædelighed. Som en Prøve herpaa anføres Begyndelsen af Fortællingen; Den Foranderlige.

Foranderlighed er en Lyde, som alle ere blevne eenige om at tillægge Fruentimmerne, og bekræftes ved saa mange Exempler, at det kunde synes en Formastelse at vilde forsvare dem mod denne Beskyldning, men dersom den yttres sig hos dem med mere kiendelige og udmerkede Træk, end hos Mandspersonerne, saa ligger denne Feil mere i Opdragelsen, end i en medfødt Tilbøielighed. Moden, dette ustabige og foranderlige Uhyre, er det første, man drager unge Pigeborns Opmarksomhed hen til, Erbedighed for dens Love er det første

første Indtryk, deres nyeligen udviklede Begreber beromme; heele Tænkraften drages hen til dens Forbringer, og jo nøiere de vide at bestemme dem i deres heele Omkreds, jo mere berømmes deres Forstand og Indsigter. Alle deres Belønninger bestaaer i foranderlig Pynt og forskjellige Smykker; de vænnes til at søge deres Lyksalighed i letsindige og foranderlige Ting; hvad Under er det da, om denne indpødede Lyst til Forandringer strækker sig til alle deres Handlinger, og at Sielen, hvis Evner til at undersøge og vælge, ere svækkede, ikke formaaer at binde sig til noget, men taber Fornøielsen af alt det, de ere i Besiddelsen af, og higer ideligen efter noget Nyt. Vleve de derimod opdragne til at gaae ind i Tingenes Natur, at udlede Virkningen af Uarsagen, at skielne imellem det Synende og Virkelige, og at fordre alle deres Ønsker for Fornuftens Domstoel, saa vilde de ved Hielp af den let kunde hæfte deres Attraae til det, der kunde skaffe dem en varig Lykke, og derved befries for den idelige Riedsomhed og Ønsken, som Heltinden af denne Fortælling var et bestandigt Kio for.

Froken Dervieux var født i Paris af adelige Forældre; hendes Fader beklædte en anseelig Post i Parle-

mentet; og hendes Moder, som han havde ægtet af en hæftig Kierlighed, var saa ung, at Undseelsen allene holdt hende fra at leerge med Duffer. Hendes Fornøielse var altsaa umaadelig stor, da hun saae sig Moder til en Datter, der kunde beklæde Duffens Sted, som hun ved sit Giftermaal med saa megen Græmmelse havde maattet stille sig ved; og det første Barnet begyndte at skienne, saa tilbragte hun nogle Timer om Dagen med at pynte det paa forskjellige Maader. Ved enhver Forandring, hun foretog sig i denne vigtige Forretning, forsømte hun aldrig at holde Barnet for Speilet til at bese sig; handte det sig da, at den unge Dervieux hoppede, og greb i Speilet efter de Smykker, hvormed Moderen havde behængt hende, saa ansaae Frue Dervieux det for et ufriidigt Beviis paa hendes Datters Skionsomhed, og denne udviiste Glæde gav hende en riig Materie til at underholde sine Besøgelse med om Efttermiddagen; og at beskrive et Barn paa 8 til 9 Maaneder, som et Vidunder paa Vittighed og en ypperlig Smag. Følgerne heraf blev denne, at Frue Dervieux af Frygt for at dæmpe saa herlige Gaver, opfyldte alle de Ønsker hendes Datter lagde for Dagen, at hun rakke efter de kostbareste Ting,

Ling, og frævede dem med en uforstaaelig Lyd, var mere end nok til at bringe dem i hendes Hænder, og jo hastigere hun, efter Børns Sadvane, kiededes ved dem og slængte det Bekomne fra sig, jo mere glædede Frue Dervieux sig over det store Pund, Naturen havde nedlagt hos hende. Saa ofte, som Herr Dervieux var Vidne til dette usornuflige Forhold, forestillede han hende, hvor fatligt det var, at søde Begierlighederne hos et Barn, ved ideligen at tilfredsstille de, det yttrede, og at hun udviste en sandere moderlig Kierlighed for det, ved at vænne det til et seilslaget Haab, og at søle sin Villie at være andres underkaster. Men alle hans Forestillinger vare ganske forgieves, Frue Dervieux troede, at hendes Mand's mange og vigtige Forretninger havde gjort hans Sind alt for alvorligt til, at han var i Stand at søle og indsee alt det Fine og Indtagende, der mere og mere udviklede sig i hendes kiere Datters Væsen og Forhold.

Paa denne Maade blev Moderen ved at omgaaes sin Datter, indtil hun var kommen i sit femte Aar, men da hun nu ikke længere kunde leeges med, som en

Dukke, saa begyndte hun at falde sin Moder høist besværlig, og, for at skille sig af med denne Byrde, satte hun hende i et Kloster, hvis største Indkomster bestod i Betalingen, Nonnerne bekom for at opdrage unge Pige-børn. Men var endskiøndt Frue Dervieux kied af at have sin Datter om sig, saa vare dog de høie Tanker, hun havde fattet om hendes store Pund, ikke i mindste Maa-de svækkede; thi hun overgav hende til Nonnerne, som et lille Vidunder paa den fineste Smag og Skisnsomhed, og med den udtryffelige Begiering, ikke at tvinge hende i noget, men allene at følge, som hendes muntre Geist veilede. Da hun betalede en overmaade stor Pension for hende, saa fandtes de gode Nonner ogsaa meget villige til at love hende det, og de iagttog deres giordte Løfte med den strængeste Nøiagtighed; thi endskiønt man burde troe, at al Egennytte var forjaget fra Personer, der havde sagt Verden og alle dens Tillokkelser et evigt Farvel, saa gjorde dog den rigelige Betaling, de fik for Frøken Dervieux, den Virkning hos Nonnerne, at hun blev alle deres Afgud. De kappedes med hinanden om, at forekomme hendes Ønsker, alle hendes Griller og Egensindigheder bleve betragtede, som Virkningen af en

stark

stærk og syrig Geist, der ingen Baand taalede, og da hendes mindste Vink blev efterkommet med en utroelig Hurtighed, saa vidste hun som oftest ikke selv, hvad hun vilde, men var misfornøiet og ilde tilfreds, siden hun intet havde at ønske eller haabe. Da hun ingen virkelige Nødtørstigheder kiendte, saa maatte hun nødvendig danne sig nogle indbildte, og endog disse bleve saa hastig afhiulpne, at hun strax kiededes ved Besiddelsen af det, som hun havde yttret den heftigste Længsel efter. Naturen havde virkelig begavet hende med et godt Begreb og en virksom Siel, saa at hun havde fundet bleven nyttig baade for sig selv og andre, naar hendes Begreber og naturlige Forstand var bleven vel dyrket, men da dette blev forsømt, saa var det en Lykke for hende, at intet blev hende nægtet, men at hun kunde frit følge alle sine Griller, og faae alle sine barnagtige Tilbøieligheder opfyldte; thi hvilken af dem hun havde funden Modstand i, var sikkert bleven hendes herskende Lidelse, da hun nu derimod ingen havde. Fornuften voxede vel dagligen med hende, men da hun var i den tykkeste Bannfundighed om de Fordele hun kunde drage af dens Undersøgelser, og de ypperlige Hensigter, hvortil en viis

Ekaber forlenede Mennesket denne herlige Gave, saa forbandt hun aldrig det mindste Begreb med dette Ord, men troede, at et voxent Menneske og et fornuftigt Menneske var et og det samme. Hendes virksomme Geist, der kiededes og vansmægtede i denne dørste Orkesløshed, greb efter alle Ting, ligesom den, der er i Havsnød; men da hende manglede de fornødne Indsigter til at vælge og forkaste, og var usikkert til at gjøre enten sig selv eller andre Næde for, hvortil eller hvorfor hun foretog sig det eene eller det andet, saa handlede hun aldrig efter Grunde, men allene efter Indfald; og vilste en Attraae til at lære alle Ting, uden at fatte en eneste Ting tilgavns. Alle de Fruentimmer-Arbeider, der forfærdiges i Klosterne, begierede hun at undervises i, men naar hun havde begyndt paa et, saa var det af Moden, længe førend det blev fuldendt, og i Følge deraf hele Arbeidet spildt, og Lærdommen endnu hastigere forglemmt. En ung Frøken, som var sadt i Klosteret, medens hendes Forældre gjorde en Reise til en af Provindserne, spillede overmaade vel paa Claveer, dette opvakte en Lyst hos Frøken Dervieux til at lære at spille,

men

men da den ikke grundede sig paa Kierlighed til Musiquen, men allene paa Misundelse over de Berømmelser den unge Froken fik, saa hørte ogsaa Underviisningen op, det første hun forlod Klosteret. Hos disse indeluktede Jomfruer er den eene Dag den anden saa liig, at det er en virkelig Høitidsdag for dem, naar de bekommer Besøgelse, eller faaer en nye Kostgiengerinde, og af den glædelige Bevægelse, som een af disse Tildragelser satte alle Nonnerne i, drog Froken Dervilleux den vrangge Slutning, at Livets Ulyksalighed bestod i Forandringer, og da dette var den bedste Undskyldning, hun kunde udfinde for den Hurtighed, hvormed hun kiededes ved alle de Ting, som hun havde vlist den hæftigste Attraae efter at faae, saa antog hun det for den urykkeligste Sandhed. Hun var kommen saa ung i Klosteret, at hun ikke kiendte det ringeste til Verden, og da i Følge deraf nye Klæder, Pynt, Confecturer og Dagværker var Maalet for alle hendes Ønsker og Begierligheder, saa udraabte de gode Nonner det for et Beviis paa hendes Uedelmodighed og gode Hierte, naar hun efter nogle Dages Forløb uddelede alle disse Ting iblandt de andre

Kost.

Kostgiængerinder, der ikke bleve halv saa rigeligen forsynede med slege Ting, som hun, endskiøndt det i sig selv ikke var andet, end det beqvemmeste Middel hun vidste til at skille sig af med det, for at kunde komme til at begiere noget Nyt.

Christen Pram

Committeret i Deconomie og Commerce-Collegium

Har i Maanedsskriftet Minerva, hvis Bestyrer han den Tid var, skænket os fire Fortællinger, Jørgen en Døkmers Levnetsbeskrivelse, Hans Kruskop, John Thral, og Sminken eller Lystreisen, alle fire i en Maneer, der hos os hidtil hverken har havt Forgængere, eller Efterfølgere, og hvori det vel var at ønske, vi fra hans egen Haand maatte faae nogle flere Mynstere. Som en Prøve paa hans Foredrag affrives Begyndelsen af den sidstnævnte.

Det var den smukkeste Tid af Sommeren. Foraarret, (paa hvilket hos os nok ikke de Beskrivelser derover aldeles passe, hvilke vi tage af græske, latinske, og andre sydlandske Forfatteres Skrifter) var alt forbi, og Naturen udfoldede alle sine Undigheder. Ikke blot de, der i alt for overflødig Nydelse væmmes ved alt, begyndte nu at klage over Byens utaalelige Qualme og Riedsomhed, for deraf at tage Anledning til Lysttoure, der ogsaa kiede dem, men endog de, som med uforstilt Glæde toge maadelig og derfor ikke æklende Deel i Stadens Nydelse, begyndte at finde Byens Lust for beklumret. Jeg mødte min Ven Hr. A, om Aftenen, da vi begge, efterat have fuldendt Dagens Forretninger, gjorde paa Volden en Spadserétour i Riedlingen. Det er vel, jeg treffer Dem, sagde han; følg med mig
hiem,

hjem, og hielp mig at overtale min Kone til at tage
 med i Morgen ud paa min Gaard paa Landet; hvor
 De jo og selv vil følge os. Jeg vilde sendt Dem Bud,
 naar jeg kom hjem, for at lade Dem vide, at i Mor-
 gen skal den Reise foretages, hvortil De har lovet mig
 Deres Selskab. Jeg fulgte min Ven hjem. Jeg
 begyndte paa at anvende min hele Ennule Veltalenhed
 paa at formaae Fruen til at være med. Jeg vilde
 forestilt hende alle de Grunde, jeg havde hørt anbrin-
 ges mod at blive i Byen om Sommeren mere, end høist
 uomgiengelig fornuødent. Hun standsede min hele
 Rhetorik i sin Kraft. For at opholde mig paa Landet
 i fem Dage, sagde hun, reiser jeg ikke ti Mile frem
 og ligesaa mange tilbage. Hvorfor skulde jeg reise saa
 langt ud paa Landet? For at fornøie mig der? Der-
 til er fem Dages Ophold for kort. Jeg skulde forlade
 mine Børn og mit Huussinde, eller have dem med?
 Det første vil jeg ikke; det sidste var en Urimelighed
 for saa kort en Tid. Jeg skulde fornøie mig der! vil-
 de vi ikke, om jeg kom, strax faae en Sværm af Besø-
 gelsler af vore kiære Naboer, der vilde kiøde mig til
 Døde med deres Lovtaler over det Landliv, hvis Be-
 hageligheder de hverken kiende, eller nyde, og med Skri-
 gen over den Qualme, den Riedsomhed her i Byen,
 som de saa hierteligen misunde os. — Har da Landet
 ingen Behageligheder for Dem? spurgde jeg. — Un-
 delige, sagde hun; men alt for mange og for store
 til

til at kunne smages tilfulde, end lige nydes, i fem Dage. — Men er Dem da ikke Byen beklemret og fiedsommelig? — Vort med de Hverdags-Declamationer, der ere bragte i Gang af Folk, som ikke ere i Stand til at finde Behagelighed i nogen Ting. I vort Klima er Heeden slet ikke saa utaalelig, at den Forskiel, der er imellem Lusten paa Landet og i en hverken stor eller tætbygget By skulde vare meget mærkelig. Finder jeg det engang for kvalmt, saa kan jeg inden fem Minuter være ude af, hvilken jeg vil af Byens Porte. Er jeg i Stand til at nyde Glæde og Tilfredshed, jeg har den da i mit Hierte, og i mit Huus; finder jeg den ikke der, jeg søger den forgieves, enten jeg reiser efter den paa Bogn, Stib eller Kane. — Hverdags Sententser, for Hverdags Sententser, min Kone, sagde Manden; men skulde Du da ikke, vedblev han med et Smil, finde Fornøielse i, for saa saa Dage i det mindste, at unddrage dig fra det stive, det pyntede, det kunstlede, det sminkede Byeliv; at forlade et Eted, som jo dog hele Verden er eenig om, blot at være Forstillelses, Tvangs og Ceremonievæsens Hiem? — Du har ret, min Mand, svarede Fruen, i at anmelde det, du vilde sige, som Hverdags Sententser. Det er meget længe, siden jeg af dig hørde saadant. Jeg vil svare dig, hvad jeg i Gammelb dage svarede dig derpaa: Er dit Huus dette Hiem for Tvang, Ceremonie og Forstillelse? Og hvori bestaae

bestaae da disse Ting, som der klages saa meget over? Hvem er disse Ubehageligheder mod sin Villie underkastet? Overalt mine Herrer, dreve De det med Deres Declamationer til at bevise mig, at Livet her i Byen var ret ubehageligt, var det da et Middel til at giøre mig det taaleligere, at de drog mig for nogle Dage ud i et behageligere, for strax at drage mig hid tilbage igien? Dog, jeg nægter Dem slet ikke, at jeg i det mindste ligesaa gierne blev min hele Tid, eller, om saa var, blot den hele Sommer, paa Landet som i Byen. Jeg levede meget lykkelig i de Aar, jeg opholdt mig paa Landet; men jeg er nu her saa vel, at jeg virkeligen ikke giber forstyrret Jevnheden i mit Byeliv med en Glækkereise ud paa Landet. Jeg finder hverken, at Mode eller engang Anstændighed paalægger mig at klæde mig anderledes her i Byen, for hvad Dieblis det falder mig ind at giøre en Spadsferetour, end om jeg var paa Landet. Jeg seer Mennesker her som der. Jeg er her hiemme, og dette Hiem har maaskee sine Fortrin for det andet, i det mindste for det, som det er mig, naar jeg kommer der for et Besøg. — Altsaa, sagde jeg, er Dem Naturen i sin Skionhed, den fuldt udslagne Skov, de grønne Enge, de belgende Agre, de glade Bønder — — De glade Bønder! afbred hun mig; som om de Herrer Statskloge ikke have bevist mig saa klart, at Bønder ikke kan være glade, saa jeg ikke torde troe det, endog naar jeg

saae

faae det. Naturen i sin fulde Skønhed kan jeg see
 faa Skridt uden for enhver af Byens Porte. Jeg er
 god Godegjænger, og ved Hielp af en Begn kan jeg i
 faa Timer besøge mange af Landets skønneste Ste-
 der. Hun nævnede os Charlottenlund, Søelyst, Dy-
 rehaven, det romantiske Centrum, Marum, Søllerød,
 Lyngbye, Frederiksdal og flere; og vi kunde ikke nægte
 hende, at ingen lang Reise kunde bringe hende til no-
 get skønnere Sted, end hvilket af disse det var. Kort
 sagt, vore Forestillinger vare spildte. Jeg vilde til-
 sidst prøvet hendes Forsængelighed. Om De endog,
 sagde jeg, ikke vilde finde nogen Behagelighed, hvor
 De kom hen, hvor De gav Deres Mand og hans Ven-
 den Ære at være med, saa vil De dog ikke berøve vor
 Reise dens fornemste Behagelighed; og De vil ikke
 kunne tvivle paa, at De selv jo vilde overalt være den
 behageligste Gienstand for vore Dine, og forskionne et
 hvert skönt Sted, hvor vi kom i Selskab med Dem. —
 Endskøndt Frue A. er virkeligen saa behageligt et Fru-
 entimmer, at jeg følede, det var sandt, hvad jeg sagde
 hende, var det dog for plump en Kammerjunkerphrase,
 til at hun ikke skulde tage den op med Fortrydelse! Jeg
 havde, uagtet alle mine Indvendinger, halv om halv
 havt i Sinde at være med, sagde hun; men, min
 Herre, henvendte hun til mig, min Mand declamere-
 de saa heftig mod Forskillelse, Ceremoniel og Smink,
 som somme af Byens Folk skal være behæftede med.

Jeg

Jeg følger virkeligen ikke, uden min Mands udtrykkelige Befaling. — Den vilde han ikke give. Jeg forsonede hende ved et mindre stadseligt Sprog. Hun vedblev sit Forsæt ikke at tage med; og Klokken sex næste Morgen steg Manden og jeg til Bogens. Hun gik med os med sine to Børn, en fem Aar gammel Pige og en Dreng paa sex Aar, ved Haanden, til Fredriksberg Allee. Lykke paa Reisen, sagde hun. Vi tre komme en heel Deel mageligere til Enden af vor Landreise; om et Kvarteer spise vi vor Frokost paa Gasangaardsbakken; og De komme neppe, hvor De skal hen, førend i Aften, brav forskumpede. Farvel! Glem ikke at bringe min elskværdige Præstekone i ** min bedste Hilsen og dette Kys, sagde hun til sin Mand, kysse ham, og vi forlode hinanden.

K. L. N a h b e l,

(Professor ved Kiøbenhavns Universitet.)

Af prosaiske Forsøg, hvis 4 Samlinger 1785 — 1796
bestaaer største Deelen af Fortællinger. Nærværende
Prøve er af den første Fortælling: Baron Wahlheim.

Da jeg imidlertid følte, det var min Pligt at gjøre
noget godt i Verden, bestemte jeg 800 Daler aarlig,
som var tiende Deelen af min Indkomme, til mine
trængende Brøders Understøttelse, og troede dermed
gandske at have affunden mig med dem. En Dag, det
var just paa en Tiid, min Cassé var paa Heldingen, kom
en fattig Haandværksmand ind til mig, han havde en
høysfrugtsommelig Kone, og to syge Børn, han bad mig
om et halvhundrede Daler, "fik han ikke dem," sagde
han: "saa blev han og hans kastede ud paa Gaden, og
den Smule Fattigdom, de havde tilbage, taget fra dem
af deres Vært; kom han nogentiid i den Stand, at han
kunde give mig dem igien, skulde han betale mig som en
ærlig Mand." Der var ikke meere end to Ducater til-
bage i min Fattigcassé, jeg forestilte ham derfor, hans
Fordring var vel stor. "Herre Gud!" sagde han, "min-
dre kan ikke hielpes mig, og Gud veed, jeg behøvede ikke
hverken at bede Dem eller nogen om noget, naar jeg
fik det, jeg skulde have; men der skulde jeg have 60 Da-
ler

ler hos den unge Kjøbmand, som har sat de mange Penge til paa Italienerens Kone, og der er han nu gaaet Fanden i Vold — Gud forlade mig min slemme Synd — og mine Penge med.” Jeg havde taget i Kommen, og havde tyve Ducater i Haanden, og vilde flye ham, da i det samme min Tiener kom ind, og spurgde, om han da skulde gaae hen, og hente det prægtige Speil, jeg havde seet paa i Gaar! Riigdoms Dævelen soer i mig, jeg gav Tjeneren Pengene til Speylet, og, siden vi næsten altid ere grove, naar vi føle, vi have Uret, sagde jeg med nogen Haardhed til Manden, der var to Ducater, naar han lod enhver, han kiendte, og der havde meer end jeg, give sig saa meget, saa var han hiulpen. ”Herre Gud!” sagde han, ”de andre Riige ere saa slemme, de har ikke forsøgt, hvad det er, at see sine lide Nød! de bide af en stakkels Mand, saa det er en Grue, og hvad de ikke gjør, det gjør deres Folk; og det kan De troe Hr. Baron, det gjør en ærlig Mand vndt; og jeg var heller ikke kommen til Hr. Baronnen, havde ikke alle Folk sagt, han var saadan en god Herre!” ”Jo vist, derfor kan jeg dog vel ikke hielpe alle dem, der salde paa at forlange det, saa kom jeg nok snart selv til at tigge! Kort og godt! vil I have de to Ducater, saa er de der, hvis ikke, bliver der nok andre Lysthavere til dem.” ”Nu saa Gud være min Kone og mine Børn naadig!” sagde Manden, og gik fra mig; to Timer efter sandtes han i Donau; Dagen derpaa flyttede jeg herind, og der hang det Speil, som blev kjøbt for Blodpengene!”

Wahlheims Kummer lettedes ved at udgyde sig i
 Taare; efter et Ophold, hvori han og Klingsberg græd
 tause, begyndte Wahlheim igien med en blidere Tone:
 Jeg har lært af hiin Tildragelse, at jeg skyldte mine
 Brødre meere; jeg har nu bestemt dem det, jeg før
 bortkastede til mine indbildte Fornødenheder, og behol-
 der til mit Brug, hvad jeg før havde henlagt til dem;
 jeg savner ingen af Livets Bequemmeligheder, og jeg har
 endog funden her den største blandt dets Lyksaligheder,
 Sindsroe. Det er ikke den Dovelse, hvori den store
 Verden nedsænker, det er Følelsen af en nydt og an-
 vendt Dag; og min Ven, den Glæde maae du ogsaa lære
 at kiende; du bør ikke vælge min Levemaade, du har
 Haab om at blive Mand og Fader, du skylder dig selv
 at blive det, og leve paa det Sted, som Skiebnen an-
 viste dig; du veed, det var en anden Sag med mig.
 Men — der kommer en Tid, da jeg ikke er meere, og
 da min Formue tilfalder dig; lov mig, saa længe du
 ikke har den nødig for dig eller dine, at vedligeholde det
 Brug deraf, jeg har begyndt! see, jeg var saa lidt før
 at tale med dig derom, og nu, da jeg saa gandske fandt
 dig min Sophies Søn, nu er jeg glad ved denne Sam-
 tale, nu er den mig ubetalelig! Jeg har deelt mine
 Indkomster i tree Deele; en Deel er bestemt til faste
 aarlige Understøttelser for trængende, og du kan let
 tænke, at den fattige Haandværksmands Enke og Børn
 staae øverst paa denne Liste; den anden er for slige, som
 708

behøve Hielp eengang for alle; den tredie og første Deel er bestemt til Laan; du hørte, Italieneren beskylde mig for at være de fattiges Blodsuer; saaledes dommer Verden; og just ved at laane, troer jeg at udrette meere Godt, end ved det, jeg giver bort; Laan redder ofte en Mand fra Armod, da derimod Gaver fielden giøre andet, end lindre hans Trang; og mangen kan laane uden Skam, som ikke kan være bekiendt at modtage en Gave. Nogle ærværdige Geistlige ere mine Medhielpere og Fortroelige; de kiende den Fattiges Nød, og hans Værd; af deres Hænder modtager han Hielpen uden Undseelse, og jeg bliver stult. Den, du saae hos mig i Dag, var den, der havde givet mig Efterretning om Hortenses Forsætning og Casteldoros Hensigter, og nu kom han for at sige mig, Hortense havde en Kiereste, som hun i nogle Dage intet havde seet til, og tildeels af Fortvivlelse derover været nærved at indlade sig med Casteldoro; denne var nu pludselig kommen tilbage, han havde i de Dage anvendt alle Midler for at skaffe Penge til Beye, nu havde han givet sig til Husar, og bragde hende Haand-Pengene til hendes Faders Understøttelse; Pater Joseph havde derpaa uden hans og hendes Vidende været hos hans Capitaine, og faaet afgjort med ham, at det unge Menneſke skulde være frie mod en Sum Penge, og disse hentede han nu hos mig; jeg var glad, maaskee stolt af at have giort et Par Menneſker lykkelige, og derfor valgde han, som i det Høye vaager over

vor Dyd, som over vort Liv, ved Casteldoro at lade mig
erindre om, at alt det Gode, jeg kan giøre, dog kun er
svag Erstatning for det Onde, jeg har voldt. Min Ven!
man taler saa meget om de menneskelige Nødvendigheder;
den sandeste Fornødenhed er at have noget, der kan be-
roellige vort Sind i Magesnes og Kummerens Time, no-
get, der kan lægges i den anden Vægtfaal, og veje op
mod det Onde, vi giøre, og volde; og min Klingsberg!
Der kommer endnu en større, rædsommere Time, da
vi med Marter mindes de Tusende, vi have bortkastet
til Daarskab, og da Erindringen af at have qvæget en
Broder med et Glas Vand, vil være himmelsk velgia-
rende Lindring." Wahlheim fandt fra denne Dag af
alt meer og meer sin Sophies Søn i Klingsberg.

P o e t i s k A f d e e l i n g.

R o m a n c e.

E d v a r d S t o r m,

Theater-Directeur.

(Født 1749 — død 1794.)

Denne Digter, som ved flere Leiligheder saavel i det lyriske som didaktiske Fag vil forekomme, har især forenet alle Stemmer ved den her aftrykte Zinklars Vise. Den er taget af hans samlede Digte, udfomne 1785.

Herr Zinklar drog over salten Hav,
Til Norrig hans Cours monne stande;
Blant Guldbrands Klipper han fandt sin Grav,
Der vanted saa blodig en Pande.

Herr Zinklar drog over Bølgen blaa
For Evenske Penge at stride:
Hjelpe dig Gud! du visselig maa
I Grasset for Nordmanden bide.

Maanen skinner om Natten bleg,
De Bover saa sagtelig trille;
En Havfrue op af Vandet steeg,
Hun spaaede Herr Zinklar ilde.

Vend om, vend om, du Skotte Mand!

Det gielder dit Liv saa fage,

Kommer du til Norrig, jeg siger for sand,

Net aldrig du kommer tilbage.

Leed er din Sang, du giftige Fjold!

Utridens du spaaer om Ulykker,

Fanger jeg dig engang i Bold

Jeg lader dig hugge i Stykker.

Han seiled i Dage, han seiled i tre

Med alt sit hyrede Følge,

Den fjerde Morgen han Norrig mon see,

Jeg vil det ikke fordølge.

Bed Nordsdals Kyster han styred til Land

Erklærende sig for en Fiende,

Ham fulgte fiorten hundrede Mand *)

Som alle havde ondt i Sinde.

De fiendte, og brændte, hvor de drog frem,

Al Folkeret monne de frænke,

Oldingens Asmagt rørte ei dem,

De spottet den grædende Enke.

Var=

*) Jeg har hert forskjellige Meninger om Skotternes Antal.

Barnet blev dræbt i Moderens Skød,
 Saa mildelig det end smiled;
 Men Nygtet om denne Jammer og Nød
 Til Kiernen af Landet iiled.

Baunen lystte, og Budstikken løb
 Fra Grande til nærmeste Grande;
 Dalens Sonner i Stiul ei krøb;
 Det maatte Herr Zinklar sande.

Soldaten er ude paa Kongens Tog,
 Vi maae selv Landet forsvare;
 Forbandet være det Riddings Drog,
 Som nu sit Blod vil spare!

De Bønder af Waage, Lessøe og Lom,
 Med skarpen Øre paa Nakte
 I Bredeboigd tillsammans kom,
 Med Skotten vilde de snakke.

Tæt under Lide der løber en Stie,
 Som man monne Kringen falde;
 Laugen *) skynder sig der forbi,
 I den skal Fienderne falde.

Ris.

*) En betiendt Elv i Guldbandsdalen.

Rislen hænger ei meer paa Bag,

Hist sigter graahardede Skytte,
 Rakken *) opløster sit vaade Skieg,

Og venter med Længsel sit Dytte.

Det første Skud Herr Zinklar gjaaldt,

Han brøled, og opgav sin Aande;

Hver Skotte raabte, da Obersten faldt:

Gud frie os af denne Vaande!

"Frem Bønder! Frem I Norske Mænd!

Slaaer ned, slaaer ned for Fode!"

Da onsket sig Skotten hjem igien,

Han var ei ret lystig til Mode.

Med døde Kroppe blev Kringen stræd,

De Ravne fik nok at æde;

Det Ungdoms Blod, som her udsled,

De Skotske Piger begræde.

Ei nogen levende Siel kom hjem,

Som kunde sin Landsmand fortælle,

Hvor farligt det er at besøge dem

Der boe blant Norriges Fielde.

End kneiser en Støtte paa samme Sted,

Som Norges Uvenner mon true.

Seer hver en Nordmand, som ei bliver heed,

Saa tit hans Pine den flue!

*) Flodguden.

K. L. K a h b e r t.

Harværende Romance er taget af hans poetiske Forsøg,
 hvoraf eet Bind er udkommet 1794. Den er valgt her,
 for at kunne sammenholdes med den prosaiske Fortæl-
 ling, Side 6.

Kong Carl laae med en mægtig Hær

For Fredriksteen;

Men tappre Fredrikshald ham er

Til megen Meen.

Hver Borgere lagde Verktøi hen,

Og greb til Sværd,

Og kjaekke Peder Colbiørnsen

I Spidsen er.

Saa stride de Nordmænd for Norge.

Thi vendte Carl sin Magt saa gram

Mod Fredrikshald;

De Borgere da mødte ham

I ringe Tal.

Men disse slog som norske Mand

For elskte Land,

Og det var Peder Colbiørnsen,

Der førte dem.

Saa stride de Nordmænd for Norge.

De Nordmænd hugge tunge Hug
 Blandt Fienderne,
 Og Ewenfien sank som moden Rug
 For Hestkarls Lee;
 Men stærkest Hestkarl trættes dog,
 Saa gif det her;
 Saa mange end de Norffe slog,
 Der alt kom fleer.
 Saa stride de Nordmænd for Norge.

Ehi flyede de for Overmagt,
 Som Nordmænd flye,
 De drog kun bort, for uforsagt
 At slaae paa ny.
 Kong Carl nu over fines Liig
 Sig baned Bei,
 Og Byens Herre troede sig,
 Men var det ei.
 Saa stride de Nordmænd for Norge.

Hans Folk sandt Død i hver en Bræde,
 Hvor de drog frem,
 Ehi allevegne Nordmænd laae,
 Og helste dem.
 Da sendte Carl saa lidet froe
 Til Fredrikssteen,
 Og bad, han jorde maae i Roe
 De slagtes Been.
 Saa stride de Nordmænd for Norge.

Men

Men fikke Nordmand ingen Tid

At spille har,

Salvbyden er han kommen hid;

Gik Carl til Svar:

Nu maae vi see, at vi igien

Ham ud kan faae.

Og det var Peder Colbiørnsen,

Der svarte saa.

De Nordmænd de stride for Norge:

At sætte egen Bye i Brand

De ile hen;

Og den, der først sit Huus stak an,

Var Colbiørnsen!

At slukke Ilden Fienderne

Vil stimle hen,

Men Rugler feg saa tykt som Sne

Fra Fæstningen.

De Nordmænd de stride for Norge:

Høit blussed' da mod Skyerne,

Den Lue rød,

Saa svenske Kongen ret kan see

Hans Heltes Død.

Da sanded' han Herr Peders Ord,

Hans Folk vil hjem;

Men Helten Steen stod uden for,

Og modtog dem.

De Nordmænd de strede for Norge:

Og herlig blussede Fredrikshald.

Blandt Liig og Blod;

Oplyste stolt de Svenskes Fald.

Og fines Mod.

Og aldrig brændte nogen Bavn

Saa skøn, som den!

Og aldrig uddøe skal dit Navn,

O Colbiørnsen!

Saa strede de Nordmænd for Norge.

—

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

Det her bogen i hænder har

H. E. S n e e d o r f,

(Søccaptain og Cadetchef.)

Blandt denne Digers mange omskrevne Romancer er denne valgt, som den, der tørde maaskee have almeen Interesse især for dem, denne Samling egentlig er bestemt.

Herr Henrik han sidder saa tankefuld,
 Hans Hoved til Jorden mon halde,
 Det gjør hannem Sielen saa sorrigfuld,
 At Skioldungens Stridsmand mon trække.
 Nu snurre de Guldhiul for Gangernes Skridt;
 Nu bruges kun Skioldungens Stridsmand til Strid.
 Hil være Herr Henrik!

Herr Henrik han stander i hviden Sand,
 Der maler han Streger saa mange;
 Baade krumme og krused' som Møllevand,
 Baade rette og korte og lange.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Han kalder paa Tømmersmand, kalder paa Smed,
 Han viser dem Stregerne sine;
 De sige: Herr Henrik: hvorfor den Sved?
 Han svarer: for Brødrene mine
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

J to Gange tjuge og fire Aar,
 Hver Dannemand til stor Harme,
 Af Stioldungens Flyehavn Vandet opgaar,
 Ved trældende Søemands Arme.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

De stolteste Kæmper før der mønne staae.
 De trælled' af Halsen fast Tungen,
 Gud naade den Mand, fra sligt Arbeid skal gaae
 Paa Havet og værne for Kongen!
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Jeg bygged' saa mangen Mølle før,
 For Jarler og Præster og Bønder;
 Jeg tænkte: Gud lønner den Mand, der gjør
 En Mølle, som Flyehavnen kommer.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Saa grubled' jeg baade ved Dag og ved Nat,
 Jeg havde ei Tanke til andet;
 Indtil jeg fik see den Mølle saa brat
 Opstaae ved min Haand udaf Sandet.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Og her nu J Hammer- og Dre-Mænd!
 Nu mærke J paa min Tale,
 For Vinden vifter de Streger hen.
 Og førend at Solen mon dale.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Saa vliste han dennem heel tydelig,
 I Sandet de Mølle-Strykker,
 Han maled' dem atter, enhver for sig,
 De vare vel tusinde Stykker.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Han talte de Tømmermænd Ørehug til,
 Bog Slaget af Smedenes Hammer,
 I tumble nu flux eders Jern i Jld,
 Og flekke eders Eggestammer!
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

De Tømmermænd ginge med Hiernen fuld,
 Brat hen deres Dont at giøre;
 En hugger en Axel, en anden et Hiul,
 Den tredie de Stølper føre.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

De Smede de grine af svarten Fiars,
 De kunde ei dette og dette,
 Gak, siger Herr Henrik, kun til eders Es!
 Jeg skal eder Donten vel lette.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Han gjorde dem Plader af Staal saa glat,
 Ved dem skal I Veien vel finde,
 I svinge kun Hammeren hurtig og brat;
 Da maae I vel smedde i Blinde.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Det vared' i Uger, det vared' ei meer,
 End tjuge og een til Ende,
 Da seiled der ikke Stykker meer
 Af Flyehavns Mølle behænde.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Det var Herr Henrik, han blev saa let
 I Sindet, saa vel til Mode;
 Af alle de Stykker saa gjorde han eet,
 Og flux stander Møllen paa Fode.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Saa spørder han Gangerne otte an,
 Den Flyehavn strax at tomme,
 Det gruer i Livet paa hver en Mand,
 At see, hvor det Vand mon udstrømme.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Det undrer hver Mand, som tænker derpaa,
 At ei i et Døgn til Ende
 Kan to Gange fire Røß mere formaae
 End fem hundred' Mand udi trende.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Nu stander den Mølle i Kongens Flyehavn,
 Nu trække ei Skioldungens Helte,
 Men Møllen skal synge Herr Henriks Navn,
 Saa lange Skioldungen har Helte.
 Nu snurre de Guldhiul o. s. v.

Og Møllen skal synge det dobbelt engang,
 Naar Kampenes Flamme os rækker
 Naar stolt den forener vældige Sang
 Med Dannemarks seirende Snakker.
 Nu snuere de Guldhjul for Gångernes Skridt,
 Nu bruges kun Skjoldungens Stridsmand til Strid
 Hil være Hert Henrik!

Johannes Ewald,

(Født 1743 — død 1781.)

Nedenstaaende Romance er taget af denne vor ypperste
Digter Mesterværk, Syngespillet: *Gislerne*.

Kong Christian stod ved høien Mast

I Røg og Damp.

Hans Børge hamrede saa fast,

At Gothens Hielm og Hierne brast,

Da sank hver fiendelig Speil og Mast

I Røg og Damp.

Flue, freg de, hver som flygte kan,

Hvo staaer mod Danmarks Christian

I Kamp?

Niels Juel gav Agt paa Stormens Brag,

Nu er det Tid!

Han heissede det røde Flag,

Og slog paa Fienden Slag i Slag;

Da freg de høit blant Stormens Brag,

Nu er det Tid!

Flue, freg de, hver, som veed et Skul,

Hvo kan bestaae mod Danmarks Juel

I Strid?

O Nordhav! Glimt af Vessel brød

Din tykke Skye.

Da tyede Kæmper til dit Skib;

Thi med ham lynte Skræk og Død.

Fra Ballen hørtes Braal, som brød

Din tykke Skye.

Fra Danmark lyner Tordenskiold;

Hver give sig i Himlens Vold,

Og flye!

Du Danstes Bei til Røes og Magt,

Sortladne Hav!

Modtag din Ven, som uforsagt

Før møde Faren med Foragt,

Og kief, som du, mod Stormens Magt,

Sortladne Hav!

Og raft igiennem Sang og Epil

Og Kamp og Seier før mig til

Min Grav!

folk

Th. Thaarup,

(Theaterdirecteur.)

Født 1749.

Følgende Romance er taget af denne Digters Syngespil:
Peters Bryllup.

Herr Torwald, skion Signe, de venneſte to

I Dannemarks Rige ſaa viide,

De ſvore hinanden ubrødelig Tro,

Sig begge til Corrig og Qvide.

De Fædre begyndte ſaa bitter en Riv,

Den koſtede Torwalds og Signelids Liv.

Herr Hogen han ſvor ved den overſte Gud:

„Din Son ſkal min Datter ei fæſte;“

Herr Torbiørn ham ſvarde: „han ſaaer ſig vel Brud;

Min Avindsmand tør han ei giæſte.

I Morgen ung Torwald til Bretland ſkal gaae.“

Den Morgen for ſidſte Gang Torbiørn ham ſaae.

Skion Signe hengræd et ſaa ſørgeligt Aar;

Hun ſvinder, ſom Liljen, i Enge.

Ung Lave kom ridende ſtolt udi Gaard:

„Det Fæſtensøl varer mig længe.

Herr Hogen! Jert Løfte I vilger ei fra.“

Den Fader tvang Signe at ſige ham Ja.

„I Morgen jeg lader dit Fastensøl staae;
 Did byde du Torbjørn, din Frænde!“
 Saa angest skien Signe hun knaler i Braa:
 „Krist give mit Liv havde Ende!“
 Hun blegner, og segner i Torelids Skied,
 „Hielp Gud!“ frees den Færne, „skien Signe er død!“

Tre Døgn græd Herr Lave ved Signelids Lig;
 Den Fader ei magter at flage,
 Forgjæves er Moderens jammernde Skrig;
 Det kalder ei Signe tilbage.
 Den Sorgesfærd samles; de Ligklokker gaae;
 Nu lukke de Kisten; til Graven hun maa.
 Gud! hvor det er tungt at fælle dem ad,
 Som troeligen elske hinanden!

P. H. F r i m a n n,

Født 1752.

(Secretair i udenlandske Departement.)

Af denne Digters Romance: Axel Thordsen, og
Eliøn Valborg, (der findes i poetiske Sam-
linger, udgivne af et Selskab,) tillader Rummet kun,
at meddele følgende Fragment:

Som Dalens Lilje Valborg stoeð
Bidt glimrende iblandt udkaarne Piger,
Hver Jarle-Søns, hver ædel Ungslings Blod
I hans forelskte Bryst for Valborg, eene stiger;
Selv Kongens Søn, Prinds Hagen, hende byder
Sin Haand. — Men Elskov ei i Valborgs Bryst
adlyder.

Mit Hierte, Hagen, ærer dig,
Men (svared' hun) din Elskov er dets Smerte;
Da jeg var ung, har Axel elsket mig;
Da jeg var endnu spæd, bad han mig om mit Hierte;
Jeg gav ham det — For Døden det fortære,
For Immer's Datter skal sin Axel troeløs være!

Men Hagen Axels Eiendom
Trods Hiertets Røst ved Guld og Gunst vil have
Og snart en Flok af stolte Frænder kom,
Som hendes Haand bortgav for Prindsens Morgen-
gave.
Hvor nødig kan tit Hiertet Frænder lyde!
O Frænder; elsker først, og lader af at byde!

Da

Da græder Arels fionne Brud,
 Og Elskov brat opvaagner af sin Dvale.
 Hun sine Suk til Arel sender ud,
 Naar venneløse Raad til hendes Hierte tale;
 Forvandtes Raad det omme Hierte plager,
 Og for den elskte Ven fordobler hendes Klager?

O kom, saa sukked' hun, igien,
 Du, som min Haand jeg gav i Barndoms Dage!
 Med Elskovs Til vend om, udkaarne Ven,
 Hid til mit Bryst, til min udstrakte Arm tilbage!
 At du er min! din Elskov skal forsone
 Forvandtes grumme Raad, og Tab af Norges Krone!

Omsonst jeg fordrer Jullis Trost
 (Min Moders Trost, hvis Stov i Graven hviler;)
 Hun hører ei en sorgfuld Datters Røst,
 Det stumme Marmor kun til mine Taare smiler!
 O maler mig for Arels Siel, I Dromme!
 De Taarer viser ham, som paa min Kind nedstrømme!

Saa klager Valborg grændende,
 Og Elskov nu bønberte hendes Klage;
 I Mattens Røe blev Arels Elskede
 Med mørke Farver ført udi hans Siel tilbage;
 Den stille Sovn sank paa hans Pine-Laage,
 Og sine Dromme bød trindt om hans Siel at vaage.

Som

Som Hagens Brud han Valborg seer
 Af Frænder fulgt til Alteret at træde; —
 Snart stuer han den skionne Brud ei meer,
 Men kun det kolde Liig, som Benners Taarer vade;
 Den bitter Graad af Sønnen ham opvækker,
 Og til sit Døtte-Syn sin Arm omsonst han strækker.

Siig Elskende, som quæles saa,
 Hvad Arel leed, hvad Orm hans Hierte tærte;
 Steen Leiet var, Jld, hvad han vandred paa,
 Hans Glæde Taarer var, og andres Fryd hans Smerte;
 Den søle Drøm sig i hans Tanker hæfter,
 Og med fordoblet Frygt hans Elskov den bekræfter.

Ei Larkens Sang om Morgenstund,
 Ei gylde Eng hans Hierte kunde glæde;
 Til Fængsler forvandledes hver Lund,
 Med Torne var bestrøet, hvad Bei han vilde træde;
 Hvor let blir ei selv Paradiser øde,
 Og Rosen Torne liig, naar Taarer smage søde?

En Pillegrim af Norges Land
 Andægtighed ham da i Møde sendte;
 Han signede den gudelige Mand,
 Mens mørke Barseler og Frygt hans Siel omspendte;
 Han om sin Brud et Svar af Mandens Læber
 Adlyder, liig den Dom, der fælsker, eller dræber.

Den

Den skionne mig ei fremmed er,
 (Var Mandens Svar) Hun er i alles Munde
 Og Hjerter kiendt, men Kongens Søn i sær
 Berøve vilde dig din Valborg, om han kunde.
 Til Arel da, hvis du din Brud vil eie,
 Til du til hende hiem! — Jeg vandrer mine Veie.

Meer iilende floi Piilen ei
 I Luften hen fra Buens stramme Scene,
 End Arel paa sin længselsfulde Veie
 Flyer hastende forbi dens ønstte Mile. Steene.
 Sin raske Fod den stolte Ganger hæver,
 Den grønne Hede flyer, og ved hans Fodslag bæver.

Han kom, men sørgende han sandt
 Sin skionne Brud, skien giennem hendes Taarer,
 Som ved hans Bryst dog mindre bittre randt;
 (Udi den Elstes Varm og Modgang løst kun saarer!)
 Opklarte blev de taaredugte Kinder,
 Som skionne Rosers Dug for Morgen. Solen svinder.

Den Kummer, som Fraværelsen
 Forvoldede, blev snart i begges Arme
 Af begge glemt; saa glemmer Moderen
 Sin Smerte, naar hun kan sit spæde Barn omarme;
 Med Bryst til Bryst i Elskovsvangre Sukke
 Fornye de sin Fryd, og al sin Kummer slukke.

P o e t i s k F o r t æ l l i n g .

L. E. B r u u n ,

(Født 1750.)

Ikke mindre kiendt af sin fieldne Sprogkundskab og Sprog-
underviisning, end af sine Digtertalenter. Meden-
staaende Fortælling: Bankerotten, synes passeligst
til, at meddeeles her, som en Prøve af hans Maaeer.

En Handelsmand, som ved sin Flid og Nøie,
Var kravlet nær til Velstands Spidse op,
Sik pludselig en Taage for sit Øie,
Der voldte ham et hæsligt baglens Hop.
Med andre Ord, den vennefulde Lykke,
Der hidindtil saa naadig til ham saae,
Begyndte nu at saae sin gamle Dykke,
Og tage ret det sure Ansigt paa.
Det syntes just, som om hun havde svoret
Den arme Mand sin Undergang;
Snart var en Fond, snart var et Skib forloret,
Og for at ikke gjøre Tiden lang;
En ægte hollandsk Bankerot fuldendte
Tragedien, hvis sidste Scene blev,
Hun Rættensmidler lod piano hente,
Som allermindste Stumpe selv bærer.

Der

Der var den stakkels Svend i Knibe;
 Eet Middel han allene til kan gribe,
 Og dette er at prøve paa, hvorvidt
 Hans Creditorers Godhed strækker;
 Om mueligt ei den Tanke noget svækker
 Erindringen om Tabet, de har lidt:
 At Skylden ei var hans; at Vanheld, ikke
 Uredelighed, Trækker eller Kneb,
 Var Marsag i, han maatte paa sig stifte,
 Da grumme nodig han til saadan Redning greb.

Som tænkt, saa giort; hvorpaa han henter
 For Lyset frem de bedste Dokumenter,
 Der vise, Sagen ikke er saa stem:
 Saa, naar man bare Liid ham vilde give,
 Hver Døit betalt dem skulde blive,
 Og det saa vist som to og tree er fem.

Nu, Herre Gud, vi Ufsekygge lover
 Iblandt en Ting, ei altid bliver holdt;
 Langt fra jeg flige Rattespaser hover,
 Men ofte Nød lidt Glemsomhed har voldt,
 Dog her var gandske ingen Musereder;
 Hvert Ord var meent og kom fra Hjertens Grund:
 Thi skionnes og derpaa, og man ham beder
 Runs uforsagt at aagre med sit Pund.
 Han Hielp ei mangle skal! og saa fremdeles,
 At Manden alt begynder at saae Haab,

Hans

Hans Saar med Tiden mueligt kunde heles,
Og Himlen ei var døv ved Støvet's Raab.

Uheldigviis en gammel sei Philister
En Fordring paa tree tusind' Daler har;
Og denne Knast er saa forgiftig bister,
At gandske ingen Grunde han anta'er.
Men uden christen Kierlighed la'er putte
Den arme Mand i Stadens Slutterie;
Og bander paa, at før han la'er sig prutte
En Skilling af, han skulle før deri
Hans hele Levetid ham føde:
Saa sparer han sig dog, om ikke meer,
Den Ergrelse paa Gaden ham at møde,
Og hindrer ham at snyde fleer.

Staalhiertede Krabat! sv, lad dig røre,
Og Staklen sient sin Frihed kiont igien. —
Men hertil har Personen intet Øre,
Lad, siger han, kuns Herren sidde hen.
Og saa han maae. — Imidlertid begræder
Familien utrøstelig sin Nød;
Og vel bekiendt tilforn med Livets Glædet,
Nu dobbelt føler Lykkens Dolkestød.

Alt prøvet er for Knasten at formilde,
Men det er bare, Ord at spille;
Han svoret har, og hans Samvittighed
Er alt for tilden til, han bryde tør sin Eed.

Dog Haabets Gnist med Livet først udslukkes,
 Hvor svagt endog den ulmer i vort Bryst.
 Hvad om endnu engang for Evenden bukses?
 Den Muelighed er sagtens værd en Dyst.
 Saa tænker Fængens ædle Søn, og kaster
 Sig ydmygt for den haarde Ryfkers Fod;
 Hvis Medynk han med al den Jld antaster,
 Der giennemvarmer fyrig Ungdoms Blod.
 Og under Bønnen svulmer bange Hierte,
 Og Æmheds Taare glindser paa hans Kind;
 Og Piet skildrer talende den Smerte,
 Hvis Qual omspender fromme sønligt Sind.
 Om Frihed blot han for sin Fader beder,
 Om intet meer: Med Himlens Hielp de kam
 Endnu forvinde Lyffkens Grusomheder,
 Og see sig sat igien i bedre Stand.
 „Oh maatte De dog røres! alt skal blive
 Betalt til sidste Skierv; og for at give
 Dem endnu mere Sikkerhed, tillad,
 Jeg maae min Faders Plads i Fængslet tage:
 Kuns han i Roee maae ende sine Dage,
 Saa gaaer jeg selv endog i Døden glad.“

Nu Gamle, la'er Du endnu Dig ei boie,
 Er endnu tiset Bryst for Medynk lukt?
 Du vakler alt; saa skynd Dig kuns at seie
 Den ædle Ynglings Bøn, og trøst ham smukt.

Det gjer han og, ham kietlig Haanden byder,
 Og trykkende ham ømt til hulde Varm,
 Bevæget flux i disse Ord udbryder:
 Kom hid, min Søn, flyv i en Venne-Arm.
 Alt er forglemt; Din Mine, Udtryk røber
 Et Hierte, man for ingen Rigdom kober;
 Jeg har en Datter; Du er hende værd.
 Vi strax vil gaae at faae Din Faders Minde;
 En anden Du i mig skal stedse finde,
 Fra dette Dieblif jeg selv Din Skyldner er.

See det er et Beviis, at Verden ikke
 Saa reent forvorpen er, som nogle troe;
 Og at der, skændt en Slump i Skarnet stikke,
 Dog ogsaa kionne Folk paa Jorden boe.
 Vist nok, de forðums ærkefromme Ziele
 Er nu omstunder grumme rare Syn.
 Kunns saa, som jo for Mammons Alter knæle,
 Og Løsnet er: nok Dyd, men først og fremmest Grym.
 Dog saa det lød alt i Horatses Tider, *)
 Ja længe selv, før han af Skallen krøb;
 At nyde er saa sødt; det alle gider,
 Den Attraae hænger i vort Svøb.
 Men veed man at den Haand, der dannede vor Klode,
 Og bød os smaa Personer den beboe,

Af

*) virtus post nummos,

Afmaalte selv hvert Onde og hvert Gode,
 Og Giften ved Qvingvinas Fod lod groe:
 Saa sømmer det ei Skabningen at spørge,
 Almægtige, hvi gjorde du det saa?
 Det bedste er at lade Himlen sørge,
 Vi sikkert paa dens Forsyn stole maae.
 Ja naar jeg seer Naturens Herligheder,
 Dens Majestæt, dens Rigdom, Ynde, Pragt,
 Taknemmeligt mit Hierte ham tilbeder,
 Som gav i arme Dødeliges Magt
 At nyde i Ufskyldighed de Glæder,
 Der smigre her tildeelte jordiske Sands;
 Indtil man ind til hine bedre træder,
 Der følge Uforgængeligheds Krands.

Den, Venner! lad os see engang at vinde;
 Men midlertid vi pusle her omkring,
 Hvis og vi skulle mellemstunder finde,
 At Verden var en snurrelig Ting;
 Vi ligesuldt dog søge vil at slide
 Vor korte Tiid i stille, jævne Mag;
 Og ubekymret hen ad Banen glide,
 Ei ønske, frygte Livets sidste Dag.
 Ja naar en suur, fortvæden, vantren Klynker
 Med skimlede Sentencer om sig slaaer;
 Saa trække vi paa Skuldrene, og ynker
 Den arme Mand, hvis Siel saadan i Taaget gaaer.

J. B a g g e s e n.

Da Rummet ikke tillader at meddeele nogen af hans Fortællinger heel, har man, som en Prøve paa hans Maa-
neer, at Fortælleren valgt dette af hans Poesiens Op-
rindelse, i hans Ungdomsarbejder, første Deel.

fortæll.

Ved Foden af et Bierg, hvis Top til Himlen naaer,
Det store Kar i lave Slette staaer;
Den Drik, som fylder det, kun deri ligner Mød,
At den for hvem, som drikker den, er sød,
For Næsten er den smudsig, sort og vandet —
Kort; saa modbydelig, at den som sk
Kun mindste Dryp af den modsatte Drik,
Ei nævne kan, hvormed dens Gift er blandet;
I Taagen, som uddunster af dens Barm,
Sees daglig Millioner Giefter sværme.

Men høit paa Fjeldets stjernekronte Top,
Hvor kun Natur og Kunst med Glid kan klavre op,
Staaer i et lille Kar den ægte Digter - Mød;
Klar, reen som Æther, ikke alt for sød;
En liflig qvægsom Duft den rundt omkring sig spreder,
Som skaber Mod i unge Krigsmænds Bryst,
Og Dyd i Pigens Barm, og allevegne Lyst:
Reen ubesmittet Lyst, som Wiisdom selv tilstæder.
Men lang og sleit og tornesuld og haard
Er Veien til den høie, lyse Throne,

Svorpaa dens glimrende Erobrer staaer, 2
 Og samler efter Evighedens Krone.
 Nattet Lamper glimre hist og her,
 For Vandrerens paa rette Bei at lede;
 Saa kommer han dog tit en Klippekant for nær,
 Og, bumps, saa ligger han igien dernede;
 Hist, strækker ham den lange Bei, som bringer
 Ham til en nye, naar reent han træder den endt,
 Hist Synet af hans Formands knuste Binger,
 Og hist og her en hovdløs Recensent,
 Af eet af disse Poesiens Kar
 Har alle de Poeter, fiere Læser,
 Som ere til, som kommer, og som var,
 Øst godt og ondt, Moraler og Fadæser;
 Een drak af dette, een af hint,
 Og een og anden af dem begge to,
 Adskillige drak saare fint,
 Og somme drak prestissimo.

See Grunden her til Forskiel paa Poeter,
 Hvi sande store sees saa fielden, som Comieter,
 Mens sande flettes Navn er altid Begio;
 Thi til det store Kar kan alle komme,
 Som veed paa een og anden Viis,
 At trodse Folks, Fornufts, og Smagens Domme
 Og Frue Kritikens Riis.
 Af dette Kar har for og bag i Tiden
 Bestandig druffet Millioner Mand,

Hvis Navne, Bærker frøb for længe siden
 Ind i det Mul, som fødte dem, igien;
 Og Musen gyser ved dem Dag fra Dag at flue
 Formeered' i en rædsom Proportion
 Det skielvende Parnas med Undergang at true,
 Hver stormende dertil paa sin Fagion.

Gaa, men des større, seer man deres Navne,
 Som drak, og drikker af det ægte Kar,
 Som naae det store Maal, fornøiende at gavne;
 Men iblant dem, som deraf drukket har
 Fra første Gang til nu, drak ingen meer
 End Evighedens straalende H o m e r;
 Ham fulgte Grækenlands og Latiums de store,
 Udødelige Mænd, hvis Bærker nytte, moere,
 Hvis Læsning drager fleer i samme Fied
 Paa Veien til den lyse Evighed.

Ei Musen vil i chronologisk Orden
 Opregne hver, som drak deraf især,
 Hvis ærefulde Navnes lyse Hær
 Fra Syden straaler mod vort Norden —
 Kun Eder Tre, som drak af denne Misd,
 Allene meer end alle hine nød,
 Hvis Minde Jorden evig hellig vare:
 Dig store S h a k s p e a r! Britterlandets Tre,
 Hvis mageløse Skaber = Phantafie
 En digtet Verden fremgaae bød, hvori
 Den virkelige Himmel = Helved = Syner

Med Ildbrende, med ængstende Magie,
 Om Hiertet smiler, og om Hierret lyner;
 Dig, Klopstok! som den tunge Stovets Træl
 Til Lysets Throne laaner Engles Vinger,
 Og lankeløst den himmelrykte Siel
 I Selskab med Udadelige bringer;
 Og Wieland! dig, som den beruuste Mand
 Til Skionheds Helligdom paa Roser leder
 I Gratiernes Dands ved Amors Haand —
 Kun Eder, Digterfjeldets Fyrster! Eder,
 Hvis Navne mørkne selv den glimrende Homer,
 Saae Musen, mellem nye Tryllerier
 Omtonet af uherke Harmonier
 Deraf saa vældig drikke, at til fleer
 Der intet skulde blevet nu tilbage,
 Hvis ei den Egenkab var givet denne Drik,
 At, lig et Hoved paa Alcideus Drage,
 Nye Mied sprang frem i samme Dieblis.

Og havde Skæbnen blot forundet mig
 Det halve af den Mied, den gavmild skienkte dig,
 Min ædle Pram, de Danske Musers Vre!
 Hvor vilde jeg da vis paa Digter-Krandsen være!

J. H. B e s s e l;

Fød 1742 — død 1785.

(Oversætter ved Skuepladsen.)

Denne, i flere Digtearter uerstattede, Musernes Yndling
 har og givet os en stor Deel Fortællinger, hvoraf de
 fleeste udkom i Ugeblads Form, og som samtlig bære
 Præget af det aldeles originale Genie og Lune.
 Ikke som den bedste blandt disse, men som een af de
 paffeligste til her at meddeele, er følgende taget af
 hans samlede Skrifter første Bind.

Naar man forøder alt paa andre og paa sig,

Man bliver modsat Ting af riig;

Den Sag er rimelig.

Der var en ødsel Mand, som satte til sit Guds,
 Dog fiden, Fattigdom til Trods,
 Sad glad ved fremmed Bord, og valgte sig det bedste.
 Hans før det bedste var, og mange Snyltegieste
 Godt Maaltid Mad hos ham tog ind.
 Han tænkte ved sig selv: see nu er Turen ruin.
 Og, som han tænkte, saa det gif;
 I tvende Aar „velkommen vær!“
 Han fik;
 Men siden fik et koldt: „see, er De der!“
 Endogsaa naar han først sig havde ladet melde.

Han

Han sagde ved sig selv: jeg seer, velkommen vær!
 I denne Bye er død af Elde.

Saa, vi skal alle døe, naar vores Tid er omme;

Men jeg ei hungrig vente vil

Paa Dødens Komme.

Ei Gult maa gives Skyld, at jeg ei meer er til.

Her er man meer ei hospital;

Seg Bennerne paa Landet prøve skal.

Han holdt sit Ord; hver Herremand, han kiendte,
 Sik lære kiende Mandens Appetit,

Og naar han saae, een syntes, at det gik for vidt,

Han til hans Naboe sig henvendte.

Han gik i Maaneder, han gik i fem,

Og mæt blev han i alle dem.

Hvad under Maanen er, har ingen Varighed,
 Velkommen vær!

Forsvandt og her.

Min Helt sig maatte see om anden Leilighed.

Han tænkte saa:

Du maa

Igien til Byen vandre;

Fem Maaneder maaskee har kunnet den forandre.

(Forstaae ham: Bennerne i den.)

Hans Gisning rigtig var; thi da han kom igien,

Hver kappedes, ham hastig at begegne,

Og, vær velkommen! stot imod ham allevegne.

Men hør, hvad ham forinden hændte,
 Han paa en Miil nær Byen kom,
 Og i Uvished om,
 Hvad der han kunde vente,
 Men vel forvissat om, han trængte høit til Mad,
 Blev han en Lystgaard vaer, seer Rag, og bliver glad.
 Enu i den Bondebye, ved hvilken Gaarden laae,
 Han søger først, fuld Underretning faae
 Om Mandens Karakter, med andet mere.
 Den fik han, og hvad sidst han viide faaer,
 Ham overmaade vel anstaaer:
 „Han gierrig er og nidst; men det er ogsaa sandt,
 Naar han et Gilde gjør, saa gjør han det galant.
 „Han gjør kuns eet hvert Aar;
 „I Dag er just den Dag, han vil traktere.“
 Naar der paa Gaarden var sædvanlig Episetid,
 Han vide fik, og sig begiver did
 Til samme Klokkeslet. Den Tiener sig udlod,
 At Herren færdig stod,
 Til Vords at gaae,
 Saa han ham vilde knap i Tale faae.
 „Det er“ var Mandens Svar,
 „En vigtig Sag, jeg ham at forebringe har.“
 Han derpaa bliver meldt, og indladt strax.
 „Min Herre! (sagde han) ti Tusinde Rigsdaler
 „Fortiener De, naar De befaler;
 „Men det vidtløstigt er at tale om.

„Jeg seer, at det er saa til Dags,
 „At De til Bords skal gaae;
 „Jeg vil spadserer lidt, og komme saa igien.“ —
 „Nei vist, min kiære Ven!
 „Bliv her, og spilis med os!“ Han blev,
 Og Tiden ørkesløs ved Bordet ei fordrev.

Alting en Ende faaer; saa fik det Maaltid og.
 Den Bert tog fremmed Giest hen i en Krog,
 Og sagde: „søde Faer! siig mig nu, hvad det var.“
 „Hør! (svarte han) jeg veed, jer ældste Datter fik
 „3 Medgiøvt tyve Tusind Daler;
 „Den yngste ægter jeg i dette Dieblis,
 „Naar De mig Ti betaler.
 „Det er ti Tusind Daler reen Profit!“
 Den Bert først studser lidt;
 Men siden brød han ud i heftig Monolog.
 Hans fyndige og varme Sprog,
 Og Complimenterne med mere,
 Jeg gider ikke repetere.

E d v a r d S t o r m.

Foruden de Fortællinger, der tillige med hans Tabler ere udkomne 1783, har man fra ham adskillige enkelte, som i hans snart udkommende efterladte Skrifter skulle findes samlede.

Etsteds i Tydskland skal der være
 En lille bitte Stad, som pludselig
 Blev overvældet af den stolte Ære,
 At see en Erkebisp passere giennem sig.
 Hver Borger blev en Tømmehøjere,
 Da der kom Bud, at sig en Gjest var ventende;
 Men Magistraten fik sit Hoved kruset
 Med Forberedelser til at modtage ham
 Saaledes, at ei Staden havde Skam
 Deraf. Den var forsamlet paa Raadhuset
 Til Klokken to om Natten, uden Mad,
 Og uden Drikke. (Jo! det koster ei saa lidt
 At staae i Spidsen for en reputeerlig Stad!)
 Smidlertid kom man dog ikke vidt
 I denne Session; Man overvejede,
 Aftorred Oved, Parykken drejede,
 Stred pro og contra, sig bag Pret klædede
 Med Pennen, tog Tobak, og hostede;
 Men neppe meldte sig en god Idee,
 For den, til Uheld, strax i Fædslen døde.

Til sidst Naturen krævede sin Ret,
 Og Morphæus begyndte sig at liste
 Saa smaalig ind i Raadet, da med eet
 Man eenig blev, at man — stet intet vidste.
 Og nu gik Stadens tunge Fædre hjem
 Til Konerne, som længtes efter dem.

At sove paa en Sag, og at betænke den,
 Det gjaldt for eet hos Hr. Bormesteren:
 Han havde hjulpet sig af mangen Wilderede
 Ved dette Middel. Nu! hvad skeede?
 Han kom den næste Dag fuldkommen mild og blid
 I Raadet, længe før sædvanlig Tid.
 „Jeg har i Nat betænkt, hvad her skal gøres,“
 Saa brød han ud, „en kyndig Mand maae høres;
 „Vel har han just ei her sit faste Sæde,
 „Men naar det gjalder om en Stads Honneur at redde,
 „Maae al Betænkning vige. Sagen er
 „At vide, hvordan man sig andensteds adbar,
 „Og hvad en slig Prælat kan vente, og vil kræve,
 „Af Stæder, som forstaae at leve,
 „Naar han i dem sit Indtog gjer.
 „Jeg holder altsaa for, vi hente bør
 „Den eneste af vore Borgere,
 „Som kjender Skik og Brug hos Fremmede,
 „Og er bereist, og selv maa skee har taget Maal
 „Af mangen Erkebisp; med eet Ord: Mester Naal
 „Han

„Han snart vil hjælpe os af denne Knibe;
 „Og neppe kan jeg selv begribe,
 „Hvi ingen af os faldt paa dette Raad i Gaar,
 „Den Viseste er stundom dog et Gaar:“

Det hele Raad i Hænder klappede,
 Og gav Bormester Ret. Man hentede
 Den kloge Skrædder, som sig strax indfandt
 Med slig en Mine af Anseelse,
 Som om han var en stor Monarchs Gesandt.
 Foruden lang Indledning Raadet gik
 Til Sagen, hvorom det hans Tanker vilde høre:

Og troe mig, Mester Naal var hjemme. Paa en Prik
 Han vidste, hvad der var at gøre.

„Jhr. Herren! sagde han, jeg har paa mine Reiser,
 „Seet Pave, Cardinal og Keiser,

„Og Konge, Første, kort alt, hvad der kaldes Stort,

„Alt hædres, hvor de kom, med Ureport.

„Mit Raad skal være, at I strax oprette

„En saadan en. Hvor vil hans Høihed gloe,

„Naar han saaer den at see? Han knap vil troe

„Sit eget Syn, men raabe: Hvad er dette?

„Saa liden Stad, saa megen Pragt og Smag!

„Hvor stolt en Magistrat maae ikke være her?

„I saae Taksigelser paa Stadens Begne;

„Og apostoliske Velsignelser

„Og Afsat vil i Strømmeviis nedregne:

„Hans Høihed glemmer ei saasnart den Sag.“

„Bed Himlen! kreg Bormester, I har Ret,
 „Min gode Naal! jeg strax vil Anstalt gjøre
 „Til Berporten, som I kaldte det.
 „Dog maae vi først Jer Meening høre,
 „Angaaende en vis Omstændighed.
 „Bed denne Port, som er, at ingen af os veed,
 „Hvad det er for en Ting, der heder saa.
 „Forinden man begynder paa
 „En Sag, bør man dog noget til den kjende,
 „Om den skal faae en hørdig Ende.“

En viis Anmærkning! raabte med een Mund
 Det hele Raad. Blandt andre rare Pund,
 Som Skrædderen besad, og hele Verden kjendte,
 Var eet, som han bestandig havde fiult
 Til denne Dag; og det var huult
 Af ham, thi hvad vi mindst os vente,
 Gjør altid dobbelt Opsigt: Vlot et Ord,
 Hvori der findes Menneſteforstand,
 Udmærker Mar langt for den viise Mand,
 Som taler lutter Tænkesprog, hvorfor?
 Fordi man holder Mar for en vanvittigt Fæ.
 Man troede vist, Sieur Naal blandt Skræddere
 Var stor, ophøjet, men hvo kunde vide,
 At Tegnekunsten var aldeles i hans Magt,
 Og at han med et Stykke Kvide
 Forklare kunde, hvad han havde sagt?

Tre Streger — dermed var den hele Treport
Beskuelig paa Bordet gjort.

Det ligner jo en Galge, raabte een,

En anden svarede: den Sag er reen;

Bormester selv tilstod det samme,

Og lagde til: „Min gode Mester Naal!

„Paa denne Viis vi snart kan naae vort Maal,

„Vi flytte Galgen uden for vor Bye

„Herind. Den er saa got som nye.

„Om Stadens Casse en Beføstning spare kan,

„Gaaer Erkebissen ei det mindste an,

„Naar han kun faaer Honneurs. Thi man bør ei bort-

slænge,

„Foruden sand Nødvendighed,

„De Een betroede offentlige Penge.

„Den eneste Omstændighed,

„Som kunde hindre os, saavidt jeg veed,

„Er denne, at en Tyv i Galgen hænger,

„Som ikke vel bør tages ned

„For Rettens Skyld“ — „Dertil“ saldt Skrædderen

ham ind

I Talem, „man ei heller trænger.

„Lad Tyven hænge der for Veir og Vind;

„Vi kunne, paa en saare listig Maade,

„Benytte os af ham, hvis jeg maae raade.

„Han gjorde aldrig godt, imens han levede,

„Lad ham i Døden nyttig være,

„Og

„Og tjene til at decorere
 „Vor Ræport, som et Sindbillede.
 „Thi gandske uden al Slags Prydelse
 „At sætte Galgen hen paa Byens Gade,
 „Det vilde dog saa fattigt lade.

Den ene paa den anden saae,
 Og taug. Bormester maatte selv tilstaae
 At dette Anslag for en Skrædder var for stort,
 Og at han svimled ved at tænke blot derpaa.
 Imidlertid blev hurtig Anstalt gjort
 Til at udføre det. Den høje Øvrighed
 Tog selv sin Haand i Galgen med,
 Som ellers ingen vilde røre,
 Og ganske magelig den lod sig føre,
 Med samt den døde Skjelm, til sit bestemte Sted.
 Og Tyven (som vel aldrig derom drømte,
 Saa lidt, som Raadet, da det ham fordømte)
 Blev iført Engledragt, og svævede
 Udi en lang Talar, saa hvid som Snee.
 I Haanden lagde man ham en Basun,
 Og boied den op til hans Mund,
 Saa at det lod, som han af fulde Kræfter blæste.
 For og at være vis paa at forstaaes ret,
 Opslog man (skjont til Overflod) et Bræt,
 Hvorpaa man tydeligen læste:
 Die holde Sama machet gern
 Ihr Reverentz dem grossen Herrn.

Saa

Saa stod den Creport med fuld Zigt, og kneiste,
Da Vispen gjennem Byen reiste.

Hvordan hart hoved den, er ei bekjendt;

Men dette veed jeg, at fra samme Dag

Sik Staden slig en overdreven Smag

Paa hver en Kunst, af dem, man kalder fræ,

At den opretted' en Akademie,

Hvor Mester Naal blev første President.

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

J. E. Løbbe;

Født 1736.

(Doctor og Professor Medicinæ.)

Af hans Fabler og Fortællinger, der udgiere første Deel af hans samlede poetiske Skrifter, høre de fleeste til Fabledigtningen. Denne være et Exempel paa hans Maneer.

Af Dage mæt en Kiøbmand døde,
 Og Sønnen Handelen i Hænder fik,
 Ei fulgte denne Søn saa mangen Arvings Skik,
 Det suurt forhvervede i mœisom Hæst at øde.
 Men er man derfor værdig Handelsmand,
 Fordi man ikke just er Ødeland?
 Nei, der skal andet til. En stadig Drift at vinde,
 At aagre med et dobbelt Pund,
 Og Ærlighed i Tanke, Haand og Mund,
 Dem bør man hos den ægte Kiøbmand finde.

Den unge Principal de Huse kjendte,
 Hans Fader havde handlet med,
 Selv at fornøe enhver Fortroelighed,
 At reise selv omkring, var Pligt; men i dets Sted
 En trofast Karl han til dem sendte.
 Den, meente han, nok Sagen drev,
 Sinens ved Kiæresten han roelig hjemme blev.

Den gode Skjold (saa Budet hedde),
 Var i sit Ærinde saa reen som prøvet Guld,

Og

Og for hans Herre var hans Megling gavnefuld,
 Indtil han kom til moddret Amstels Bredde.

Der boede forrig' Hosbonds beste Ben.

Med ydmyg Ben og gode Grunde,

Han blev anmodet, værdig Søn igien

Den Godhed og Kredit, som Fae'ren nød, at unde.

Men redeligste Gliid forgieves blev anvendt;

„Jeg eder gierne tjene skulde,“

Lød Mandens Svar; „men kjender ei tilfulde

De jonge Vent.“

Utrættelig den Unges Talsmand stræber,

At hæve hver Betænkning og hver Tvivl.

Han fører sine Ord med Fynd og Ild;

Den Gamle tilstaaer med fornøiet Smil,

Hans Hierte tømmer vist sig giennem rene Læber.

Men hver Gang Skiold har Taler endt,

Den anden siger: „Jeg bekiender,

J med roesværdig Trofskab tjener

De jonge Vent.“

Vel Haabet hos vor Megler falder;

Men sidste Gang han sammenkalder

Alt, hvad han troer, den Gamle røre maae.

Han forestiller, beder, lover.

Dog giver Oldingen ei andet Svar derpaa,

End dette: „Jeg mangfoldigt hover,

Han har en vakker Talsmand sendt,

De jonge Vent.“

Som modløs Skjold gaaer op og ned i Salen,
 En Knappenaal, han seer, paa Gulvet laae.
 Han taer, og gjemmer den. Myn Heer det saae,
 Paa eengang stille stod, og afbrød Talen,
 Og venlig ved en Knap ham tog.
 „Naar I har Lyst, min Ven, en Handel selv at drive,
 Kredit for Tusinde jeg eder flur vil give.
 For eders Principal I har saa ærlig, klog,
 Og kraftig talt, jeg ham det Venstreb skienker,
 Hans Fader alt besad. Men, Kiære, tænker
 Paa eget Vel. Jeg store Tanker har
 Om eder. Hvo saa tro sin Herres Sag forretter,
 I egen Handel sig den beste Vorgen sætter.
 Hvo ringe Knappaal og af Gulvet taer,
 Bevidner, han har lært at spare,
 Ei kaster mindste Fordeel bort,
 Har Sands og Tanke allevegne, fort:
 Forstaaer den Tvilling-Konst: at samle, og bevare.
 Han Kiøbmand være bør; thi ægte Kiøbmands Mand
 Paa den Mand hviler. Han gjør Verden Nytte,
 Ja, jeg med Lyst skal eder understøtte,
 Med al min Evne. Tag derpaa min Haand.“

Den redelige Svend med glædest Siæl erkjendte,
 At Himlen Trøstels Væn i denne Ven ham sendte,
 Modtog hans Tilbud, egen Handel drev,
 Og bundløs riig og stedse takfuld blev.

Beskrivende Digtart.

P. H. F r i m a n n.

Efterfølgende Digt: Horneelen, der findes indrykket blandt Forsøg i Sienne og nyttige Videnskaber, 6te Bind, 12 Stykke, vil viise det malende Digts nære Slægtskab med det fortællende. End meere lærerigt vil det være, at sammenholde det med det i samme Stykke staaende Priis-Digt over samme Emne.

Langt bort fra Leeg, uvant til muntre Toner
 Ved Festers Fryd, til findrig Vedde-Sang
 I Guders Sprog ved gyldne Harpes Klang,
 Min vilde Streng jeg slaer. — I kolde Zoner,
 Mod Midnat hen, paa Ørnens fæle Spor,
 Min Muse sig blant steile Fjelde svinger
 Høit op til dig, Horneel! som Skrek omringer,
 Som halv i Hav og halv i Skyer boer.

Og undres ei, J, som med Trylle-Tunger
 Og kielent Epil til Lyst hver Siel indbød,
 Om Scythens Streng ei bærer Lydisø sød,
 Om jeg min Sang med hase Toner synger!
 Band er min Drik, min Egn paa Skrek er riig,
 Min vante Lyd er fæle Stormes Susen,
 Min Harpe-Klang er vrede Vølgers Brusen,
 Min Harmonie er Aften-Ravnens Skrig.

Driv, Stormvind, bort den Taage, som bedækker
 Mit sorte Bierg, og viis dets Skikkelse
 Fra Dybet af op til det Høieste,
 Som graanende i Himlens Blaae sig strekker! —
 Sortglindsende dit Horn, uhyre Krop!
 Med Mile-Maal høit over Naboe-Bierge,
 (En Kiempe liig blandt lavt nedtrykte Dverge)
 Mod Stiernerne du dristig flyder op.

Stig, hvo dit Bryst saa glat og steilt har jevnet,
 At Ravnen selv ei Rister sandt deri,
 Som klynkende saa tit dig fløi forbi,
 Og ingen Pynt til Hvilested sandt levnet?
 Med hvasse Kløer den hugger i dit Bryst,
 De fæste ei; og vred den flyer tilbage
 Lavt til den Fod, hvor Ynglen og dens Mage
 Gienkalde den med hæst uafbrudt Røst.

Stig, Bændringsmand, fra fjerne Fjeldes Tinde
 Til Foden ned, skiul dig i Dalene,
 Gaer Havet om, dig dog forfølgende,
 I hver en Kant Horneclen vil oprinde.
 Fiern nævner man med Frygt det Navn, den bær;
 Mærhos man for dens Fald og Døden gruer,
 Den Usle liig, som blodig Vøddel truer,
 Som over sig hans Sværd at blinke seer.

Nær ved dens Strand, som Mulm og Mørke flulste,
 Mens Spagelser og Varsels-Fugle freeg,
 Mensølgerne med Døden kom, og veeg,
 Og Storm og Hav med fælles Strube hylte,
 Jeg tumlet har. Af Rædser ringet om,
 Jeg Synner saae og leede Trolde's Skare,
 Jeg hørte Skrig ved Længst-omkomnes Fare,
 Og fæle Raab, der ned fra Stranden kom.

En Torden foer igiennem Himlens Bidde,
 Og Lynets Piiil mod Viergets Bryst blev fludt,
 Men see! den paa det haarde Bryst blev brudt,
 Og styrtede, o Rædse! ved min Side.
 Uhyre Bierg! uraggelig du stod,
 Du trodsede mod Himlens tændte Baaben,
 Mens flielvende jeg saae Afgrunden aaben,
 Og Haabets sidste Glimt min Siel forlod.

Nær ved din Strand, naar Dagens Lys dig blotteb,
 Og tryg min Baad igiennem Sundet gleeb,
 Jeg flued tit din fæle Regenhed
 Og haarde Krop, som fref mod Tordner spotted.
 Skiondt Piet da jeg gruende nedflaaer,
 Og nu ei meer dit sorte Horn mig strækker,
 Blant Skyerne, i Søens Speil du strækker
 Din Fællhed frem, og knuseferdig flaaer.

Men du, hvis Røst min Aand til Sang opvakte,
 Som raader for det ædle Skalde = Sprog,
 Og Heldenolds ugranskkelige Bog
 Udlegge kan, min Muse! sig, hvo strakte
 Sin Guddoms Arm ud mod Horneelens Krop,
 (Et Trolld tilforn, og ypperst blant dens Lige;)
 Siig, hvo ham tvang til Havet ud at vige,
 Hvor han i Steen af Dybet kneiser op?

Saa Hertes Zeus med Jetter for at stride,
 Som Bierg paa Bierg mod Himlen dyngede,
 Og af sit Magt opblæste, trodsede
 Hans Lynild og Tritonias Egide.
 Ei mindre Strid kundgior min Harpes Klang,
 Og I, som seent i Efterverdens Dage
 Nær denne Strand med ængstet Hierte drage,
 Skal mindes mig, og undre paa min Sang!

I Midnats Egn blans Nors besneete Fielde
 Et vanskabt Trolld af Jordens Skjød stod op,
 Ved daglig Bert opsvolmede dets Krop,
 Ved dagligt Mord steeg dets forhadte Bælde;
 Tre Hoveder dets brede Skuldre bar,
 Og trefold flød en Ildstrøm af dets Strube,
 Meer sølt og grumt, fra Heklas Svovel = Grube,
 Ei nogen Tid Afgrunden snyset har.

Hvad mægtig Helt drog Trolde kief i Møde,
 Og roeste sig af sin forvovne Færd?
 Her døvedes det seiervante Sværd,
 Og Driftighed med Livet maatte bøde.
 Saa seer tilsidst den Sæmand Døden nær,
 Som Havet Trods i tusind Farer byder;
 Den reyste Storm hans Roer og Mast afbryder,
 Og! Vølgen ham i Dybet død nedbær.

Uhyrets Bold selv Trolbene forbande,
 Og sværge det en usfortøvet Død;
 Bierg - Stykker hvert til Baaben sig nedbrød,
 Som slyngtes flur ud mod dets haarde Pande;
 Fortviulte Strid! med mordisk Ilen flye
 Utaalte Kast, en Hagl af Steene rulder
 Høitfraldende paa Troldeets brede Skulder,
 Som brølende i Havet søger Lye.

Forgieves det at myrde Skaren stræber,
 Hver Steen bortgleed, og hvert afflaget Lem
 Kom strefkende paa ny af Trolde frem;
 Bespottelser flød af dets grunne Læber:
 „Lodd, hvo der tør, min Afgrunds dybe Bei!
 Kom, Høvede, og hvert et Trolde paa Jorden!
 Her er jeg tryg; sprud, Himmel! Lyn og Torden!
 Jeg trodser dig, din Ild mig fremmer ei.“

Da vredde Thor, som Trolde's høie Naaben
 Forhaanede, og ned til Jorden drog;
 Til Asgaard's Hevn sin Hammer Gud'en tog,
 Og evig Død geleidede hans Naaben.
 Mork var hans Færd; den sorte Tordenskye,
 Hvori han stod, forkyndte Gudens Brede;
 Misgierningsmænd sig løs af Lænker fleede,
 Hver hastede did, hvor Frygt ham bød at flye.

Bee dig! (saa talte Thor) o Trolb, som stammer
 Fra Helvede! dit Lives sidste Dag
 Ubrunden er, sel Gud'en i det Slag,
 Som dødende nu strax din Hoved rammer!
 Agt paa din Dom; En skrekfuld Varsels-Steen
 Du blive skal, nær ved dit fiendste Følge,
 Der, Steen som du, skal i den høie Vølge
 Omringe dig, og skrekke Skabningen.

Tungt faldt et Slag paa Trolde's bister Pande,
 Som brulende i Dødens Svælg sig vred;
 Forvildede løb Skovens Dyr affted
 At søge sikkert Skjul i fierne Lande,
 Opjaget fløi hver Fugl om Høiene,
 I Jordens Skød en langsom Rysten hørted,
 Af Vølgerne den stille Søe oprætted,
 Og Tegn om Storm hver Svemmand varflede.

Paa ny blev hørt et rædsomt Slag at klinge,
 Da frekket Fugl paa Vølgen livløs fald;
 Den fronte Hiort man saae i Havets Skid
 Fra bratte Fjeld af Rædsel ned at springe;
 Al Havets Slegt det stille Dyb forlod,
 Hvert Menneske det andet Død bebuded,
 Og TrolDET selv for sidste gang udspredet
 I Dødens Strid sit sorte Edder-Blod.

Endnu engang slog Guden i sin Brede,
 Og TrolDET med sit Følge slog til Steen;
 Da (er det sagt) kom Dødningsen igien
 Fra Graverne, nye Glemsler at oplede;
 Mørk Himlen var, igiennem Mørket kom
 En blandet Lyd, liig den af brudte Vølger,
 Liig den, som huul med Nordens Storme følger,
 Der tumle vildt med Skovens Graner om.

Nu TrolDET stod blant mindre Dierges Skare
 En evig Steen, og Thor til Aasgaard drog,
 En Nordenvind fra Himlen Mørket jog,
 Og fra hvert Bryst forsvandt al Frygt for Fare.
 Nu skinte frem dets evig fæle Dragt;
 Dets Minde snart de dybe Runer viiste,
 Og Gudens Hevn geistrige Skalde priiste,
 Hvis Sang er ned til seene Slegter bragt.

Men skal jeg blot ved dine Bredder hvile?
 Er ingen Stie, som fører til dig op?
 Hvor Piet fra din himmelhøie Top
 Omvandre kan en Kreds af lange Mile;
 Hvor, halv en Gud, ved Morgen-Solens Glæds
 Mig selv jeg skal paa Himlens vestre Bue,
 Fra Jerdens Midt d'heist løftet op, bese,
 Mit Hoved smykket med en Straale-Krands!

Saa Tryggeson før paa din sorte Linde
 Stod stannende, og let om Hornet sprang;
 (I Bierges Ryg han banded' Giennemgang,
 Og Fiorden bød, hvor Fjælde stod, at rinde.)
 Tre gange klang hans gyldne Skjold, og bleeg
 Krob Jetten frem, af hver forborgens Hule
 Fløi Dragerne, som rige Skatte skjule,
 Og Trolde dybt i Mørket for ham veeg.

Mod Skyerne sig da min Nand opsvinger,
 Liig Ornen i sin Flugt om Fjeldene,
 Som mangen Kreds omflyver granskende,
 Og folder paa en Pynt de brede Vinger;
 Stolt spejder han den vide Cirkels Rum,
 Og fyrstelig opthronet paa sit Sæde,
 Beseer sin Egu, som snart med Vinter-Klæde,
 Snart Sommer-Dragt, forskiellig verler om.

Forvovne Flugt, som Siel og Syn forvirrer!
 Hvad useet Egn udfoldes rundt omkring!
 Hvad Slegter boe i dens vidtstrakte Ring!
 Umaalte Dyb, hvort mit Øie stirrer,
 Du synkede min usle Hytte ned,
 Den høie Skov i dunkle Skygger giemmes;
 Hvert Fjeld er jevnt; i snevre Kende klemmes
 Den Fiord, der flød som Oceanet bred.

Det stolte Skib blant Vølgers Skum sig taber,
 En udstrakt Øe indsvinder til et Skær;
 Den kjendte Havn og Søekyst er ei meer,
 Hvor du, Horneel, nyt Hav, nye Lande søber.
 Insekten liig, en Bjørn i Dalen gaar;
 Det store Kvæg liig Orme sees at vrimle;
 Lavt Ørnene som Myg i Lusten stimle;
 En vinget Elv liig Gis i Klippen staaer.

Her Lustens Flod sig Æther-reen udgyder,
 For giftig Damp af Jordens Huler frie.
 Her oversees den himmelvante Skye,
 Som uldenfarvet lavt i Lusten flyder.
 Hos dig, Horneel! jeg troer mig Himlen nær;
 Nu Dagens Lys med Aften-Skumring strider
 Og Maanen frem paa Himlens Hvelving glider,
 Jeg trefold stor dens blanke Klode seer.

Mildfjinnende den lyser over Jorden,
 Som Natten taus til Hvile dyffer ind,
 Mens en aarvaagen Styrmand ved dens Skin
 Fremstævner langsom fra det høie Norden,
 Hvor Solen tit i Havets Skød ei gaaer.
 Det trinde Seil, som hift lig Pilen iler,
 For Piet her, som Klippen stadig, hviler,
 Skiont det indsvundne Seil knap Synet naaer.

Dyb Taushed nu min sorte Egn omringer,
 Og Nædsel langs dens øde Strekning boer.
 Paa steile Trin, paa Signe-Øvindens Spor,
 Jeg vanker om, og hører Vindens Vinger
 (Som aldrig her sin Flen standset har)
 Sig hvinende igiennem Lusten trænge
 Med sorgfuld Hyl; urørte, Harpens Streng
 Med Klagelyd dens Hyslen give Svar.

Jeg fra dig flyer, du fæleste blant Fjælde!
 Hvor Spøgelse omflagre hver en Stie;
 Du hæler mørk med Troldoms Koglerie,
 Og kun med Skrek din Sanger kan giengielde.
 Dit Laurbærtræ en vanfækt Steen: Jeg er,
 Hvis visne Blad hans Finding du tilbyder; —
 Kom, hæv dig, bløde Skye, som nær mig flyder,
 Og hastig mig til andre Zoner bær!

Stockfleth, (Thomas.)

Født 1743.

Følgende Fragment er taget af hans Forsøg over Carpen, Prisdigt i den malende Poesie, kronet af Selskabet for de skønne Videnskaber, og indrykket i dets Skrifter 6 Bind, 12 Stykke.

Hvad nykkeblandet Lyst hin steile Pynt dig byder!
 See hist, hvor fede Lar vellystige, modig styder
 Sig op af hvirvlet Dyb! Af Havet lokket ud,
 I tit besøgte Strøm han kildrer flosset Hud.
 Høit over Bølgens Slum guldplettet Krop han kaster;
 Forgieves han sig op mod steile Bæg formaster;
 Var han som Hafstramb *) stærk, han skulde dog ei staae
 Mod Sarpens raske Strøm, og Naunas Glade naae.
 Paa Himlens hvalte blaae kan ingen Skyeplet kiendes,
 Regnbuens Lys dog her mod Aften-Solen tændes.
 Naar brudt i vaade Damp, et frugtbart Regnsfald liig,
 Med høie Farvers Pragt Lys-Straalen maler sig.
 Af skummende Krystal her stytter sig opreise,
 Hvis Straaler himmelhøit med klare Bobler kneise,
 Men i det Dieblis til dybe Huler blev,
 Da Svælgets skjulte Slug Vandspringene bortrev.

See

*) Hafstramb blev kaldt et stort Uhyre i Vandet, hvorom Claussen i Norges Beskrivelse af Speculoregali.

See hist bredsfoded' Lom paa Naunas Bugter svømmer,
 Han, langt fra, Svælgets Træt trofslydig ei fornemmer;
 Den dunet Dykker kun beundrer selv sin Fart,
 Og veed ei, Sletten sig i Afgrund taber snart.
 Hans Fodder fængslede nu Strømmens Rasthed tvinger,
 Forgives klaprer han med langsom rerte Binger,
 Forgives han sig nu fra Svælget flyde vil;
 Han bolttrer, styrtes ned — og er ei mere til.

Men en uhyre Krop hist stolt paa Volgen flyder,
 Hvis ranke Stamme Trods mod hvert et Anstød byder;
 Et Nordens Eder-Træ, som ferske Spire kjød,
 Da Dale-Koldens-Søn *) til Norges Hæd blev fød.
 I fredet Odel-Skov ser Merder-Dre sikker,
 Indsvøbt om fede Bul med Vark foruden Sprikker,
 (Eg fyehoit Palme-Træ) med Kongel-kronet **) Top,
 Fremviste ingen Fyr saa rank, saa glat en Krop.
 Naar Huldren ***) i sin Luur med klare Toner stødte,
 Ved Dalesyrrens Rod strax fullet Bostab ****) mødte;
 Naar

*) Oluf Haraldsens Moder, Aase eller Aaste, en Datter af Guldbrand, Høise i Guldbrandsdalen, blev kaldet Dale-Kolda ∴ Dalens Pii, for hendes Deilighed.

**) Kongel kaldes Gran- eller Fyrretræets Æble, eller Frugt.

***) Huldren, de gamle Norskes Skov-Gubinde, troet at boe i underjordiske Huler, sjelden synlig, drivende Fæ-Skiertsel, blæsende ypperlig i Luur.

****) Bostab er Hiord. Huldrens vare alle fullede ∴ uden Horn, og af Farve brandede ∴ graaflammede.

Naar Orren *) allersørst sin Velkomst Baaren quad,
 Fra Dale = Fyrrens Top han Magen lokke glad.
 Men Skovens største Jiir og Østerdalens Ære **)
 Af nærig Eiermand var agtet værd at bære
 For Nordens Tvilling = Folk den stolte Vimpel frem
 Til vidt strækkte Strand, som fordem skialv for dem.
 Nu hvæsses hærdet Staal, det Fyrrens Malm ***) skal
 gielde.

Skov = Nympher flygtende forgieves Taare sælde;
 Det Træ, de aarlig før omhængte grønne Krands,
 Naar udi Boefars Fest ****) anstilles lette Dands,
 Med Brag de falde seer og Nabre = Træer at knuse,
 Saa Faldets Gienlyd hult i ryster Skov maa ruse.
 En Skov = Trolde galrede: *****) Du vorde ingens Gavn,
 Beundres ei som Mast i nogen fremmed Havn!
 Af lænkte Flaade løs ved fielden Banheld revet,
 Var nu det stolte Træ mod Faldets Munding drevet;
 Det

*) Orren er Urhanen, hvilket sidste Ord udtales saa i Dale = Egnene.

**) I Østerdalen findes de skønneste Master, som best derfra drives ned ad Glommen til Triderichstad forbi Sarp.

***) Malm kaldes Træets Kieme, og hele Træet, naar det er ret tæt og haardt.

****) Boefars = Fest, en slags Lystighed, som holdes, naar Quæget er vel kommet hjem fra Externe.

*****) Galre var egentlig at trolde eller here med Ord.

Det trækkes voldsom fort; nu Roden dykke maa,
 Men pyramide-ranf jeg Toppen seer opstaae. *)
 Af hule Hvirvel-Svælg den lange Krop sig hæver,
 Af igientagne Stød hver Strandens Klippe bæver;
 Men Sarpens grumme Nys, **) ved Fyrrens Mod-
 stand vred,

Fordobler Strømmens Kraft og styrter Masten ned.
 Strax hvide Bølge heit med brudte Stumpe spiller,
 Og splittet tykke Bul i stride Rende triller.
 Med Harm seer Eieren forhaabet heie Priis
 I kostbart Lystsyn nu forvandlet til Forliis.

Men hvad? et ynksomt Raab sig trænger til mit
 Øre;

I giennem Strømmens Surr mig tykkes Skrig at høre. —
 Af Skrek, som Dødens stum, der selv det satte Mod
 Kan rokke, isner alt med ynksomt Hjertes Blod.
 Hvad om vanheldigt Fald hin flittig Træl ***) om-
 bragte! —

Mon Raadhed eller Nød saa bitter Lyd opvakte? —
 Mon feilet Naretag en Landsmand fluffet har,
 Som nu fortvivlende blev det for sildig vaer? —

Ja

*) Det hender undertiden, at en Mast, som, af sin
 Flaade af Vanvare løsreven, kommer ud over Sar-
 pen, reises paa sin Ende i Svælget, hvor den ofte
 hele Timer dreies om.

**) Nys, den norske Vandgub og Proteus.

***). Ved Ordet Træl bemerkes her, som jevnlig i
 Norge, en vindfibelig og utrettelig Arbejder.

Ja — alt for fæle Syn! som affendt Pii! sig skyder
 Hans Vaad forvildet frem, og Strømmens Fart kun
 lyder.

See, hvor den iler nu mod Klippens steile Fald,
 Hvor den i Svælgets Dyb snart sønderknuses skal.
 Fortabt mod kiere Hiem han stivend' Arme strækker;
 Den ønskte Strand, som han saa nær med Haanden
 rekker,

Forsvinder for hans Haab. — Jeg hørte kun et Brag,
 Og tive Slyngekaft dersfra flød alt hans Brag. —
 Men er ei Livet selv en Boble, som forsvinder
 Paa Evighedens Hav? Vor Tid for kort du finder,
 Forglemmende, at han, som Seklers Alder fik,
 Vandt mod hin Evighed ifkun et Pieblik.

P r a m , (C.)

Secretair og Committeret i Deconomie og Commerce-
Collegium.

(Født 1756.)

Nedenstaaende Skiltring er en Fragment af hans Digt:
Emilies Kilde, udkommet særskilt i Maret 1782.

Du Dagens Hercker, som fra Pol til Pol
Hver Egn bestraaler; tael, o gyldne Soel!
Siig, saae dit Dye vel blant Jordens Steder
En Samlingsplads for flere Yndigheder,
End her, hvor Ceres boer Dryaden nær,
Hvor Flora blid sin Guddom dyrket seer,
Hvor barste Ocean formildet smiler,
Hvor glad Naiaden i hans Arme iiler?

Hiint Pindus ligt, paa hvis opløftet Top
Høyt Phoebi Helligdom sig hæved op,
Hvis ambraduftende, løvdækte Gange
Sødt Gienlyd gav af Pieriders Gange,
Bed blomsterklædte Bred Castale flød;
Saa kneysen nær Codanste Vandets Skød
O Schimmelman dit Svølyst.

Der mit Dye

Bestuer frit de mindre Naboe-Høye.
Bær hilset glade Syn! hvor jeg seer hen,
Jeg kiender dig mit Fødeland igien;

Dye.

Nyeplantet groer Norst Frighed allevegne.
 Hift stræbsom stolt gaaer Bonden, at indhegne
 Den Mark, han eyer selv. „Mit Arbeids Lan,“
 Saa taler han, „tilhører Dig min Søn!“
 Sin glade Dyrker villig Jord adlyder.

Hift giennem tætte Lund et Glimt frembryder
 Af Vernstorfs Borg; der boede han, hvis Siæl
 Fandt eene Fryd i Dannerrigets Hæld,
 Hvis Arbejd var vort Nordens Glands og Styrke,
 Hvis Hvile var, Camenen her at dyrke.

Hift rødmer Jægersborg fra lave Dal,
 Hvor Nordens Konger før i gyldne Sal
 Med Fryd forglemte Jagtens glade Møye.

Hift hæve sig Dianas grønne Høye;
 Der kronet Hiort bedaget modig staaer
 I dunkle Skov; bag ham paa Sletten gaaer
 Hans yngre Slægt; Gudinden selv betrygger
 Sin Helligdom blant tætte Egers Skygger.
 Vanhellig Jæger flye, tæm vilde Bryst,
 De vandre her i Fred til Kongers Lyst.

Mod Søndens Egn jeg vidt mit Syn udstrækker;
 Halv Taagen der udbredte Stad bedækker,
 Hvis Taarne høyt mod Skyen hæve sig.
 Hvil trygt! de Tordner, som omgive dig,

O Kongestad, de blot til Glæde lyde!
 Den knuse Himlens Torden, som tør bryde
 Vort Rigets Fred!

Hist aabner du din Favn,
 Godanske Hav! Jeg seer paa høye Stavn
 Vort Riges Børn beskyttende omsvæve
 Din Mand, o Juul, hvert Flag, og Fienden bæve!
 Af mindre Master Skove hist flye frem,
 Vor Konges Flag og Bud beskytter dem;
 Og Du vor Konges Ven! Hver Stavn vil bære
 Dit Navn saa langt, som Danske Handels Væge.

Her alting aander Fryd, langs aabne Kyst
 Fremstinner Liv og Munterhed og Lyst.
 Skion, uden Pral, Charlottas Lund forfølger
 Løvdakte Labyrinth; de jevne Bølger
 Optoppe sig mod Torbeks høye Bred.
 Men Cypriis liig i festlig Vndighed,
 I Kredts af tusind' Nympher, selv Gudinder,
 Staaer Søelyst der, og ubemærkt forsvinder
 Hver Naboe-Høj, hvis Skionhed ene der
 Staaer ubeundret; konstig Glimmer her
 Ei med sit Pral uvante Syn indtager;
 Natur og Smag hvert Øye til sig drager.
 Vidt fra ukonstlet Borg udbreder sig
 Hesperisk Blomster-Bed; høytidelig

Bevogtes det ved Hæk af tætte Vinde
 For Middagssolens Brand, og fiendste Vinde.
 Men Østen er for muntre Vindes Flugt
 Fra aabne Søefant frie og utilluft;
 Der hælder prydet Høy, og der ophæve
 To mindre Høye sig; her Esper bæve,
 Jasminen her hos lave Hassel groer,
 Og Birk, og Purpur-Ren. Her Flora boer,
 Hun eensom her, saa tidt Aurora smiler,
 Sin Urne fylt med Ambra, stræbsom iiler;
 Med Vellugt salver hun hvert Blomst, hvert Blad,
 Bestiger saa sin Høy, og skuer glad
 Den yndte Kreds; med oprakt Arm hun byder,
 Held følge den, som hendes Egn bepryder.

Vidtstrakte Eng, Dryadens Doelig nær,
 Hen ud mod dunkle Skov udbredet er.
 Frie løber der en bugtet Stie, som leder
 I Floras Egn, Pomonas yndte Steder,
 Og giennem lave Busk til trange Søe,
 Hvor Floras Nymphe-Flok fra Øe til Øe,
 Omgiordede med Baarens friske Krandsse,
 Med glade Sving i Labyrinth dandse.

Men dunkle Lund staaer nær dens aabne Bred
 Indbydende med stille Yndighed.
 Her Philomele boer, hvis stille Sange
 I natlig Stund opfylde Lundens Gange.

Du,

Du, som Camenen helliger sin Sang!
 Her sad du med din Sanger før engang;
 Da kaldte Du i sølsomt Bryst tilbage
 Hensarne Tid, de blide Glædens Dage.
 Dit Sprog var Sorgens Sprog, lukt var Dit Bryst,
 Lukt for Naturens, Glædens milde Røst;
 Du smeltede min Siæl; o Elfskovs Smerte
 Meddeedes let en Elfers aabne Hierte.

Jeg iler frem. Fra Lundens Dunkelhed
 Jeg nærmer mig mod Havets aabne Bred.
 Paa nye en Lund ved Høyens Fod frembryder;
 Tilsoffende den Vandreren tilbyder
 Et yndigt Hvilested. Her hvile Du,
 Min Aand. I Volger, triller sagte nu.
 Alt aander Fred, og Stilhed; her betrygger
 Camenens Roe, I helligstille Skygger!

F r i m a n n, (Claus.)

(Præst til Davig i Bergens Stift.)

Følgende Fragment er af hans Digt over Frederiksborg, kronet med Prisen i det norske litteraire Selskab, og indført i dets Samlinger andet Stykke; men siden med Forandring aftrykt i hans Poetiske Arbejder, første Samling, udkommet 1788, hvorefter det meddeelees her. Han har desuden i dette Fag vundet den af skønne Videnskabers Selskab udsatte Priis for et malende Digt over Horneelen, ligesom hans nys anførte Broder, for et Digt om Synneves Klasser, begge indført i 6te Bd. 12 St. af samme Selskabs Skrifter.

Men, denne skumle Stie — tør jeg mig den betroe?
 Og denne Skov, som mørk en Labyrinth afbilder —
 Hvor er jeg? her, o Nat, kun dine Skygger boe,
 Selv Lysets Glimt her mig kun meer forvilder.

Hvad rasler hist: — iil thyt, min Fod, bag dette Rær!
 Hvad er det Pladskende, som Sivets Hvidflen røber?
 See, hvor høigrenet Hiort halv gaaer, halv svømmer der,
 Nu kysset, see hvor kneisende den løber.

Velstaaede Skovens Søn! hvor lette dine Trin!
 Du rørte Marken ei — dit Hoved nu du vender,
 Hvor frygtssom, standser, seer, mistænker mindste Bind,
 Frygt ei! — mod dig her Ingen Flinten spænder.

Et

Et sagte Bandsalsb nu bag Hegnet lokker mig,
 Du stiger, Røst — stiiig høit, at jeg igien maae høre
 Hiin Elov, som skummende fra Bierget styrtes sig,
 Og tordnende tidt davede mit Øre.

Du, som ei haver seet en Fos, et Styrte-Band,
 Kun Søer, som en Skov, en Bye, en Eng omgiærde,
 Hvad om du høre fik hiin Sarp i Norges Land?
 En Miil fra dig den skulde dig forfærde.

Her møder Lyset mig, — det vorer meer og meer,
 Mig, som fra Skoven kom, mig synes det en Morgen —
 Det blide Dagens Lys, hvor qvægende det er!
 Hvad Guddoms-Kraft er ei i det forborgne?

Gren Eng jeg seer paa nye; her vandrer Diet frit; —
 Men, hvilket dette Blaa, som dig, mit Die, standser?
 Et speilklart lidet Band, — mit Die, tøv end lidt,
 See, hvor det sig med brede Træer omfandser:

En Kreds af Bøge rundt om moderlige Bred
 I Vandet vendt omfuld en aaben Krone danner,
 Mens Solen sittrende igiennem Løvet ned
 Langs over det en Bei af Straaler baner.

Af Muddret lokket ud ved Solens blide Smiil
 Gaaer Gedden taksiig op, Forfriskning sig at tage,
 Du boltrer sig, nu roer, nu skyder frem som Piiil,
 Men hvor den kom, maae langsom snoe tilbage.

Her

Her gaaer en banet Stie, — i lang fortroelig Aad,
 Hjrblinde = Choret den med lette Fod betræder;
 Hver kronet med sit Spand de muntre følges ad,
 Og snart opnaae de vante Samlingssteder.

Fra kløverrige Plet da hisser Qvæget dem,
 Som tungt og stønnende ei længe Byrden taaler,
 Godvillig rækkes nu det sværdte Yver frem,
 Og surrende i Spandet Melken straaler.

Et Land af Agre langt sig herfra strækker ud,
 Som tyve grønne Sund af Engbund giennemstixre,
 Jeg følger et af dem — velsign, o Høstens Gud,
 Den riige Skat, her voxer til din Ære!

Men, hvilken Udsigt nu for Øiet her omkring!
 En Mark i buntet Dragt, — hvorvidt den sig udvider!
 En Skov, meer sort, end grøn, sig bøier i en Ring,
 Og leirer sig om Markens grønne Sider.

Her græssende i Fred en Hiord af Hinde gaaer,
 Der faad en ædel Slægt af unge Føllet springer, —
 Ja, leeg nu, mens du kan, og myd din Ungdoms Vaar,
 Tids nok din Hals det haarde Bidsel tvinger.

Hist rykker Aad for Aad i hvide Linnet frem,
 I hurtig hævet Arm de brede Leer blinke,
 Afklædet, slagne Mark bleg viger efter dem;
 Arbeidet her ei nogen Skiarts maae sinke.

Saa høstes Kongens Bang, til Dagens Soel gaaer ned,
 Da søges Leiren op, hvor Ild for Lyst antændes,
 Og Marken stampes sort i Dands af tunge Fiad,
 Og ingen Sevn de første Timer kiendes.

Velkommen kielig Bind! udbreed din Antidot
 Mod Iffesolens Brand, og Hundestiernens Varme!
 Mit Sved-bedugget Bryst jeg her dig rækker blot,
 Eval Qvæget, styrk Høstfolkets matte Arme!

Snart bredde den sig ud; —; død Vingemøllen stod,
 Nu fik den Liv igien, let Vinge Vinge følger;
 Paa Algerlandet nu forvandlet til en Flod
 I lange Rader rulle grønne Bølger.

Der, gamle Frydensborg, uhædret ligger du,
 Med intet Rejsningshaab kun dybere du synker,
 Dig, Kongebolig før, beboer kun Ravnene nu,
 Der sidder han paa sorte Steen, og klynker;

Saa staaer en halv fortært lemlæstet Egebul,
 Som, da den frygted mindst, blev rammet af en Torden,
 Der med en valdbigt Slag dens Stamme slog omkuld,
 Og levned kun den sorte Stub i Jorden.

Ch. N. Lund,

(Provst i Kiølbj paa Møen.)

Denne Digters Afkomst til at nævnes paa dette Sted, er:
Lunden ved Jægerpriis, indrykket i Minerva
for Febr. 1788, og hvoraf her Slutningen meddeeles til
Prøve.

Ærværdigste blandt vore Fædres Høie!

Din heele Pragt beskuer nu mit Nie,

O Julianes Minde! hen til dig

Med Ærefrygt din Digter nærmer sig.

Jeg stuer ind i denne skumle Huule,

Hvor Heltes Been i Glemsels Nat sig stule,

Hvor store Steene hænge frygtelig,

Og rundt omkring min Jisse hvælve sig.

Ja, gamle Nordens Helt! her vore Fædre

I Graven selv dit Støv har vildet hælde;

Her i alvorlig Kreds de fordom sad,

Og hørte sørgende paa Etældens Qvad.

Men af! — din Daad i Sangen meer ei lyder,

Ei Bautasteenene nævner dine Døder.

Hvor fast i Strid for Fædreland du stod,

Hvor glad du købte Æren med dit Blod,

Hvor tidt dit Sværd var Bærn for Undertrykte,

Hvor tillidsfuld paa dine Ord man bygte,

O! det er glemt — Ja, Ædle! du, hvis Savn
 Var Nordens Sorg! — glemt er endog dit Navn —
 Banflægtet Cimbrer vendte bort sit Døie
 Med hellig Grue, fra Fædres Hvilehøie,
 Og Munkens Messe davede den Sang,
 Som fordum høit om Nordens Kiemper klang.
 Da svøbt i Mørke Danmarks Engel uiled
 Herned, hvor Taushed rundt om Graven hviled,
 Da stod han eensom paa dit Sovested,
 Og saae sit fordum store Folk — og græd.
 Da talte han: „Min Helt! forglemte du være!
 „Den svage Danste, ei dit Stov vanære!
 „Det Folk, som skienner ei paa Ædles Værd,
 „Ei nævne maae den Mand, som hviler her.
 „Da naar et Morgenglimt af Frodes Dage
 „Mildt lysende skal vende her tilbage,
 „Naar Dannefongen ved langvarig Fred
 „Betrygger glad sit Folks Lykzalighed;
 „Naar Nordens Søn sig selv at agte lærer,
 „Og Fremmede ei Landets Marv fortærer;
 „Naar Smil fra Thronen kalder Dyder frem
 „Af lave Hyttes Skjul, og hædrer dem;
 „Da, o! da skal en ædel Skioldung vanke
 „Herhid, og Viisdom ved dit Gravsted sanke;
 „Da skal han føle Dydens Høiherd her,
 „Og Oldtids Storhed, og sit Folkes Værd.
 „Da skal din Grav den Ædle hellig være,

„Og Nordens Slægter her skal Dyder lære.“

Saa talte han — og Secler svandt — og du,
O Fredrik! sandede hans Tale nu.

Vag tatte Hægn indfredet Høien hviler,
Og al Naturens Skionhed om den smiler,
Og Nordens ældste Dages store Mand
I varigt Marmor leve her igien;
Og som for Fingals Søn paa Morvens Høie,
Saa svæve Skygger frem for Vardens Pie.
De Tider seer jeg, som saa mangen Gang
For yngre Slægt beundret Skialden sang.
End seer jeg Leires kobberklædte Helte
Med Seierssværd i blodbestankte Belte.
Hist staaer dit Minde Helt fra Hedenold!
Du Søn af Odin! klippesaste Skjold!
Og du tilbedte Frode! du, hvis Minde
End lever da, naar Marmor skal forsvinde;
Du stolte Kriger! Folketifter Dan!
Du gamle Harald! Fader for dit Land;
Du Gorm! hvis Roes gienlød til fierne Riger;
Haarfagre Harald! Norges store Kriger;
Og Saxers Helt, o Wittekind! hvis Sværd
Var Frihedens Løsen for din stolte Hær;
Hvis Et endnu vort Norden held tilsmiler,
Hvis Land endnu paa Kronens Arving hviler;
Her eders Minder, Nordens Søn skal see
Og offre Tak til dets Belgiorere.

Frygt

Trygt hvile de, og evig Vidne bære
Om eders Daad, og eders Dages Vre.

Men glade Egn, som nu henrykker mig,
O bløde Udsigt! hvo kan male dig?
Jeg maatte Thomsons høie Lyre arve:
Jeg maatte eie Aftenguldets Farve,
O! da besang, da malte jeg din Pragt.

Nær Høiens Fod er Holbeks Fiord udstrakt,
Hver Bølge tavs paa hele Glæden hviler,
Og rødmande en Himmel i den smiler;
Langt borte tungt beladne Skibe gaae;
J slappe Seil kun milde Vinde slaae.
Hist Vaaden langsom frem paa Dybet skrider,
Mens Garnet need til stille Havbund glider,
Og nu ved Glædens Sang de hiemad roe,
Og gyldne Bobler sig om Naren snoe.

Hist, glimrende i Aftenrødens Luer,
Jeg Strækningen hiin Side Fiorden stuer.
Og fjerne Kirker gyldne vise sig.
O Stenersen! de Egne hørte dig,
Da Eriksholms den milde Ericine
Opmuntred dig til Sang med frydsfuld Måne.
Her hæver du din tykke taarned' Muur,
Omringet af den smilende Natur,
O Jægerspris! Skjoldungers yndte Stæde,
Bliv stedse du din milde Herres Glæde!

I Østens Eng jeg Lunden udstrakt seer,
 Hvor Mattens Skygger vore meer og meer;
 Ud over Lunden Diet neppe rækker
 Derhen, hvor Fiorden bugtet Arm udstrækker
 Mod Fridrikssund — der haver Maanen sig,
 Og i dens Blande blodrød speiler sig.

I Vuffen hist det muntre Føl omspringer,
 Fra Kvægets Hals her Hyrdekloffen klinger,
 De vanke nu til Hvile stønnende.

Her Ageren af Duggen glimrende,
 Der Egnens Pragt mit muntre Die kræver,
 Hist Røgen sig fra stille Hytter hæver.

Ha! søde Ild, som flammer i mit Bryst,
 Stærk føler jeg din underlige Lyst.
 O glade Syn! rundt om mig allevegne
 Jeg stuer blide lykkelige Egne,
 Og dette Land saavidt, som Diet seer,
 De Danfkes Land — mit Fødeland det er.
 Die svage Cithar — intet Ord beskriver
 Den Tanke, som min hele Siel henriver.

P. E. Stenersen,
(Præst til Tølløse.)

Fød 1723, død 1776.

Denne lykkelige Digers Junktors Kilde, indført i St. B. Selsk. Skr. 7de Stykke, hævder endnu stedse sin Rang ved Siden af de mange skønne Forsøg i den mæltende Poesie, hvormed vor Litteratur siden er blevet beriget. Ogsaa af dette kan kun meddeeles en Prøve, hvor- til Egnens egentlige Afbildning er valgt.

Snart tæt belovte Skove snoe,
Snart Banker slutte sig om fede Dale,
Hvor gylde Kæbelhat og Klover groe,
Og alle Farver det beblomstret Grønne male.
Udsigten aabner sig mod Strandens Sider,
Hvor Solen zittrende paa glatte Bølge glider.

Snart kneiser frem af dybe Strand
En oddet Øe, som Havets Tumlen spæger,
Snart viser sig et jævnt og dyrket Land,
Hvis tætte Rækker for Wind sig bølgeviis bevæger.
Fiern blaaner Synet ved de blege Høie,
Hvis dunkle Træ'r sig, som en Krands, om Egnen bøie.

Her glad sig under gule Sky
Fra brune Jord aarvaagne Verke svinger,
Alt lede der om Dagens første Gry;
En venlig Velkomst-Sang hun Morgenrøden bringer;
Snart daler hun, snart høiere sig hæver;
En tonefuld Musik os over Hoved svæver.

Nu muntert fløiter en Dompap,
 Nu kuffer Gøg, nu Ringelduen kurrer,
 Snart Bogfink slaaer med Stillsiden omkap,
 Snart quiddrer Sisken, snart slittig Vie omsnurrer,
 Der Haren sprat, men hisset Hinden krasser,
 Og her i grønne Busk den milde Zephyr raser.

Endog den kielne Nattergal,
 Den siædred' Sappho, søde Sangerinde,
 Slaaer an i den bebusket stille Dal
 De Toner, hvilke Priis fra alle Toner vinde.
 Naturen standser, og sig henrykt glemmer
 I høie Harmonie af mageløse Stemmer.

O deiligt Sted! o venlig Strid!
 Natur og Kunst! hvo har af eder begge
 Størst Evne, og hvo viser ferdigst Flid,
 Et Bærk det rette Lys og Skygge at tillegge?
 Ei denne kan, hvad hin formaaer, meddeele;
 Men veed dog hendes Træk og Anlæg at befæle.

Fra kunstig Høi, hvor sure Ron
 Og søde Heste os mod Solen dekke,
 En Bane viser sig saa lang som flaa
 Imellem tætte og i Høiden trukne Hække.
 Den tærner paa en Bygning, og maa vende,
 Her, tænker jeg, har Syn og Stedets Smukhed Ende

Jeg iler did, men ved hvert Fied
 Jeg nyder en ny Føde for mit Øie.
 Et Lyst-Korteer med nydelige Beed!
 Sig mindre Blomster for sølvbladet Lillie høie.
 En Ambra-Duft den stille Luft opfylder;
 Her prunker Neglikken, hist Rosen sig forgylder:

En Høi, omflødt af Vand, hverpaa
 De tykke Træ'r sig om et Lysthuus sanker;
 En Rod af Linde, som i Vuer gaae;
 En mørk og stille Gang, beqvem til dybe Tanker;
 En anden Plads, som zirligt Løvverk pynter:
 Et Billedede af Dædalske Labyrinth.

En Mængde ædle Træ'r, som ved
 Den høie Hef mod Norden sig beffiermer;
 Guldtribet Frugt mod Jorden tynger ned
 Den understøttet Green, og sig vor Læbe nærmer.
 Jeg gaaer, jeg staaer, jeg undrer mig, jeg lenter,
 Til sidst jeg Maalet naaer, og Synets Ende venter.

Men Himmel! hvilken pludselig
 Forandring for mit nys indskrænket Øie!
 En yndig Udsigt flux udvikler sig
 Af Agre, Enge, Skov, Strand, Øer, Dale, Høie.
 Jeg sætter mig; dybt under mine Fødder
 De matte Bølger gaae, og slikke Skovens Rødder.

Omkring mig Dødens Redskab staae,
 Cyklopiske Kanon, ætneist Gryde,
 Som faste Vold med Tordenkræfter staae,
 Og en bærgstet Bye i Brand og Gruus nedskyde.
 Men her det bange Rion med Spøg dem tænder,
 Og fæle Morderbrand til Frydeblus sig vender.

Saa aabnes Glædens Skuespil,
 Kanonen dundrer, og det om mig lyser.
 Raqvetten stæeg, og gik ad Skyen til,
 Dens Løb i mørke Lust en flammert Stie os viser.
 Ildfuglen sig i tusind Straaler løser,
 Og over blanke Strand en Ildregn sig udøser.

Med uafvendte Pine seer
 Jeg Glædskabs Løsnat, dog med hellig Gysen.
 O Modern' Land, næst Himlen mig meest kier,
 O søde Egn og Sted! den vrede Krigs-Guds Fnyssen
 Med Morder-Sværd og Bly dig aldrig true!
 Til dine Grændseffiel ei naae Kosattist Lue!

I værdig Skionheds høie Glænds
 Maiden, som en Dronning, paa sin Throne
 Sig setter, og fortryller Sind og Sands
 Med milde Lader, og med Stemmens yndig Tone.
 En Timon selv maa her sin Suurhed glemme,
 Og stumme Caloier *) til Frydesang sig qvemme.

*) Græske Munke, som følge meget strenge Regler.

Saa stiont det Sted, hvor Seidelin
 Har grundet for sin Æt et Arvesæde!
 Hvis høie Themis ham ei kaldte sin,
 I Apollonist Chor forlangst han skulde træde,
 Med Purpur svøbt, og Laarbærkronen bære.
 Dog hvad? Hgns Krandsen har, men dolger selv sin Ære.

Saa af den græske Helikons
 Begeistret Væld Dirceist Kilde springer;
 Saa er den Egn, hvorfra Bellerophons
 Forvovne Hest opfoer paa raske Ørne-Vinger.
 Med skarpe Hov han haarde Klippe flakte,
 Strax et Pierist Væld af hellig Grund sig trakke.

Fra høie Pindus kom Pindar,
 Og bar sin eviggrønne Krone;
 I Haanden klang den gyldene Kithar,
 Om ham et Lyrist Chor sang Sapphos søde Tone.
 Hans Eftermand, stiont seent hen udi Tiden,
 Horaz, den Romer, gif ham smidskende ved Siden.

Han vinked venligen ad mig;
 Kom, sagde han, et Sønne-Navn at bære!
 Os begge du attraa'r at vorde lig;
 Sat Mod, og syng! Du skal vor Geistes Arving være,
 Skiont du ei faaer saa høi en Digter-Gave;
 Ei alle Helte kan Herkulist Styrke have.

Han] Harpen i min stielvend' Arm
 Selv lagde, og de bange Fingre bøjed
 Til skarpe Greeb paa den udspendte Tarm.
 Tab, sagde han, ei Mod, og vord ei misfornøiet,
 Om du ei strax kan faae de høie Toner;
 Ved første Sange ei erlanges Laurbærkroner.

Han med sit Chor derefter gif
 I Høitids Pomp om Kilden trende Sange,
 Og vied den paa Apollonist Skif.
 Med Festens sære Ord og ugemene Sange.
 Maiden saae fornøiet af sin Throne,
 At hendes Gunstlinge fik Ret til Skialdrekroner.

Tre Glas af det indviet Væld
 Han stienkte i, og bad at være mine,
 Seg drak, og sandt strax Lyst, men gid og Held,
 At synge til din Lov, o geistrig' Ericine!
 Dog hvo kan vel din Herlighed udtrykke,
 O du Dryaders Lyst! o du Raiders Smykke!

C. Storm.

Fød 1749, død 1794.

Som Overgang fra den topographiske Deel af denne Klasse, til den, der maler Aarstider, meddeles denne Digters Ode til Jutulsbierget. At den heller er valgt end den maagsee paa poetisk Skønhed rigere Sang om Jondalen, er tildeels seet, fordi den nærværende kunde meddeles fuldstændig, da derimod Rummet kun vilde have tilladt at give et Fragment af den nævnte.

Grankronte Bierg, som med tredobbelt Svar
 Har Qvægets muntre Brøl saa tit beæret,
 Naar det blant dine Kløster har
 Sig ved din Gavnildhed og Fædme froe ernæret,
 Oploft din Røst, lad tijsold Echo høre,
 Da til din Pris en Del vil her en Sang opføre!

Jeg skylder dig, mit ædle Bierg, en Sang:
 Mit spæde Pie ved din Marmorsod bestued
 Klar Soel den allerførste Gang,
 Som paa din grønne Top i gyldne Klæder rued.
 Min Bugge, Svøb, og Leeg var i din Skygge,
 Og al min Barndoms Lyst paa Dig at boe og bygge.

Jeg vorte til, dig seierrig besteed,
 Forgieves du de steile Sider glatted,

Til Skueplads for Børneleeg
 Din Jffe meer beqvem, end Blomsterdal, jeg statted,
 Skiondt jeg endnu din bedste Pragt ei agted,
 Men kun som Jutuls Huus og Trolds Pallads betragted.

Ja denne Trold! Hvor var han forðum gram,
 Da Christnes Troe i Norges Land indførtes!
 Han neppe Klokkens Lyd fornam
 Som alt for nær hans stille Bopæl rørtes,
 Før han til Hevn sit grumme Sind bereder,
 Og kun om Baaben med forbittret Omhue leder.

Dem fandt han snart. Han tog en Kampesteen
 Og formed' den i sine Kiempe Hænder,
 Jil, sagde han, gjør Skræk og Meen,
 Hvor jeg som helst med mægtig Arm dig sender!
 Hans skumle Port, ei vant at aabnes, knaged,
 Og sælt ved Jutuls Harm bevægte Hængsler braged.

Jeg gyser alt. Saa farligt var ei før
 Dit Naboeffab for nys indviede Kirke.
 Knap hellig Ringning Jutul hør',
 Før han forsøge vil, hvad hærdet Steen kan virke.
 Men Skade skeer ei altid, naar der trues;
 Med Tegn paa seilet Kast den Steen kan endnu flues.

Jeg tier om, hvor mangen Møe der var
 Indtaget i hans Stied i forðum Dage,

Dg om hvor tidt han sprudet har
 Af mineralste Svælg til Folkets Skræk en Drage!
 Jeg skynder mig fra Overtroens Rige
 Den stolte Viergetop med Harpen at bestige.

O! hvilket Syn! Jeg stuer henrykt ned
 Fra Ekers Naboelav til tre adskilte Dale,
 Hvor af forskiellig Yndighed
 Naturen syntes selv med trefold Stoltthed prale.
 Her Otten sig med Finnens Sølvstrøm mænger,
 Og Haand i Haand sig frem blant grønne Sletter tranger.

Hist løfter sig et Fjeld mod Himlen op,
 Og her end eet den hele Udsigt standser!
 Stolt viser hiint en sneeklæd Top,
 Mens dette Fyr og Gran i evig Flor omkrandsfer.
 Ved Foden af den mægtige Beskytter
 I smukke Klynger staae Fjeldbondens glade Hytter.

Af Odels Sæd et gyldent Belte snoer
 Sig om hiin Høi, som den mod Norden dækker;
 Ved Aens Bred lav Elle groer,
 Og mod sin Eiers Jern frivillig Green udstrækker.
 Fiern blinker der en Søe paa Fjeldets Jffe,
 Af hele Hiorde Qvæg hist holdner Sundsteens Epidsse.

Her styrter sig (Skæksfulde Yndighed)
 Fra Fjeldets steile Brink igiennem bange Skove

En Foss med Skum og Brølen ned;
 Hvo mod dens Råsenhed tør sig vel Tryghed love?
 Den spruder Regn paa aldrig sikke Strande,
 Den ruller Klipper, og vil alt til Chaos blande.

Dog, som en vild og grusom Elefant
 Kan tit ved Kunst til nyttig Arbeid bringes;
 Saa Dødens Snildhed ofte fandt,
 At allertrodsigst Strøm til Tjeneste kan tvinges,
 Den maae sit Band til tørstig Uger leie,
 Og sneie Møllehiul i flittig Trældom dreie.

Eys, hvilken Lyd! O! søde frie Natur!
 Hvor muntres jeg ved din den vilde Tone,
 Naar klækket op i gyldent Buur
 Din Abe, Kunsten, faaer i Stæderne sin Krone!
 En Stut, en Luur fra Fjeld til andet flinger;
 Stax søser jeg, min Siel sig over Fjeldet svinger.

Saa sang og du, min Ragnhild! for mig for,
 Naar i min Arm paa dette Bierg du hvilte,
 Og Jutul lotted ved sin Dør,
 At see, hvordan Naturens Datter smilte.
 O! kiære Bierg, o! lykkelige Dage!
 Mon J ei komme meer, mon aldrig meer tilbage?

Jeg seer dig, og min Siel omfavner dig
 Blandt disse Buske, hvor vi forðum vankede,

Hvor, Ragnhild, du saa tit med mig
 Paa purpurklædte Jord den sure Tyting sanked;
 Der irrer du, og sukker, græder, haaber,
 Og Erland! Erland! med asmeægtig Stemme raaber.

O! Bierg, her du min Ragnhilds Sorgelyd,
 Og igientag mit Navn, saa tit hun kalder;
 Med nye Krandsse dig bepryd,
 Naar hendes Wei blant dine Skygger falder!
 Vyd viftende Zephirer did at ile,
 Hvor hun sin fienne Krop udi dit Græs vil hvile!

Edvard Colbjørnsen,

Død 1793.

(Regjeringsraad i Bestindien.)

Denne Digter har ved eet eneste Stykke, Foraaet, indrykket i det norske Selskabs poetiske Samlinger, første Stykke, foreviget sit Digternavn. Som en Prøve deraf meddeles følgende.

Flye, Vinter! denne Brand, og hyppig Straaleregner,
 Som Dagens Stjerne ned fra tændte Arel sender.
 Nu høiere dens Krop paa Horizonten brænder,
 Og veltes sunklende fra Duffens Himmeltegn.
 I Atmosfærens Rum en luttret Jld omdrev,
 Ved Zephyrs milde Pust uddeelt dens Varme blev;
 Fra hiint bedaget Bierg, hvis Jffe Skyen truer
 Flød Jisen strømmeviis opløst ved disse Luer.

Naturen daanet hen gientog sin første Kraft.
 Nu Frostens Baand ei meer dens Moder-Evne binde,
 Snees-Bierge synke bort, i Jordens Varm forsvinde,
 Og Grunden efterlod en frugtbar Nærings-Saft,
 Skönt Asmagts Spor endnu paa Overfladen laae,
 I Matheds Smil man dog fornyet Styrke saae,
 Som, der en Sygdoms Vold med Hare Livet trued',
 Naar Helbreds første Skimt paa salmet Kind er skuet.

Hin Urt, som evig død, nedslagen jeg begræb,
 Da Synets Yndling blev af Haglens Slynge qvæstet,
 Dens Rod af Leerets Klump, hvori den var besæstet,
 Opsanker nærig Mælk for nye Spires Sæd.
 Biergaasen Klippens Marv til Dalen drypper ned,
 Dybt i Afgrundens Skød ti tusind Munde streed,
 Hvo kunde største Deel af Fedmen sig tilsnige,
 Og Stammens tomme Kar med rovet Sev berige.

Den Bæk, som styrket nys og ubærgelig
 I traurig Stilhed hang ud over Klippens Sider,
 Hensmeltet draabevis og sagte først nedglider,
 Men bliver ved sit Fald sin gavmild Urne liig.
 Meer tilende og stærk den Naens Bredde naaer,
 Opsvulmet denne og foruden Lænker gaaer,
 Af nylig Frihed stolt den trodsig skummer, bruser,
 Og brustne Kiæder hist i styrtend' Vandfald knuser.

Her satte nyttig Kunst et Volværk for dens Løb,
 Som tvinger Vølgen's Fart til Brugsmands Værk at
 drive;

Forbittret søger den hver Skranke at nedrive,
 Og spyer om Hiulet ud af skummig Graad et Svøb.
 Naar Vielfen splittet er ved Vandets vægtig Stød,
 Den fulde Kiærne knust, og Vertsen hamret blød,
 Udmattet Strømmen sig i Dalens Arme hviler,
 Dit over Videns Top Majaden selvklar smiler.

Snart straalet Marken Haab — En talrig Plante-
Elagt

Gjennem Støvets Nat med frandsæt Ise bryder,
Alt svanger Frugtbarhed i fyldte Klarer flyder,
Da Isd og Bædse fik fornøden Ligevægt.
Forgiares hardet Muld Forhindring dynger op,
Og misundt Skønheds Pragt modsætter vanskabt Krop;
Dens giennemboerte Bryst en Blomsterstengel slakte,
Som første Seierstegn, sin yndig Knop, oprakte.

Velkommen første Grønt fra mørke Fødestavn!
Ei lyfte frem din Glands hist paa det tomme Øde,
Før Længsler ilende dig stimle hen i Møde,
Og Siælen aander Nøe i din balsamist Favn.
Saa forbum reddet Dyb, da Hevnens Flod bortsvandt,
I blant Ruiners Svelg den sikre Klippe sandt,
Hvor tryk den hvilte ud af Skræk omdrevne Tanker,
Og sendte glade Blik til følgesvie Banker.

Hvil ogsaa du min Geist! i Glædens stille Lye
Omtumled' Kræfter ud, hos disse Bagrens Sønner!
Hvert Træ, hver Ympe der i Fødsels Smærter stanner,
Og Livet vælder ud af Chaos Skid paa nye.
Glem den udstandne Skræk, Vandmandens barske Frugt,
Da over frossen Eng Du foer med uvis Flugt,
Af en Oceaners Strøm blant Angester henrevet,
Snart trued' Tegens Fald, snart Klippen selv, som bæved'.

Formildet Aarets Tid fremlokker nu hvert Kræ
 Fra Vinter-Veiets Skul, Forsigtighed beredde,
 Før kolde Nordenvind sit Naserie udspredd,
 Hvor sammenhynget Moes omgiærded' Aftmagts Læe.
 Sig ubevidste de bortsov den skumle Dag;
 Knap Livet viiste sig i dorste Aareslag,
 Indtil den lunkne Luft opvarmte stive Lemmer,
 Og Sandsers Herredom den døsig Krop fornemmer.

Da fra sit eenligt Hiem hos Foden af et Fjæld,
 Som sælt udhængende en dunkel Grotte danned,
 Hvis Udgang, steil og brat, af fældne Fodspor banet,
 End meer afftaaret blev ved Vektes stride Væld,
 Udsoer den stærke Viørn ved ønsket Frihed glad;
 De første Mildheds Træk paa rynket Pande sad,
 Han i sin vilde Ørk en soelfuld Plet opleder,
 Og qvæget Straalens Magt ved oprakt Hals tilbeder.

Dybt følt i Myrens Braa et Glimt sig indtrængt har,
 Strax Tuens hele Sværm af virksom Idrat brænder,
 Den eenes Stræbsomhed den andens Flid antænder,
 At Øiet fluffet kun en oprørt Klnmp blev vaer.
 Med Ild den sorte Hær sit Virakrygend' Hiem
 Forlader hovedfuls at skaffe Forraad frem;
 Ei Dalens nedrig Urt, ei Høiens Fyrre spares,
 Hvad gavner, fremslæbt er, i Dyngen at bevares.

Er Byrden een for tung, den letter villig Arm,
 Og denne samme Hielp af hiin utvungen venter;
 Blev Byttet mere rigt, ei harmsfuld Grande lenter.
 Naar har Misundelse vel noget nœisom Varm?
 Saa fremmes Staters Gavn, hvor Egennyttens Aand
 Opliver umisbrugt hver Borgers stræbsom Haand;
 Hvor viis Endrægtighed Arbeidets Smerte lindrer;
 Hvor nagsyg Havelyst ei Klogskab's Anslag hindrer.

Den alt bestælende og almagtsfulde Baar
 End til Moradsfets Sump velvillig Omhue strækker,
 Af Dvalens Slummer der den dunet Flok opvækker,
 Som svimmel Bussens Lye paa vaade Binger naaer.
 Mens andre flygtede til mere hældigt Land,
 Hvor aldrig Demant-Baand betynger frossen Strand,
 Ein elskte Sommer-Boe ved Nordens Pool oplede,
 Og trodse stiernehoit Atlantisk Bølges Bredde.

Igiennem slagen Luft naar Reisen er fuldendt,
 Og Ønskers Maal opnaaet, de glade sig forene
 Med dem, som Kuldens Bold holdt ud paa nøgne Greene,
 Fra hver Lovkrandsset Lund blev sælles Hilsen sendt.
 Først afbrudt Stemmen er, og Gurglen triller tyst,
 Indtil ved Elskovs Jld opsvolmet spæde Bryst,
 Af søde Længsler fyldt, sin hele Sial udtømmer,
 At blandet Tone-Kunst al Lusten giennemstrømmer.

Frederik Stoud.

Født 1759.

Denne Digter gjorde sig første Gang bekendt ved et Arbejde i denne Digteart, Tordenveiret kaldet, som findes i Forsøg i K., og N. Videnskaber 7 Bind 2 Stykke, og hvoraf følgende meddeeles til Prøve.

Er der ingensteds Fred paa Jorden, i Luften og Havet,
Da vil jeg seue derhen, hvor Scenen har mildere Rødsler.
Haabet dog stedse paa Jorden opholdes; men hisset er
intet.

Gyfeligt viser sig Optøget her; men hisset forenes
Himmel, og Hav, og alt, til ubeskrivelig Jammer.
Lifold er Faren paa Havet, som er kun enkelt paa Landet.

Gamle bedagede Teg! din Skiebne kalder mig til dig:
Flere Mænds Alder igiennem ærværdig din kronede Tisse,
Af vanhellige Hænder urørt, som Konge i Lunden,
Var du, og udrakke nikkende Grene til venlige Skygger.
Jorden har avlet dig, Tiden har klædt dig, og givet dig
Styrke.

Oste har Lustens velgiørende Draaber bedugget din Tind-
ding.

Men hin viftende Zephyrs besrugtende Blande omstiftes
Nu til en Plaskregn, der nedstyrter brat de Grene og
Blade,

Som

Som de tidlige Fugle forgieves i Morgen skal søge
 Naar med flagelig Qvidden de savne de grønne Kamre.
 Saaledes afført sin forrige Jir, staaer Stammen tilbage,
 Og forventer det fløvende Slag, som vil brække dens
 Elde.

Atmosphæren er antændt, og speiler det ildrøde Ansigt
 Paa vor gienfænnende Jord, hvor den søger et Sted,
 som Naturen

Stillede blot for dens Virkning, det Sted, som ragede
 høiest

Op for de andre, der bleve af sikkrere Ringhed betrygte.
 (Fri er den lavere Bux i Dalen for Straalen, som
 rammer

Helst den rankeste Stamme, der modig opvorde paa
 Hæien).

Veiret ruller nu frem, oplyst af flammende Fakler.

Sieldne Rum af frygtelig Tavshed Luerne fælle

Fra den bragende Torden, som giennemryster vor Klode.

Hver af Himmelens Ender er tændt af ætniske Luer;

Sammenstødte forene de sig med elektriske Kræfter

Til at splitte den nøgne Bul og fløve dens Nodder.

Dvert igiennem den knudrede Stamme nedfoer med et
 Anfald

Og med en Jil, som Veiret kun giver de flammende
 Pile,

Lynildstraalen, paa Dødens Binger nedsendt fra
 Olympen. —

Siig: hvad nærer de Luer, som krybe hisset paa Marken?
 Hvorfra den dampende Rygen af Jorden? og hveden
 den Afse? —

Sørgeligt Minde, bedroveligt Spøer af Egen, som
 nylig

Med den rankeste Isse fremragede herlig i Skoven,
 Og med fortrolige Skygger indbød, under hvælvede

Grenes

Risende Læ ustraffet at flue den straalende Himmel. —

Fuglene klage i Morgen dit Savn! du Skovenes Fyrste!

Over mit Hoved, og over den Lund, som før var elysisk,

Før var det udvalgte Sted for dunede Sangeres Chore,
 Herse nu Mørkhed og Rædsel; kun hvidspillende

Flammer

Uf de forsviis svingende Lyn, som i sorteste Mørke

Lisold gyselig tændes, end stundom vise mig Lunden,

Lunden, hvor før den arkadiske Yndighed hvilede rolig,

Hvor ved en blidere Midnats angestfri Stilhed mit Øre,

Uforstyrret af disse Jordenens buldrende Stemmer,

Lyttende ofte fornam den underjordiske Muldvarp,

Naar paa sin natlige eensomme Sti den gnaved' i

Jorden.

Jens Betling.

(Kapellan i Lie i Norge).

Denne Digters samlede Digte, udkomne 1789, begynde med et malende Digt, den norske Vinter kaldet, hvoraf vi til Prøve ville afskrive følgende Skildring.

Bredsenet Arm i Loen Pleilen fører;
 (Ehi idretsfuld den norske Vinter er)
 Fra Gaard til Gaard, du Lader lyde hører,
 Og sysselsat du alle Hænder seer;
 Nu seidet Skov til Stranden føres ned,
 — Den norske Skov til Brittens Strande iler,
 Og strider der for fremmed Sikkerhed,
 Mens Landet trygt i Fredens Arme hviler.

Til næste Bye da drage frie Slegter
 I glatte Meiers Spoer med vinget Jil,
 Hvad Dalen sparsom gav, og Fjeldet nægter,
 De bytte sig for sine Skove til;
 — Skjoldungen byder, Ceres kjerlig gaar
 Paa Vølgens Ryg fra Dannerrigets Slette,
 Hvor hendes Helligdom og Tempel staaer,
 En ædel Slegt blandt Klipperne at møtte. —

Af hendes Skid forsigtig Huusbond tager,
 Hvad lange Aar og talrigt Huusfolk bød,
 Til elste Hiem paa fulde Glæder drager,
 Og siger: Jeg har Alt, thi jeg har Brød;
 Gæstfrige Øl af Nr han falder ud.
 — Selv Evan har i Ceres's gyldne Knipper
 Skult Trost mod Sorg, ved hende Glædens Gud,
 Fra Arilds Tid, var kiendt blant Norges Klipper.

Ja skyldfrie Lyst min glade Landsmand nyder,
 Naar venligt Grandelav forsamler sig,
 Det stærke Øl i Virke-Skaalen flyder;
 Al Tomten om kun lyde Frydesfrig.
 Heit brænder Ungdoms Ild i Oldings Bryst,
 Naar han sin Ild for elste Søn anpriser:
 "Hin Mose nu er Eng, og frugtbar Hest
 "Paa fordums Ur i gyldne Pragt sig viser".

"Her har jeg flædt den nøgne Klippes Eider;
 "Førøget gamle Skov med unge Træer;
 "Hin Elv, som ubrugt flød i lange Tider,
 "Hist dreier virksom Saug, og Møllen her;
 "Og Held mig! thi mit Slæb, min travle Dveed
 "Skal gavne dig min Søn! den Trost mig styrked:
 "Fra Det til Det skal Gaarden stige ned,
 "Fra Hagens Tid Forsædre Gaarden dyrked".

Høit føler han sin muntre Hyttes Glæde,
 Og Friheds Aand er i hans muntre Sang,
 Mens skønne Meer, og raske Drenge træde
 En Halling-Dands *) til strøgne Strængers Klang;
 Alt blander sig i sand uskyldig Leeg,
 Mens Pigen med sin Elsker sig dørtsniger;
 "Tak Ole, at du dig fra Løvet sæg,
 "Og fløtted ei de andre muntre Piger"!

De række Trosteds Haand, og glade trykke
 De unisbrugte Kys paa røde Mund;
 Saa tale de om Elskov, som sin Lykke,
 Saa signe de den første glade Stund,
 Som samlede dem til fælles Kierlighed,
 Da Ole Astrid saae, o g Elskov kiendte,
 Da Astrid bly tilstod sin Kierlighed,
 Og Omhed mildt paa trinde Kinder brændte.

Ei sukkes Livet hen i Amors Panker,
 Ei krones Elskov først paa Gravens Bred;
 Hvad huuslig Glæde er, hvad Hymen stienker,
 I unge Nar min glade Bønde veed;

En

*) Saa kaldes i flere Egne af Norge en Dands, som er meget almindelig blandt Bønderne, og som anbefaler sig ved sine mange Variationer, og den Legems Smidighed, den udfordrer hos Danseren.

En munter Knos snart leger i hans Favn;
 Naar Stadens Søn sin Leeder knapt forlader,
 Har han alt nævnt det fiere Sønneavn,
 Har han alt følt det sødt, at være Fader.

Held dig mit Land, og Himlen evig Vre,
 At jeg din Søn, og du min Moder er;
 Dig helliget min Næst af Dage være,
 Jeg være dig, som du din Skjald er, tier!

Z o n a s M e i n .

(Capellan i Skieberg).

Hans malende Digt, en norsk Winter kaldet, hvoraf
her meddeles en Prøve, findes i Min. for 1786.
M. M. Hæste.

Jeg hører — hvilke Stød! der nærmer sig en Torden,
Men det er Jordens Ild, som ryster hele Jorden?
Men granbeflødte Fjeld løsriver faste Rod,
Og viser, synkende, en Afgrund, hvor det stod?

O Skrak! optaarnet Sne, fra Fjeldets bratte Sider,
Med sønderlidte Baand, uhyre Vægt! nedfrider;
Og, hvor den raser frem, nedstrøes Skovene,
Som Græsset viftes ned ved Høstemandens Lee.

Bedrøvelige Syn for hvert medynksomt Øie!
Eldgamle Baaninger sig ned mod Jorden bøie
Paa Naboe-Sletterne, hvor Nøisomhed og Fred
Har over Fattigdom udbredt Lytsalighed.

Det fæle Phænomen Beboerne opvækker,
Hver Moder raske Arm mod spæde Foster strækker,
Og flyer: o hæv dem, Storm! paa dine Vinger frem.
Brist, Jord! opslug din Vægt, for den indhenter dem!

Med

Med alt for voldsom Fart dem tunge Hav forfølger;
 Nu, al! nu gribes de, og knuses af dets Velger;
 Den sammentrykte Luft med Hylen foran gaaer,
 En Taage sprudet op til Himlens Hvalving naaer.

Mørk for Naturen selv sig denne Scene malte,
 Den gysed' ved sit Værk, dens Stemme Torden talte,
 Og alle Storme tang; bag Vierget Skyen gleed,
 Og Solen viske sig i matte Indighed.

Af dens Godgjorenhed et Glimt det Hele kiender,
 Og graadig snapper op hver Straale, den fremsender:
 En sagte Vestenvind den møder, lig en Ven,
 I Skoven svaver om, og venlig letter den.

Fortryllet spæde Kugl troer Baaren at fornemme,
 Og synes quiddrende at ville snart istemme:
 Stem, søde Sanger, i! ved hvert af dine Slag,
 Fyld din Beundrers Siel med savnet Velbehag.

Skov. Hierper pibende blandt tætte Grene hoppe,
 Tiurer bryste sig paa Skovens høie Toppe,
 Omdreie trinde Hals, velkomne Soel at see,
 Mens under tunge Fied nedrystes lette Snee.

Jeg Harens muntre Sprang paa smale Stie kan høre;
 Den nærmer sig, den staaer, og bange spidser Øre:

Flye

Flue bort, Ufsyldige! at tunge Stof *) ei skal,
 Ved Vierdet stilket op, dig knuse med sit Fald.

See Skytten liste sig; han agtpaagivend' hører,
 At Reyen pladskende de brede Vinger rører;
 Han kryber, lytter, staaer, nu lægger vaersom an,
 Og tordnende han den nedslaaer fra høie Gran.

Imens han hældigt Skud med milde Træk bestuer,
 I Næsen Dødens Stræk hans dristig Grande truer,
 Naar Bjørnen brølende ham byder fæle Dyst,
 Og opreist viser ham sit blodbestænkte Bryst.

Han den fra Hiet seer hevnsøgende at drage,
 Før han med konstigt Lyn dens Ansald kan modtage.
 Som Kalle riflet Rør han da at bruge veed,
 Der spinges knusende i stærke Pande ned.

Saa bruges Vold mod Vold; men hist see klygtig Rænke,
 Hvor Hunden tudende arbejder med sin Rænke,
 At lokke Ulven ned i Hulens dybe Skiod,
 Som, grenedækket, er med lumste Sneer bestrøet.

Ved Pynten af en Skov den kryber, gaaer, og hviler,
 Og rovbegierligen de hvasse Kløer udspiler,
 Med lange Sprang den dog tilsidst fremskynder sig,
 Og mærker synkende for sildig visse Svig.

Den

*) En Art af Fælde, brugelig om Vinteren til at fange Haren.

Den cirkelrunde Sax den truende omspænder,
 Og taus begraver den i Sne med lette Hænder;
 Ved Biddens stramme Lugt did Ræven lokkes hen,
 Og quælet hæves om, i det han rører den.

Forgieves strenge Frost nu Havets Skib tilbækker;
 Igien nem tykke Is aarvaagne Mangel brækker:
 Her sængsles slibrig Fisk af Garnets lumske Traad,
 Hift ledes den til Land i den udspændte Baadd.

Dig ei Naturen vreb, mit Fødeland! begraver
 Meer end vort halve Liv; nei, den ved andre Gaver
 Med Moder-Kierlighed dit Tab oprette vil;
 Blandt Sne og nøgne Fjeld den sig udbreder mild.

Viid, den bestemte dig til mandig Roes og Ære,
 Og Frugter dig ei gav, som tielen Belyst nære:
 Ja den bestemte dig til et lyksaligt Land,
 Saalænge Friheds Stat du kun bevare kan.

Den ranke Gran og Fyr, som Biergene omhegne,
 Ei haardsor tribes kan i hede Himmelegne,
 Hvis rige Høst end naaer til Granens kolde Hiem,
 Og iler ved dens Hielp igiennem Vælgen frem.

Bryf dig, ærværdigt Fjeld! hvis Hoved Skyen følger,
 Naar snart du seer skal ud over Havets Vølger
 Udlandings stolte Flag ved Isens Bredde staae,
 Og vente, blide Vaar! din rige Last at naae.

Nu Skovens Kiempefløgt ved hvasse Øre svækkes,
 Med Bragen rundt omkring de seige Stammer brækkes,
 Og sammenparrede til Elven træktes ned,
 Hvis Strøm dem lede skal til næste Handelssted.

Til Jordens dybe Skied, hvor ingen Vinter rækker,
 Naturen lokker ned, og Bindingshaab opvækker;
 Strax Konsten rige Erts op søger, finder den,
 Og vinker, fuld af Mod, til Stræbsomhed sin Ben.

Nu vrimsle Beiene, hvor før var tyft og ode:
 At nære stærke Jld, som skal Metallet gløde,
 Det luttre, give Skif, fremglider dyngeviis
 Ophugne Skov og Kul paa snebne Sneer og Gis.

Men Klygten, som har lært paa Bølgen Bei at finde,
 Og i et hulet Træe at trodse alle Binde,
 Den lærte og at flye til Dal fra Biergetop
 Paa grændselese Sneer, og ikke sluges op.

Saa let bevæbnet Hær, som tynde Skier svinger,
 I Gärten hældet frem, sig giennem Lusten tvinger:
 Slagtordner styrte sig fra sæle Hoider ned,
 I Orden, Mand ved Mand, med kolde Driftighed.

Her lærer ringe Hob en talrig Hær at svække,
 At komme, dræbe, flye, og flygtende forskrække
 Ved nye Tillaveller — Saa fik, ved Stød paa Stød
 Fra vinget Persens, Uhyret for sin Død.

Ved

Ved Arbeids tunge Slæb ei stivne Nordmands Lemmer;
 Han slaaer sin Øre fast, og tunge Pleiel giemmer,
 Og iler smidig hen, med Ild i modigt Bryst,
 I Krigens Øvelser at vise Konst og Lyst.

Hist muntre Bennelaug lystfulde Strid anretter,
 Til Glædens Skueplads forvandles døde Sletter,
 See, Skygger svævende for Diet tabe sig:
 Jeg haste maae didhen — alt høres Frydefrig.

Paa frosne Velge frem ophidset Hest sig skyder,
 Som Pilen flyvende; en anden Trods ham byder,
 Fra Bred til anden Brag og hule Sukke gaae,
 Naar speilefare Iis staalklædte Høver slaae.

Den raske Ungdom sees paa glatte Skæiter glide,
 Nu ligge vaiende med smidig Krop til Side,
 Nu spænde dristig i, nu ubevægelig,
 Og rank at svæve hen, den lette Svale liig.

Alt spinder korte Døg; ved Fjeldet Maanen smiler;
 Den trætte Traver nu paa enske Hjemvei iler,
 Nu nynner Bonden glad omkring sit Arnested,
 Og Huset knager høit af Kuldens Bitterhed.

E p o p e e .

E. P r a m .

At vi ikke skulde være, blot indskrænkede til den comiske Epopee, skulde vi denne Digters Stærkoddere i 15 Sange, udkommen 1785; dog meere i den ariostiske eller blandede end i den homeriske eller alvorlige Epopees Maaneer. Til Prøve paa Foredraget heri leveres Slutningen af tolvte og Begyndelsen af tretende Sang.

Ei lang var den Vel. Snart ved Havet de staae;
 I glindsende Klippe de favntykke Riader
 Af flinnende Staal man befæstede saae,
 Som holdte Skibladner. At gine dem glæder
 Saa Halvor som Oldingen. Fruende Skiar
 Omgive fortryllede Kreds, og der er
 En Lænke befæstet i hvert, for at holde
 Det nedstunkne Skib. Man gaaer frem, og en Røst,
 Lig Stormenes Drøn mod den bævende Kyst,
 Udstonne i Dybet de vogtende Trolde.

Men Oldingen, tryk ved det Skirnerske Sværd,
 Og Halvor ved Spaden, gaaer frem uforfærd;
 De uhyre Riader at lette de prøve.
 Som rædsomme Mælstrøm i nordiske Hav
 Opstønger i Floden af Afgrundens Grav,
 Hvad slugende Ebbe nys grum kunde røve,

Og

Og hvirvler tillige mod Stierneerne op
 Forvildede Havdyrs adsplittede Krop,
 Og alt, hvad den knusende Afgrund fordølger,
 Med heit over Skyen opsprudlede Bølger;
 Saa Troldenes Magt mod adsplittede Skye,
 Da Heltene nærme sig, hvinende slynger
 Den oprørte Havbund i tusende Dwyger,
 Og Steene og Sand. Men ei skræktes, ei flye
 De trodsende Mænd. Med sit vældige Sværd
 Stærkodder afhugger den tykkeste Kiæde,
 Og Halver den griber, og holder, og seer
 En Havtroll af Dybet imod dem fremtræde.
 Den mægtige Hval er en Dværg imod den,
 Og Nils Crocodils trefold væbnede Kiæve,
 Er yndig mod dette Uhyres. "Hvorhen
 — Saa tordned dens Brøl, hvorved Kysterne bæve, —
 Forvoorne staar her eders Agt"?

"Mod din Pande",
 Bar Oldingens Svar; og han hug, og dens Blod
 Med Edder beblandet, som strømmende Flod
 Hoer ud af dens Gab; og forfærdet forlod
 Dens Brødre-Uhyrer blodfarvede Bænde.

I bedende Stillingen hver paa sit Skær,
 De, kiendende Skirners det frygtede Sværd,
 Og deres nedfældede Iyrste, tilbyde
 Sig alle dets Eiers Befaling at lyde.

Da

Da bød dem Stærkodder, Skibladner at lette,
 Af Dybet, og lover de bævende Trolde,
 Naar hurtigen dette hans Bud de udrette,
 Til Løn, de det tryglede Liv maae behalde.

De dykke. Skibladner med gyldene Stavn,
 Og staalslagne Riis op af Dybet sig reiser;
 Høimastet, og seilklædt, og herligt det kneiser,
 Som bygt af vor Gerner, i Banernes Havn.
 Kong Halvor ved Riiden til Landet det drager,
 Alt hæver hans Fod sig, dets Dæk at bestige.
 Men rædsom Kanonernes Torden nu brager,
 Som bydende dristigste Riikhed at vige.

Han viger dog ei, ei Stærkodder. Gæmt hvine
 De susende Rugler omkring dem. De trine
 Dog raske af Klippen paa troldskiulte Dæk;
 Og Skirnerfse Sværd, og den mægtige Spade
 Medhugge de troeløse Trolde. Med Skrak
 De saa, som ei sældtes, Skibladner forlade.

Allene Stærkodder med Kongen hans Ben
 Nu seirende staaer paa Skibladner igien.
 Rødsfarvet er Havet af Troldenes Blod;
 Høit lyder af dem, som ved Flugten sig redde,
 Udhylede Raab over Banalands Bredde:
 "Vee den, som tør trodse det nordiske Mod"!

Trettende Sang.

Og nu sønderhugger det Skirnerste Sværd
 De Klæder, som binde ved Land og ved Skiar
 Erobrede Skib. Nu beseer man hver Brage
 I Skibets tredækkede Bug, giennemseger
 Dets Baaben, dets Rødsfaber. Alting foreger
 Strax fælte Beundring. Ei første Gang saae
 Vor Helt og hans Ven alt, hvad Konst kan formaae
 Af Rigdom og flogeste Balg understøttet,
 Anvendt paa et Skib. Selv vor Helt har forsøgt
 Skibbyggerens Kunst, selv han Skibe har byggt,
 Og Indsigt og Rigdom erfaren benyttet.
 Men Guder opbygte Skibladner, bestemt
 Til ventende Kamp imod Asetnes Nige,
 Naar Lokes Afledninger løste bestige
 Den brisfende Vistrost. Her har man det glemmt,
 Som Tilflugt for alt overvældende Fiende,
 Naar engang hin frygtede Dag skal oprinde.
 Til Baretagt blev det de Vaner betroed,
 Imidlertid Odin af Gunst dem tillod,
 At bruge det selv, indtil Tiden frembrød,
 Da Guder til Kampen det skulde behøve.
 Men Loke, som avindsfuld dette fortrød,
 Ved snedige Kunst havde vidst at berøve
 Dem Brugten deraf, og at sænke det ned

Til Bunden af Havnen, med Riel og med Mast;
 Der vogtet af Trolde, skiondt ogsaa derved
 Det ei kunde faades, kun skult holdes fast.

Befriet det var ved de nordiske Mænd
 Med alt dets Behør. I dets høie Kahytte
 Hang da ubekjendte Compas, endskjönt seen
 Først kommende Tid har bekiendtgjort dets Nytte.
 I underste Dyb var et Forraad henlagt
 Af nastrondske Støv, og i tredobbelt Række
 Sex Snese malmstøbte Kanoner udstrække
 De dræbende Gab med forfærdende Pragt,
 Langs Skibets høitfjinnende Sider. Men det,
 Som meer end alt andet Beundring udkræver,
 Er Riølsens den kunstige Bygning, som let
 Og jevnt saa paa Landet, som Volgerne svæver,
 Og Dørets den magiske Kraft; som det vendes,
 Saa vender sig strax den adlydende Vind,
 Ei hylende grum, skiondt ei Lynet fremsendes
 Af Skyen saa rask, som Skibladner gaaer ind
 I tilfigtet Havn.

Paa den Elfenbeens Mast
 Af hvidblaae Asbest hænge bugnende Seil;
 Guldvirkede Silkereeb holde dem fast;
 Og vidt skinner Bagstavns kunstige Speil.
 Guldraalende mystiske Villeder pryde
 Saa det, som den kneisende Stavns Gallion,

Der findrig udhugne med skabende Haand;
 Hvis Indhold maae kiendes af den, som vil nyde
 Det fuldkomne Brug af hin magiske Kunst,
 For ulærde Sæmand den er der omsonst.
 De gunstige Vinde vel stedse det følge
 Med Gubernes Fart over brydende Skær,
 Rask frider det frem, under hvem det end er,
 Fra Havn og til Havn giennem fløvede Vølge;
 Men skal det forlade de vidtstrakte Bunde,
 Og trygt rulle frem i uscilbare Lande,
 Skal troldsendte Stormes forvildede Rask
 Ei true, at knække den bugnende Mast,
 Fordreie Compassets letsvævende Naal,
 Ei viftende Lyn tænde Seilets Usbest
 For ulærde Seiler til strækkende Baal;
 Den mystiske Skrivt han maae først have læst.

De Baner forsømte, med Flid at udgrunde
 De lønlige Regler; og tabte derved
 Den Skat, som ved Trøldenes Svig gik til Grunde
 I sperrede Havn. Selv Stærkobder ei veed,
 Endskiødt fra udtastede Vaad han betragter
 Opmærksom det alt, hvad ethvert vil betyde;
 Dog ei han, som Banerne, daarlig foragter,
 Hvad ei just med eet sig vil klarlig frembyde.
 Han grandtser, og tænker, forsøger at finde
 Fortolkning af meget af det, som han seer;

Med

Med forrige Søekunst han veed at forbinde
 Ufbildede Lære, og giætter sig meer,
 End hvad han i Hast kan udvikle; og prøver,
 Hvad halv han har giættet. Ei længe han tøver
 Ved granskende Glætning; han drager sit Sværd,
 Og rydder af Veien de hindrende Skær,
 Gaaer atter om Borde, og stiller sin Fart,
 Som Søefortet hængt i Caphytten ham viser;
 Og seller af Havnen, sig lykkelig priser
 Med glorte Erobring. Rast farer man. Snart
 Er Banalands Kyst, og dets vigende Høie
 Forsvundne for Søemandens peilende Øie.

Kong Halvor bestyrer det knagende Røer;
 Stærkødder de udspilte Seil, og nu måaler
 Han Farvandets Dyb, nu beregner, hvor stor
 Hans Fart er i Bagten, ved dalende Straaler
 Af synkende Soel, og da den har forladt
 Den vidtskrakte Kreds, og indhylllet i Nat,
 Hvad Øiet kan skimte, ved Stjernernes Vel
 Paa tindrende Himmel, opmærksom han grunder
 Paa ham ubekendte Compas; thi han ei
 Endnu havde lært dens veiledende Under.

Comisk Heltedigt.

Ludvig Holberg.

” Denne Digters Peder Paars — hedder det med Frie i Fortalen til den Aaret 1772 udfomne pragtfulde Quartudgave — er et Poema heroico comicum, forfattet med den Geist og Lykke, at det fulkommen forsvaret sin Plads blandt dette Slags Digte, og fortjener at sættes ved Siden af en Secchia rapita, en Hudibras, og en Lutrin, tre Digte, som trende af de meest leebne og oplyste Nationer giøre sig en Ære af at eie... Digtet taler for sig selv, og en Holbergs Navn berømmer Digteren. Vi ville allene sige, at findriig Opfindelse, ærbar og tørleende Ironie, fin og skarp Satire, sund Morale, og i Besonderlighed en vis Forfatteren egen Gave til at dyngte og sammenpasse Latterligheder tæt paa hinanden, ere de Egenskaber, som udmærke Digtet, og afbilde Digterens muntre og fyrrige Geist.”

Som Prøve deraf meddeeles følgende Stykke af tredje Bogs første Sang.

Saa talte nyelig Stork, i Centrum med sin Præst,
 Som hannem svarede: Det er, per Deum! best,
 Det allertienligst er, man slyder dem ingen Bøger.
 Jeg tidt gjør Visitas, i Ammestuen søger,
 Om nogen Bog er skilt, sligt nøie efterseer;
 Man dog fixerer mig; min Hustru deraf leer.

Tænk

Tænk kun, min gode Stork! (imellem os at sige)
 Hvor jeg tilmode blev, da jeg vor Stuepige
 I en politisk Bog om Roland læse fandt;
 Jeg sagde: Grete! hør, det bedre var, I spandt.
 Ved Lilien paa Mark nu lignes maa en Kvinde:
 Hun ei arbeide vil, ei meere sye og spinde.
 Hvis mine Klæder kun, som andres, skaaren var,
 I visselig af mig for saadant fik et Par. —
 Herr Pastor gjorde Ret! (ham svarede da Christen)
 Giem saadan farlig Bog paa Bunden udaf Risten;
 En slig politisk Bog, et saadant nobelt Skrift,
 Er kun for Mand, som os, for Qvindfolk er en Gift.
 Man detas lære kan et Rige at regiere,
 Som beste General en Hær at commandere.
 Jeg vil ei rose mig; (hver veed dog, jeg er klog)
 Troe mig, min Wiisdom jeg har faaet af denne Bog.
 Een Dag ei gaaer forbi, at jeg jo deri blader;
 Man veed, en Mand, som jeg, ei læser gierne Sladder.
 Jeg tidt velsignet har, end takker i hans Grav,
 Den Pen, den store Pen, som Autor er deraf.
 Fast ingen Ting, Herr Ziels! man jo kan deraf
 trække —

Undtagen, (svared' han) man lærer ei at præke.
 Ja! (sagde Stork) det er en gandske anden Sag.
 Men hør, hvad i mit Huus er steet forgangen Dag.
 Jeg tog mig for (uroest!) en Regning klar at gjøre.
 Men jeg paa samme Tid et Bulder fik at høre:

Skændt

Skjendt paa en Linie nær jeg den snart havde klar;
 Den dog forlod, løb hen at høre, hvad det var.
 Jeg strax fornam, det var i lille Dagligstue.
 Jeg gandske stannede, begyndte stærk at grue;
 Jeg hørde vel, at det var ikke noget Spil;
 Nysgierrig gandske blev, og rakte Øre til.
 Men hørde selsom Snak: Mit Folk var reent af Lave:
 Een med en Keiser holdt, en anden med en Pave;
 Een vilde slutte Fred, en anden var for Krig;
 Een Fienden med Magt, en anden slog med Svig.
 O! hvilket Raserie! O! hvilke stemme Dunster!
 Jeg sagde sukkende: Een Bispen slog af Munster:
 Een Fyrsten udaf Coln, een Greven udaf Mæns;
 Nu var man udi Mars, nu Randers, nu Florensh.
 Een talede om Told; en anden om Accise.
 Ja Marthe Barnetos os Beien vilde vise,
 Hvorledes Handelen kan komme udi Flor;
 Bed alt det, helligt er, en Eed hun derpaa svor.
 Nu talede man om de skionne polske Heste;
 Min Kone sagde: Jeg dem holder for de beste.
 Nu om Rostocker Bier; nu om Westphalske Svina.
 Jeg tilstaaer, saadan Snak for mig var som Latin.
 Jeg tænkte: Mon man mig ei spiller her en Synte?
 Men strax det stille blev; at læse en begyndte:
 „Man schreibet von Paris, es habe kein Gefahr.“
 Paa Næsten syntes mig, det tydske Jochum var.

Jeg da paa Døren sandt, til Lykke, liden Skramme;
 Jeg derigiennem saae, blev vaer, det var den samme:
 Han midt for Bordet sad, forklarede paa jydsk
 Alt, hvad man ei begreb, og ei forstod paa tydsk.
 Han spærg min Kone ad: Kan Mutter vel begribe,
 Hvad disse tydske Ord paa Anholts Maal vil sige?
 Vist! (sagde hun) det tydsk jeg fatter meget snart:
 Til Paradis fra os er nu fast ingen Fart.
 Jeg vidne kan med Gød, Herr Pastor! at om hende
 Jeg aldrig vidste, at hun Bogstav kunde kiende,
 Længt mindre, at hun var saa færdig i sin tydsk;
 Jeg ellers hendes Ryg brav havde smurt paa jydsk.
 Vor Jochum tog sig paa sin Præken at sultføre.
 Jeg Marthe saae, paa ham med største Andagt høre:
 Slikt dette leede Trold i Kirken aldrig gjør;
 Om Tertens Deeling naar jeg hende ikkun spør,
 Hun siger: Husbond! jeg er kun en stakkels Pige,
 Jeg saadant ei forstaaer, som J og eders Lige. —
 Jeg strax tilbage i Contoiret stille gif,
 En ærlig god Krabast med Hast i Haanden fik,
 Brød saa Stuen ind: Hei! Hvad er her at gjøre?
 Jeg raabte, og saa brav begyndte dem at smøre:
 J polste Mære! ud! Herud! westphalske Sviin!
 Jeg taler danskt; jeg kan ei tydsk, og ei latin.
 Vor nye Projectist især jeg ikke glemte;
 Jeg sagde: Vil du Trold og med Kviser skiemte?

Tog saa Papirene, og brændte dennem op.
 Af Harm da skælvende mit heele Liv og Krop.
 Ham svarede Herr Niels: Elig Haardhed jeg ei priser;
 Jeg seer ei meget, hvad man lærer af Aviser;
 Det meeste er jo Løgn. Eligt de vel lase maae;
 Det maa min Kone frit og aaben altid staae.
 Aviser, sagde Stork: Kan man ei deraf lære?
 Tie stille dermed kun! Aviser! hør mig, Kiære! —
 Ach! svarede Herr Niels: Man siger jo især
 Om den, der lyver brav: Han Avis-Trykker er.
 Ja! sagde Stork: Der er saa meget, som man siger,
 Er derfor ikke sandt. Aviser er for Piger
 Som Pest, som Rottkrud; dem saa forderve kan,
 At inden stakket Tid — nok sagt! det heele Land —
 Saa vidste disse Mænd da Qvindfolk at asmale.

Edvard Storm.

Ogsaa af dette Fag erhvervede denne flittige Digter sig Fortienester. Af et ufuldbragt Digt kaldet Gribling eller Journalisten vil Planen og den første Sang findes i hans efterladte Skrifter. Bræger, hvoraf her til en Prøve meddeeles Begyndelsen, er mellem hans allerældste Arbejder; ogsaa var det hans Hensigt at forelægge Publicum det i en forandret Gestalt, hvoraf dog intet efter ham findes. Dog har det selv i sin nuværende for megen Værdie til at forbigaaes her.

Du, som dit Fødelands Priis quod tit med Norriges
 Tunge,
 Som tit med Liren i Haand tvang Gienlyd af skaldede
 Fielde,
 Muse! nedstilg fra iskronte Olymp til Dannemarks
 Sletter,
 Ombyt dit Sprog, og forverle din Liir med den komiske
 Harpe.
 Slung om en drabelig Degn, som Embedets Ret vil
 beskytte,
 Gior til den Ende et mærkeligt Tog, men Toget misligner.
 Sandhed!

Sandhed! som kiender min Helt med hans opløstede
 Evner,
 Som saae, han ikke unddrog sine geistlige Skuldre fra
 Kurven,
 Hvori de misundte Eg, hans lovlige Rettighed, glemtes;
 Styr du min Pen, at den maae med rigtige Farver asmale
 Kvindes forhardede Sviig, hvorved Helten og Ladningen
 styrted,
 Og fra Haabs smilende Top faldt ned i Fortvivlensens Hule.

Alsmal, o Muse! min Helt. To stærke og støvlede
 Fødder
 Bære en Krop, som af Embedets Vægt var saare nedboiet.
 Ei uden Skrak saaes et Par velevede trofaste Hænder,
 Som til at føre et Riis med Eftertryk, havde ei Lige,
 Og til at ringe med Synd, uden Tvist var i Herredet
 Mestre.
 Over hans Ansigt var strakt en vis Dybsindigheds Mine,
 Hvoraf fremstente den Klygt, der havde sit vittige Sæde
 I en Paryk, som Kammen forskjød, for at ligne Naturen.
 Efter et grenlandsk Model, stod en laadden frygtelig Næse,
 Reen for hiint Modens Støv, men blaastræget af
 Brillernes Fodspor,
 Mellem to Pine, som laante sin Glæde af hans natlige
 Lampe.
 Harenes Mængde end ei Eskulaps Hielp havde paakaldet,
 Uden naar Bacchus hans Blod havde stundom bragt i
 Uorden.

Til Degnens Coner og horte en Røst, hvis Skryden
aldeles

Gjorde ham værdig til den Bestilling, der laae paa hans
Skuldre.

Han sang i Templet en Vass, som vore Tiurer bestemmer,
Naar de paa Syrrequist staae, og forlibte Magerne lokke :
Hærdig var Dødning at vaagne, naar han sin Strube
oplukked.

Hans hele Liv var Musik, som det hans Embede sommed,
Han stienbte i Recitativ, og pibskede Børn efter Taktten,
Spiste Allegro, drak Presto, og sindig snorked Adagio;
Kort: en meer fuldkommen Degn var ei inden Stiefflandske
Strande.

Saaledes havde den milde Natur skildt sig ved vor
Bræger.

Det var hans Navn. Rustet ud med disse fortreffelige
Gaver,

Lagde han Septeret ned, og lukte de frygtede Dørre,
Hvorind ulærvilligt Børn til egen Hudflettelse vandrer,
Naar ved den effele Bog det ei vil lade berede
Sig til en Tilstand, som kun med Selvfornægtelse kjøbes.

Her den stolte Pedant i støvet Majestæt throner
Høit paa en Træbenk, og med sin Pandes Rynker
fordommer

Den koldsvedende Dreng til Stryg, og sit kildrede Pre
Stopper for grædende Bøn — Her gav Bræger anstede
Forlov.

Giennem en Sværm, som Skoternes Stank gier stedse
mismodig,

Men som den frie og uhindrede Lust til Raadhed opliver,
Haster med umaalte Skridt vor Degn til hiin murede
Høide,

Hvor han ved kunstigt Metal Folk Middagens Time
forkynder,

Og til at pleie sin Krop paa sit Embedes Begne indbyder.
Derpaa han iler i Trav selv at naae det rygende Maaltid,
Som, for at qvæge sin Degn, den ventende Hustrue har
lavet;

Han triner ind, og med bydende Røst sit Huus sammen-
kalder,

Raster de borgede Haar, og bedækker sin skaldede Tisse,
Blank, som Nymaane, med Alderdoms Ziir, den
ærværdige Høe.

Kronet til Huusfader sidder han nu Enden af Bordet,
Som i skion Orden alt det, der kan kildre en Gane,
fremviser,

Og hvortil hvert Element med Billighed havde bidraget.
Som, naar høit svævende Ørn fra Skyers Naboelav
fluer

Med paa sit Bytte, og med det ventede Giestebud mætter
Glad sin Indbildning; saa oversaae og med et lurende Øie
Bræger hver Ret, som var sat paa Bordet, og taus
sig bestemmer.

Ceres!

Ceres! her sank din Belsignelse glat i den tidige Mave,
 Alt det, som Huset formaaer, maae Brægers Volds-
 somhed friste.

Men hans Opmerksomhed meest til den røgede Skinke
 henvendtes,
 Som paa et hæderligt Fad af udstoppet Tarin var
 omkrandsed,
 Hvori med Perlernes Pragt sig Argi Pine fremviiste.
 Sligt selv den fastende Munk til kiodelig Lyst kunde boie,
 Hvor meget mere en Mand, som Overtroes Lanker ei
 kiendte,
 Hvis Appetit ingen Lov, uden Mangelsens skundom,
 indskrænked.
 Kort: Skinken med Tilbehør for Brægers Gane saa
 logred,
 At han med Kniven i Haand bød den uden Ophold
 fremtrine.

Ofte igientagne Snit om Heltens Velbehag vidned,
 Indtil den proppede Bug ham tvang at legge sit Vaaben,
 Og under Bristelses Straf bød Maaltidet have en Ende.
 Nu var der retskaffen nok sørget for den hungrige Mave,
 Nu skulde og sørges for at lødse den tørstige Strube:
 Situn et Vink! og see strax i laagløse hellige Kande,
 (Hvilken fra Fader til Søn ved Arv havde længe
 omvandret,

Scm et Familie-Pant) den stummende Nektar sig opfisk.

Ret

Næst under Tasselets Fod, som trosfaste Bieler opholdte,
 Var der en Hule, som fræk bød Trods til Sommerens
 Hede,

Og laante Degnens Forraad en rund og behagelig Kulde.
 I denne Kielder en Maa af gamle ærværdige Tønder
 (Hvis graae Alder ved Stin af en Lampe den fældne
 Bessner

Fordred' til Trefrygt op) rundagtige Buge ophævede.
 Men iblant disse var en, som, fuld af tredobbelte Kræfter,
 Var ved hans Husfrues Flid og tierllge Omhuu berebet,
 Og for den deguelig Mund, alle andre undtagne, indviet.
 Denne sin villige Gæst i gabende Krus havde gydet,
 Som bragtes frem, og saa af forsigtige Læber blev kysset,
 At uden en Draabes Tab den liflige Forraad forsvinder.
 Næ, eet! befalte hans Mund, af nyelige Slurk endnu
 fugtig,

Og medens tlenende Næ, advæket at tvinge sin Gæne,
 Som en Valkyrie gaaer, at tappe og skienke for Helten,
 Vilde vor Bræger, som nu var frie for Forretninger,
 tale.

I n d h o l d .

Fortælling og Beskrivelse.

	Side
D. Malling	1
Jens Kraft	13
Jens Baggesen	23

Characterer og Biographier.

P. F. Suhm	29
L. Holberg	44
P. L. Wandal	59

Historie.

P. H. Nesen	69
L. Holberg	77
B. Møllmann	83
D. H. Guldberg	93
A. Schytte	103
P. F. Suhm	108
E. Baskholm	113

Digter Fortælling.

P. F. Suhm	116
D. J. Samsøe	124
E. D. Viehl	130
E. Pram	139
K. L. Rahbek	145

Poetisk Afdeeling.

Romance.

E. Storm	150
K. L. Rahbek	154
H. C. Snesdorf	158
J. Ewald	163
P. Thaarup	165
P. H. Grimmann	167

Indhold.

Poetisk Fortælling.

	Side
L. C. Bruun	171
J. Baggesen	177
J. H. Wessel	181
E. Storm	185
J. E. Løde	192

Beskrivende Digtart.

P. H. Frimann	195
Lh. Stockfleth	205
E. Pram	210
E. Frimann	215
E. A. Lund	219
P. E. Stenersen	224
E. Storm	230
E. Colbjørnsen	235
F. Stoud	240
J. Betlich	243
J. Klein	247

Epoee.

E. Pram	253
---------	-----

Comisk Hestedit.

L. Holberg	260
E. Storm	265

Trykfeil.

- E. 93. Lin. 9 glæder læs: glædes.
145. Lin. 3: 5 læs: De proaiske Forsøg, udkomne i 5 Samlinger 1785: 1798, bestaae for største Deel af Fortællinger.
158. omspendte læs: omspredte.
163. Lin. 4 Digter læs: Digters.
177. Lin. 4 Maneer, af Fortællingen læs: Maneer at fortælle.
205. Lin. 2 fattes Justitsraad og Sørenskriver.
219. Provst læs: Præst.

Didactisk Skrivemaade

Egenligt Læreforedrag.

L. Holberg.

Ogsaa i dette Slags Foredrag kan med Føje denne udbødelige Skribent, ansees, som den første; og er det især hans moralske Tanker, udgivne i Kiøbenhavn 1744 i to Deele, og oversatte saavel paa fransk, som tre Gange paa tydsk, der her bør komme i Betragtning. Det her anførte Sted er taget af første Deel S. 250, i Udgaven fra 1756.

En Deel af Menneskets Liv bortdrives ved at gjøre ondt, den største Deel ved at gjøre intet, og saft det heele Liv ved at gjøre unyttigt Arbeide. Om de tvende første Levemaader vil jeg her ikke tale, saasom alle Mennesker ere eenige derudi, at en stor Deel af Tiden anvendes paa onde Gierninger og spildes ved Dovenhed. Jeg vil ikkun melde noget korteligen om det sidste, saasom der findes utallige Mennesker, der ere ideligen udi Arbeide, men som er til ingen Nytte. Og, saasom de samme i Henseende til deres uafsladelige Flid og Bindsk.

belighed ansee sig selv som duelige Lemmer udi et Societet, da man dog ingen Frugter seer af deres Arbeide, da er fornødent at tilkiendegive den Bildfarelse, som her ved findes, og at vise deslige arbeidsomme Folk, hvad Forskiel der er imellem nyttigt Arbeide og blotte Bevægelser, item at de ofte kunde giøre mere, hvis de gjorde mindre. Disse Folks Arbeide er ikke af anden Betydning, end Diogenis, hvilken velte den sin Tønde igiennem Stadens Gader og Stræder; eller som en gammel Magisters udi vor Tid, hvilken bar sit Brænde op af Kiølederen, for siden at bære det ned igien. Intet kan bedre hermed lignes, end det, som sees i daglig Levemaade. Man seer Folk at begiere Brændeviin for at varme sig, siden Vand eller tyndt Øl for at ledse sig, og endeligen Brændeviin igien for at forsatte Vandet, eller for at corrigere Øllets Virkning. Saadant er jo ikke andet end at giøre Knuder, alleene for at løse dem, eller at bygge, alleene for at rive ned, og derfor ikke kan kaldes Gierning, men alleene blot Bevægelse. Hvad vilde man dømme om den, der steg op i et Cathedra, løb frem og tilbage, slog med Hænder, og gav sig alle de Bevægelser, som Oratores gemeenligen give sig, men derhos taledet intet, uden at repetere disse Ord: Kiære og elskelige Tilhørere! Ingen kunde nægte, at han havde jo havt et stort Arbeide, men derhos ligesaa unyttigt som besværligt. Sandelig, mange virkelige Taler, naar man veler Materien eller Ordene, blive af lige saa liden Bigtig-

tighed, og mangen Prædiken, der varer udi halvanden Time, kunde ved Mynstring og Tautologiers Udeladelse reduceres til nogle faa Linier. Jeg haver for Exempel intet gammelt Academisk Programma seet, der andet haver givet tilkiende end disse Ord: I morgen skal holdes en Grad, og dog fylder det et heelt Ark paa Regal-Papiir. Thi de mange Broderier om Apolline, Phæbo, de ni Gudinder og andre Ting, som kommer aldeles intet Invitationen ved, maa fylde Papiret; saa at man herom maa sige det, som Alexander sagde om de mange Nationer, der fandtes udi Darii Krigshær: Nomina verius, quam auxilia.

Det vilde blive for vidtløftigt at examinere alle Menneffers Idrette: thi hvor man kaster Pinene, finder man Ting af samme Beskaffenhed. Ja man finder ofte, at de arbeidsomste Folk gjøre allermindst. Ligesom de Hæner gale meest, som gale ilde; de Hæner, som fagle mest, legge mindst Eg ud; og de Katte, som miave mest, muse mindst. De derimod, som gjøre mindst Allarm, gjøre det største Arbeide. Roerknegtene udi en Baad bevæge sig heftigen; men den, som regierer Fartøiet, sidder stille ved Roret, og forretter det vigtigste uden Bevægelse. Man kan ansee en Vielgeschrey eller een, der er gestjæftig udi intet, som en Veriider-Hest, hvilken gjør sine Exercitier paa Gaden med Op-hævelser og krumme Spring, saa at den staaer udi fuld

Skum, og sveder, sørend den kommer til Gadens Ende. Jeg siger, det vilde blive for vidtløftigt at examinere alle Gjerninger. Jeg vil derfor her fornemmeligen gjøre en løslig Reflexion over Skrifter, hvoraf er en saa uhyrlig Mængde, at Titlerne, og Fortegnelserne derpaa synes at kunde tiene til Beviis paa det menneskelige Kiøns Fliid og Bindstibelighed, allerhelst udi vort Seculo, da man seer fast ligesaa mange Autores, som Mennesker, og det Haandverk at instruere Verden ved Skrifter, strækker sig indtil Vonder. Hvad, siger jeg, kan give høiere Idée om Menneskets Fliid og Arbeide? sær, naar man betænker, at det meeste gøres utvungen og af frie Villie. Thi hvert Autor kan ansees som en Voluntaire, der af frie Villie og Generositet tilbyder Verden sin Tjeneste; og naar en af fri Villie underkaster sig Arbeide, holdes han for at arbeide desmeere udi de Ting, hvortil han er kaldet. Men naar man lægger disse mange Skrifter paa Beiskaal, bliver Bægten ifkun maadelig. Vondens Uger staaer ofte tyk og prægtig; men, naar Klinten og Heiren derfra tages, bliver ifkun lidet Korn tilbage. En Sneemoos fyllder et stort Gad, men bliver til intet udi en liden Mund. Naar 20 Autores udcopiere en eeneste Skribent, bliver der tilsyne 21 Bøger, fiendt der i Gjerningen bliver ifkun en og den samme; Og, naar Fylde-Kalk tages af en stor Skrift i Folio, bliver ofte intet uden Bindet og Titelen tilbage. Herudover sagde de gamle om Chrysippi Skrifter, at naar

alt,

alt, hvad han af andres haver gjort til sit eget, fratages, bliver intet uden de reene Blade tilbage. Vi have derfor ikke nær saa mange Skrifter, som vi have Titler. En gjør den lærde Verden Present af staalne Roster, hvorpaa han alleene haver sat et nyt Stempel, for at gjøre dem ukiendelige: saadan en er strafværdig, efterdi han gjør en andens Arbeid til sit. En anden opfylder Skrifter med unyttige Curiositeter: saadan een er lastværdig, efterdi han bryder sit Hoved med unyttige Ting, og lader see sin Konst og Adresse udi Børneverk. Anniceris lod engang offentlig en vise Prøve paa sin Behændighed udi at styre en Vogn, og det saaledes, at han agede lige frem efter en Linie. Da alle Tilskuerne forundrede sig derover, rystede Plato med Hovedet, og sagde: denne Mand maa ikke have gjort mange vigtige Ting, efterdi han haver anvendt saa megen Tid paa Bagateller. En anden lod see sin Konst for Alexandro Magno, ved at kaste Erte-Grøe igiennem et Naale-Hoved, saaledes, at det aldrig slog ham feil. Han ventede derfor en anseelig Belønning; men bekom intet uden en Skieppe fuld af Erter, saasom Alexander holdt for, at saadant Arbeide fortiente ikke anden Løn. En Lacedæmonier blev engang inviteret at høre een, der udi Lyd kunde imitere Nattergalen; men han svarede: Jeg har ofte hørt Nattergalen selv. Diogenes, da han saae, een brøstede sig af, at han havde vundet Priser i at løbe, og at komme først til Maalet, sagde han:

han: En Giort løber end stærkere, og er dog et feigt og foragteligt Dyr. Han sagde ved en anden Leilighed: Den er ikke Seierherre, som slaaer en anden omkuld, men den, der bestrider Gierlighed, Bøllyst, Hovmod og andre Laster, som ere Menneskets største Fiender. Endeligen for at vise, hvor daarligt det var, at krone dem, som havde holdet sig best udi Sigten, Løben og Bryden, kronede han engang en Hest, der havde slaaet en anden Hest fra sig, og beholdet Marken.

Mange Materier, som i sig selv ere aldeles unyttige, koste ofte meer Umag at udføre, end Ting af største Bigtighed. Derfor kalder en vis Poet dem difficiles nugae, det er: vanskeligt Gladder. Et Fruentimmer-Coiffure for Exempel er af meget liden Importance; men hvor megen Tid, Umage og Behændighed vil der ikke til at sætte det udi Skik? det heder: Dum moluntur, dum comuntur, annus est. Man har Exempel paa Skribentere, der havde sat Helbred og Forstand paa at oplyse visse Ting udi Antiquiteter, som intet fornuftigt Menneske bør forlange at vide. Jeg vil ikke tale om Ting, hvorudi mange med mig ere eenige, som om Romeres og Grækers Halsbaand, Stoe, Støveler, Hatte, Armbaand ic. hvorom findes utallige Skrifter. Jeg kunde og til Beviis herpaa anføre Materier, som de største og skarpsindigste Mænd have anvendt deres Tid paa, og hvorved de have indlagt sig stor Reputa-
tion

tion hos den lærde Verden. En Columbus, der haver opfundet den fjerde Part af Verden, er ikke navnkundigere end een, der for Ex. haver beskrevet Jerusalems Tempel. Det sidste Arbeid haver ogsaa kostet ligesaa megen Umag som det første, skönt Nyttten er lige saa vanskelig at vise, som Materien er vanskelig at beskrive. Det er alleene et Beviis paa, hvad en Autor kunde gjøre, hvis han vilde anvende sin Tid paa meere magtpaalliggende Ting, og isteden for at undersøge, om en gammel Port, et Altar, en Støtte, eller et Forhæng stod i Ost eller Vest, anvende sine Gaver paa at danne Mennesker, at bestyrke Societeter, og opfinde de Konster, hvorved Menneskets Handteringer faciliteres. Der maa ikke spørges, om een er meest lærd, men om han er best lærd: ikke, hvo der haver lært meest at tale, men hvo der haver lært best at leve. Men dette tages dog ikke udi Agt: thi det gaaer, som Seneca siger: *Non vitæ, sed scholæ discimus*; Vi studere ikke for at blive viise, men for at vide unyttige Curiositeter.

Jeg vrager dog ikke alle unyttige Ting; thi der gives Arbeider, som i sig selv ere unyttige, men som fornoie Sindet. Saadanne ere store Kunststykker udi Architecture, Skilderier, Musique, Poesie &c. som kan være et Land til Zivath og Ære. Jeg besatter og herunder lystige og sinderige Skrifter, hvorved et Menneskes Geist opmuntres, og udi hvis Læsning jeg ofte haver fun-

fundet mere Læge-dom, end udi virkelig Apotheker = Medicine.

Men utallige Skrifter komme for Lyset, som tiene hverken til Nytte eller Zirat, saa de hverken undervise eller fornøie, og kan lignedes ved beeste og ilde smagende Piller, hvilke med Viderlighed maa nedsvælges, og dog ikke operere. Det allerforunderligste herved er at see lærde Commentarier over Ting, førend man er forviffet om, at de samme have været til in rerum natura, som om Basilisker, Salamandrer, Drager, den Fugl Phoenix; at bryde sig med Chronologiske Udbregninger udi Materier, som ere mørke og ubeviislige, ja at udlede uvisse Personers rette Navne, at disputere om deres Bedrifter, som man kan tvivle om nogen Tid at have været paa Jorden; og at forklare Anders og Englers Natur og Væstfæenhed, hvor om ingen Idee haves, eller kan haves. Med slige Skrifter ere dog alle Bibliothekker opfyldte, hvilke ere ikke til mere Zirath og Nytte, end Spindelvæve. Og kan Skribentere derudover ikke lignedes bedre end med Edderkoppe, der spinde sig selv til Intet, og deres Arbeide med Spindelvæve, hvilke ere ligesaa unyttige, som ubehagelige udi et Bibliothek.

Jens Schielderup Sneedorff,

Født 1724. Død 1764.

Professor og Informator hos Arveprindsen.

Ansees, som den, der bragte den henfinkne Smag og Betalenhed igien paa Fode hos os, især ved sit Ugeblad, den patriotiske Tilskuer, hvoraf i Aarene 1761 og følgende, trede Aargange udgik, og af hvis No. 295 nedenstaaende er taget. Hans Skrifter ere efter hans Død udgivne samlede i 9 Bind i Aarene 1775 o. f.

Spanierne fandt en nye Verden, og denne Opfindelse gav Anledning til mange nye Erfaringer i Naturlæren, Tægekunsten, Jordbeskrivelsen, Handelen og Skibsfarten. Men den største af alle Erfaringer, Menneskets Historie, vandt lidet ved disse Opdagelser. Indbyggere i den nye Verden vare Mennesker af den gamle og forærvende Art, enten vilde eller forkielede Folk. De, som levede uden Selskaber, forestillede Mennesket saaledes, som det er i den allerraaeste Tilstand, naar det ligger de vilde Dyr, og misbruger Friheden allermest til at røve og ødelægge; saaledes som Historierne under Navn af Kiemper og de vældige Jægere, af Røvere og Skovtrold, beskrive os nogle af de første Indbyggere i Asien og Europa. Hos de polerede og selskabelige Folk derimod fandt man tillige med Rigdommene og Konsterne alle de Ulyksaligheder og Laster, som ødelægge Rigerne;

ne; Ullighed, Overdaadighed, Tyrannie, Trældom, Bøllyst, Feighed og Overtroe. Heri var ogsaa intet Nyt; intet, som man jo havde seet før i det gamle Babel, Ninive, Tyrus, Jerusalem, Rom og Cartago: Endog i de Laster, om hvilke man troer, at de ere alt for umenneskelige til at kunne ansees for Virkninger af en almindelig Fordærvelse, dem, som nogle meene at være opkomne ved Hændelser, og forplantede ved Exempler; Endog i dem lignede den nye Verden den gamle. Den havde, lige saa vel som denne, vederstyggelige Afguder, som bleve dyrkede ved Menneske-Offere, Krigere, Erobrere, Despoter og Menneskeædere.

Den nye Verdens Rigdomme og Frugtbarhed opvakte Europæernes Begierligheder; De kappedes om, at bemægtige sig Lande, til hvilke de ingen anden Udkomst havde end Overmagten og Krudets Opfindelse. Bore Landsmænd kom for sildig til at finde et nyt Mexico eller Peru; men de opdagede et Land, hvor der vare Mennesker, som ikke misbrugte den naturlige Frihed, og som ikke kiendte Lasterne. I de sande Blises Pine maae denne Erfaring være baade rarere og vigtigere end alle de Opdagelser, som man har gjort i den nye Verden. Vilde vi kiende Mennesket, saaledes som det er af Naturen; vilde vi vide, hvad der er væsentligt i dets Character, og hvad der er tilfældigt eller vilkaarligt; hvorledes vi skulde have tænkt, dersom andre ikke havde tænkt for os; hvorvidt de naturlige Dyder kunne gaae; hvor-

hvorvidt Pasterne ere nødvendige; hvad de naturlige
 Fornødenheder udkræve; hvor mange Ting Menneskene
 kunde undvære; om den naturlige Fællesskab er muelig;
 om Sikkerheden kan bestaae uden for de store Selskaber;
 hvad et Menneske, som var ganske overladt til sig selv,
 vilde domme om Religionen, om de selskabelige Forbin-
 delser og om Lovene; hvilke Begreb om Pligterne, der
 ere os medfødt; hvorvidt det er mueligt at opfylde dem
 i en Tilstand, i hvilken Mennesket hverken tydelig ind-
 seer deres Beviis, ikke heller kiender de bevægende Grun-
 de, som tages af Ære og Frygt; hvorvidt den indvortes
 Følelse af Pligternes Forbindtlighed, som Fornusten end-
 nu kan forklare, kan regiere Mennesket endog i saadans-
 ne Tilfælde, da Egennytte selv, da Hunger og Gult
 frister det til at overtræde dem; og endelig, hvo som vil
 vide, hvad et Menneske, som ikke havde seet nogle af vo-
 re borgerlige Indretninger, af vore Sæder, Konster,
 Opfindelser, vilde domme om alt dette, skal neppe finde
 i den heele bekiendte Verden et Folk, af hvilket han kun-
 de lære saa meget, som af Grønlænderne. De Er-
 faringer, som vi have af dette Folkets Sæder, ere frem-
 for alle andre bequemme til at prøve baade de gamle
 Historieffriverses Efterretninger og Philosophernes Vis-
 ninger. Vi kunne vel, det er sandt, fra denne Tilstand
 ikke slutte meget til den, i hvilken vi leve; men den kan
 dog oplyse os om mange Ting, som ere vigtige for os at
 vide, endog i denne Tilstand. Og om det end ikke var
 det,

det, fortiene dog saa besynderlige Erfaringer i Menne-
skets Historie vores Opmerksomhed fremfor utallige an-
dre Ting, med hvilke vore Historiekrivere og Naturkyn-
dige bestieftige sig.

Jeg kan sige det af Erfarenhed. Saa ofte, som
jeg har talt med en af mine Venner, som noie kender
dette Folks Tilstand, har jeg altid lært noget af vores
Samtale, som jeg forgieves har søgt i andre Efterret-
ninger. Jeg er bleven bestyrket i visse Grundsætninger,
som have kostet mig megen Noie at udfinde ved For-
nuftslutninger alene; Jeg har med megen Fornøielse
merket, hvorledes de Formodninger, som jeg uddrog af
disse Sætninger, kom overeens med Erfaringerne; Jeg
har lært at aflegge mange af Opdragelsens Fordomme;
Jeg har fundet nye og stærkere Bevis for saadanne
Sandheder, som jeg holder for at være af megen Vig-
tighed; Jeg er bleven meer og meer overbevist baade
om Fornødenheden og om Mueligheden af visse Forbe-
dringer i Underviisningen og Opdragelsen; og endelig
har jeg seet, hvor store Fortrin den sunde Fornuft alene
giver et vankundigt Folk fremfor dem, som regieres af
Fordomme; og at det er disse Fordomme alene, som
siule de vigtigste Sandheder for os, og som gøre os
Pligterne saa vanskelige.

Saadanne Erfaringer ere altid meget vigtige, og
jeg troer ikke, at den sagde for meget, som paastrød, at
en noiere Undersøgning af dette Folkes Character var et

Arbejde, som fortiente de Lærdes Opmerksomhed mere end at opstaae Fluer og Insecter, at læse Overkrifter og rette Marstal. Om der ikke vare andre Marsager, som gjorde det saa vigtigt, var den alene nok, at vi uden en nøiagtigere Kundskab om den menneskelige Natur hvortil saadanne Erfaringer alene kunne lede os, maae frygte for, at vi fordærve dette arme Folkes Siel, deres Sæder og deres Tilstand, istedet for at forbedre dem. Jeg vil i dette Blad anføre nogle faa Træk af Grønlændernes Character, som jeg ved Veilighed har bemærket.

Det er bekiendt nok af andre Efterretninger, at man merker hos Grønlænderne fast ingen af de Laster, som gaae i Evang hos andre Folk; og det er let at begribe, hvorfor de, som komme af Ulighed og Overflødighed, ere ubekiendte iblant dem. Saadan en Ufskyldighed er en nødvendig Følge af deres Tilstand. Men der ere Laster, som komme af Trang, af Mangel paa Næringsmidler, og Rum til at udbrede sig. Det hænder sig ofte i Grønland, at Fiskerierne og Jagten staae saaledes Feil, at mange Familier lide megen Hunger; af disse Familier boe 6 eller 8 tilsammen i et snevert Rum, hvor de have alting tilfælles, og hvor de ofte usforvarende kunde gjøre hinanden Skade, f. Ex. spille deres Mad eller Tran, staae deres Kar i tu; Det skeer og meget ofte, men en Undskyldning er nok til at stille den Fornærmede tilfreds. Man hører i disse snevre Boeliger sielden eller aldrig Klammerier, og endnu mindre Slagsmaal,

maal eller Mord. Hænder det sig i en dyr Tid, at en Grønlander fanger en Hvalfis, tilegner han sig den dog ikke som en Eiendom; alle nærværende Familier bruge den med samme Frihed, som den, der har fanget den. Endog det deraf, som holdes for lækkerst og rarest, Skindet nemlig, og noget af Halen, opvækker ikke nogen Strid.

Naar vore Folk spørge dem, hvad Grund de have til saadan en Opførsel, svare de: at det saaledes altid har været Brug hos dem, at det maae og bør saa være, og at det synes dem kun forunderligt, at der ere Folk til i Verden, som tænke, og handle anderledes. De ansee Europæerne for Mennesker af en fordærvet Art, som ere langt ringere end de. Om en Grønlander, som forfalder til nogen Last, s. E. drikker Brændeviin, hvilket de kalde galgigørende Vand, sige de, at han er bleven en *Kablunuk*, d. e. en Europæer. Da en Præst talede engang med nogle Grønlandere om det første Menneske og dets Fald, svarede disse, at Adam kunde maafee have været Fader til de onde Europæer, men ikke til dem, hvis Forfædre altid havde været skikkelige Folk.

I slaae, og tugte Eders Børn saa meget, sige de til de Fremmede, og de blive dog lige saa onde, som deres Landsmand; Vi slaae aldrig vore, og de ere fromme. Grønlanderne forunde og virkelig deres Børn den fuldkomneste Frihed, og bruge ingen Straf. De fortørnes

end

endog meget over Europæerne, naar de undertiden straffe Ungdommen, og sige, at de fortiente ikke at have Børn. Lige saa meget forundrer det dem, at høre Europæerne stænde paa deres Tjenestefolk og Underhavende. J behandle, sige de, Eders Medmennesker, som Hunde, fordi Grønlanderne stæde aldrig saaledes, uden naar de tiltale deres Hunde. En Kone, som er arrig og opsæt sig mod hendes Mand, bliver forskudt; og dette er fast den eeneste Grund til Skilsmisse, hvoraf dog ikke have mange Exempler. Saadan en arrig Kone have Grønlanderne lært at kalde en Fregat, siden de saae et af vore Skibe at flyde fra begge Sider paa Hollænderne. Til at betegne en Krigsmand eller Soldat, have de, efter de Beskrivelser af Krigen, som de have hørt, opfundet et Ord, som betyder i deres Sprog et grumt og glubende Dyr.

De Grønlander, som have været i Danmark, tilstaae, at der iblant vore Folk ere nogle, som overgaae dem langt i Fromhed og Godgjørenhed, men at de fleste ere derimod meget onde. Det er dem vanskeligt at finde Ord til at beskrive for deres Landsmand, hvad de have seet: Huse som Iis-Bierge, beklædte med stribede Skjorter paa Væggene; saaledes kalde de vore Tapetserier. De lære vel snart at finde Smag i vores Spise og Bequemmeligheder; Men den store Ulighed i Vilkaar støder dem meget. De holde det for grumt og umenneskeligt, at den Rigere nægter den Fattige sin Hielp.

Hielp. Lusten er dem i de store Stæder ikke fri nok. Der var, sagde de, alt for lidt Himmel i Kiøbenhavn, og ingen reen, eller, efter deres Maade at udtrykke sig paa, stikkelig Kulde.

Det er meget begribeligt, at der ere mange Ord i vort Sprog, som ikke kunde udtrykkes i deres. Denne Mangel strækker sig ikke alene til de udvortes Ting, men og til det Indvortes i Mennesket selv. Af de fleste saavel onde som gode moralske Egenstaber, ere endog Navnene og Begrebene dem ganske ubekiendte. De have f. Ex. ingen Ord til at betegne egentlig det, som vi kalde Synd, Falskhed, Hovmod, Graadserie, Overdaadighed, Fortvivlelse, Urlighed, Ndmighed, Tapperhed, Retfærdighed, o. s. v.

L. N o t h e,

Statsraad.

født 1731. død 1795.

Blandt de mange og høistvigtige Værker, der have hiem-
 let denne Skribent Navnet af Danmarks ypperste
 Tænker (og hvortiblandt Christiendommens Virkning
 paa Folkenes Tilstand i Europa, 5 Deele, Nordens
 Statsforfatning, vort Landvæsens System, som det var,
 2 Deele, Philosophies Ideer, 2 Deele, Naturen betrag-
 tet efter Bonnets Maade, 6 Bind, ere de fornemste:)
 er hans ældste Værk, Tænker om Hierlighed til Fæ-
 drelandet, skrevet 1759, og nu paa ny oplagt, som før-
 ste Bind af hans samlede Skrifter, det, som er bedst
 ekket til at fremstilles her, blandt Mynsterne paa
 didactisk Fordrag. Det valgte Stykke er taget med
 Hensyn til, at kunde sammenlignes med tvende føl-
 gende Skribenter, der have afhandlet samme Emue.
 Det er taget S. 1 til 24, og 203 til 207, ny Udgave.

At stige op fra de Love, der forbinde os med vore Med-
 borgere, til dem, der forbinde os med Menneskene i
 Almindelighed; at søge disse sidste Grund i vor Arts
 Natur og væsentlige Bestemmelse: mig synes, det er at
 begynde fra Flodens Udspring, og følge dens adskilte
 Løb.

Jeg gaaer saaledes frem, og betragter først Men-
 nesket, siden Borgeren; jeg slutter efter Fornuftens kla-
 re Vidnesbyrd, at Naturens Herre gjorde af vor ganske

Art et eneste almindeligt Selskab, men at fremmede Omstændigheder gjorde af dette ene mange andre. De Pligter, os paaligge, for saavidt vi ere Lemmer af det første, de ere Følger af Naturens usforanderlige Grundlove, og fra disse Pligter nedstamme de andre, hvilke os paaligge, for saavidt vi ere Lemmer af de sidste. Mennefskiærlighed er Kilden til Kiærlighed for Fædrelandet.

Det er ubegribeligt, hvorledes man kan tvivle om, at Mennefsket er af Naturen besfikket til at leve med sine Lige. Mennefsene skulde handelsevis være blevne foreenede! Kan nogen falde paa denne Tanke, naar han seer, at alle vor Arts Fortrin og Herligheder skulle svinde bort hos den, der altid havde levet for sig selv allene? vi maatte tage i Betænkning at erkende en saadan for vor Lige. Mennefsene skulde ved en Hændelse være blevne Dyrenes Herrer! en liden Hændelse kunde da eensgang sætte et af Dyrene paa den Trone, hvor Mennefsket er opsteget.

Mennefsene skulde ved en Hændelse være blevne selskabeligen foreenede! Jeg feedes ved at anføre alle de Følger, der flyde af denne Sætning. Kun denne eene vil jeg berøre: Det milde, det mægtige, det vise Væsen, der er vor Værelses første Aarsag, det skulde have begavet Mennefsket med alle de Kræfter, hvilke være fornødne til at blive lyfsalig og fuldkommen, og saa overladt til Hændelsernes usikre og foranderlige Virkning,

ning, om disse Kræfter skulde blive Mennesket til Nytte, om han ved deres Brug skulde blive den Ypperste af Jordens Beboere. Hvi skal jeg vise en Menings Ugrund, der strider mod Guds Guldkommenheder, der føder Begreb af sig, hvilke fornærme den evige, den allerhøieste Visdom?

Man forestille sig et Bæsen, der end ikke kan bestaae, isald det lever aldeles adskilt fra sin Ege! man sætte, at dets Lykke og Guldkommenhed kan ikke være uden en Virkning af den Foreening, hvori det staaer med sine Ege! er dette Bæsen til for at blive lykksaligt, da maa det være til for at leve i Selskab.

Hvo erkjender ikke Mennesket? Forlodes det nyfødte Barn, da skulde Døden lukke dets Pine, i det samme Øieblik, da de først bleve aabnede. Vi kunne jo ikke leve uden ved Andres Hielp; Naturens Herres Vel og Hensigt med os er kiendelig; han vilde, at hvert et Mandedræt skulde være et Baand, der forbandt os med vore Ege. Overlodes vi til os selv, saasnart vi kunde sørge for vor Bedligholdelse, vi skulde da aldeles vanlægte fra vor Art; Dyrene med deres naturlige Drift skulle overgaae os; Øren med sine Horn, Tigeren med sine Kløer, Ørnen med sine Vinger skulde være rigeligere begavet end Mennesket. Ere vi deres Herrer, have vi paalagt dem Naget, det er jo kun en Virkning af vore Kræfters Foreening; fordi Mennesket levede i Selskab med sine Ege, derfor blev han Jordens Herre og Sirat.

Dyrenes eenstemmige Handlinger synes alle at være indrettede efter denne eene Lov, at de skulde vedligeholde deres Art; vi finde intet hos dem, der forbyder os at troe, at dette er deres Værelses Hovedhensigt; de kunne være Ørkeners enlige Behoere, og dog opfylde den; det var nok, naar een Drift leedte hvert af dem til sine Lige, og naar en anden Drift hindrede dem fra at foreene sig med deres Fiender. Vi see, hvorledes en skialt Magt styrer deres Gied, saa at de ikke feile; Faaret forlod jo aldrig Hiorden for at løbe hen at blande sig med Ulvene; Dyrene kiende deres Lige, de samles, de stilles fra hinanden, naar Samlingens Hensigt er opnaaet: lad os beundre den Mesters Wiisdom, der saaledes opførte Bygningen, at den ikke skulde falde.

For Menneket er sat et ædelt Maal; han skal ikke allene leve, men han skal leve lykkelig; han skal uden Afsættelse gaae fra een Fuldkommenhed til den anden; er han befikket til at opnaae dette Maal, da er han og befikket til at leve i Selskab med sine Lige, efterdi af disse tvende Ting den eene ikke kan finde Sted uden den anden.

Men, siger man, lad være, det var fornødent, at Menneffene altid levede tilhobe, det viser dog ikke, hvorledes de første blandt dem bleve foreenede. Jeg svarer: de bleve foreenede, fordi det var fornødent; den Samme, der foresatte dem et Maal, hvilket de ikke uden i Selskab med deres Lige kunde opnaae, den samme ind-

rettede Tingene saaledes, at de først maatte samles, og at de siden kunne blive samlede. Den sælles Trang er Selskabets Oprindelse, den sælles Trang er Selskabets Vedligeholdelse; saa umueligt det var, at Mennesket kunde blive lykkelig, uden han levede foreenet med sine Lige, saa umueligt var det, at han kunde blive lykkelig, uden han var retfærdig og billig.

Enhver af os haver havt sin Moder, enhver af os er opfødt ved en Moders Mælk. Intet Menneske fødes, før tvende Væsener af dets Art havde været foreenede; intet Menneske blev holdt vedlige, uden at den sælles Trang forbandt det med en sin Lige. Hvor viselig er Tingenes Orden indrettet! Moderen maatte stille sig ved sin Mælk, og vedligeholde Barnets Liv, isald hun vilde vedligeholde sit eget. Jeg taler om Naturens fastsatte almindelige Orden, og ej om det første Øieblik, da den blev sat i Gang; jeg gjør denne Erindring, paa det at ingen skal tillægge mig Meeninger, hvilke jeg afstøjer: Jeg taler om den første Søn, og ikke om den første Fader.

Mig synes, det er unyttigt at sige mere om Selskabets første Oprindelse; enhver, der søger samme paa Naturens Bei, kan ikke seile; vil han kun høre Fornustten, og ikke lade sig forvilde af Indbildningskraften, da skal han see, at Mennesket af Naturen er selskabeligt.

tingene bleve saaledes indrettede, at Mennesket ikke kunde naae sin Værelses Hensigt, med mindre han levede i Selskab med sine Lige; men skulde dette sidste skee, da maatte han iagttage Retfærdigheds og Villigheds Love, thi de allene kunne opholde Selskabet: saa ere da disse Love ikke Menneskets eget Verk, men fornødne Følger af Tingenes Natur og usoranderlige Sammenhang; det er, med andre Ord at sige: Mennesket kunde umueligen opnaae den Lykke og Guldkommenhed, til hvilken han var bestemt, med mindre han iagttog disse Love.

Man har sagt, at Mennesket fødes med Lyst til at undertvinge sine Lige; det er: han skulde fødes deres Fiende! det er: Naturens Stand skulde være en Krig, hvilken alle førte med alle! Mig synes, det, jeg allerede har sagt, er nok til at bevise, at Krigen kom ikke ind blandt Menneskene, før de overtraadte de Naturens Love, hvilke forbandt dem med hinanden. Vi fødes ei vore Liges Fiender; vi bleve det aldrig, isald vi stedse havde de Aarsager for Pine, der skulde drive os til at være vore Liges Benner. Lad os ikke nægte en saa aabenbar Sandhed! lad os ikke forestille vor Art, som den afskyeligste blandt alle!

Hr. Montesquieu meener, at de første Mennesker stielvede, da de nærmede sig til hinanden. Man har spurgt, hvorledes tvende kunde foreenes, naar hver af dem flygtede til sin Side. Men Hr. Montesquieu ta-

ler om Tingene, saaledes som de maatte have været efter en forudsat Laarresætning ; han forestiller Mennesket som eenlige Væsener, og det er useilbart, at de maatte være svage og frygtsomme, at de maatte skælve, saalænge den eene ikke var vis paa, at den, han saae, var en anden ham selv ; Tvivlen skulde være Aarsagen til deres Frygt ; Mennesket skulde ikke flye for Mennesket, men for en Skabning, hvilken det ikke kiendte. Hr. Montesquieus naturlige Menneske er mere end selskabeligt, det elsker sine Lige, uden at kiende dem, det ønsker at leve med sine Lige, uden at vide, hvad det derved skal vinde, det synes regieret af en Drift, lig den, der styrer Dyrene ; men hvi ville vi søge Selskabets Oprindelse i denne Drift ? hvi ville vi søge den andensteds, saalænge vi finde den klarligen, baade i vor ganske Arts, som og i hvers særdeles væsentlige Bestemmelse ? Mennesket i Naturens Stand var ikke vildt, og adskilt fra sin Lige ; men saasnart der vare trende Mennesker paa Jorden, saasnart levede tvende af dem foreenede.

Man agte ikke som unyttigt, det jeg har sagt om Selskabets Oprindelse, thi det indeholder de Grunde, hvorpaa vi kunne med Vished bygge denne Sætning, at Retfærdighed og Billighed ere ikke Dyder, hvilke Menneskene optænkte ; ikke Dyder, hvilke de borgerlige Lovgivere have gjort til Pligter ; men saadanne, hvilke Mennesket skulde have været forbundet til at udøve, om end aldrig nogen anden Røst var hørt om ham, end blot

allene Naturens: ja jeg meener, dette er en saa vigtig Sandhed, at snart den hele Lære om Menneskets og Borgerens Pligter er bygget paa samme; den synes mig saa stærk, at hvis end Nogen var saa ulykkelig, at han tvivlede om en eeneste Guds Værelse, saa skulde han dog ved den allene drives til at behandle Menneskene, saaledes som han vilde behandles af dem.

Vi kunne ikke have Begreb om noget Selvfab, uden at forestille os samme som en Samling af Mennesker, hvilke søge at befordre deres Lykke; det er den Rettighed, hvilken enhver tilegner sig; det er en Rettighed, om hvilken man i ingen Tilfælde kan tænke, at et fornuftigt Væsen godvilligen skulde stille sig ved samme. Saa lad os da nu forestille os et Menneske foreenet med andre! han kræver jo af enhver, at ingen skal forstyrre ham i sine Rettigheders Besiddelse: det er med andre Ord, at ingen skal hindre ham fra at befordre sin Lykke, ved alle de Midler, der ere tilladelige for et fornuftigt og selskabeligt Væsen. Hans Fordring viser os hans Pligter; thi vil han, at Andre skulde agte hans Rettigheder, da maa han jo og agte deres, ifald han ej vil falde i den klare Modsigelse med sig selv.

Man betragte Menneskene som Væsener, der ere hinanden lige, for saavidt de alle have Ret til at befordre deres Lykke; og saa sig man, om noget Tilfælde kan gives, i hvilken En haver Ret til at paalægge Andre Forbindelser, fra hvilke han frietager sig selv. En-
hver

hver adspørge sit eget Hierte, og det skal sige, at ingen kan fordre af os, uden det de selv i lige Tilfælde ville gjøre; at tænke anderledes, det er nedrigen at have forglemt, hvor herlig, hvor adel vor Art er. Jeg vil ei tale mere om Retsfærdigheds Lov, mig synes, det Sagte er nok for at bevise, at intet Selskab kan være til eller bestaae uden samme: saa er det da lige saa fornødent for Mennesket at iagttage denne Lov, som det er fornødent for ham at leve med sine Lige.

Drængte Menneskene ikke til hinanden, sandt enhver i sig selv alt Det, ham var fornødent til at besordre hans Lykke og Guldkommenhed, da var det nok at de iagttog Retsfærdigheds Lov; men Menneskene ere svage, og kunne ikke undvære hinandens Hielp; skulle de naae det Maal, hvortil de sigte, skulle de blive lykkelige, da maatte de finde Yndest og Velvillighed hos deres Lige; saa er da Mennesket ifølge af hans væsentlige Bestemmelse forbunden til at gjøre Vel mod sine Lige, det er: den Lov, at vi skal elske Andre, er lige saa lidet Menneskets eget Værk, som den, at han skal elske sig selv; begge ere lige fornødne, thi Mennesket kunde ikke bestaae, langt mindre blive til Menneske, uden at begge iagttoges.

Barnet træder grædende ind i Verden, og anraaber hver om Medynk, Hielp, og Velvillighed; utallige Farer svæve over dets svage Hoved; hvert Øieblik det lever, er Frugten af Andres Omsorg; hele Aar forgaae,

fer

for det skønner paa sine Belgioreres samme Kiærlighed; hvor uløfsaligt var det, om disse trattedes ved at bevogte dets spæde Liv! Barnet voxer op, og trængter stedse til Hielp; det finder Venner og Belgiorere, uagtet dets Ligegyldighed for samme; det finder Lærere, uagtet dets Uvillighed til at lade sig undervise; det tvinges til at blive lykkelig.

Den første Deel af vort Levnet fordrives ved at oppebære ufortiente Belgierninger, Belgierninger, hvilke vi end ikke erkjænde. Hvor skulde det gaae, om vore Lige regnede med os; al Byrden ligger jo paa dem; vi kræve stedse, og give intet. Saadan var den, der bærer Kro-
nen, saadan var den, der driver Ploven; begge maa med Forundring tænke tilbage i Tiden; begge have Aarsag til at spørge, hvi de hos deres Lige sandt saa megen Yndest? Paa hver, der lever, ligger en ubetalelig Gæld. Hvor skammeligt er det, om vi ikke erkjænde den! hvor ukiærlig maa den være, der spørger, om han er forbunden til at giøre Vel mod sine Lige!

Forbigaae vi denne første Tid, i hvilken Mennesket allene bestaaer ved Andres Hielp, betragte vi ham i den Alder, da han er de øvrige Skabningers Herre, vi befinde ham endda stedse trængende til Andres Velvillighed. Væe den, der ikke erkjender denne Sandhed! han maa have et følesløst Hierte, han maa ingen Priis sætte paa sine Liges Yndest, paa Vennskab, paa en kiærlig og fortrolig Omgang; han maa leve for sig allene, ja
han

han maa være lidet bedre, end den, der hader Menneskene.

Vi ville, at Andre skulle unde os vel, vi ville hjælpes, naar vi trænge; jeg tager ikke i Betænkning at sige: vi ville elskes af vore Lige; saadanne ere vore Fordringer, og de ere billige; ethvert Hierte bevidner det, jeg siger; kan nogen da spørge, hvad vi ere andre skyldige? Vore Pligter ere aabenbare, og de Love ere tydelige, hvilke forbinde os med vore Lige; Naturen er deres Tolk, den skrev dem med en uudstøttelig Stil i hvert et Hierte.

Fornuften lærer os siden at stige op til Lovgiveren; der see vi de kostelige Belønninger, hvilke Selskabets visse Stifter giemmer til Selskabets værdige Lemmer; en ved Dydens Øvelse erholden lykkelig Erfaring lærer os at smage, hvor sødt det er at gjøre Vel mod andre; den overbeviser os tilfulde om, at vi arbeide paa vor egen Lykke, naar vi arbeide paa Andres: Alting leder os til Kiærlighed for vore Lige.

Jeg blues næsten at bevise, at Mennesket selv vinder ved at gjøre Vel mod Andre: mig synes, den vanærer Menneskene, der troer, at de kunne tvivle om denne Sandhed; mig synes, den er saa aabenbar, at ingen skal torde nægte den; nei, ingen skal torde nægte den, thi han viste derved, at Medynk, at Velvillighed for hans Lige aldrig havde rørt hans haarde Hierte, og saa maatte han blive til en Skræk og Afsty, paa Jorden.

O! beundringsværdige Visdom, der saaledes indrettede Tingene, at Enhvers Selvkiærlighed især blev det Middel, hvorved det Ganstes Lykke skulde befordres!

Naturen har jo plantet i Enhver
Den Drift, at Mennesken bør søge
Hinandens Beste at forøge.

Du er ei ene skabt for dig, men og for Andre;
Om alle ville i dit Fodspor vandre,

Da blev snart Verden en Udværk lig.

Bredals Eremit.

Hvor Fædrenelandet er?

Som Menneskene formeredes, saa udvidedes deres Boliger, tilsidst delede de sig i mange Hobe, og Jorden blev bebygget; Selskaberne indrettedes, og Menneskene bleve fremmede for hinanden; Folkene bleve som enkelte Personer, og handlede saaledes med hinanden; hvert levede adskilt, hvert arbejdede for sig, hvert befordrede sin Lykke, uden at have Hensigt til de andre.

Det menneskelige Kion er ikke som en eneste Slægt, men som mange adskilte, af hvilke hver haver sin Hensigt, og sin Fordeel at forfremme. Jordens fornuftige Beboere have glemt deres fælles Herkomst, og delet sig i mange Stammer; enhver af os hører til sin; den er for ham som hans Faders Hus, men udenfor er han fremmed. Det Folk, blandt hvilket Mennesket lever som Borger, det er hans Fædreneland.

Jeg

Jeg haster for at bestemme Ordets Bemærkelse: Fædrenelandet betyder Menneskene, og ikke Jorden, der bærer dem. Fædernelandet betyder Menneskene, med hvilke vi som Borgere ere forenede, og ikke dem, blandt hvilke vi først saae Dagens Lys. Bruges Ordet i en anden Mening, da kunne vi ikke giøre en hellig og fornuftig Pligt af Kiærlighed for Fædernelandet.

Hvis de sveitserske Bierges Beboere fortæres af Hiemvee i fremmede Lande; hvis ingen Glæde er for dem, uden blandt den uforgiængelige Is og Sne, der omringer deres Fædres Boliger; hvis Grønlanderne forginge af Længsel midt blandt Kiøbenhavns Overflødigheder og Forlystelser, hvis de higede efter et Land, hvor Tran og tørre Fiske havde været deres Føde, og et Sællestind al deres Pragt, lad os beundre disse Tilfælde! lad os slutte, at der er en Kraft, hvilken drager os til de Steder, hvor vi begyndte at leve; *) men lad os ikke ubetænksum giøre denne Drift til en almindelig Regel; thi sagde vi, at hver burde ønske at leve i sin Fædres By, kaldte vi denne Attraa Kiærlighed for Fædernelandet, i Sandhed, vi stillede os da ved de Fornuftens stærke Baaben, hvorved vi kunne forsvare denne

Dyd

*) Nescio, quā natale solum dulcedine cunctos

Ducit, & immemores non sinjt esse sui.

Quid melius Romā? Scythico quid frigore pejus?

Huc tamen ex illa Barbarus urbe fugit.

Ovid. I. de Pont.

Dyd mod dem, der ville forrykke de borgerlige Selskabers Grundvold.

Hist er En, hvilken fødtes, medens hans Forældre opholdte sig langt fra deres Bolig; der er en Anden, hvilken inden Elibets Vorde blev bragt til Verden; man sig! hvor disses Fæderneland er.

Et ulyksaligt Barn, en Frugt af sine Forældres uordentlige Lyster, forlodes af en unaturlig Moder det sandtes af en medlidende Vandringsmand, og denne blev Barnets Fader; han bar det hjem, og gav det en Moder. Saa opvorte det under sine Belgioreres klærlige Varetagt, og havde aldrig Leilighed til at beklage sig som fader- og moderløs; jeg spørger, er dennes Fæderneland der, hvor han fødtes?

Fædernelandet er det Land, i hvilket vi leve som Borgere; jeg holder fast ved denne Sætning, som ved en Ledesnor, paa det jeg ikke skal forvildes. Mange Tusende af Ludvig den Tiortendes Undersaattere bleve nødte til at forlade deres Fæderne Boliger, den Nantiske Ordnings Ophævelse sønderrev de Baand, der forbandt Calvinisterne med Frankerige. Kongen taler, og en Deel af hans Folk haver ingen Hiem; Forsølgelsens Aand beseglede Dommen, saa blev den uigienkaldelig. Andre Lande toge imod disse agtbare Flygtlinge, de bleve indlemmede i Stater, hvilke de siden gjorde rige og mægtige; lykkelige vare de Lande, der vandt saa kostbare Borgere! Man spørge dem, hvor deres Fæderneland

er!

er! Preussens Konge haver sandelig ingen nyttigere, ingen ibrigere Undersaattere, end de, der boe i hans Land, og ikke tale Landets Sprog.

Men disse nødtes til at forlade deres Fædres Land; maaskee kunne vi ikke slutte fra dem til den, der uden Evang gaaer ud af det Selskab, i hvilket han eengang var indlemmet. Jeg foretager mig ikke her at undersøge, om Fødselen eller den eengang giorte Forening forbinder Borgeren til Selskabet med uopløselige Bånd; den Afhandling skulde paa dette Sted være fremmed og uvedkommende; men saameget er vist, at de borgerlige Selskaber vanæres, naar de ikke forestilles som byggede ved fælles og fri Samtykke; ulyksalige ere de, der ved Evang allene holdes vedlige! Trusler og Forbud kunne vel nøde Borgeren til at blive inden Landets Grændser, men de skulde fylde hans Hierte med Misnoie og Riedsommelighed, han skal sukke, og blive unyttig. Ulyksalige Folk formindskes ikke; der ere altid de, der ville boe blandt dem; de gode og vise Regentere fattes aldrig Undersaattere. Havde man end ikke andre Beviis paa, at Dannemarks Beboere siden tolv Aar ere mærkeligen formerede, det skulde være nok, naar man kun vidste, hvorledes Scepteret der føres.

Det Land, det Selskab, hvilket vi skulle elske, maaskee være det, i hvilket vi ikke forurettes, i hvilket vi leve som Borgere, det er, som fri Mennesker, ei som Trælle. En Lov, der bød andet, skulde stride imod vor Arts

Her.

Herligheder, thi Hiertet staaer allene under Fornuftens Herredømme. Man forestille sig En, der gik i et fremmed Land, og der voldsommeligen holdtes tilbage! mon han kunde lastes, hvis han ansaae sig som fremmed blandt dem, med hvilke han levede? Lad os sætte os i hans Sted, lad os spørge, om Fornuften kunde byde os at ansee dette Land som vort Fæderneland? lad os spørge, om den byder Trællen at elske sine Lanker? Hvad skulde forbinde os med Mennesker, der lagde et skammeligt Nag paa vore Skuldre?

Men om vi godvilligen traade ind i dette Selskab, da bleve vi Borgere, da blev dette Selskab vort Fæderneland, da skulde Selskabets Vel være vore Idrætters Rettesnor. Vi handle dagligen efter denne Regel; thi kommer en Fremmed, og sætter Vo iblandt os, da kræve vi jo af ham, at han skal agte sig som Danst, og vor Fordring er billig. Hvad, om han vilde lade et andet Lands Belfærd ligge sig nærmere om Hierte, end dets, i hvilket han lever, og nyder Borgerens herlige Fordelse? vi toge sandelig da ikke i Betænkning at regne ham iblandt Forrædernes Tal; og hvormed kunde han retfærdiggjøre sig? Han skulde forstumme og erkiende sig skyldig; jeg siger det endnu: Fædernelandet maa være det Land, i hvilket vi leve som Borgere, isald Kiærlighed for Fædernelandet skal være en hellig og paa Fornuften grundet Pligt.

Man

Man sig ikke, at jeg ophæver de Forbindelser, hvilke Fødsel, hvilke Opdragelse, hvilke mange erholdne Fordele paalægge Mennesket! nei, jeg er ei saa selesløs. Det Folk, blandt hvilket vi bleve til Mennesker, det Folk kan fordre meget af os; hvor skammeligt er det, ikke at erkiende denne Gæld! Tænke vi vel, da opoffre vi os sandelig ei til Andres Tjeneste, men yore Hjerter maa være fulde af den ænneste Kiærlighed for dem, der taalede os iblandt sig, da vi kun vare en Byrde for Andre. Tak see Naturens Kraft i en ufordærvet Gial! den opvækker hos os Attraa til at doe paa de Steder, hvor vi begyndte at leve. Lad os ei af Ustædighed forlade dem! lad os ikke glædes ved at være landflygtige! nødes vi dertil, vi ville Ingens Fiender blive, men vel opfylde de Pligter, uden hvis Sagttagelse vi maa være os selv til en Byrde, og Andre til en Afby.

Hver elsker sit Fæderneland, alt efter som han lykfsalig i samme.

Skal Borgeren elske Fædernelandet, da maa han lide vel i samme; jeg havde ikke nødig at sige mere, for at vise, hvorledes Regenterne kunne opvække Kiærlighed for Fædernelandet i deres Undersaatters Hjerter.

Forbindes Borgeren til Selskabet med tunge Lænker, da høres Suk og Murren; forbindes han dertil

med Binding og Fornøielse, da høres fiærlige Ønsker. Statsklogskabens Mesterstykke bestaaer i at vinde disse sidste Vaand; fører den Folkene ved samme, da bliver den Herre over Hierterne, da skal den let kunne forene Borgernes Tankeart med Statens Fordel; jo mere de Lydende da elske sig selv, jo begierligere de ere, jo baeligere blive de; endog Lidenstaberne drive dem til at opfylde deres Lederes Hensigter. Lad os tilstaae, at intet udfordrer større Klogskab og Erfaring end at herse saaledes, at Herredømmet ikke føles; men og naar dette skeer, da bliver alting muligt.

Engelland haver anvendt mere end fire hundrede Millioner Rigsdaler i fremmede Krige, og er ei bleven trettet; behøver Staten Penge, strax aabner hver sine Skatter; naar Frankerige giver otte og ti for Hundrede i aarlig Rente, da giver Engelland kun tre til fire, og erholder lettest de begierte Summer; Folkets Tankeart er en uudtømmelig Grube, hvilken Mistro og Koldfindighed allene kunne lukke.

Den Øvrighed er lidet viis, den Fyrste er ei vel betient, som ikke agter Folkets villige Gave hoiere, end en ved tvingende Paabud inddreven Skat. En Konge taber dog jo ei derved, om Folket nyder denne Noes, at bet af egen Drift opholdte Staten. En Faders Myn- dighed formindskes ei, fordi han kræver Sønnens Lydig- hed som et Bevis paa dennes Venskab.

Der er intet uvigtigt i Regjerings-Videnskaben; et Ord, et Diekast, den mindste Ting kan giere saa, at Folkene med Lyst adlyde; men den kan og opsyldte Hierterne med Misnoie. „En usikkert Raadgiver, siger Hr. Montesquieu, *) vil altid advare Undersaatterne om, at de ere Trælle; men hvis dette end var, da burde han giere saa, at Kaget ikke saaes, eller soledes. Han veed ikke at sige, han veed ikke at skrive andet, end at Regenten er fortørnet, at han haver hørt med Forundring, at han vil giøre Anstalt. Der er en vis Benlighed, hvilken formilder Befalningerne. Regenten bør allene opmuntre, og Lovene bør true.“

Da er Seieren vundet, hvis hver i Staten troer, at han arbejder for sig selv, naar han arbejder for det almindelige Beste. Regenten, naar han er klog, finder dertil mange Midler: er han tillige god, da skal han altid naae sit Maal, thi Folkene er ikke saa vanartede, som de ofteasmales; de ønske intet hellere, end at kunne finde Marsager til at elske den, af hvilken de regieres. Det er ikke fornødent, at Undersaatterne altid see den strenge Retfærdighed siddende paa Tronen med Regenten: det er bedre, at de altid see Menneskekærligheden ved hans Side.

Men jeg vil tie, og lade Hr. Montesquieu tale; han allene haver Ret til at undervise Konger og deres

Raadgivere; saaledes siger han: *) „Monarkens Sæder gjøre ligesaa meget til den almindelige Frihed, som Lovene; han kan forvandle Dyr til Menneſker, og Menneſker til Dyr; elsker han fri og ædle Siele, da ſkal han have Undersaatter, elsker han nedrige Siele, da ſkal han have Trælle. Vil han vide den ſtore Kunſt at regiere, da kalde han Eren og Dyden til ſig! han belønne perſonlige Fortienester! han ſtræbe efter at vinde Hiertet, men undertrykke ei Forſtanden! han være omgængelig, og agte høit den ringeſte Undersaattes Kiærlighed! han høre altid Suk og Bønner, men lade ſig ikke bevæge af ubillige Begieringer! han betænke, at hans Afſlag ere Folkets Lod, og at hans Raadegaver ere Hofmandenes!

Det er rart at Folkene blive utaknemmelige; de betale gjerne Monarkens Kiærlighed med deres Liv og Blod: hvor en viis Patriot ſidder paa Tronen, der haver Kiærlighed for Fædrelandet ſaſt ſaa mange Altene, ſom der ere Hierter.

*) Liv. XII. Chap. 27.

Andreas Schytte.

Det Værk, som især har givet denne Skribent hans fortiente Navnkundighed, er hans Staternes indvortes Regiering 5 Bind, hvis høist levende og interessante Foredrag bringer det saare nær til dets Mynster, Voltaire's Forsøg over Sæderne. Her affrives af første Deel den 5, som handler om Årslighed til Fædrelandet. Foruden dette Værk, og det i første Hæfte anførte Staternes udvortes Regiering, har man ogsaa fra hans Haand den første Deel af et Værk: Danmarks og Norges naturlige og politiske Forsatning, fra hvis Fuldbordelse han ved Døden blev bortrevet.

Ved Fædrelandet forstaae vi ikke den Stat, hvori vore Fædre have levet; ikke heller det Land, hvori vi ere fødte og opdragne; men det, hvori vi ansees, som Borgere. Det Land, siger Cicero, som har imodtaget, og opholder os, er efter alle Folks Overeenstemmelse vor helligste og ældste Fader. Jeg agter, siger Dionysius af Halicarnassus, ikke mere den Stad for mit Fædreland, som har ladet af at erkiende mig for Borger, men den, som virkelig anseer mig for Borger.

Det er meget naturligt, at vi elske det Land, hvori vi leve vel, især det, hvori vi have henbragt den ubeskyttede Ungdom, hvori vi meestendeels ere forsoiede med alt, og finde overalt Forsoielse, fordi vi føre den med os i Hiertet. Vi ere Mennesker, vi elske Landet for

vor

vor egen Skyld; for den Nytte, vi have deraf; for de Mageligheder, Bequemmeligheder, og Forlystelser, vi nyde.

Den Kreds, hvori vi fødes, kan ikke andet end forbinde os til Selskabet. Af vore Forældre ere vi fødte, af dem opdragne. I Gudsfændes Omgang, i vore Forældres Huuse, nyde vi de alleruskyldigste Fornøielser i Ungdommen, da vi meest ere i Stand til at søle Fornøielseernes milde Sølselser i det kielne Hjerter. Vi erindre os samme ved Narenes Tiltagelse, endog med en Art af Henrykkelse. Fordomme, Sædvaner, Opdragelse, Etikette ic. bestyrke os i den samme Kierlighed til det, som vi kan kalde vores. Kommer nu den fornøstige Kierlighed til, søle vi, uden al Nødsigelse, vore Pligter imod det Folk, i hvis Omgang og ved hvis Velgertning vi have nydt saa meget Gødt, endog uskyldt; Taknemmelighed, hvor glemfom den ellers pleier at være, foreholder os vore Pligter imod den Stat, der har givet os Livet; antaget os i vor strøbelige Barndom, havt Omsorg for vor Opdragelse, beskyrmet os imod vore Fiender, og med eet Ord, har gjort os lykkelige. Komme vi uden for Staten; Høilagtelse for Fædrelandet og Kierlighed til vore Medborgere blive altid de troeste ledsagerinder paa vore Reiser, i Fald vi ei ere unaturlige, i Fald vi have den mindste Sølselse af den ædelste af alle Dyder: Taknemmelighed. Rom var plaget af Hunger: de rigeste Borgere savnede endog det Nødterstige: Pompejus, een af de fornemteste Romere, gjorde

gjorde selv en Reise til Sicilien, Sardinien og Africa, for at hente Kornvahre. Aldrig saasnart vare hans Skibe ladte, førend han gav Befaling til Skibsfolket at gjøre sig rejsesfærdigt og seile bort. Det haardeste Uveir overfaldt ham. Skibsfolket bad ham eenstemmigen at opsætte Reisen, indtil Havet og Vindene lagde sig: Nei! svarede han, Fornødenhed og Kierlighed til vore Medborgere befale os at lette Anker, men ikke at leve.

Staten fordrer ikke alleene af sine Medborgere, at de skal elske Staten, men at de skal elske den over sig selv, og foredrage det almindelige Beste for deres egen og særdeles Fordeel. Dette er maaſke et høiere Bud, end vi forestille os ved en løs Betragtning. Dette Bud er et menneskeligt Bud: Dette, at elske Staten høiere end sig selv, er ikke ældre end Statens Indretning. Det Bud, at elske sig selv først og fornemmeligen, er et guddommeligt Bud, grundet paa vor Natur, Vedligeholdelse, og ligegammelt med Mennesket.

Det er en Sandhed, der antages uden Beviis, at ethvert Dyr har Omſorg og Kierlighed for sig og sit eget Beste, og i sine Handlinger har fornemmeligen Hensigt paa sig selv. Ethvert levende Dyr er virksomt: Dets Foretagender maae nødvendigen have et Maal at sigte til. Hvortil kan de bekvemmeligere sigte, end paa os selv? Naturen vil, at dens Gierninger skal vedvare i det mindste en vis Tid; skal de vedvare, maae der være

Opfigt med dem. Det nærmeste Gie seer bedre til end det fraværende: den næste har best Opsyn. Vi ere os selv nærmest: vore Gine, der ere os givne til vor Nytte, see best til for os selv; derfor kan Tilsyn med os selv ikke betroes til nogen bedre end til os selv. Vi sødes med Drift til at søge vort eget Beste: I intet underviiser Naturen sine Skabninger bedre end i dette. Alle Skabninger vide at søge deres Spise og Drikke: alle kiende en vis Maade at forsvare sig paa. Uden nogen Underviisning forstaae de at vogte deres Liv. Det er ikke at undre over, at vi fødes med denne Videnskab, uden hvilken det var forgieves, at vi bleve fødte. Uden denne Omfarg, uden denne Kierlighed til os selv vilde vi snart lade af at være til: vi kan ikke blive ved, uden vi selv ville. Denne Slutning er giort af een af de fornuftigste Hedninger, Seneca. Nu fordrer Staten, at vi skal tilfidesætte vort eget Beste for Statens almindelige, opoffre Gods, Liv, Ære og Alt for vore Medborgere. Sige vi ikke med Hiet, at disse Fordringer ere store? Men derfor sige vi ikke, at de ere for store, meget mindre, at de ere ubillige. De ere saa nyttige og saa nødvendige for det borgerlige Selskab, at dette uden samme kan ikke bestaae, meget mindre være lykkeligt.

Det er ikke ved konstige Fornuftslutninger og udsøgte Beviiser, at Lovgiveren kan haabe at bevæge Folket til at elske det almindelige Beste over sin egen særdeles

Fors

Fordeel. Ved Love og Evangsmidler udrettes ikke meget: Den, som kiender Kierligheds Natur, veed meget vel, at den ikke lader sig tvinge.

Det almindelige Beste indbefatter i sig saa mange sammensatte Begreber, at Statsmændene i utallige Tilfælde ikke selv kan vide, hvori det bestaaer. Hvorledes skal den Deel af Folket vide det, som ikke gjør Statsvidenskaberne til deres Hoved-Videnskab? Forgieves vente vi ved philosophiske Deviiser at bringe Kierlighed til Staten ind i Borgernes Hjerter. List, Bestalenhed og andre saadanne Midler udrette ligesaa lidet. Naar vi skal foretage os noget vigtigt, følge vi vor Natur. Fordommens Styrke, Baners Vælde, Moders Herredømme trodsse til alle Tider Fornuftens asmagtige Bevægelsesgrunde. Det er altid vore Passioner mere end vor Fornuft, som Statsmændene skal angribe, for at bevæge os som Borgere til den høie Pligt, at elske det almindelige Beste. Lad Folket føle, at det har Fordeel af Regjeringen; lad det regieres ved det milde Zepter, føle Billighed i Lovene, Sikkerhed imod Oversald, Beskiermelse imod Uret, et anstændigt Ophold ic.; See saa, om Mennesket er det uregierlige Dyr, der skal holdes i Tømme ved Frygt og regieres ved Bedragerie! See saa, om det ikke elsker Staten, sin store Belgjører! Det gjør ikke mere sin Pligt, fordi det skal; men fordi det føler sin Fordeel. Denne Drift er naturlig: den er stadigere og bestandigere end de vaklende Begreber,

vi gjøre os om det ubegribelige Ord: almindeligt Beste.

Vi bevæge kun en liden Deel af Mennefferne ved Fornuftens Grunde, vi bevæge alle ved Egennytte: dermed fødes vi, dermed leve, derved døe vi. Den Stat, der saaledes regieres, at Folket søger sin Fordeel af at leve under dens Regiering, den bliver vist elsket, siden vi elske os selv. Kierlighed til os selv blander sig saa usformærkt med Kierlighed til Staten, at vi elske begge under eet. Saadan en Stat staaer paa fastere Fodder, naar den er grundet paa Folkets Kierlighed, end naar den er grundet paa Fornuft. Den stolte Tarquin var nedstødt fra Konge-Tronen i Rom; Porsenna, Kongen af Clusium, tog sig den fordrevne Konges Sag an. Var det Fornuft eller Kierlighed til Fædrelandet, der skabte de besynderlige Helte, og gjorde Qvinder til Mænd, for at redde Romerne? Lader os alleene nævne en Cocles og en Scævola. Horatius Cocles, da Porsenna beleirede Rom, forsvarede den over Tiberstrømmen anlagte Broe: Fienden blev ham overmægtig: Han raabte derfor til sine Medborgere: Sugger Broen af! Det skæde: Han styrtede sig med Hesten i Tiberen, blev reddet, og kom til Byen. Mutius Scævola gik ind i Porsennes Leir, i Forsæt at ville dræbe Kongen selv, for at gjøre Ende paa den langvarige Krig. Uden for Teltet traf han Porsennes Secretair, der uddeelede Sold til Soldaterne. Denne drøb-

de han i den Tanke, at han var Kongen selv. Denne Romer var ikke saa snart underrettet om sin Feiltagelse, førend han løb hen til et brændende Alter, og der i Fortvælselse opbrændte den Haand, der havde feilet. Porfenna forundrede sig, lod ham pleie og skikke tilbage. Kongens Edelmødighed rørte ham saa lidet, at han til Afseend helligen forfikkrede Kongen, at 300 af den adelige Ungdom havde giort det Løfte, at dræbe Kongen. Kierlighed til sit Fædreland lagde ham denne Usandhed i Munden. Freden blev sluttet imellem Porfenna og Rom. Serten af de fornemmeste Fruentimmer bleve givne til Gisler for Freden. Een af dem tog en sadlet Hest fra Bagten, og dermed svømmede over Tiberen til Rom. Kongen, forkrækket over saadanne stærke Prover paa Kierlighed til Staten, eller som Romerne kaldte det, saa store Uhyrer af Dyder, ønskede heller at være Roms Ven end Fiende. Disse Exempler synes noksom at bevise, at der stæer meget meer til Statens Fordeel, naar Følelse af Kierlighed henriver os til at tiene den, end naar vi ledes af Fornuft, der efter sin Natur er ligesaa frygtsom, som Kierlighed er forvoven. Det synes latterligt, at Mennesket til Trods for Naturen og dens magtige Drifter, skal være saa klogt, at det allene skal handle efter Fornuften, og saa unaturligt, at det ikke maae følge sine naturlige Drifter.

Vi sætte som en Sandhed, at baade Regenten og Folket skal føle, at de nyde Fordeele af Staten, for at kunne elske den; thi de ere begge Mennesker. En

En Monark har meget liden Følelse af Menneſke-
 ligheden, om han ikke elsker Staten. Med det stærke-
 ſte Baand er hans og Statens Lykke forbunden med
 hverandre. Folket har overgivet ſig ſelv, deres Guds,
 Frieſhed, Liv og Alt til Monarken. Kierlighed til ham
 og hans Huus, Tillid til hans Indſigt, Haab om at
 elſkes igien, have bevæget dem til denne Selvſornagt-
 ſe og Opoffrelſe. En Førſte, der har mindſte Ære, vil-
 de undſee ſig ved at give Folket Marſag til at troe, at
 de have bedraget ſig i deres gode Tanker om ham. Han
 maae have liden Følelse af Taknemmelighed, om han
 ikke vilde giøre noget for deres Skyld, der havde giort
 alt for ham. Umenneskelig maatte han være, om han
 kunde anſee Staten og dens Beboere med Ligegyldighed.
 Staten, Folket og al deres Eiendom er jo hans Arve-
 deel. De beſte Førſter have anſeet ſig ſom dem, der
 hørde Staten til; Ligesom de have betragtet Staten
 ſom den, der hørte ſig til. Vi have ligesaa rørende
 Exempel paa Kongernes Kierlighed til Staten og Un-
 derſaatterne, ſom vi have fundet i Republikkerne. Vi
 ville allene nævne eet: Codrus, den ſidſte Konge i
 Athenen, gif ſelv til Draklet for at hente Raad under
 Krigens Drift imod Statens Fiender. Saaledes var
 Svaret: Det Folk, hvis Konge bliver dræbt, ſkal
 vinde Seier. Kongen, flædt ſom en Bønde, gif imod
 den fiendtlige Leir, yppede Klammerie med Forpoſten og
 blev dræbt. Hans Folk fulgde efter, sloges nu ikke

mere,

mere, som Soldater, men som Børn, der vilde have en Faders Død, og vandt. Førsterne have ofte endog utvungne opoffret egen Nytte, egen Noelighed og egen Fornoielse for Statens Skyld. Den heele Samling af Undersaatter have de anseet som deres egen Familie, sig selv som Fædre; og det at regiere ikke for andet, end at befordre deres Børns Lyksalighed. Du hører ikke mere dig selv til, siger Seneca til Nero, da han var bleven Keiser, du hører Staten til. Regenten elsker sig selv i at elske sin Stat: Staten elsker sig selv i at elske den gode Første. Det var ligesaa unaturligt paa Folkets Side, om det ikke betalede Regentens Kierlighed med Gienkierlighed, Taknemmelighed, Lydighed, Troestab og Selvsforagtelse.

Kierlighed til Fædrelandet kan findes i alle Stater. Gienstanden, hvorpaa Kierligheden falder, er i alle ikke een og den samme. Folkets Kierlighed, s. Er. falder paa Regenten i de monarkiske Stater; i Republikkerne paa Regjeringen. I Monarkierne ere alles Hine og Hierter henvendte til Monarken: Han er een Kilden til det Gode, vi nyde: Af ham haabe vi Ære, Embeder og andre Belønninger: Ham takke vi for den Frihed, Sikkerhed, Magelighed og Forlystelse, vi nyde. Vi see den ærefulde Souverænitæt, der er bleven æret for at giøre Byrden desto behageligere: Tronens skinnende Pragt drager alles Hine til sig, og opvækker Ære bødighed i Hjertet. Vi see hans Magt: De Dnd-
frat-

fraktes, de Gode glædes ved at see den. I hans Navn, efter hans Befaling, skeer alt. Hvad Under, at vor Kierlighed er henvendt til ham, og at vi eene elske ham, der forestiller den heele Stat? Folkets Kierlighed i Democratierne har et andet Mobbillede. Regjeringen føres af et talrigt Collegium. Der er intet af det Ud-vortes, som forblinder Øinene. Majestæten ligger skjult: den mærkes ikke uden i Lovene, der udgaares efter de fleeste Stemmer. Der er intet Synligt, som de kan fæste Øine og Hjerter til. Philosopherne vide, at Sielen boer i Legemet, men de vide ikke at nævne dens Opholdssted. Een siger, at den har indsluttet sig i det inderste Gemak i Hiernen; en anden, at den svømmer i Blodet; den tredie, at den har forstueket sig i en Krog af Hovedet: ingen kan nævne os denne Krog. Saa er det i Republikkerne. Folket veed, at der er en Siel i dette Legeme, at der er en Monark i Staten; de vide, at den er i den regjerende Forsamling, men de vide ikke nærmere at bestemme, hvor den er. Naar de siges at elske deres Fædreland, er det det samme, som at si ge, at de elske Regjeringen. For Regjeringens Bedli-geholdelse gjøre de det samme, som vi gjøre for Monar-kens Person.

Hvor høit elske ikke de Danske og Franste deres gode Konger? Ludvig den Femtende, den elskte Ludvig, var engang bleven dødelig syg til Mælk: Der var en almindelig Sorg, som for en Fader, i det heele Ri-

ge. Man fik det glædelige Budskab at høre, at Kongen var kommen til sin forrige Sundhed igien, og det henrykte Folk kyste med Glæde dens Støvle, der kom ridende og bragde dem dette glædelige Budskab. Darius Hystaspis vilde hevne sig paa Babylon, der havde gjort Oprør imod ham. I 20 Maanedes beleirede han den forgieves. Zopyrus, en Perser og Undersaat, skar Næse og Øren af sig, flygtede til Babylon, og fordrede Hevn over sin Herre, som over en Tyran: Babylonierne, bedragne af hans Forestillelse, antog ham til deres Anfører; og, førend de vidste det mindste deraf, overgav han Byen til sin Herre, Kongen. Darius sagde derfor, da han skar et Granat-Eble over: Giv Guderne, at jeg havde saa mange Zopyrer, som Kierner i dette Eble! Skulde Kierlighed, denne menneffelige ja denne almindelige Dyd i alt det, som lever, og rører sig, ikke lige saa vel boe i de Menneffers Hierter, der ere Undersaatter i Monarkier, som i deres, der boe i Republikerne?

Intet laae de demokratiste Lovgivere mere paa Hierter, end at stifte i Borgernes Hierter Kierlighed til Regjeringen, sig selv indbyrdes, og den heele Stat. Solon i sine Love sagde at foreene Folket saa nær med hverandre, som Lemmer af det politiske Legeme kan være. Han havde befaleet, at, naar en Borger blev forurettet eller overfalden, skulde den, som først saae det, anklage og forfølge Angriberen: den eene skulde i alle Ting tage sig

sig den Andens Belsærd saa meget an, som sin egen. Man gjorde alles Vilkaar saa lige, som mueligt var; alle havde ligemeget at haabe af Staten; ingen nød andet Fortrin for sin Medborger, end det, som Dyden kunde give ham. I Skolerne hørde de intet andet at tales om, end Kierlighed til Staten og det almindelige Beste: i Forældrenes Huuse hørde de det samme: i de offentlige Saler ligesaa: Folket fik en Hærdighed i at tænke paa det Almindelige. Som Borgere bleve de ved Eed forbundne til Kierlighed til Fædrelandet. Regjeringen var i Borgernes Hænder: af en naturlig Følge elcke og have vi Omfarg for det, man har dagligen med at gjøre. I deres offentlige Forsamlinger raadsløge, talende og handlede de om Statens Anliggenheder. Af den Eed, Borgerne i Athenen ved deres Antagelse maatte gjøre Staten, see vi best, hvad de fordrede af dem. Eeden var denne: Jeg vil bestierme mit Fædreland og min Religion, saavel for mig, som for det heele Selskab: jeg vil ikke sætte Fædrelandet i en flertere, men i en bedre Tilstand, end jeg har fundet det. Jeg vil altid være bereedt, at adlyde den høie Øvrighed med Klogskab: jeg vil ikke blot underkaste mig de nærværende, men endog alle de Love, som herefter gives af Folket: Jeg vil ikke see igiennem Fingre med nogen, der understaaer sig at foragte eller ikke at efterleve dem: Jeg vil søge at hevne mig og Staten paa alle dem,

dem, som overtræde Lovenes Hellighed. Jeg vil bekiende mig til den i Staten antagne Religion. Saa sandt hielppe mig Guderne! Som Borgere betragtede de sig som en Deel af Republiken, og denne at høre dem alle til, og derfor ansaae sig forbundne til at vove Liv, Formue, Frihed, og alt, for at bestierne Staten. Deres egen Ære, Frihed, Sikkerhed, Belskærd og alt var foreenet med Staten. Heraf fulgte den almindelige Vereedvillighed til at komme Staten til Hielp; heraf den indbyrdes Kiærlighed imellem Borgere; heraf den Omsorg for Statens Beste; heraf den Wiisdom, der taledes i Raadet; den Møie for at opdage, og afshielppe Statens Mangler. Hvor utrættelige vare ikke Borgerne i Krigen? Hvor tappert stree de de ikke? Hvor lidet agtede de ikke deres Midler og Blod, naar der handlede om Statens Belskærd? Romerne, da Hannibal ødelagde Italien, bragde af egen Drift alt deres Guld, Sølv og kostbare Sager til Triumviri, for dermed at fortsætte Krigen imod Fienden. Raadet begyndte først, Ridderne fulgte deres Exempel, og tilsidst det heele Folk. Romerne blevne omsider lykkelige. Øvrigheden, ikke mindre ædelmodig end Folket, betragtede Gaven, som et Laan, og gav siden Folket villigen sine Gaver tilbage. Den sabiske Familie i Rom, 300 Mænd stærk, udførte paa egen Bekostning Krigen imod Veienterne: De satte alle Livet til, uden en een

nefte, som siden fik Navn af *Sabinus Maximus*; Men de reddede Statens Liv med deres Død.

I Republikernes Begyndelse, førend den republikanske Tænkemaade forderves, finde vi altid store, endog selfomme Bevliser paa Selvsforagtelse og Oposfrelse for Fædrelandet. Vi have nævnet *Romere*: vi ville tale om *Græker*. *Kerres* tilbød *Leonidas* Kongedømmet over *Grækerne*, om denne vilde tage hans Partie. Tilbudet blev afslaget med en ædelmodig Foragt: Vidste du, svarede *Leonidas*, hvori den menneskelige Lyksalighed bestod, skulde du aldrig trachte efter at blive Herre over en fremmed Stat. Hvad mig angaaer, da dør jeg heller for *Græker*, end hersker over *Græker*. Herkelysten, denne store og stolte Passion i det menneskelige Hierte, var i denne reedelige Patriots Hierte langt svagere end Kierlighed til Lovene og Følelse af Pligter.

Endnu mere maae vi forundre os, naar vi høre, at Republikkerne have havt saa ædelmodige Borgere, at disse, skjønt de uskyldigen ere blevne behandlede og agtede som Misbødere, dog indtil deres Yderste have elsket og æret deres Fædreland. *Aristides*, der af sine Medborgere var jaget i Landsflygtighed, bad *Guderne*, at hans Fædreland maatte være saa lykkeligt, at det aldrig skulde nødes til at erindre sig, at der havde været en *Aristides* til. *Phocion*, uskyldigen dømt til at drikke den dødelige Gift, bad sin Søn med Begeret for

Mun-

Munden, at han aldrig vilde hevne hans Død. Pausanias var dømt til døde, som skyldig i det høie Forræderie: Han, der vilde redde sig med Flugten, flygtede til Minerva Tempel: Af Stedets Hellighed haabede han Beskyttelse imod sine Forfølgere; Hans Moder, hans egen Moder, var den første, som bragte Steene, og raadede Folket at tilsmure Templets Dørre, for derved at fuldbyrde den Dom, der dømte ham til at døe af Hunger. Timoleon forglemde al broderlig Kierlighed, og sammensvoer sig til sin Broders Timophanis Undergang, da denne blev anseet for Corinthens, hans Fædrenelands Fiende. Henvende vi os til de nyere Republiker, f. Ex. Benedig og Genua, da finde vi Patrioter der, som vi fordom have fundet dem i Italien og Grækenland. Pezero, en Hertug i Benedig, gav 300,000 Ducater af egne Midler til at fortsætte en Tyrkekrig. Doria kunde gjøre sig Haab om at blive Hertug i Genua, men han holdt det for en større Ære at redde end at undertrykke Genuesernes Frihed. Saa-danne republikanske Dyder finde vi dog ikke længere i Republikerne, end i Begyndelsen af disse Staters Stiftelse, eller i den yderste Nød. De fleste af disse Stater ere stiftede i deres ulykkelige Dage: fattige og tillige stridbare Folk have indrettet dem. Et lykkeligt Tidspunkt kommer aldrig saa hastigen, førend de glemme deres forrige Tilstand, Grundregler og alt. Hollænderne glemte deres Fædreneland; men, som de fornuftige Hol-

landere tllstaae, aldrig høiere, end naar de med Glasset
for Munden erindre Fædrelandets Velgaaende. Den-
ne Kierlighed er for nærværende Tid ligesaa lunket, som
den var varm i den Tid, de stredde med Spanien om
deres Frihed. Ser vi vel vente nogen besynderlig
Grad af Kierlighed til Fædrelandet der, hvor Sæ-
derne ere fordervede, hvor Overdaadighed udfordrer me-
re, end man kan samle, hvor udvortes Pragt giver Fol-
ket sin Værdie, hvor Borgerne ikke skal leve standmæs-
sigen, uden at kalde aabenbar List, lumske Magt og hem-
melig Bedragerie til Hielp? Her tænker Folket saa me-
get paa sit eget, at det ikke kan tænke paa det alminde-
lige Beste.

Johan

Johan Nordahl Brun,

Stiftsprovst i Bergen.

Denne, egentlig som Sørgepsildigter navnkundige Skribent, har skrevet en egen Afhandling om fornuftig Kierlighed til Fædrelandet, der af det nordiske Selskab i London tilkiendtes en Priis, og indrykkedes i dets Samlingers Første Bind 1788. Det heraf udtagne Sted er det, hvor han behandler samme Emne, som Rothe og Schytte.

—

Uf denne Beskrivelse *) har jeg udeladt det fiere Udryk Fædrelandet, og skulle Digteren og Taleren være tvungen at følge min Plan, havde jeg saaledes berøvet dem den søffeligste Anledning til de skønneste Malerier. Om Digteren er fød under en hæslig truende Klippe, saa drages han derhen, det forstaaer sig, med en magnetisk Kraft, og den alting opheviende Talekonst udbreder Yndigheder over Talerens Fødested, som man finder i Taleren, og savner paa Stedet. Jeg skriver en Afhandling, en Afhandling om fornuftig Kierlighed til Fædrelandet; og der bør dette hemmelige Træk til Stedet ikke indtage et vigtigere Rum end Sympathie i Physiken: det er dog vel ikke Fornuftens Værk at vælge Fødestedet til

*) Kierlighed til Fædrelandet er en ædelmodig Drift til at anvende fortrinlige Gøner til det almindeliges Bedste ved Handlinger, hvortil borgerlige Love ikke forbinde.

til Voepæl, naar en mere velgiørende Natur vilste os
 ulige flere Livets Bequemmeligheder paa et andet Sted.
 Men Kierlighed spurgte ikke altid Fornuften til Raads.
 Man elsker eet Sted fremfor andre, og kan ikke altid
 gjøre sig selv Røde for Marsagen. Kulden mod Volverne
 og Barmen under Linien, det lave Marskland og de høje
 Alper, den tykke Skov og de nøgne Sletter, ere lige be-
 hagelige for dem, som der ere fødte og opdragne. Men
 skulde man ikke, ved at søge, finde den rette Grund til
 denne Kierlighed? Eller er det nok at sige med den skis-
 ne Digter:

nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
 trahit, et immemores non sinit esse sui.

Hvad Ovidius angaaer, er Hemmeligheden let opdaget.
 En skisn Mand, en fød Romer, en Yndling ved Keise-
 rens Hof, som vises i Landflygtighed, lever i! Schytien
 blandt grove og udyrkede Folk, har god Grund til at
 lægges efter sit Fødested, han veed og selv til en anden
 Tid at gjøre Røde derved i disse fortræffelige Udtrykke:

Roma domusque subit desideriumque locorum,

Quicquid et amissa restat in urbe mei.

Sagen, troer jeg, er i Almindelighed denne; det er ikke
 Fødselen, men den første Opdragelse, som binder Hjer-
 terne til Stedet. Ikke blot Taknemmelighed, fordi vi
 der fik en god Opdragelse, men Erindring om vor legen-
 de Alder, om den sorgesløse Tilstand, om denne Livets
 blide Morgenrøde, som aldrig mere kommer tilbage; at

vi der have Ungdoms Staldbrodre og Benner; der kiende Sæderne og Tænkemaaden, og hvert Bierg og hver Dal, og hver Steen og hver Tue; dette indprenter os en Tilbøielighed, som vi ikke kunde forklare; om vi end saae langt flere Naturens Yndigheder paa et andet Sted, vilde dog denne vor Ungdoms Skueplads være os mere behagelig. Der er dog ogsaa noget Virkeligt i alt dette: hvert Sted har sine Mangler og Fordeele; jo noiere vi kiende begge, jo bedre kunne vi taale de første og benytte os af de sidste; men vi kiende dem ingensteds bedre, end hvor vi ere opdragne, og Tilbøielighed til at boe paa dette Sted er dog alle Dage mere mandig, tienligere til vor Lyksalighed, og mere værd at opelskes, end den Uroligheds Aand, som byder os at vandre Verden rundt for at finde den bedste Bolig. Digteren har Ret: *Patriæ quis exul, se quoque fugit?* Fjeldbebonden skulde vantrives, om Synet af enhver grøn Dal fristede ham til at bytte Bolig. Men det borgerlige Samsund, i hvilket vi leve, er det rette Vaand, som bør fæste vor Tilbøielighed til Landet; ere vi nu ogsaa der opdragne, og have derfor en fortrinlig Kierlighed til Stebet, er det saa meget desbedre.

Kierlighed til Fødeland er en Drift; ganske oprigtig og ganske hestig kan den være, om den ikke altid finder Anledning at yttre sig i virkelige Handlinger. Et Land har altsaa ofte flere Patrioter, end de som foreviiges i Skrifter, og ofte mere paalidelige, end de, som
med

med Skrifter forevige sig selv. I mangt et stolt Brøst bliver evig begravet en Jld, der skulde flammet for Fædeland, om den havde faaet Lust, imedens tusinde Andre, mindre besieledede, tale, skrive, digte om almeeennyttige Indretninger, og Egennyttens Opoffrelse, om Mod og Tapperhed. Staten har ogsaa sine Phariseere, som sige det vel, men gjøre det ikke: hvad man selv vidner om sit Hjertes Brand, kan ikke giælde, uden det tillige er kraftigt nok til at antænde Jld hos andre; men den, som intet vidner derom, turde i Tilfælde have mere deraf, end den, som allermeest har opfyldt sin Virkekreds med patriotiske Qualmer. En klet Mand, som ikke kan det Gode, han vil, er aldrig forlegen for at bekendtgjøre Verden sin gode Villie. Den derfor, som ved gunstige Anledninger fik Lykke til at udrette meget for sit Fædreland, tørde derfor ikke være mere Patriot i sit Hjerte, end den, som formedelst mødende Hindringer udrettede mindre, eller endog ganske tabte sin Hensigt.

Drift til at tiene det Almindelige bør være ædelmodig; den Kloges Planer ere mangfoldige: Egen nytte, Ære- Syge, og Herse-Lyst ere Slangar i Græsset. Man vover, arbejder, opoffrer, for tilsidst selv at vinde desmere. Man vælger en Tid at være sine Lige- mands underdanige Tjener, for siden at blive deres strenge Herre. En ganske reen og ædel Hensigt er saaledes blandt patriotiske Handlinger, som virkelig patriotiske Handlinger ere fældne blandt Menneffers Jdrætter.

Dette være sagt, for at gjøre Patrioten opmærksom paa sig selv, ikke for at gjøre andre opmærksomme paa ham. Kun Ord og Gierninger, men ikke Tanker og Hensigter bør vi domme. Allermindst er Misundelsen berettiget giennem Visninger at dadle alt det, som synes stort og godt. Det er Fædrelandets og Statens Fiende, der leber angstelig efter uædle Bevæggrunde hos den Mand, som dog virkelig har udrettet noget for det Almindelige. Den danske Griffenselts Fald turde vel bevise, at store Mænd ogsaa have deres Feil, men neppe være disse Feil saa skadelige for Staten, som den nedrige Efterstræbelse, der opdagede dem, og førte dem i Triumph. Maae man undertiden see igiennem Fingre med et uviirksomt Drog, hvad er man da forbunden at tilgive den, som er sit Fædrelandets Ære og Styrke? Det Land, som vil have Patrioter, maae taale, at de ere Mennesker. Det er os derimod vigtigt, at regne nøie med os selv, at kende vore Bevæggrunde, for at vide, om vi bør være tilfreds med vore Handlinger. Aldrig kan den være det, hvis første Drift til at tjene Fædeland, var Had mod et vist Partie, eller Hævngierrighed over tilføjede Hornærmesser. Brutus og Cassius, de saa kaldte sidste Romere, vare Cæsars Vanemænd. Den første af blind Midkierhod for Friheden, den anden af et personligt Had mod Cæsar. Den første maae man dog indrømme Navn af en sværmende Patriot, naar man med Rette kalder den sidste en nedrig Morder. Jeg

har

har nævnt Egennyttten og Gien, og det var Undersøgelse værd, hvorvidt disse kunde bestaae med en ædelmodig Drift til at tjene Publikum. At elske Dyden for Dydens Skyld; at arbejde for Andre og ganske glemme sig selv; at være stor og ikke vide det, lader til at være smukke Grundtegninger; kun Skade man finder ikke saadanne Engle blandt Mennesker, som man efter disse Trækfulde kunne kiende, eller fulde det vel endog være godt, om man fandt dem? At ville forfremme sin egen mest lykkelig Lykkelighed er hvert Menneskes første Grund-Drift, indpræntet af Skaberen, og ikke stridende mod nogen guddommelig eller menneskelig Lov, mod nogen selskabelig Indretning. Ligefrem at fordærve sig selv, for at frelse andre, gaae nogen for at klæde sin Næste, er hverken naturligt, fornuftigt eller christeligt. Naar Undergang var vis, eller i det mindste høist rimelig for mig selv og mit hele Selskab, saa var det ædelt at opoffre mig selv allene, om Resten af Selskabet derved kunde reddes. Christendom befaler, af to Riorte, dog kun at give sin Broder den ene, og det kun i Tilfælde, at den andre sidste havde ingen. Min Lykkelighed, som Medlem af et Selskab, staaer altid i Forbindelse med Andres: nedrigt paa deres Beføstning at fremme den, men billigt at fremme min egen, uden Andres Skade, og ædelmodigt at fremme den paa en Maade, som tillige udbreder almindelig Nytte. Patrioten, for Ex. finder Udveie til at gjøre Ende paa den ødelæggende Krig; han

tænker sig forud sine Medborgeres blomstrende Lykkelig-
 hed under Fredens Skygge; men kunde det ikke bestaae
 med ædelmodige Hensigter, om hans Indbildningskraft
 ogsaa udviste for ham selv et Sorgenfrie, hvor han i
 en rolig Alderdom skulde høste rige og ærefulde Frugter
 af sine mandige Bedrifter? Eller skulde Lyst til Ære ik-
 ke taales blandt Menneskets Bevæggrunde til store Hand-
 linger? Lykkes det mig, saa vil jeg blive agtet
 for den Øpperste blandt mine Ligemænd. Skul-
 de denne Tanke være saa farlig? Eller skulde man være
 philosophisk grusom i den Grad, at ville have den alde-
 les udryddet af alle ædle Hjærter? En anden Sag er
 det, naar jeg arbejder til andres Nytte allene, eller
 fornemmelig for selv at blive stor. Naar jeg glæder
 mig over Andres blomstrende Lykkelighed, blot fordi den
 pryder min egen Laurbærkrants, da er Stoltthed den
 Hånd, af hvilken jeg drives, og roves denne Drift, er
 Krantsen sønderrevet. Men elske vi Fædrelandet, vil
 man sige, saa har Kierlighed Kraft til at bringe os selv
 og alt vort eget i Forglemmelse, og den Ting allene i
 Erindring, som vi elske. Den svage Moder veier ikke
 sine Kræfter, og maaler ikke Faren, og spørger ikke For-
 nuften til Raads, men sætter sig altid til Modværn for
 at beskyærme sit Foster; hertil svarer jeg, at Moderen
 handler efter en Naturdrift og ikke efter Overlæg; at
 Fædrelandet vilde være ilde tjent med saadan Kierlig-
 hed; og at den desuden neppe er til uden i Døtters

Indbildningskraft, i forrykte Hierner, og i falsomme Smaaherrers bløde Sprog. Og sæt, at den var til, at der gaves en *отopyн*, som bestemte Patrioten til dristige Handlinger, saa ville vi ikke finde det Edle og Store i hans Bevæggrunde, vi ville see med Forundring, hvorledes den mægtige Drift reev ham hen, førte ham med sig, som Strømmen fører Skibet; men vi maatte erkende tillige, at han ikke kunde handle anderledes, og at der ikke var mere Dyd i hans Handling, end i Levinbens, naar hun forsvare sine Unger. Nej! den sande Patriots første og fornemste Bevæggrund bestaaer i Lyst til at udrette det største Gode, som er mueligt. Hans eget Bedste kommer og her i Betragtning, dog kun for saavidt det kan bestaae med hans Hoved-Hensigt, denne vil han naae, naar det ikke anderledes kan være, endog med sin egen Skade. At have tænkt paa sin egen Ære, kan han glerne være bekiendt, naar han kun har søgt den iglennem store og gode Handlinger: han forstaaer ved Ære ikke Navne, Baand, Ordener. Disse ere kun Ærens Tegn, ikke Æren selv. Den Ære, han attraaer, er Agtelse i Medborgeres Hierter.

Jeg har nævnt fortrinlige Bøner, og troer, man burde besidde dem, førend man gav sig af med at patriotisere. Det er en stor Tanke: Jeg vil udrette noget nyttigt for den hele Stat. Men skal den være fornuftig, maae den strax kunne understøttes af en anden: Jeg føler mig saavel stikket dertil, som nogen af

mine Medborgere. Herved maae dog anmærkes den vigtige Forskiel mellem Handlinger, som kun fordre en god Villie, og dem, som ikke kunde udføres uden fortrinlige Færdigheder. I første Tilfælde behøver jeg ikke at maale saa nøie mine Kræfters Fortrin for mine Medborgeres. At bestemme for Ex. en Sum til almeeennyttige Stiftelser, uden at vide, om man efterlader sig beholden Boe, var vel en latterlig Daarlighed; men naar man derimod havde Midler nok, for at kunde giøre det, var det ilde, at ikke iværksætte det, fordi Andre mere bemidlede ikke tænkte paa noget saadant. Men der ere Handlinger, som fordre høiere Naturens Gaver, dybere Indsigter, mere Øvelse, end man sædvanlig finder hos menige Mand. Det er kun liden Roes at begynde paa det, man ikke kan fuldføre, eller, blot for at udmærke sig, at begynde paa det, enhver anden ligesaa godt kan fuldføre, ja det er Cervantes Riddere værdigt at begynde paa det, som mange andre ulige bedre skulde kunne fuldføre. Herfra have vi de mangfoldige patriotiske Vanskabninger, disse smaa State-Raisonneurs, disse uendelige Projectmagere, hvilke alle, naar de endog mene Fædrenelandet vel, gjorde tusinde Gange bedre, at de levede og døde incognito, beskæftigede allene med de hverdags Syssler, hvortil de havde den fornødne Færdighed.

— Det maae jo falde ethvert fornuftigt Menneske i Sinene som et latterligt Optrin, naar hans Eigemand, der maaſkee endaa i Færdigheder og Indsigter ere et godt

Efride

Stridt ned for ham, fremstiger ubuden af Flokken, paa-
 tager sig et Slags Formynderskab over sine vildfarende
 Brødre, og vil omskabe det Hele efter nogle enkelte
 Jagttagelser, som han i en ganske snæver Kreds kan ha-
 ve fundet nyttige. Hvad maae den virkelige Statsmand
 tænke, naar Borgeren, som neppe kiender sin Fødebyes
 sande politiske Forsatning, gjør Udkaft til Rigets bedre
 Bestyrelse? Ja, siger man, det skader dog ikke, enhver
 naagrer med sit Pund; den Klogere tage deraf, hvad han
 finder godt, og forkaste Resten. Dette gielder som of-
 test om Skrifter, dog ikke heller altid om dem; men om
 Handlinger gielder det ikke. En Skribent, som mener
 Fædreneslandets Vel, tager Feil, og kan igiendrives, og
 midt i hans Feiltagelse kan dog ligge Tanker til høiere
 Eftertanke; da gielder den foregaaende Sætning; men
 Forsfatteren er vittig, fører et fortryllende Sprog, og
 den, der skal modsig ham, er velgrundet i Videnskaben,
 men har intet af det Lætte, Muntre og Glydende, som
 kan gjøre hans Foredrag behageligt, saa veed man, hvor
 ofte Vittighed erstattede Mangelen af grundige Beviser,
 og hvor ofte den alvorlige Sandhed stod uden for, naar
 glimrende Wildfarelser fik Audience.

Handlinger derimod kunne ikke gøres ugiorte. Fal-
 ske Sætninger i Lægekunsten kunne oplyses og igiendri-
 ves, men naar Quaksalveren dræber godt Folk, kan den
 bedste Læge ikke fæste dem Lov igien. Den, der vil iværk-
 sætte en patriotisk Handling, maae søle sig dertil saavel
 20173

flicket, som nogen af hans Medborgere, allerhelst om Handlingens slette Udfald kunde drage skadelige Følger efter sig for det Hele. Naar Fienden bryder ind, at sætte sig i Epidfen for tusinde frivillige, men lidt øvede og mindre udrustede Landsmænd; uden Forstand og uden Krigs-Kunst at binde an med ligesaa mange velanserte og tilbørligen bevæbnede Krigssfolk, var formasteligt. Naar derimod en kiel Soldat vover et dristigt Foretagende, som, om det lykkes, aabner Veil til en afgjørende Seier, og om det mislykkes, hun koster hans eget Liv, saa har han fortient sit Væreminde, enten det lykkes, eller ikke. Forsenna, den hetruriske Konge bragt af Dage, tænker Mucius Sævola, saa er Rom frelst fra Beleiring, derfor trænger han sig midt ind i den fiendtlige Leir lige til Kongens Telt, men tager Heil af Personen, og en anden Hetrurier falder ved hans Haand. Han anmelder selv sit Forsæt for Kongen, med Forsikkring, at mange Romere tænkte som han, og at det var hans Landsmænds Hæder, at handle og lide, som Helte *).

Schæ-

*) Her spørger Abbed Millot: var da et Mord saa heroisk Gierning? Men er det et Mord i en offentlig erklæret Krig at bryde ind i Fiendens Leir, for med eet eeneste lykkeligt Stød at frelse sin beleirede Fædby? Er Mucius Sævola en kiel og forklædt Spion? Eller kommer han som en bevæbnet Mand? Var det Mord i Friderichshalds Beleiring, at sende en Bombe ned paa det Hus, hvor den forfærdelige Carl var gaaen ind? Naar Abbeden spørger: hvorledes har Roms Historieffriwer kunnet pægsomme et Træk, som for

Schævola satte ikke Roms Belfærd paa Spil, da han foresatte sig at frelse den. Men da Varro, opblæst af Stolthed, ikke saae, at Æmilius havde fortrinlige Færdigheder for ham til at anføre en Krigshær, og hvorlidet han selv var den store Hannibal voren, opofferer han paa een Dag 40000de af sine Landsmænd. Dog — naar et lykkeligt Udfald med Rimelighed kan formodes, behøver Patrioten ikke saa ængstelig at maale sine Kræfter med de Foretagende, han vil udføre. Vil man have enhver Steen veiet, før end man forsøger at lætte den; vil man ingen Ting forsøge, uden man med fuld kommen Visshed kan forudsæe Følgerne, saa udrettes ikke meget. Den ædelmodige Drift, som befæler Patrioten, gjør ham det Vanstelige let, og det kun besværligt, som synes umuligt for en anden. Vist er det imidlertid, at mangen redelig Patriot er bleven det Modsatte af, hvad han vilde være, fordi han ikke var udrustet med de fortrinlige Evner, som han burde. Man har ikke retfærdiggjort et mislykket Foretagende, fordi man gav det den befædne Titel af Forsøg. Man gjør saa mange Forsøg paa det arme Statslegeme, at man dræber til-

sidst

fordømmes af alle Nationers Love? turde man vel spørge, hvorledes ville nyere Historiekrivere fordømme en Romer efter Love, som han ikke kjendte? Efter hvilket Jus Publicum fortiente den Handling i den Tid at fordømmes? Medens vi rose vore mildere Sæder og bedre Love, maae vi dog lade de Gamle vedfæres Ret, og tillade Romeren at excipere forum, naar man sætter i Nette paa ham efter fremmede Love.

sidst ved at ville helbrede. Man vil fremme det almindelige Bedste, skiont man neppe veed sit eget. Den derfor, som vil udmærke sig, maae prøve, om han har de naturlige eller erhvervede Fortrin, som sætte ham i Stand til at udrette noget for det Hele. I Mangel af disse Fortrin overlade han vigtige Foretagender til sin duelligere Landsmand, og selv i al Stilhed passe sine hverdags Haandteringer. Eller føler han nu endelig et uimodstaaeligt Kald, saa gaae han først hen at erhverve sig de Fortrin, som erstatte Naturens Mangler, han samle de Indsigter og Færdigheder, som giøre ham ypperligere end hans Medbrodre, og saa betræde han den Ærens Bane, hvor ingen af Flokken kan følge ham.

L. S m i t h .

Doct. og Professor Theologiae og Præst paa Fredensborg.

Født 1753. Dødt 1794.

Det Værk, som især berettiger denne Skribent til et Sted blandt Danmarks gode didactiske Prosaister, er hans Forsøg til en fuldstændig Lærebygning om Dyrenes Natur og Bestemmelse og Menneskets Pligter mod Dyrene, første Gang udkommet, under Navn af Tanker om Dyrenes o. s. v. 1789; siden fuldstændigere udarbejdet, og udgivet 1791, og endelig oversat paa Tydsk 1793, forøget med mange Tilføjninger og Berigtigelser af Forfatteren, som i det under Trykken værende nye Dylag af Bogen ville blive nyttede. Nedenstaaende Sted er taget af anden Afdeeling, om Menneskets Pligter mod Dyrene, fjerde Capitel, om disse Pligters Sammenhæng med Menneskets Moralitet. S. 397 til 407. Udgave fra 1791.

Mennesket, som er tankeløs, ligegyldig, ond i sin Omgang med Dyret, stemmes med det samme, til en ligedan Tænkemaade og Udfærd mod Mennesket.

Quintilian fortæller *): at Athenienserne dømte en Dreng fra Livet, fordi han havde slaaet Piet ud paa en Krage; da de sluttede deraf, han vilde blive et ondt og farligt Menneske; og en Domitians Exempel stadfæster

*) Libr. V. Cap. 9. § 13. edit. Gesner.

fæster Nøimeligheden i denne Slutning. Ved Begyndelsen af hans Regiering indelukkede han sig en bestemt Tid paa Dagen, da han saahgede Fluier, og satte dem paa Epid; og denne Fluiebøddel blev siden een af Jordens grumme Tyranner *). Men hvad denne kronede Misdæder var i det Store, kan ethvert Menneske blive i det Mindre, om han gjør sig det til Lyst at martre Dyret, eller er sølesløs ved at volde det unyttige og unødvendige Lidelser.

Som den engelske Lovgivning i saa mange andre Ting bær Vidne om den Wiisdom, hvormed den er afsattet, saa er den især merkelig deri, at den ogsaa har sørget for de umaalende Dyr, og har sat Grendser for den Banart, Mennesket kunde falde paa at øve mod dem.

Y 2

Saa

*) Et nyere Exempel har man i Frankerigs svage og blodgierrige Konge Carl den 9de. Denne Konge, som, efter en ligesaa forræderisk som grusom Plan, lod Mar 1572 myrde 40 til 5000 Mennesker af sine egne Undersaatter: som selv fra Slotsvinduerne skød paa de flygtende Hugonotter, som fandt Vellyst i Stanken af den myrdede Admiral Colignis døde Legeme, og opmuntrede Morderne til fordoblet Raserie; denne Konge er bekjendt af sit udsvævende Lyst til Jagten. Det var, blandt andet, hans Glæde, at vaske sine Hænder i de dræbte Dyrs Blod, og deraf formoder de Thou, ikke uden god Grund, at den megen Grumhed i hans Tænkemaade især havde sin Oprindelse. Og dens ne Konge skal dog af Naturen have haft et godt og velvilligt Gemyt; men ved Omgang med vilde og onde Mennesker, og ved den idelige Myrden af Dyr, blev han blodgierrig og ond mod Mennesker. Thuan. Histor. Libr. 57. ad Ann. 1574.

Saa taler Skribenten Archenholz om denne Sag *)
 „En anden Lov, som endnu ingen Rejsende har omtalt,
 er mod dem, som omgaaes ubarmhertig med Kreaturet.
 Da Dyrene maae forholde sig lidende, saa er det Menneskehedens hos en saa oplyst Nation meget værdigt, at beskytte dem mod Menneskenes Grusomheder. Slige Angivelser forekomme ofte, og blive straffede uden Skaansel. Pengestraffen er 5 Skilling, 10 Skilling Engelse, og mere, efter Øvrighedens Kiendelse, der retter sig efter Omstændighederne og Sagens Beskaffenhed. Heraf flyder da den gode Virkning, at man omgaaes med Dyrene som med fornuftige Kreature. Den Mildhed, Englænderne vise mod deres Heste og Hunde, er bekjendt nok, og har sin Oprindelse af denne Lov.“

Men denne Mildhed finde vi jo overalt i den Engelse Lovgivning: ingen Tortur, ingen Kniben med gloende Tænger, ingen Radværken, og deslige grumme Dødsstraffe, finde vi i deres Kriminal Ret. Kun paa crimen læsæ maiestatis er Dødsstraffen haard; og dog er der sørget for, at Misdæderen kan have tabt Sands og Bevidsthed inden den haardeste Deel af Straffen udføres paa ham. Men maa en saadan Lovgivning ikke ligesaa meget formilde Sæderne og forbedre Tankemaaden hos en Nation, som denne ved modsatte Principer mod Mennesker og Dyr maatte forhærdes og forderves?

Og

*) England und Italien, zweite Ausgabe, 2 Th. S. 154.

Ogsaa det er bekiendt, at Engellands Lovgivning har udelukt Slagterne fra at vælges blandt de tolv Sporne, som skulde paakiende, om den, der er sigtet for Misgierning, er skyldig eller ikke. Man har troet, at Mennesket, ved det idelige Syn af Blod og Død, maatte blive ligegyldig ved slige Optrin, og altsaa med mindre Barsomhed vaage for de Anklagedes Frelse, end andre, der ei vare i en til Haardhed saa fristende Stilling. Og mon ikke denne Formodning er aldeles overensstemmende med den menneskelige Natur? Men naar nu Mennesket af Lyst gjør det, som nogle maae gjøre af Nødvendighed; naar vi med Forsæt tilvænne os Ligegyldighed mod Dyrets u hensigtsmæssige Lidelse og Død, i Steden for andre maae arbejde mod deres naturlige Følsomhed, for at overvinde den Ulyst, deres Haandtering forvolder dem; maa da ikke vor moralske Fordervelse, og de onde Følger deraf i vor Aldfærd mod vore Medmennesker vore i ligesaa høi Grad, som vi frivillig have underholdt og underholde slige usympathetiske Fornemmelser? Den Herre, der tyrannisk behandler sin Hund og Hest, er vist aldrig i Sandhed god Husbonde mod sine Tyende: den, der er følesløs ved at lade Dyret lide Hunger og Nød, skal og kold og haard kunne gaae sin hungrige og lidende Broder forbi, uden Lyst eller Drivt til at afhjælpe hans Elendighed.

Jaa, Mennesket bliver ikke, med eet, ond i højeste Grad, og der ere ofte adskillige Anlæg til Vanart i Sie-

len,

en, som først sldig og ved givne Leilighed yttre sig; Anlag, paa hvilke hvarken vi eller andre have tænkt, før de pludselig udvikles. Fra vor første Ungdom af høre vi, vi skulle elske Mennesker, gjøre Ret mod dem: vi opvokse med disse Begreber: de blive klare, de blive talende Følelser hos os; og altsaa kan ikke de modsatte uharmoniske Følelser mod Dyret saa strax og mærkelig vise sig, og udbryde i alle deres Følger. I vort almindelige Liv, hvor vi leve jævnt hen, uden at ophidses af nogen mærkelig Lidenstabs, kan Mennesket ikke selv merke den ufordeeltagte Indflydelse, dets onde Adfærd mod Dyret kan have paa dets egen Karakter: men lad os rives ud af denne jævne Roligheds Tilstand; lad Brede og Hevngierrighed ophidse det ildrige Blod; og den, som før var haard og ond mod Dyret, skal nu rose frem, med selv samme Bitterhed, mod sin Broder. Men, vil maaskee nogen svare: min Fornuft siger mig jo dog altid, det er et Menneske, jeg handler med. Godt, Broder, brugte du Fornuft, da vilde den sige dig dette; men merk vel: du bruger ingen Fornuft, naar du mishandler Dyret; og ligesaa lidet bruger du Fornuft, naar du i Lidenstabsernes Hede mishandler dit Medmenneske.

Maaskee vilde nogen her indvende, at der gives Mennesker, som ere fromme og gode i deres Omgang med Dyrene; men ere derimod haarde og onde i deres Adfærd mod deres Medmennesker; og deraf da uddrage den Slutning, at vor Behandling af Dyret ingen

Sammenhæng skulde have med vore øvrige Handlingers Moralitet. Erfarenhed stadfæster tildeels Sætningens Rigtighed; men ved nogen Estertanke vil man let indsee, at den angivne Følge ikke flyder deraf.

Der gives Mennesker, som ere gode mod Dyret, og onde mod Mennesket; og her bliver da først at forklare, hvori denne Godhed mod Dyret bestaaer, og i hvilken Omfang den yttres sig. Der er Mennesker, som ere lunegode saavel mod Dyr, som mod Mennesker; de kunne have en og anden Dyreart, mod hvilket de ofte vise udmærket Belvillighed; men stundum mishandle de Dyret, naar det ikke kan udvige deres Lyster, eller ikke vil eller ikke forstaaer at rette sig efter deres Særheder. Paa samme Maade behandle de Menneskene, der uheldigviis staae i nogen Afhængighed af dem; og disse kan man da ikke have meent, naar man paaastaaer, at Mennesket kan være ondt mod Mennesker og godt mod Dyret. Der gives andre Mennesker, som vælge sig et eller andet Yndlings-Dyr til Moerskab og daglig Omgang; disse enkelte Dyr elske de da; men de elske dem ofte med udelukkende Kierlighed, som de vare de eneste Dyreskabninger i Naturen; elske dem med en saadan Hengivenhed, at deres Hierte forresten ingen Følelser haver tilovers for Dyr eller Mennesker.

Man seer det da, at den samme Dame, som faaer Pengstelser og Asmagt, naar hendes Skædehund piber eller en forgydet Papegoie ikke kan tære sin Føde, er

og ligegyldig ved at jage afsted med sine Heste, til de styrte, eller ved at angle med den sprellende Orm. Kun for deres Yndlings Gienstand have slige Menneſker Følelse og Opmerkſomhed, og hvad Under da, at alt andet, det være ſig nu Dyr eller Menneſker, maa tage til Takke med den Behandling, ſom et ſaadant Menneſkes herſkende Lidenſkaber i ethvert Tilfælde foranledigede. Men ſlige Menneſker kan heller ikke med Sandhed ſiges at være gode mod Dyret, da det kun er enkelt Dyrefabning, deres Hierte hanger ved. De ere, ſom i et Slags Afſindigheds Tilſtand, da Foreſtillingskraften er ſaa ganſke beſkæftiget med en enkelt Gienſtand, at de ikke anvende, og tilſidſt ikke kunne anvende tilbørlig Opmerkſomhed og Eſtertanke paa andre Ting. Lykke er det for den, at de og ſee deres Yndlings-ſkabning uden for ſig, og ere ſig bevidſte, at de ere forſkiellige fra denne; men paa Veien til Afſindighed ere de; og uventede Tilfælde, Dyrets pludſelige Død o. ſ. v., kan meget let indſkrænke deres Følelſer og Foreſtillinger ſaaledes til deres egen Perſon, at de blande deres egen Perſonlighed med deres elſtede Gienſtand, tabe deres Selvbevidſthed, og med det ſamme Forſtandens Brug.

Endnu andre Menneſker gives der, ſom ere ſaa overvattede følsomme, at de henſmelte i idel Følelſer, blot ved at høre tale om lidende Dyr eller Menneſker. De kunne ikke udſtaae Synet af noget lidende Væſen, og lade heller Menneſker og Dyr hielpeloſe lide og om-

komme, end de skulde martre deres sølsomme Hjerter ved at røre en Haand, til deres Medskabningers Lindring eller Frelse. Disse ere gode baade mod Dyr og Mennesker, dersom Godhed bestod blot i tomme Ord og forvirrede Følelser. De kan vise sig i høi Grad onde mod Mennesker, da de styres blot af sandfælsige Følelser, uden at bruge Estertanke eller Forstand; men disse samme Mennesker skulle kunne udøve den grumme Haardhed mod Dyret, naar det skeede, at Brede eller en anden hestig Lidenskab underrvang deres sædvanlige Følelser, eller gjorde, at de glemte deres antagne Karakter, og fastede den paatagne Sølsomheds-Maske. Og saaledes staaer endnu vor Satning fast, da den, som efter fornuftige og vel giennemtænkte Grundsætninger er god mod Dyret, maa ogsaa have en overveiende Lyst til at gjøre det, som Ret og Godt er mod Mennesket; den, som er ond mod Dyret, kan aldrig af Hiertet og med Stadighed være Mennesket god.

Jeg haver i det Foregaaende, med Forsæt, efterladt at tale om de Mennesker, som sole og yttre udmerket og herskende Hiertets Velvillighed, saavel mod Dyr, som mod Mennesker i Almindelighed, men have i Synderlighed valgt sig et enkelt Dyr til Omgang, hvilket Dyr da paa den besynderligste Maade tager Deel i Menneskets Velvillighed; jeg haver ikke benævnet dette Tilfælde, da jeg ikke begriber, hvorledes denne Ud-

færd, skulde kunne være anklagelig eller lastvær-
 dig. Man merke vel, jeg forudsætter, at Men-
 nesket, som saaledes, haver individuel Dyrestab-
 ning synderlig kær, ligesuldt iagttager enhver
 Retfærdigheds og Velvilligheds Pligt mod Dyr
 og Mennesker; og hvad skulde nu forhindre, at
 jeg ikke, som jeg bedst vidste og kunde, maatte
 gjøre et Dyr glad og lykkeligt i dets Omgang
 med mig? Dyrene have i Almindelighed kun
 tynd Lykke og mange Lidelser i deres Omgang
 med Menneskene; og hvorsfor skulde der da ikke
 ogsaa her i Tiden være enkelte lykkelige Dyr
 blandt de mange sukkende Dyrestabninger? Det-
 te strider hverken mod Skaberens Godhed og
 Visdom, ei heller mod Menneskets Bærdighed
 eller mod Dyrenes Bestemmelse. Ja, Menne-
 sket, som sætter synderlig Godhed for enkelt
 Dyr, kan derved skaffe sig selv en og anden
 Ubehagelighed, som tilstødende Tilfælde nu og
 da foranledigede; men dette er da Menneskets
 egen Sag, og kan ikke paaantes af andre, saa
 længe dets Godhed for dette Individ, ikke i sine
 Følger bliver fornærmende for andre dets Med-
 stabninger, Dyr eller Mennesker.

I ethvert Tilfælde, hvor vi gjøre det, som Ondt og
 Uret er, ere vore Tanker og Begieringer afvigende fra
 den Regelmæssighed og Orden, som ene kan føre os frem

til

til Fuldkommenhed og Lyksalighed. Men enhver Kræn-
kelse af Dyrets Ret, enhver Onde, vi uden Nødven-
dighed, og fornustig Hensigt tilføie det, grunder sig jo
paa falske og vildfarende Forestillinger; og disse Fore-
stillinger harmonere da ligesaa lidet med vor egen, som
med Dyrets Fuldkommenhed. Fuldkommenhed og Sand-
hed, Ufuldkommenhed og Vildfarelse ere stedse i uadfil-
lelig Forbindelse med hinanden. Som en Sandhed ud-
vikles af en anden, saa kan Vildfarelse aldrig andet end
frembringe og forplante Vildfarelse; og blive nu de
vildfarende Forestillinger de herskende i Sielen, de rive
da Mennesket bort med sig, lig hine farlige Havsvæg,
der opsluge alt i deres Hvirvel. Men hvor blev nu den
Fuldkommenhed, Fornuft og Nabenbaring bestemte os
til, at stræbe efter? Eller maa ikke meget mere fornuf-
tig Estertanke afsnøde os den Tilstræelse: i det vi, uden
Nødvendighed og fornustig Hensigt, formindste Dyrets
Fuldkommenhed og Lykke, formindste vi vor egen Ful-
dkommenhed og Lyksalighed, da denne ikkun kan grundes
og befæstes paa sande Tanker, og ædle Følelser og Hand-
linger.

Enhver Mishandling af Dyret støder Men-
nesket ned fra den Fuldkommenheds Grad, hvor-
paa det stod; legger Hindringer i Veien for den
Fuldkommenhed, det ellers havde opnaaet.

Hvo haver afvælet Grendens rne for den menneske-
lige Banart; og kan den ikke stige fra den ubetydeligste

Begyndelse til den frygteligste Høide? Men ligemeget er det, hvorledes vi gjøre de første Vendinger til Lasterne. Vi ere i denne Henseende fast i samme Tilstand, som Kuglen, der ligger paa den øverste Pynt af en steil Brink; fra hvilken Kant den end gives Stød, befordres dog dens Bevægelse, og den ruller frem med stedse tiltagende Hurtighed, jo længere Bei den har for sig i sit Fremløb. Men naar et saadant Legemes Bevægelse dog tilsidst maa svækkes og høre op, formedelst den indvortes Tyngde og den udvortes Modstand, saa kan Mandens ilde anvendte Virksomhed gaae frem i det uendelige; i det mindste kan ingen Dødelig beregne, hvor der skal gives Standsning.

Ingen kan sige: saa ond vil jeg ikkun blive, og længere vil jeg ikke gaae: ingen kan altsaa med nogen fornuftig Grund spørge: hvad haver min Udsærd mod Dyret at staae med min Udsærd mod Mennesket? Giv Ngt paa dig selv, o Menneske! uestertant dine Følelser og Handlinger, og mon du ikke ved upartisk Grausning skal finde, at din Ufølsomhed mod Dyret har svækket de velvillige Følelser, du fylder din Broder; du skal finde, at den Ondskab, du øvede mod dette Dyr, var en frugtbar Moder til andre paafølgende onde Handlinger. Du negtede Dyret sin Ret, og du lærte derved, med saa meget mindre Betænkning at gjøre Uret mod Mennesket.

Fædre, Opdragere, og du omsøende Kien, som med saa megen og uindfranket Balde virker til at udbrede Blidhed over det menneskelige Liv og de menneskelige Sæder; ædle, dydige Qvinder og Mødre blandt vor Art: see, den Ungdom, Naturen og Forsynet gav i eders Bærge, er som Boret, der tager mod ethvert Indtryk af Mesterens Haand! Eders lykkelige Lod blev det, at plante Bidsom og Dyd i de unge og uerfarne Siele! O lærer dem da tidlig at kiende og føle, hvorledes alt, hvad der lever, blev skabt til Lyksalighed; og at vor egen Fuldkommenhed og Lykke, staaer altid i uadskillelig Sammenhæng med ethvert levende Væsens Lykke, vi formedelst vor Stilling i Livet kunde have Indflydelse paa. Lærer dem tidlig at agte paa Naturens sympathetiske Stemme, der opfordrer os til at glæde os ved enhver vor Medskabnings Glæde og Fuldkommenhed; forstærker denne Stemme ved den gransfende Fornusts, den veilende Erfarenheds lærerige Underviisninger!

Lærer de Unge at yde Dyret den Velvillighed, den Agt og Ret, det tilkommer som levende Væsen og Guds Skabning; og I skal med det samme befæste dem i en Agt og Velvillighed, de, som Mennesker, skyldte Mennesker.

C. B a s t h o l m.

Blandt denne Forfatters didactiske Arbejder synes hans Philosophie for U lærde det, hvoraf her bedst Exemplet kunde tages; og er hertil valgt Slutningen af Capitlet om Mennesket.

Mennesket haver af Fødselen intet mere end en Bequemhed til at blive fornuftig; det er først ved Culturen, at denne Bequemhed udvikler sig, og da udvikler den sig mere eller mindre, eftersom Culturen er bedre eller slettere. Herom overbeviss vi tilstrækkelig af deres Exempler, som ere opfødte vilde i Skovene og paa Biergene udenfor det menneskelige Selskab. Hos saadanne har man hverken opdaget Brug af Fornuft eller Sprog, men allene en vis Grad af Snedighed, hvilken dog ikke overgaaer den, som findes hos adskillige ufornuftige Dyr. Saa snart de derimod ere blevene indlemmede i det borgerlige Selskab, haver Fornuften strax begyndt at udvikle sig.

I Henseende til Legemet haver Mennesket intet forud for Dyret. Det menneskelige Legeme og det dyriske Legeme ere af samme Indretning. Blodet fortsætter sin Kredsløb, Nanden gaar ind og ud, Næringsmidlerne tilberedes, Ledemodene bevæges ved Muskler, Sandser og Nerver frembringe Følelser eller Forestillinger i Sielen om de Ting, som ere udenfor Mennesket;

disse

disse Forestillinger opvækkes igien ved Indbildningskraften, de erkjendes ved Hukommelsen, de frembringe Afsetterne, og endelig forplantes Mennesket, som Dyret. Alt dette sker paa een og den samme Maade hos Dyret og Mennesket. I disse Henseende er Mennesket Dyr, og haver intet Fortrin for Dyret. Jeg behøver derfor ikke heller her at indlade mig i disse Betragtninger, da jeg ovenfor haver sagt saa meget om det dyriske Legems Indretning, som min Plan tillader.

Jaa, i disse Henseender er Mennesket ikke allene lig Dyret, men Dyret haver ogsaa heri meget ofte et Fortrin for Mennesket — Jeg vil ikke tale om, at Mennesket er nøgent og vaabenløst, da alle andre Dyr komme til Verden, forsynede baade med det Dække, der skal skjule dem mod Naturen og dens Voldsomheder, og med de Vaaben, som de behøve for at angribe deres Fiende, og beskytte dem mod deres Fiende — Denne Mangel er just et Beviis paa Menneskets Høihed — Det er Fornustten, som skal forsyne ham med Vaaben til hans Beskyttelse; det er og Fornustten, som skal forsyne ham med Dække, overensstemmende med den Himmelegn, under hvilken han lever. Mennesket er bestemt til at beherske Jorden, han skulde derfor fødes nogen, for at beholde et frit Valg til at forandre sit Dække, ligesom han forandrede Himmelegn.

I denne Henseende er Mennesket derfor ikke under Dyret; det, som synes at være en Mangel, er en Fordeel.

deel. Men i mange andre Henseender er det dyriske Begeme fuldkomnere end det menneskelige. Vi have ikke Fuglens Hastighed, ikke Lovens og Tyrens Styrke, ikke de skarpe Sandser, med hvilke mange Dyr ere udrustede; endstaaet det vel er unægteligt, at vi skulde have disse Evner i en langt høiere Grad, end vi virkelig have dem, dersom de fra Ungdommen af bleve omhyggeligere øvede, og ikke ved den forfinede Opdragelse bleve svækkede. Derfor finde vi og, at de vilde og udrykede Folkeslægter have disse Evner i en langt høiere Grad, end vi.

Men det, som giver Mennesket sit væsentlige Fortrin fremfor Dyrene, og gjør Venskabsfellet mellem Mennesket og Dyret, er den fornuftige Siel, med hvilken Mennesket er begavet — Alt Mennesket haver en Siel, og at denne Siel er fornuftig, det lærer Erfarenhed og egen Følelse — Vor egen Erfarenhed lærer os, at vi tænke, ere os medvidende om vore Tanker, og anstille Betragtninger over vore Tanker. Saa sandt det altsaa er, at vi tænke, det er, at vi giøre os tydelige Forestillinger om de Ting, som ere udenfor os, eller i os, saa sandt er det og, at der er noget i os, som tænker, og dette Vesen, som tænker i os, kalde vi Siel.

Saa meget kunne vi og med fuldkommen Visshed indsee, at det, som tænker inden i os, ikke er det grove Begeme, vi bære, eller noget legemligt, som henhører

til

til Legemets Væsen. *) Af heele Legemets Indretning og alle dets Bevægelser kan der ikke udledes nogen Tanke, og endnu mindre Medvidenhed om sine Tanker. Et Speil forestiller vel de Ting, som ere udenfor det; men Speilet er sig ikke medvidende om disse Forestillinger. Piet forestiller og de Ting, som ere uden for det; men Piet er sig ligesaa lidet medvidende om disse Forestillinger; Piet tænker ikke. Dette er alene Sielens Egenkab, og denne Egenkab kunde Legemet ligesaa lidet have, som Speilet, og enhver anden Deel af Legemet ligesaa lidet, som Piet — Alle Forandringer i et Legeme skee ved Bevægelse; men at bevæge sig og at tænke er forskielligt. I hvor sammensat en Maskine end er, i hvor konstig dens Sammensætning, og hvor mangfoldig forskiellige dens Bevægelser end ere, kan der dog aldrig deraf udkomme nogen Tanke, og endnu mindre mindre Medvidenhed om denne Tanke.

Det er altsaa upaatvivleligt, at det, der tænker inden i os, maae være et Væsen, der er væsentlig forskielligt

*) Dersom Sielen ikke var væsentlig forskiellig fra Legemet, saa maatte vi fra Tid til anden faae en nye Siel, ligesom jeg overfor har sagt, at vi fra Tid til anden faae et nyt Legeme. Men vor Medvidenhed om os selv, og vor forbigangne Tilstand, Fortsættelsen og Erindringen af vore Ungdoms Forestillinger, og vor Bevidsthed, at vi ere de samme, som vi vare for mange Aar siden, det overbeviser os tilstrækkelig, at vor Siel er den samme, som den allestider har været, og at den følgerlig er et andet Væsen, end Legemet.

fielligt fra Legemet; men om dette tankende Væsen er et ganske enkelt og i sin Natur udeeleligt Væsen, eller om det bestaaer af visse os ubekiendte Deele, hvilke derfor just ikke ere det, man i egentlig Forstand kalder Materie, det er et Spørgsmaal, som af Fornuften vel neppe lader sig grundig besvare.

Forgieves tænke vi og, at besvare det Spørgsmaal, hvorfra Sielen haver sin Oprindelse. Vi kiende ikke Oprindelsen til Legemet, og endnu mindre til Sielen, der saa lidet kiender sig selv. Det er beskaffent med Sielen, som med Diet, der seer alle Ting udenfor sig, men kan ikke see sig selv.

Vi kunne ikke engang sige med Visshed, hvorledes Sielen virker paa Legemet. Vi føle dens Virkninger, men vi kunne ikke forklare dem. Uden Tvivl samle alle Nerverne sig til en vis Punkt i Hiernen. Her har Sielen maaskee sit Sæde; her føler den maaskee ved Nerverne alle de Ting, som virke paa dem, og herfra virker den maaskee igien ved Nerverne paa det hele Legeme, giennem hvilket alle Nerverne ere udbreedte. Men alt dette er dog itkun et Maaskee.

Alle disse Spørgsmaale føde itkun unyttige Gissninger, og den er den Klogeste, som synes at giette best. Lader os heller standse ved det, vi med Visshed føle, at vi nemlig have en Siel, der er væsentlig forskiellig fra Legemet, og at denne Siel er begavet med tvende Forvedevner, der ophøje os over Dyrene, med Fornuft og en frie Villie.

Vel

Vel haver Dyret noget liigt med dette. Dyrene kunne og gjøre sig visse Forestillinger om de Ting, som ere udenfor dem. De kunne forbinde tvende Forestillinger med hinanden, og deraf gjøre en Slutning til den tredie. Saaledes, naar jeg een Gang haver slaget et Dyr med en Stok, og jeg nu igien opløster Stokken, saa flyer Dyret; det forbinder nemlig Forestillingen om Stokkens Opløstelse med Forestillingen om det Slag, det en Gang fik, da Stokken tilforn er bleven opløstet, og gjør den Slutning, at det nu igien vil faae et Slag.

Men dette sker ikkun efter sandkelige Forestillinger. Mennesket derimod, endskiønt alle hans Forestillinger vel have deres første Oprindelse fra Sandserne, saa lader han det dog ikke blive ved disse Forestillinger aleene, som alletider have noget Mærkt og Uvist i sig. Han anstiller Betragtninger over sine egne Tanker, undersøger dem, frastiller det Rigtige og Urigtige i samme, og efter tydelige Forestillinger om Tingen uddrager han Slutninger. Den Evne i Menneskesielen kaldes Fornuft, hvilken viser sig ved mere eller mindre Domme-kraft, mere eller mindre Vittighed, mere eller mindre Skarpsindighed.

Men, uagtet Mennesket ved denne Evne saa meget ophøjer sig over det Dyriske, saa er der dog ingen Tvivl, at denne Evne jo staaer i en nøie Forbindelse med Menneskets dyriske Deel, og fornemmelig med Hjernen, der synes at være Sielens Bærsted; derfor føler

man Hovedpine, Ørheb, Svækkelse i Nerverne, ved at tænke for stærkt og for længe; Nerverne maae altsaa nødvendig være beskaftigede ved Sielens Tanker, og fornemmelig Hiernen, hvor alle Nerverne samle sig. Eftersom den er organiseret, eftersom den er fuldkommnere eller ufuldkommnere i sin Organisation, saa viser Sielen mere Dømmekraft, eller mere Vittighed, eller mere Dybsindighed. Det er uden Tvivl Hiernens Organisation, som gjør Philosophen, Taleren, Digteren, Maleren. Disse Evner kunne vel ved Flid og Øvelse bringes til større Fuldkommenhed; men Grunden til dem ligger i Hiernens Bygning; derfor bliver den fødte Dødsmer aldrig en Newton, ligesom Blyehiernen ved ingen Flid kan faae en Ciceros lette høie Sving. Mestere maae arbejde i sit Bærsted overensstemmede med de Redskaber, som ere ham anviste til at arbejde med; de samme Redskaber ere ikke flikkede til alt Slags Arbeide. I den Sangviniske viser Sielen derfor mere Vittighed, i den Choleriske mere Dømmekraft, og i den Melancholiske mere Dybsindighed. Den første modtager hastigere nye Begreber, og den sidste giemmer dem længere.

At disse forskiellige Virkninger af Sielens fornuftige Deel saaledes have deres Grund i Legemets Beskaffenhed, kan man med fuldkommen Visshed slutte deraf, dels, at Mennesker, som have samme Temperament, ogsaa ligne hinanden meget i Sielsevner; den Forskiellig-

lighed, som maatte findes, har vel til en stor Deel sin Grund i Levemaaden, Næringsmidlerne, Opdragelsen og Øvelsen. Deels, lærer Erfarenhed, at, naar Legemet ved Alderen lider Forandring, forandres Sielensnerne ogsaa i deres Virksomhed. Vittigheden bliver efterhaanden foldere, Dømmekraften svagere, eller stærkere. Endelig, er denne Erfarenhed uden Modsigelse, at visse Sygdomme ganske standse Fornuften i sit Arbejde. En eneste Vorden i Hiernen gjør Fornuften ufrugtbar. Hidfige Drikkevare kunne i en vis Grad opvække Vittigheden, og i en højere Grad ganske dæmpe Dømmekraften; og Alderen kan gjøre Sielen ganske uskikket til alle sine fornuftige Forretninger.

Men, Sielen selv forældes dog ikke. Årsagen til den Svækkelse, som den synes at lide, ligger aleene i Hiernens Redskaber, ved hvilke den virker. Eftersom disse ved Alderen eller andre tilkommende Årsager blive ubrugbare, standser Sielen i alle sine fornuftige Virkninger. Det er altsaa vel uimodsigeligt, at Sielen, endog i sine fornuftige Væbningstøtser, ved hvilke den hæver sig over Dyret, er bunden til Legemet, og de Redskaber, som i Hiernen ere den anviste.

Den anden Hovedegenskab, ved hvilken Mennesket adskiller sig fra Dyret, er den frie Villie, med hvilken Mennesket er begavet. Vel haver Dyret noget liggt med denne Evne. Sætter jeg tvende forskellige Arter af Føde for et Dyr, saa vælger det den ene frem
for

for den anden. Men Marsagen, hvorfor det vælger den ene, og forkaster den anden, er ikke grundet i tydelige Forestillinger om den ene Fødes nyttige og den andens skadelige Indflydelse paa Legemet, men i visse sandselige Følelser, som ved begge opvækkes, og ved den ene ere behagelige, ved den anden ubehagelige, eller mindre behagelige.

Underledes forholder det sig med Mennesket. Vel vælger han ofte blot efter sandselige Følelser, og da vælger han, som Dyr; men han kan ogsaa vælge efter tydelige Forestillinger om det, som han vælger, og da vælger han, som Menneske — Man sætte for en Søg en behagelig, men skadelig Ret, og tillige en bitter Medicin; Sandserne tilskynde ham at vælge det første, men Fornuften tilraader ham at vælge det sidste; og ved dette Valg, som aleene bestemmes ved fornuftige Forestillinger, adskiller Mennesket sig fra Dyret.

Men, naar man siger, at Mennesket haver frie Villie, saa forstaaes derved intet mere end dette, at det staaer i Menneskets Evne, efter tydelige Forestillinger om en Ting, enten at vælge, eller at forkaste den; men at iværksætte sit Valg, det staaer ikke til ham. Han kan beslutte sig til at handle eller ikke at handle, til at gjøre det ene og lade det andet; men det staaer derfor ikke altid i hans Magt, at udføre sine Beslutninger; ofte nødes han til at giere, hvad han hellere vilde lade, og at lade, hvad han hellere vilde giere; derom over-

bevise den daglige Erfarenhed os. Mennesket er derfor vel Herre over sit Balg og sine Beslutninger; men, da Udførelsen ikke staaer i hans Magt, saa er han ikke selv Herre hverken over sine egne eller over Verdens Stiebner.

Naar man siger, at Mennesket haver frie Villie, saa maae man derfor ikke troe, at han uden alle Grunde kan vælge eller forkaste; han handlede da uden tilstrækkelig Aarsag, og uden tilstrækkelig Aarsag kan intet skee — Vor frie Villie bestemmes alletider ved overveiende Grunde, og, naar disse ere forhaanden, er Balget udebliveligt — Vor Villie bestemmes alletider ved den Bevæggrund, som virker stærkest; men dette have vi forud framsat Dyrene, deels, at vi kunne ved fornuftig Overlag prøve disse Grunde, som virke paa os, sammenligne dem med hinanden, og undersøge deres Styrke, førend de bestemme vort Balg; deels, naar en Bevæggrund synes os af alle den stærkeste, kunne vi endnu standse i vort Balg, førend vi følge den, og opsætte vor Beslutning, indtil vi enten have opsogt nye Grunde til at handle efter, eller have endnu naiere undersøgt de gamle; men, naar vi intet meere have at undersøge, naar vi efter tydelige Forestillinger indsee den Bevæggrundts Rigtighed, som virker stærkest, og ingen Tvivl meere er tilbage, saa er vor Villie bestemt.

Naar Mennesket saaledes bruger sin Fornuft og sin frie Villie, saa er han det, som han efter sin Bestem-

stemmelse skal være, han er Menneſke, og handler ſom Menneſke; i modsat Tilfælde, naar ikke tydelige og fornuftige Foreſtillinger om det Gode eller Onde i hans Handlinger, men viſſe ſandſelige Foreſtillinger, viſſe Bevægelſer i Legemet og dets Nerver, beſtemme hans Valg og hans Handlinger, ſaa ophører han at være Menneſke, han bliver Dyr, han ſynker ned fra den Høide, paa hvilken han ſtod, ſom Dyrets Herre. Legemet har da Overmagten over Sielen, Sandſerne over Fornuſten, og deri beſtaaer al Menneſkets moralske Fordærvelſe.

Menneſket er et ſammensat Væſen, han beſtaaer af en fornuftig Siel og et ſandſeligt Legeme. I Sielen foranlediger enhver Gienſtand, eller i det mindſte kan den foranledige en dobbelt Foreſtilling, deels den, ſom Sandſernes Medſkaber opvække, hvilke giennem Nerverne virke paa Sielen, deels den, ſom Sielen ſelv opvækker i ſig, ved at betragte Tingen fra meere end een Synspunkt, ved at betragte den i dens indvortes Natur, i dens heele virkelige Sammenhæng og alle dens Følger.

Den Foreſtilling om en Ting, ſom ved Sandſerne og Nerverne opvækkes i Sielen, er ikkun mørk og ufuldſtændig; den derimod, ſom Fornuſten gjør ſig om den ſamme Ting, er tydelig og fuldſtændig. Sandſerne foreſtille Tingen ikkun ſaaledes, ſom den virker paa dem; Fornuſten derimod betragter Tingen i ſin ſande indvor-

tes Natur. F. Er. en sød Gift; forestiller Sielen sig den giennem Sandserne, saa forestiller den sig Giften som behagelig, thi den frembringer ved sin Sødhed en behagelig Følelse i Sandserne; forestiller den sig derimod den samme Gift giennem Fornusten, saa forestiller den sig Giften som skadelig, fordi den nedbryder Sundheden og Livet. I første Henseende maatte den vælge Giften, og i sidste Henseende maatte den forkaste den. Have Sandserne Overmagten, saa gjør den det første, har Fornusten Overmagten, saa skeer det sidste. Og dette er Menneskeslagteus Fordærvelse, at man enten aldrig betragter med Fornusten de Ting, som røre Sandserne; eller, om man endog med Fornusten betragter dem, da ere de Fornemmelser eller Forestillinger om en Ting, som ved Sandserne opvækkes i Sielen, langt stærkere, end de Forestillinger om den samme Ting, som ved Fornusten opvækkes i den. Hine overvele derfor disse, og bestemme saaledes Sielen i sit Valg.

Det er i sig selv ikke saa underligt, at Sandserne have denne Overvægt over Fornusten. Sandserne ere ældre end Fornusten, de have allerede virket nogle Aar, førend Fornusten ret begynder at udvikle sig. De have imidlertid allerede indprentet Sielen visse Fornemmelser eller Forestillinger om de udvortes Ting, som røre Sandserne, og ved disse Fornemmelser ere de blevene behagelige eller ubehagelige for Sielen, eftersom det Indtryk, de have gjort paa Sielen, enten haver været beha-

hages

hageligt eller ubehageligt — Stemme disse sandfelige
 Følelse i den modnere Alder overeens med Fornusten,
 da vælger Sielen ret; men blive Sandsernes og For-
 nustens Forestillinger stridige med hinanden, da have hi-
 ne allerede saa megen Magt, at disse sædvanlig maae
 vige for Overmagten, og da gjør Sielen et urigtigt
 Valg.

Men, endstaaend alle de Ting, som ere udenfor os,
 gaae igiennem Sandserne til Sielen, og der opvække
 visse Fornemmelser, som enten ere behagelige eller ube-
 hagelige, som følgerlig føde i Sielen enten Begierlighed
 eller Afstøje, saa lærer dog Erfarenhed os, at alle Ting
 ikke føde i Sielen samme Begierlighed eller samme Af-
 støje; ligeledes lærer Erfarenhed, at den samme Ting
 begieres meere af den ene, end af den anden, og afstøyes
 meere af den ene, end af den anden. Aarsagen hertil
 maae uden Tvivl søges i Legemets Temperament.

Hvoraaf Temperamentet egentlig haver sin Oprin-
 delse, det kan ikke siges med fuldkommen Visshed. Det
 kan have flere Aarsager, men blandt dem ere vel Ner-
 verne og deres forskiellige Spending een af de fornem-
 meste. Man kan inddeele Nervernes Spending i tren-
 de Hovedgrader, nemlig, den stærkere, den middelmaa-
 dige og den svagere Spending, og deraf haver man tren-
 de forskiellige Temperamenter, det cholericke, som haver
 den stærkere Spending, det sangviniske, som haver den
 middelmaadige, og det melancholiske, som haver den sva-
 gere

gere Spending i Nerverne. Ethvert af disse Tempera-
 menter føder forskellige Drifter i Sielen, eller giver i
 det mindste een Drift i Sielen en større Styrke end en
 anden. Det sangviniske Temperament føder en over-
 veiende Drift til Vellyst, det choleriske til Æren, og
 det melancholiske til jordisk Formup. Men enhver ind-
 seer let, at disse Spendinger i Nerverne kunne have
 mangfoldige forskellige Undergrader, og deraf flyde igien
 mangfoldige forskellige Undergrader i Sielens Drifter.

Hvorledes disse forskellige Spendinger i Nerverne
 kunne give en Drift i Sielen en saadan overveiende
 Styrke fremfor en anden Drift, det vide vi ikke; men
 Erfarenhed lærer os paa en uimodsigelig Maade, at
 Sielens Drifter ere forskellige ligesom Temperamentet;
 thi, hvorfor haver den Melancholiske ellers saa liden og
 saa svag en Drift til Vellyst, og den Sangviniske, hvor-
 for søler han saa liden Drift til at samle og giemme det
 Samlede? — Hvorfor finder man hos Dyrene, at
 deres Drifter ligeledes stemme overeens med deres Tem-
 perament? thi Dyrene have ogsaa deres Temperamen-
 ter, Aben er sangvinisk og vellystig, Hesten er cholerisk
 og stolt, Kameelen melancholisk og hevgierrig, og sam-
 me Fæll findes hos den Melancholiske — Hvorfor fin-
 der man, at hele Folkeslagter have et Hovedtempera-
 ment, og en Hovedcaracteer, som stemmer overeens
 med Temperamentet? Saaledes er Tydskeren cholerisk-
 sangvinisk, og Fransmanden sangvinisk-cholerisk; hlin

haver derfor og meere Riekhed og Mod, denne meere Omhed, Blødhed og Qvindagtighed i sin Charakter; hlin er mindre, denne meere hengiven til Belyst, fornemmelig den, som yttre sig i Henseende til det andet Køn — Ja, hvorledes lærer Erfarenhed, at de Børn, som meget ligne deres Forældre baade i Ansigtstræk og i Temperament, ogsaa ligne dem i Sielens Drifter?

Disse Erfaringer, at Legemets Temperament og Sielens Drifter staae i saa nøie en Harmonie med hinanden, overbevise os, at Legemet har en vis Indflydelse paa Sielen, og i den føder visse Drifter til een sandse- lig Gienstand meere end til en anden, eller giver een Drift mere Styrke end en anden. Derfor forandre disse Drifter sig og sædvanlig med Temperamentet. Ungdommen er i Almindelighed meere sangvinisk og vellystig, den mandige Alder gaaer sædvanlig over til det Choleriske, og da bliver Vren Formaalet for Sielens Drifter; den graahardede Alder derimod forfalder ofte til det melancholiske Temperament, og da er den jordiske Formue Sielens høieste Gode.

Dette er Menneskets dyriske Tilstand, i hvilken han uden Cultur nødvendig maatte befinde sig: de Ting, som ere udenfor os, opvække giennem Sandserne visse Forestillinger i Sielen; disse Forestillinger blive den behagelige eller ubehagelige, opvække altsaa Begierlighed eller Afstøje, eftersom de stemme overeens med Sielens naturlige Drifter, eller stride mod samme; og disse

Drif-

Drifter have, om just ikke deres Drindelse, saa dog Graden af deres Styrke fra Legemet og dets Temperament — Følger Mennesket blindt disse sandselige Forestillinger og sine Temperaments-Drifter, saa handler han som Dyr. Da først handler han som Menneske, naar han med Fornusten beskuer de Ting, som gaae igiennem Sandserne til Sielen, bedømmer efter tydelige Forestillinger deres Værd, bestemmer sit Valg efter den Dom, han ved Fornusten sælder over dem, og bestyrer saaledes Temperamentets Drifter, at de ikke føre ham uden til det, som han efter tydelige Forestillinger anseer for at være godt, ikke heller afføre ham uden fra det, som han efter tydelige Forestillinger anseer for at være ondt.

Denne Evne til saaledes at handle haver Mennesket fremfor Dyret, naar han ikkun vil bruge den; ved den ophøier han sig uendelig over Dyret, og dette Menneskets Fortrin fremfor Dyret giver os en temmelig grundet Formodning, at Mennesket maae have en høiere Bestemmelse end Dyret. Menneskets Haab udstrækker sig henud over Graven ind i en grenseløs Evighed.

— Om Dyrenes Sieler have nogen videre Bestemmelse, om de blive til efter Legemets Død, om de da ere sig medvidende om deres nærværende og forbigangne Tilstand, det er et Spørgsmaal, hvis Bekræftelse vist ikke vilde fornærme Skaberen; men, vi have ikke Grund nok til at bekræfte det, ligesom vi ikke heller have Grund nok til at nægte det, det er derfor uden Tvivl klogest,

at vi i dette Stykke ingen Dom sælde, endsskiønt jeg ikke kan nægte det, at jeg føler mig tilbeieligere til at antage end til at nægte Dyresielenes Tilværelse efter dette Liv.

Vigtigere er det Spørgsmaal for os, om Menneskielen haver en høiere Bestemmelse efter dette Liv, og dette Spørgsmaal kan end ikke uden et høiere Lys besvares med den fuldkomneste Vished. Derfor have endog de viiseste og de bedste Mennesker, som ikke havde andet Lys, end det, Fornuften kunde give dem, aldrig bragt det videre end til en høj Grad af Formodning, og denne Formodning haver de stærkeste Grunde for sig. De Grunde, som ere for Sielens Udødelighed, ere i det mindste meget stærkere, end de Grunde, som ere imod den.

Den eneste Grund, som med nogen Sandsynlighed kan føres mod Sielens Udødelighed, er denne, at Sielen synes saaledes at være bunden til Legemet og dets Organer, at den uden dem hverken kan tænke eller føle, og at Sielen selgelig, naar alle Legemets Organer opløses og forgaae, da maatte nødvendig ophøre baade at tænke og at føle, at den selgelig ikke blev anderledes til, end som Legemet efter sin Opløsning bliver ved at være til, nemlig i Elementerne, til hvilke det er vendt tilbage.

Men, skjønt Sielen, saa længe den er indstuttet i Legemet, ikke kan tænke eller føle uden ved Legemets

Organer, saa er det dog Sielen, som tænker, og føler, og ikke Legemet; saa følger dog deraf ikke, at Sielen uden for Legemet hverken kan tænke eller føle. Og skulde Sielen end efter sin Natur nødvendig behøve visse Organer for at tænke og føle, kunne vi da sige med Visshed, om Sielen ikke haver dem? Den liden Grundspire, jeg ovenfor har talt om, indeholder uden Tvivl disse Organer, og disse Organer følge maaskee Sielen ind i et andet Liv, naar det grovere Legeme, som er laant af alle Elementer, igien ved Forraadnellen vender tilbage til sin Oprindelse. Ved disse Organer kan Sielen maaskee endnu, opløst fra det meere materielle Legeme, fortsætte sine Tanker og sine Følelser. Dette er vel ifkum et Maaskee; men det ene Maaskee er nok til at besvare det andet.

Det man kan med nogen Sandsynlighed sige mod Sielens Udadelighed, er altsaa lidet mod det, som kan siges til Fordeel for denne glade Udsigt. Det er ikke alene ingen Følge, at Sielen skal forgaae med Legemet, thi da Sielen er af en ganske anden Natur end Legemet, kan Legemet vel forgaae, og Sielen kan dog blive ved at være til; men, Sielen viser endog i sin egen Natur saa megen Høihed og Adel, at man vel ikke ret kan kiende dens Værd uden at føle denne stærke og grundede Formodning, at den maae have en høiere Bestemmelse, end nogle saa Nar at befiele den jordiske Hytte, som den beboer, og da igien at forgaae.

Enhver Dyrefiel nyder saa mange Glæder, som den efter sin Natur kan imodtage. Jo høiere den staaer paa Skabningens Stige, jo flere Glæder nyder den, og jo lykkeligere føler den sig ved at nyde dem; Mennefsfielen aleene nyder langt fra ikke alle de Glæder, som den kan imodtage. Uophørlig martres den af Grammelse over det Forbigangne, Misfornøielse med det Nærværende, og Frygt for det Tilkommende. Tanken om det Forbigangne og det Tilkommende plager ikke Dyret, og det Nærværende forarsager liden eller ingen Misfornøielse, saa længe Dyret forbliver i den frie Tilstand, i hvilken Naturen satte det. Dersom der altsaa ikke var et Liv efter dette, saa veed jeg neppe et Dyr, hvis Legeme Mennefsfielen jo hellere maatte ønske sig til Deboelse, end Mennefsfets. Og skulde Mennefsfielen da være af sin Natur ædlere end alle andre Sieler, og dog tillige ulykkeligere end alle andre? Denne Tanke synes at være en Urimelighed.

Dyrefielen haver ikkun en vis og en meget indskrænket Grad af Ønsker og Begierligheder; disse kunne meget let tilfredsstilles; og naar de ere tilfredsstillede, da føler den sig saa lykkelig, som den kan være. Mennefsfielen derimod er uendelig i sine Begierligheder. De vore ved Mattelsen; og omsider endes de dog med Reedsommelighed. Neppe er et Ønske opfyldt, saa fremvorer et nyt, og dette mattes ikkun for igien at føde et andet. Den vælger og forkaster, og vælger igien for at.

atter at forkaſte. Aldrig fuldkommen fornoiet med det, den er, og det, den eier, søger den altid at blive det, den ikke er, og beſidde det, den ikke eier. Skulde man ikke med god Grund heraf kunne ſlutte, at Menneſkeſielen maae være ſabt for noget høiere og ædlere Gode, end det, denne Jord kan forſtaffe den, da denne Jord eier intet, ſom fuldkommen kan tilfredsſtille den.

Dyrefielen kan hverken udvide eller ophøie ſig over den Virkerefs, i hvilken den finder ſig, og hvor indſtrænket er ikke denne Virkerefs? Menneſkeſielen derimod udvander med ſine Tanke ikke aleene over den heele Jordklode, den ſvinger ſig endog med Tanterne fra den ene Verden til den anden, beregner deres Gang, maaler deres Afſtand. Den igiennemſkuer ikke aleene Naturen, og beundrer den, den hæver ſig endog til Naturens Herre, og tilbeder ham. Hvilken en Høihed haver da ikke Menneſkeſielen fremfor Dyrefielen; om end denne forgik, ſkulde hiin derfor ogſaa forgaae? Skulde diſſe være hinanden ſaa ulige i Høihed, Adel og Fuldkommenhed, og deri ſkulde de være hinanden lige, at de begge efter ſaa Aars Virkſomhed ſkulde forgaae med Legemet?

Dyrefielen haver viſſe Fuldkommenheds Grendſer, inden hvilke den kan udvide ſig; naar den engang haver naaet diſſe Grendſer, og diſſe Grendſer ere meget ſnevre, da udvider den ſig ikke mere, da ſtiger den ikke mere i Fuldkommenhed — Anderledes er det beſtaffent med

Menneſteſielen. Hvor ere dens Grendſer? Uden Ophør kan den ſtige i Kundſkab, Erfarenhed og Færdigheder; fra Aar til Aar kan den blive fuldkommnere; ſkulde den da være dannet med den Tøne at være uden Ende, og dog ſkulde den inden ſaa Aar have en Ende? Hvorledes kan denne Tanke beſtaaе med Tanken om det Bæſens Wiisdom, ſom dannede den? *)

Fornuſten haver altsaa den ſtærkeſte Formodning for det glade Haab, at Sielen, naar Legemet henſalder i ſit Stov, udvikler ſig af dets Ruiner, og, maaſkee underſtøttet af et ſubtilere organiſt Legeme, endnu ſætter ſine Tanker og ſine Følelſer, og, da Sielens heele Natur viſer, at den er ſkabt til en beſtändig Tilvært, vorec den nu uden Ophør fra den ene Fuldkommenhed til den anden, ved at beſkue Skaberen i ſine Skabninger, og jo høiere den ſtiger i Fuldkommenhed, deſto højere ſtiger den og i Lykſalighed. Dette er Menneſkets Beſtemmelse, derfor er han til.

Johann

*) Den Indvending, man af nogle ſaa Graahærdedes Barndom gjør mod dette Beviis, er lidet betydelig. Fordi Een med det beſte Syn ikke kan ſee i et Værelſe, hvor Vindueſkoderne ere tllukte, deraf følger ikke, at han er ſtokblind, naar han gaaer ud af Værelſet. Sielen maaе nødvendig, ſaa længe den er indſluttet i Legemet, og ſkal virke ved dette Legeme, tage Deel i dets Forandringer og Syggheder.

J o h a n n B o y e.

Rektor i Moskø.

Fød 1756.

Nedenstaaende er taget af hans endnu ikke fuldbragte Skrift Statens Ven, hvoraf første Deel (ny Udgave) er udkommet 1796, og anden 1797. Dette, som er Begyndelsen af Undersøgelsen om de intellektuelle Fornøielsefs Værd, er taget af første Deel.

Hører der til Lyksalighed en immer stigende eller tilbørligt afværende Række af Fornøielse saar veen, som den i denne Verden er muelig, saar ere der ingen bekvemmere hertil end de intellektuelle. De have alle de Fordeele og ere fri for alle de Feil, som uopløsligen hænge ved de sandfelige. Det gaaer med Sielens Kraft, som med Magnetens: jo mere den øves, des større bliver den: og gjør omsider det med Lethed, som i Begyndelsen var den umueligt. I Forhold, som Sielens Kraft, der nyder de intellektuelle Fornøielse, bliver ved forskiellige Øvelse fuldkomnere, saaledes tiltage ogsaa disse Fornøielse i Storhed og Rigdom. Og da Naturen, som omgiver os, er uundømmelig paa Arbeid for Granskeren, saar kan den Vise, der gjør sig fortrødelig med dens Hemmeligheder, aldrig staae fare for at mangle behagelig Bæstefigelse. Enhver Videnskab er et heelt Magazin af Fornøielse for den Studerende. Saa mange Videnskaber og for-

fiellige Arter af Indsigter, han gjør sig bekiendt med, saa mange rige Forraadskamre blive ham aabnede, som han frit kan gaae til for at afverle sin Bæstfæstiggelse efter Humør og Smag.

De intellektuelle Fornøielser ere altsaa af den Art, at jo meere de nydes, des ædlere og fuldkomnere bliver Mennesket. De gjøre os immer rigere paa Fornøielser, og stedse bekvemmere til at nyde dem. Dertil kommer endnu denne store Fortrinlighed; at de bevare os fra at forfalde til Sandselighed. Ligesaa lidet, som den, der er vant til ædlere Vine, kan finde Smag i fordærvede; saa lidet kan et i intellektuelle Fornøielser øvet Menneske, saa længe han beholder sin Fornufts Brug, tage tiltakke med matte sandselige Bæstfæstiggelser. Den som er vant til at overskue store Theoremer; den som med Newton har opdaget de Bevægelses-Love, den store Natur saa lybdigen følger: hvor meget kan Epil, tom Glæder, et gabende Selskab forslaae i hans rummelige Siel? Jo mere Fornuften øves, des stærkere bliver den til at modstaae Sandselighed, der altid beholder en saa vældig Magt over Mennesket. Om denne de intellektuelle Fornøielsers store Nytte skal vi strax tale mere.

End videre: Ingen Fornøielser kan staae os oftere aabne end de intellektuelle. De ere saa uafhængige, som nogen Ting her paa Jorden kan vare. Ikke stor Umasse behøves der til at forskaffe sig den foreløbende Kundskab, der udfordres for at kunne læse i Naturens Bog,

som

som ligger opstaaet for alle dem, der ved denne ringe Umage vil erhverve sig Udgang. Og fordres dertil ogsaa nogen Formue, saa er den Beføstning, man gjør paa disse Hielpemidler, ikke nær saa stor, ikke nær saa hyppig, kort, og utilfredsstillende, som den man gjør paa Epil, Møbler, Giestebudde og anden dyriste Luxus. De intellektuelle Fornøielser kan have overalt. Saa længe man ikke ganske nedtrykkes af Sygdom, saa kan de sikke os for Riedsomhed og alle vrantne Dieblikke. I Upasselighed, i Censomhed, i Vanheld og Modgang, naar vore Venner sige os Farvel, fordi de see Gadene tomme; kort, naar hele Verden forlader os, saa forlade vi os dog ikke selv. Vort intellektuelle Forraad følger med os. De, som efterhænge sandselige Forlystelser, behøve ideligt Selskab, og hige derfor efter at boe i store Stæder, hvor Udspreddelse ikke lader dem fele deres tomme Selv. Da derimod en lille Flekke, en roelig Landsbye, en Riøbstad, som hos os er ikke bedre end en Landsbye, kan for den Intellektuelle være ligesaa moerende som den sværmende Hovedstads adspredende Forlystelser. Det blot sandselige Menneske flyer Censomhed. Det intellektuelle finder i den sin virksomste Frihed. Han roser den yndige Landsbyes eensomme Vække, hine moesbegroede Stene og Lundens skyggesfulde Taushed. Naturen fremviser ham behageligt Arbeid overalt. Den bestrøer hans Bei med luttet Glæde.

Den

Den Feil synes dog ogsaa at hænge ved de intellektuelle Fornøielser, at de tage af i Alderdommen. Naar Sielen-Evnerne have vedblevet at stige til en vis Alder, saa tage de af, blive uefterrettelige, og gjør tilsidst Menneskene til Børn, som om de skulde begynde forfra igien. Det lærer Erfaring alt for tit. Vi see jevnlig Mennesker, der opnaae en høj Alder, at tabe ikke allene de udvortes Sandser, men ogsaa de indvortes. Sindets Prydselser affalde efterhaanden. Sukommelsen gaaer bort. Indbildningens herlige Lys brænder ud; og som en rygende Taande viser den neppe, hvad den har været. Menneskets Siel begynder saaledes at dee for Legemet; og ikke Kroppen allene; men selv den gudlige Aand synes at nærme sig det moderlige Støv. Nu! at Legemets Sandser efterhaanden forløbe os; det kunde man taale. Hvo angrev at aflægge en gammel Klædning for at iføre sig en nye? Men at Sielens herlige Evner med Tiden gaae nedad; at disse aandelige Skatte, som vi med saa megen Arbeid og Nattevaagen som Forraad for Alderdommen have indsamlet; at den misundelige Alder skulde berøve os dem; derover synes vi at kunne istemme en velgrundet Klage.

Men neppe kan vi med Marsag besvylde Skaberen derfor. Deels kan vi slutte analogisk: at, ere vi skabte til Lyksalighed, saa maae nødvendigen den retskafne Flid, vi anvende for at naae dette Hovedøiemed, ikke blive tilintetgjort; ikke midt i vore Bestræbelser maae vi blive over-

overmandede af en saa listig Fiende som Forfrænkellighed. Hvor uædelt handler ikke den Fyrste, der udsætter en stor Belønning for de Undersaatte, der med Besværthed naaer et vist Maal: men besidder tillige en hemmelig Overmagt, som driver dem alle bort, for de naaer Maalet? Med hvad Pine kan han besvære dem, som svædige og saarede komme tilbage med uforrettet Sag? Kan disse vel andet end spotte og dable hans Adfærd.

Dernæst mener jeg, Exempler kan godtgjøre, at denne vore aandelige Egners Afstaaelse tilligemed Legemets finder ikke Sted overalt. Det er altsaa ikke saa meget Naturens Arbeid som Konstens. Vor konfusede Levemaade, vore konfusede Stater, og den fordomte Tyrann, Moden, hvis Love gielde mere end Naturens, er noget nær Skyld deri, at Sielens umiddelbare Organer i Legemet kan ikke udholde indtil Alderdommen og ikke vedblive Tjenesten til Ende. De blive forstyrrede og afnyttede, inden de øvrige Legemets Dele endnu holde op at giøre deres Pligt. For ikke at være Selskabet ulige maae vi svække vore Nerver med glohede Spiser og Drikke, skamme os ved sundhedsbevarende Haandarbejde, sidde krumme i et Quart Døgn over besiggjørende Spil, og lade os hentøre af Rummer. Intet efterlade vi mod Naturen uforsøgt. Selv Himmelegnen vil vi stræbe at forvandle. Og alle disse Urimeligheder, som forvolde vore Sielorganers tidlige Ubrugelighed, maae enhver, der ikke vil kaldes Pedant, være lydig.

Tilforladeligt, siger jeg, maae vor Levemaade og ikke Naturen være Skyld i denne vore Sielorganers alt for tidlige Aftagelse. Man kan ikke troe, Naturen har begaaet saa stor en Feil, at den i vor Bygning har sat Dele, som ikke i Varighed kan svare til hinanden; at den har omgivet vor Siel med Organer, som ere næsten opsplidte, naar de øvrige Dele ere endnu fuld duelige til Brug. En Bygmester forseer sig ikke mere, end saaledes Naturen, naar han lægger et Fodstykke af Fyr under en Stolpe af Eeg.

Ikke blot enkelte Exempler kan Erfaring fremvise, men hele Nationer, som beholde Siel-Evnerne fuldkomne til den yderste Alder. Jeg erindrer ei rettere, end at det er den store Philosoph og Læge, Benjamin Rush i Philadelphia, som beretter, at hos de nordamerikanske Bilde er det almindeligt, at Sielkræfterne vedvare i ung og fyrrig Kraft indtil den sildige Alder. De leve saa nær Naturen som mueligt; og denne lønner dem igien med varig Siels og Legems Sundhed. De kan med Sandhed sige om sig, hvad, Digteren Waller ønsker, maatte siges om alle. „Naar denne Sielens dunkle Hytte forfalder, og revner, lader den nyt Lys indgiennem de Sprekker, Tiden har giort. Visere blive Menneffene, naar de ved Svaghed blive stærkere, og rykke nærmere frem mod deres evige Hiem.“

Dette, mener jeg, er et uomstødeligt Beviis, at det er ikke en Nødvendighed, ikke Naturens Indretning,
men

men en Følge af fordærvet Konst, at Sielen ikke behø-
 der sine Egners fulde Brug til sin sidste Skilsmisse fra
 Legemet. For saa vidt kan vi da trygt gaae Alderdom-
 men i Møde, at, hvad Skaar end denne monne giøre
 os i vor Lyksalighed, saa vide vi dog, dette Onde kom-
 mer ikke fra en uomgiængelig Skiebne, eller fra en
 Skaber, der er Menneſket fiendtſk, men at det er vore
 Forfædres Uvidenhed og vor konſtledede Levemaade, ſom
 synes omſider at giøre vore havte Beſtræbelſer for intel-
 lektuel Lyksalighed i dette Liv til Intet.

M. G. B i r k n e r.

Capellan i Corsøer.

Født 1756. død 1798.

Mellem alle Danmarks didactiske Skribenter har maaskee ingen været Idealet af en skøn Didactiker nærmere, end denne adle Tænker, paa hvis Fødsel i høieste Maade synes at passe, hvad Cicero har fremsat som Characteristik for dette Skriftslags: „Det har intet vredeligt, intet hadsk, intet haardt, intet underværdigt, intet undersundigt; det er en kyndig, bluesfærdig paa en Maade usfordærvet Mø. Det foreener Skarpsindighed med Lys, Smidighed med Kraft.

Tre Bind er udkomne under Navn af M. G. Birkners samlede Skrifter 1798—1799. Endnu kan af hans Efterladenskab ventes et Bind, der udkommer for sig selv. Understaaende er som det, der bedst passer for denne Læsebogs Bestemmelse, taget i de samlede Skrifters tredje Bind af Afhandlingen: hvorfor Menneskene tale saa lidet om Gud og Religionen,

Det egentlig Behagende og Underholdende ved Religionsideerne ere Begreberne om Guds høie Majestæt; hans al Tanke overstigende Visdom og Magt, men især hans Godhed og Faderkierlighed imod os; den trøstende Tanke, at han kierlig sørger for os, og at hans Plan altid gaaer ud paa vor Lykkelighed. Men skal disse Begreber virkelig opvække disse glade Følelser, som de i Følge deres Natur kunne opvække, saa maa de ogsaa gøres

os ret bekvæmme og klare. Ikke nok at man siger, Gud er viis og stor og god; men man maa i Naturen, i det daglige Liv oplede Spor til denne Blisdom, Størhed og Godhed, og gjøre disse Spor ret tydelige.

Er der, kunde man spørge, ikke alligevel desforuden Anledninger nok, som kunne bidrage til at gjøre disse underholdende Begreber indlysende for Mennesket! Anledninger nok, som kraftig kunne opmuntre ham til at tænke paa Skaberen, og levende at føle hans uendelige Blisdom, Godhed og Magt? Vidner ikke den hele Natur om sin Verkmesters høie Ypperlighed? Fortælle ikke, som David siger, Himlene hans Ære og Firmamentet hans Pris? — Fuldkommen rigtigt altsammen, hvis ikke just den Omstændighed, at vi daglig have disse Almagts, Godhedens og Blisdommens Under for Øinene, selv bidrog til at svække det Indtryk, som dette store herlige Syn ellers naturligviis vilde gjøre paa vort Hjerte. Allerede Cicero har gjort den Anmærkning, at Hjertet ved Vanen, og idelige Indtryk af samme Slags, bliver ligesom haardhudet og mindre følsomt. „Assiduitate quotidiana et consuetudine oculorum,“ siger han i sit Skrift de natura Deor. L. 2., „assuescunt animi, neque admirantur, neque requirunt rationes earum rerum, quas semper vident: perinde quasi novitas nos magis, quam magnitudo rerum, debeat ad exquirendas causas excitare.“ Lader os forestille os Mennesker, der, hvis det var mueligt,

ligt, fra deres Fødsel bestandig havde beboet dybe underjordiske Huler, hvor de vel havde eiet alt i Overflod, herlige, med Malerier, Billedstøtter og al Konstens Pragt smykkede Baaninger, og alt hvad vi regne til Livets Nødvendighed og Forlystelser, men endnu aldrig havde seet Jordens Overflade eller Himmelen; naar nu disse Mennesker første Gang i deres Liv forlode deres underjordiske Opholdssted for at besøge den øvre Jords Indbyggere; naar de nu første Gang i Livet saae den skønne blaae Himmel, første Gang de græsklædte Marker og skyggesfulde Skove, første Gang hørte Fuglenes Sang, og saae det stolte Hav med sine oprørte Bølger; naar de saae den majestætiske prægtige Sol, første Gang glædede sig i dens Lys, og følte dens milde Straalers oplivende Kraft; naar de om Natten første Gang saae Maanen, og Himlen funklende af utallige Stjerner; naar de endelig vaertog den nøiagtige Orden, de aspassede, aldrig forstyrrede Love, disse himmelske Legemer følge i deres Bevægelser; naar de saae, og hørte alt dette, siger jeg, saa vilde unægtelig den Skønhed, den Orden og Pragt, som de vaertog i alle disse Indretninger, gjøre et meget stærkt og levende Indtryk paa deres Sind; den Tanke, at et viist, mægtigt, over al Tanke høit op-
 højet Væsen havde ordnet denne herlige Verdensbygning, vilde virke med kraftig Overbeviisning paa deres Forstand, og deres Hierter giennemtrænges af levende Beundring, dyb Erbødighed og alle de behagelige Følelser,
 som

som Synet af disse Almagtens Vidunder naturligviis maatte opvække i ethvert menneskeligt Hierte. Paa os derimod, os, som hver Dag see dette herlige Skuespil for Øinene, gjør det kun et svagt, ofte slet intet Indtryk. Bort Øie, daglig vant til at se denne Pragt, føler den ikke mere. Hvo som første Gang i sit Liv blev indladt i et Malergallerie, behængt med alle Konstens ypperste Arbejder, vilde, især hvis han var begavet med varm Konstsølelse, ganske vist henrykkes over de mange og store Skønheder, som der frembød sig for hans Øine; men lad dette herlige Gallerie være hans daglige Opholdssted; lad ham i mange Aar spise, drikke, sove, fort, den meste Tid af sit Liv opholde sig blandt disse Konstens Mesterstykker, visselig vil han omsider blive ganske ligegyldig imod dem. Han vil tilsidst neppe værdige dem et Øiekast, eller dog det samme kolde, fjædesløse Øiekast, med hvilket han vilde betragte de grotesteste Figurer, som vare slupne fra den smagløseste Kunstners plumpe Pensel. Det samme, som er sagt om Naturens Skønheder, gielder om adskillige Forestillinger, Udtryk og Opmuntringer til Taknemmelighed og Kierlighed imod Gud, til Dyd og Gudsfrugt, mange Opregninger af Guds Velgierninger, og hans Wiisdoms og Godheds Spor, som vi undertiden have i offentlige Foredrag. De ere saa ofte igientagne, saa ofte paa een og samme Maade, ikke sielden med de selsamme Udtryk, igientagne, at Hiertet tilsidst intet mere føler ved dem.

dem. Selv den skønneste Musik taber, naar den alt for ofte igientages, sin Behagelighed, og bliver Dret tilsidst ligesaa uinteressant og kedsommelig, som den uffelste Gadevis, afslungen til en Livrendreiers Spilleværk.

Og hvad er nu herved at giøre? Den Mangel paa Interesse, som reiser sig af et uforstaaeligt Foredrag, af Formularvæsen, og en forvendt Læremaade, kan afhielpes ved Læremaadens Forbedring. Men hvorved skal vel den Mangel paa Interesse hæves, som reiser sig af ofte igientaget Indtryk og Bane? at vandre ned i Aristotelis Hule (thi denne skønne Idee om Hule-Indbyggerne tilhører ham), og her glemme, hvad vi i saa mange Aar have seet og hørt, for siden med fornyet Eerne og usvækket Følsomhed at kunne henrykkes over Naturens Pragt og Skønhed, det gaaer ikke an; det er ligesaa umueligt, som med Nicodemus igjen at gaae ind i sin Moders Liv for at sødes paa ny. Men vi behøve det virkelig ikke heller. Skabningen er ikke saa fattig, at vi skulde behøve det. Have de store Skønheder, som tydelig falde os i Øinene, ved daglig Beskuelse end tabt deres Tryllekraft for vore Hjærter, saa lad os nedstige i Naturens mere tillukte Konkamre, og med et forfænde Die giennemgaa den der begravne rige Skat; lad os opmærksomme undersøge Naturens Virkninger og deres Love, vor Siels og Legems Natur, og det menneskelige Kiøns Begivenheder: vi skal da endnu
fin-

Ande Spor nok af Blissdom og Godhed, Anledninger nok til Beundring og Henrykkelse over den alvise Skabers Planer, som endnu vil forekomme os nye og underholdende. Kunne vi selv gjøre dette Arbeide, saa er dette altid det bedste. Jagttagelser, som man selv har gjort, ere altid dobbelt fornøielige, og gjøre dybest Indtryk: men kunne vi ikke dette, mangler os Evne eller Lyst eller Tid, til selv at anstille slige Undersøgelser, saa lad os raadsføre os med andre, som selv have anstillet dem. At opsoge og vise disse fieldnere Spor til Guds Blissdom og Magt, til hans Godhed i hans Huusholdning i Naturen og med Menneffene, eller dog i det mindste at give de allerede bekiendte et Udseende af Nyhed ved Foredraget, burde egentlig være Folkelærernes Sag.

Profaisk Satire.

J. S. S n e e d o r f f.

Blandt de mangfoldige skønne satiriske Stykker, som denne berømte Skribents tilforn anførte patriotiske Tilskuer indeholder, har man valgt Slutningen af Forslag til en Skat eller Afgift, hvormed de fleeste ville blive fornyede.

Mit Forslag er grundet paa fire almindelige Erfaringer, som jeg anseer for lige saa mange Kilder til nye Rigdomme. De tre første kunne endog forbedre Verden; men de skulde alle tre tilsammen ikke indbringe nær saa meget, som den fjerde; og, naar Verden blev ganske fornustig, hvilket vel ikke er at befrygte, hørte de alle op.

Den første almindelige Erfaring var denne: At Lyst til det Vanskelige og Kostbare er saa stor, at Folk skulde endog med Begierlighed gjøre mange Ting, som de nu gjøre nødig, dersom disse Ting ved visse Hindringer eller Paalæg bleve giorte lige saa vanskelige, som de nu ere lette: Denne Erfaring, har bevæget mig til at foreslaae visse Afgifter.

- 1) For Tilladelse at gaae i Kirken. Naar Prisen af saadanne Billetter blev fastsat efter Personens Stand, og enhver nød et Stolestad, som
saa

svarede til hans Rang, mener Forfatteren, at fornemme Folk, som ellers meget fielden gaae i Kirken, ikke skulde forsonne nogen Prædiken.

- 2) For Tilladelse at bære indenlandske Manufaktur. For de fletteste skulde betales meest, og det maatte endda kun tillades Folk af de første Classer at bære dem. Virkningen deraf blev, som han formoder, ikke alene den, at de indenlandske Manufaktur fik mere Søgning; men ligesom man nu indstaaer det Fremmede, fordi det er lettere og finere, saa skulde man da staae sig til at bære det Indenlandske, fordi det var saa meget fornemmere, som det er grovere og dyrere. Formuende Folk, siger han, skulde endog til Distinction bære Visterne og Stempellerne paa deres Opplage, ligesom man ellers bær Pleureuser.

- 3) For Tilladelse at opfinde og bekiendtgjøre nye Sandheder, straffe skadelige Feil og Misbrug, eller paa andre Maader at tjene det Almindelige. Endog de saa Viise, som der ere i Verden, siger han, skulde have Forsængelighed nok, for at opmuntres mere ved saadanne Paalæg end ved Præmier. Og Prisen af de forbudne Bøger skulde rigelig erstatte alt, hvad en undertrykt Forfatter betalte for Opreisning eller Tilladelse at sælge sit eget Arbeide.

Den anden Grundregel er taget af den Erfaring, at der er noget Godt, som visse Folk maaſkee gierne gjorde, derſom de ikke troede, at det var Skam at gjøre det. Man maatte derfor for en vis Afgift give dem et Skyts- og Leide-Brev, Oppreisning eller Preſerklæring, under høi Straf for alle dem, ſom underſtode ſig at foragte ſaadan en god Gierning. S. Ex.

1) Tilladelse for alle fornemme Folk, ſom havde Lyſt til at dyrke Videnskaberne og Konſterne, at ſtudere lige ſaa meget, ſom de lyſtede, og at blive lige ſaa lærde, ſom de kunne blive, uden at behøve nogen videre Preſerklæring eller Rehabilitation, end og om de ſelv, eller nogle af deres Descendenter fernerdede ſig indtil at ſkrive Bøger. Til deſto mere Opmuntring kunne og efter Perſonens Rang og Sagens Beſtaffenhed meget fornemme Forfattere dispenseres fra alle Logiſke, Critiſke og Grammaticaliſke Regler.

2) Tilladelse for fornemme Fruentimmer at opamme, underviſe og opdrage deres Børn ſelv uden mindſte Tab af deres gode Rygte og Reputation. De, ſom vilde være fri for at holde Gold-Ammer, Barnepiger eller Francaiſer, betale noget meer, og Bevilgningen ſkrives paa ſtemplet Papiir, af ſamme No. ſom Nobilitations-Brevene.

- 3) Opreisning til dem, som, for at opfylde Plig-
 terne af deres Kald, og tiene det Almindelige,
 undertiden gjøre noget, som ikke stikker sig for
 Folk af deres Stand.
- 4) Dito for en fornemme Mand, som ved en vis
 Leilighed har været høfligere, ydmygere, mere
 venlig og beskedn, end hans Værdighed tillod.
- 5) Privilegium til at modsigge undertiden en stor
 Herre, eller et smukt Fruentimmer; hvilket,
 som han meener, dog ikke bør tilstaaes nogen,
 uden alene i de Tilfælde, naar man tilspørges
 paa sin Samvittighed.
- 6) Tilladelse at spise og drikke, hvorledes og til
 hvad Tid man vil, at klæde sig, samt i alle an-
 dre Maader at indrette sin Huusholdning og
 Leve-Maade, efter egen Formue og Bequemmelig-
 heds, uden derved at tabe noget af den bor-
 gerlige Anseelse.
- 7) Tilladelse at gaae til Guds for dem, som efter
 deres Rang altid burde fiøre. Naar det er i
 Byen og paa Gaderne alene, betales mindre;
 Uden for Porten mere, og allermæst, naar man
 for Bequemmeligheds Skyld tillige vilde bære
 Hatten paa Hovedet, eller bruge Soelskiern og
 Rejseskapper. Fornemme Folk, som meene, at
 de efter deres Stand burde selv holde Heste og
 Vogn, kunde forsikkes om at beholde deres

Rang mod en vis Afgift for Tilladelse at age i en Hyre-Karet. Hvorimod deres Kudst endog uden Livree skulde være berettiget til at tage Plads for alle Porte efter hans Herstabs Rang.

Den tredie Grundvold til Projectmagerens System er denne Erfaring, at nogle Daarligheder endnu ikke ere saa almindelige, at jo mange ønskede at kunne lade dem, dersom kunns Moden og Belangstændigheden tillod det. Man kunde derfor for visse Afgifter dispensere dem fra saadanne Mode-Love, hvis Brydelse dog ikke gjør Staten nogen Skade. S. Ex.

1) Tilladelse at være i skikkelige Selskaber uden at spille Kort, eller og at kunde, uden sin Vres Forliis, spille, hvad Spil, og hvor høit man vil.

2) Tilladelse at have nogle Retter mindre paa Bordet, og holde meere sielden Giestebuder end andre Folk af samme Stand.

3) Dispensation for at holde flere Folk, end man bruger, og kiøbe flere Meubler, end man behøver, og leie større Huse, end man kan behoe.

4) Dispensation fra at adlyde sin Bert, naar han forlanger, at man skal spise eller drikke meer, end man kan taale, og at sige endog sin beste Ven Nei, naar han forlanger noget, som er uanstændigt.

5) Tilladelse at ikke rette sig efter en fordærvet Tænkemaade og en slet Smag, om end nok saa mange Folk forsvarede den samme. Man kunde bedre, synes mig, kalde saadan en Bevilgning et Skyts- eller Leide-Brev til alle Forsfattere, som understaae sig at modsiges Hoben. For nogen Tid siden havde jeg gierne givet meget for saadant et Leide-Brev: Nu derimod er jeg saa lykkelig, at jeg har Beskyttelse nok i mine Læsers Bevaagenhed.

Den fjerde og sidste Grundregel er den, paa hvilken Forfatteren af Forslaget bygger sit største Haab. Den skulde, meener han, saa lange Menneskene blive som de ere, endog i de fattigste Lande indbringe meer end den rigeste Guld-Mine. Folk af en honet Ambition, siger han, finde Midler til alle Bekostninger, saasnart de troe, at Gien udkræver det, hvorfor skulde de da ikke kunde give noget til det Almindelige? Saadanne Folk af en honet Ambition, siger han, findes i alle Stænder; men man har, som han meener, endnu ikke benyttet sig nok af deres Forsængelighed. Forfatteren paa- staaer at have gjort adskillige Opdagelser, hvorved den kunde komme Staten endnu meere til Nytte: Man maatte f. E. for en vis Afgift tilstaae Folk efter Begiering:

1) Tilladelse at have altsid Ret, og i alle Selskaber at beholde det sidste Ord; Frihed at tale

alene i en heel eller halv Time; at sidde, naar andre staae, eller og at nikke med Hovedet, naar andre bukke Ryggen o. s. v.

2) Tilladelse at bære en Guld-Snoer om Hatten: Naar det er kun paa Landet, betales mindre derved; mere naar man vil bære den i Byen, og endnu mere, om man og vil have Frihed til at bedække sig i Stuen.

3) Rehabilitation for gamle Debersvenne, Jomfruer, og andre Folk, som ere heslige og ubegvemme til Egteskab eller Embeder, med Retlighed at blive overalt anseete for unge, smukke, velskabte, dygtige og bekvemme.

4) Titel af Høilærd og Vidberømt. 1) Til lærde Folk, som ville beholde deres Lærdom for dem selv, og som af lutter Beskedenhed ikke giøre noget, som er værd at tale om. 2) Til Ustuderte, som kunde have saadanne Betieninger, hvortil, man meenede, at der behøvedes nogen Videnskab.

5) Tilladelse at kaldes Vædle for dem, som skamme sig ved at være Uerlige, Hæderlige, Høilærde o. s. v.

6) Titel af Velfortient til dem, som lade deres Embeder forrette ved Fuldmægtige.

7) Tilladelse at kaldes Naadige Herre, endskønt man hverken har nogen at befale over, eller noget at give bort.

8)

- 8) Titel af Kunstnere, til Haandversfolk, som enten ikke forstaae deres Profession, eller stamme sig ved det, som de have lært, og derfor vilde have Navn af noget andet, som de ikke forstaae.
- 9) Titel af Amtsmester til dem, som enten ingen Profession have lært, eller endnu ikke udstaaet deres Lære-Aar.
- 10) Tilladelse at betale Formue Skat af de Midler, som man ikke eier, for at ansees for rigere, end man er.

Alt dette, sagde Projectmageren tilsidst, er kun nogle Forsøg af min Plan. Den er endnu meget vidtløftigere, og jeg opfinder hver Dag noget Nyt; De menneskelige Begierligheder ere uendelige, og mit Project er ligesaa utømmelig en Kilde til nye Rigdomme. Hvad synes Eder, sagde han til mig, derom?

Mig synes, svarede jeg, at Projectet var meget godt, dersom vi trængte til flere Beviis af denne bedrøvelige Sandhed: at naar det kommer an paa at tiene det Almindelige, har den rigeste intet tilovers, og at alle Folk derimod ere formuende nok, saasnart der handles om at fyldestgjøre deres egne Phantasier, og at efterabe de Stores Forfængelighed.

E. S t o r m.

Ogsaa i den profaiske Satyre have vi fra denne Digter et saare heldigt Stykke, den saakaldte Tale om de danske Digters Uværdighed til Understøttelse, holder i et lidet Selskabet af Patriot, som findes i *Minnerva* for Febr. 1786. og hvoraf her meddeles et Stykke til Prøve.

Det er en afgjort Sag, at Digterens fornemste Omsorg bør være at behage dem, han skriver for. Heri er hele Verden enig. Hvad der for Næsten i en eller anden Skrolle kan være drømt om at forbinde det Gavnlige med det Fornøielige, haaber jeg, ingen nu omstunder klerer sig mere om. Jeg maatte nok spørge, hvori en Digter skulde kunne gavne? Ja! Kunde han lære os, hvorledes vi skulde bringe Domstolene til at respectere Titler og Capitaler, naar det gielder om, i en tvivlsom Sag at faae Ret mod en gemeen Karl; kunde han vise os nogen ny Vej til Lykke, til Hofgunst, til at faae vore Navne ind i rige Testamenter; kunde han lære os den Hemmelighed, at stiale Hierterne fra gamle formuende Enker, lære os at leve af 600 Rdlr. aarlig ligesaa høit, som vor Naboe af 6000, uden at ende vor Rolle i Slutteriet eller Peblingesøen; kunde han ved sin Sang formilde os disse Cerberer, som gøe idel Trudsel og uliquiderede Regninger; kunde han, frem for alt andet, hjælpe os til at drømme lykkelige Tal; laae demne Kraft i hans Vers, naar man sov ind over dem:

Da,

Da, da skulde vi agte og ære ham som en stor, nyttig, uundværlig Mand. Men om saadanne og andre brugbare Ting staaer der, besvære, ikke et Ord i nogen ars poetica; selgelig see Mine høifæredede Herrer, at Digtekunsten er ikke skabt til at gavne. Den maae altsaa indskrænke sig til at fornøie og behage; men endog dette paastaar jeg, at vore Danske Digtere ikke have for Pine, hvad enten vi see til det Sprog, hvorpaa, eller den Maneer, hvori, eller de Materier, hvorom de skrive.

Jeg har sagt, at vore Digtere ville ikke behage. Dette beviser jeg først deraf, at de skrive paa Dansk. Saa besynderligt dette Argument ved første Øiekast vil forekomme Eder, saa velgrundet haaber jeg, I skulle finde det, naar jeg saaer udtalet og forklaret mig. Hvo er saa fremmed iblandt os, at han ikke veed, hvor lidet det Danske Sprog agtes, og elskes af de Store i Almindelighed? Alt, hvad der vil være fornemt, taler Fransk eller Tydsk, læser Fransk eller Tydsk. Fransk og Tydsk høres i alle Selskaber; enhver skikkelig Familie holder Mestere i disse Sprog til sine Børn, ubekymret om, hvorledes de lære Modersmaalet. Hvad gjør nu Digteren? Mon han retter sig efter Nationens Smag? eller mon han ikke meget mere trodser et heelt Folk, ved at ville paarvinge det Skrifter i et Tungemaal, som han dog veed, at pars potior ikke gjør Bæsen af? Fortle-
ner han da nogen Understøttelse? og her han vente
den?

Man

Man sætte endog, at den fornemme og fine Deel af Nationen vilde giøre ham den Være at læse ham i det gemene Sprog, han bruger; hvorledes er da for det andet hans Maneer? Lader os et Øieblik besee den, og paa nye spørge: Er det den Danske Digers Alvor at behage? I Almindelighed skriver han saa plat og forstaaeligt, at enhver kan tage og sæle paa, hvad han mener. Er det Maneer? Bør en Diger begribes af alle? — Den sunde Fornuft har visse Rettigheder, vil man sige. Gandske rigtig, i Handel og Wandel, og andre til det daglige Liv henhørende Poster. Men hvad har den med Poesie at bestille? Ne sutor ultra crepidam. Troer mig, Mine Herrer! det er enten Ondskab eller Mangel paa Genie, enten Argelyst eller Aandens Fattigdom, naar en Diger lader enhver Slyngeel forstaae sig. Ei engang de Lærde, ei engang han selv bør altid forstaae, hvad han skriver. Dette er Konstens høieste Spidse. Langt fra mig at paaftaae, at et Hoved er uomgiengeliggen nødvendigt for en Diger; han kunde derfor nok synge, saa at ingen forstod ham. Men har han noget, saa paaftaaer jeg, at han med al Flid bør sige det i Skyerne. En uigiennemtrængelig Taage maa hvile over hans Tanker — hvad siger jeg? Over hans Tanker? Han burde med Rette tænke saa lidet som mueligt. Det var som oftest at ønske, at han tænkte aldeles intet, desto sublimere blev hans Arbeide. Læseren selv sparede noget anseeligt paa sin Hierne, naar han

han vidste eengang for alle, at der var ingen Mening i det, han læste, og sølgelig et forgieves Arbejde at søge den. I des større Magelighed kunde han da more sig med Rimenes Bellyd og Versets taktmæssige Gang: Skønheder, som man tit lader gaae ubemærkede hen for en god Tantes Skyld. Visselig er det til sine Tider, særdeles strax oven paa Maaltidet, en ubeskrivelig Belyst at læse noget, som man ikke forstaaer. Men den Danske Digter under sit Publicum sielden denne Belyst; hvorfor skulde da Publicum unde ham Brød?

Saaledes er da baade Digterens Sprog modbydeligt, og hans Maneer jammerlig; men hans Materier ere maaskee desto herligere? — Materier? svare I mig. Dersom en Digters høieste Konst er, ikke at forstaaes, hvad skal han da med Materie? I en vis Henseende er det gandske fandt. Hvad man egentlig kalder Indhold, Emne, eller (for at tale med nogle af vore nye Sprogforbedrere) Stof til et Digt, kunde i sig selv gierne undværes; men Barket skal dog jo dog have et Navn; noget skal der staae paa Titelbladet, for at skille eet Stykke fra det andet, ligesom der og hiit og her i Stykket bør findes enkelte Ord og Talemaader, som svare til Titelen. Jeg vil oplyse min Mening ved et lidet Exempel: Der skal, sætter jeg, synges om Skønheds Magt. Altsaa maae Digteren samle sig et Forraad af visse dertil hørende Udtrykke, saasom: Blomster, især Roser, Maane, Stierner, Diamanter, Morgen-
og

og Aftenrøde, Saligheder, Sukke, Caprifolium og Jasmin, ei at tale om en stor Mængde af Vestenvind. Disse Sager strøer han ikke for sparsomt imellem andre ikke betydnende Ord; saa seer enhver, at han er sin Materie troe, og forlanger intet mere. Men er det saaledes, vore Digtere bære sig ad? Nei langt fra, De ville tale baade til vor Forstand og vore Hjerter, sige de. De ville tale Sandhed, sige de. Ret ligesom den himmelske Gudinde holdt Kammeradskab med Folk uden Embede og Indkomster, med Stoddere, som en betitlet Borger ikke engang vil omgaaes. Kan nogen af mine Herrer faae sligt et Paradox i sit Hoved? Men lader os engang høre, hvad det er for smukke Ting, Digteren holder for Sandhed? Bonden er ligesaavel Menneske, som Herremanden. Dyden er den rette Adels, Naifomhed den sande Rigdom. En god Samvittighed er bedre end et Skiltpadde-Gjæstebud. Patriotisme bestaaer ikke i Ord, men i Gierning. Den Rige burde ikke modtage Løn eller Pension af Staten. Hvad der er ilde giort af een, kan under de samme Omstændigheder ei være velgiort af den anden. Der gives Pøbel i alle Stænder, o. s. f. O! mine Herrer! jeg er nær ved at tabe den Koldindsighed, hvormed jeg har foresat mig at tale til Eder. Dog! Jeg vil ikke declamere; jeg vil grundigen overbevise, og haaber allerede at have sagt mere end nok, for at godtgjøre, at Digteren aldrig tænker paa at behage.

E. P r a m.

I det af ham begyndte og næsten ti Aar — tilbeels ene — udgivne Maanedsskrift Minerva findes tvende Stykker, som høre herhid; nemlig: hvad er det at leve? i Januar 1789, og om Naade i August Hæftet 1788. Af det første af disse tvende er Begyndelsen hidsat, saa vanskeligt det end var i denne sindrige Gronie, at udrive noget af dets Sammenhæng.

Men siger vel, at der er en og anden Bog til i Verden, der ingen Forfatter har. Man mener i saa Fald dog nok for det meste, at Forfatteren kun er navnløs (anonym) og høit en af de Anonymer, som vedblev at være saa, om han end satte sit Navn paa Titelbladet og i alle Aviser. Det kan imidlertid vel ogsaa være, at man fiærligen forsøger at troe, at hint eller dette Skrift virkeligen ingen Forfatter har havt, og lader denne Mening gaae, uden at man gider nøiere undersøgt Sagen, anseende den for ubetydelig til at nyde noget Dieblifs Opmærksomhed; eller og man er skræksom til Sind, og tør ikke, af Angst for at opdage, at Forfatteren, naar alt kom til alt, vilde findes at være Diavelen, eller om mueligt en endnu lumpnere Person, som man ei vil have saa meget med at gjøre, som engang at tænke dens Existens.

Men

Men naar man seer et Skrivt, og lader sig overtøye (som jeg haaber, det vil gaae Læseren med dette) om, at det virkeligen har en Forfatter, aldeles u hørt er det da, at lade sig forsikre, at Forfatteren dertil endnu er født, lever ikke, og vil sandsynligen aldrig komme til at fødes, eller leve.

Dette er Tilfældet, høistærede Læser, med nærværende lidet Skrivt. Jeg, som skriver det, er endnu i dette Øieblik ikke født; og jeg har ingen Ud sigt til nogensinde at bryde de Skranker, der holde mig ude fra Livet; ja ønsker, sandt at sige, heller ikke synderligen at komme saa vidt. Min Afhandling selv skal overtøye Læserne tilstrækkeligen om Sandheden af min selsomme Forsikkring, hvilken jeg her gjør forud, da jeg troer derved at vise mig desmere competent til at handle om den Materie, jeg har foretaget. Hvilket Menneske, der er født, og lever i Verden, og staaer altsaa i Forbindelse med Ting og Personer i Verden, kan enten med det uhindrede Oversyn beskue, eller med den Upartiskhed tale om Livet, som den, der, ei født, ei levende, kan udenfra betragte det i dets Strækning og Krinkelfroge, og fortælle, hvad han har betragtet, uden at det kan have nogen Indflydelse paa hans uexisterende Væsen?

For ei at give Læseren ved min Tilstaaelse nogen Foragt for mit Product, eller og nogen Tvivl om, at dette maa skee, uagtet det ligger dem for Øinene, havde ligesaa lidet som dets Forfatter endnu holdt sig Indtog i

Ver-

Verden; saa maae jeg anmærke, at mange, naar havde jeg sagt, de fleste, meget hyperlige Bærker ere skrevne af Personer, der ligesaa lidet nogensinde have været i Verden som jeg; jeg legger hertil, at min ueristerende lille Person har allerede forhen vovet, at sende litterariske Arbejder af mit Product ud i Verden, hvilke ere læste med en, for mig i det mindste, meget smigrende Overbærelse. Jeg paastaar end ydermere, at mange af dem, som i den forsængelige Indbildning, at de virkeligen leve, ligesaa fuldt som hvilken anden det skulde være, heller ikke ere fødte; ja at kun nogle af dem, langt fra ei alle, nogensinde skulde fødes, eller komme til Verden, uagtet hverken de selv, eller nogen anden har endnu ladet sig det falde ind at tvivle derpaa.

De, som have den Grille, ikke at læse uden udødelige Forfatteres Skrifter, og troe, at der i de andres ikke lettelligen kan staae noget deres Opmærksomhed værdigt, kommer den Omstændighed ved dette lille Bærk, at dets Forfatter ei er født, godt tilpas; thi da den, der ei er, og ei kan blive født, ei heller kan døe, og altsaa er udødelig, saa nyder Forfatteren af dette denne Ære med en større Grad af Bished, end nogen af alle Verdens andre Forfattere. Uagtet jeg er langt fra at love mit lille Skrivt den samme Ære, kan altsaa disse litterariske Adelsfolk, uden at synde imod deres Grundsatning, giennemlæse det, og drage deraf al den Nytte, dets Læsning er i Stand til at give.

Hvad det er at leve, skulle vi handle om. Det er uden Tvivl at nyde Livet. Hvad er da Livet? — Dette Spørgsmaal er ikke let at besvare. Besvarelsen forudsætter Udviklinger, som vi ville forsøge.

Theologerne nævne tre Slags Liv, det timelige, aandelige og evige. Det er kun det første Slags, som hører under vor Betragtning.

Dette timelige Liv er siensynligen to Slags, det physiske og det borgerlige, hvilket sidste vi af visse Grunde heller ville kalde det politiske.

Naar et Menneske efter den romerske Ret i Følge en eller anden med Staten indgangen Quasi-Contract var borgerlig død, havde mistet sit borgerlige Hoved, og var ligesaa fuldt udgaaet fra Personernes Antal, som om hans Lig var bleven brændt, og hans Afkeurne med de behørigte Offringer til Libitina nedsat i Gravhøien; saa kunde han ikke desmindre gierne vedblive at leve det physiske Liv, og enten ved en Korsfæstelse, i en Galge, eller paa en Seng, af Sult, eller Forraadnelsesfeber skilles derved.

Man kan da gierne miste det eene Slags Liv, og vedblive at nyde det andet.

Man kan end ydermere nyde det eene, og ei endnu være født til det andet Slags Liv; ja man kan, just i det man døer fra det eene Liv, gierne først blive født til det andet.

Uag.

Uagtet det politiske Liv ikke forudsætter det fysiske, uagtet nu omstunder mange Mennesker leve det politiske, uden at leve det fysiske Liv, saa ville vi dog først handle om dette, da vi holde for, i dette vort filosofiske Foredrag, derved at giøre os saa meget mere forstaaelige for vore Læsere.

Det, allerførste der udfordres til noget Slags Livs Muelighed, er Tid. Dette have saa af Menneskeheden Lærere for mig betænkt, saa soleklart det end er, at hvis der ingen Tid var, og hvor der ingen er, der var, eller er heller intet Liv engang tænkeligt.

Meenig Mand, som i mange Ting er flogete end Philosophen, indseer dette. Han siger ofte „Der er nu ingen Tid at leve;“ og han har ofte Ret. En Tid, hvori der kan leves, maae være en Tid, som kan imodtage alt, hvad der udfordres til at udgiøre Livet. Hvad dette er, skal siden sees. Der kan være Tid at leve i paa eet Sted, medens der ingen er paa et andet; een Person kan leve ret fuldstændigen, den anden nær hos kan ikke leve, men maae enten see sig reent udelukket fra Livet, eller opsætte det til en anden Gang, da hans Tid maaskee kan komme.

Sted er det andet vigtige Stykke, der udfordres til Liv; et Sted, nemlig, hvor der kan leves. Ligesom intet aandende Væsen kan leve under den opererende Lustpompes Klokke, saaledes er det ikke enhver Plet paa Jordkloden, hvor et Menneskes Liv kan vedligeholdes,

end sige begyndes. Dersom Jyllands og Slesvigs Heeder, eller Finmarkens Fielde vare Steder, hvor der kunde leves, saa levede der sikkerligen Mennesker. — Men naar vi saae opregnet, hvad der horer til et virkeligt Liv, vil det blive klart, at det er indskrænket til langt færre Plætter af Jordkloden, end man forestiller sig.

Ved at holde et Speil for et nysødt Fosters Næseborer, og befinde samme bedugget af dets Ande, har man sagt os, at Lægerne afgjøre, at Fosteret er levende. De gjøre sig da denne Semiotik særdeles meget lettere, end vi, efter vor Samvittighed, see os i Stand til at gjøre den.

Vi maae Stykke for Stykke betragte den Persons Legem, om hvis Liv der handles, for at affige Dommen.

Den lever ikke, som ei har

et Hoved, i Ordets physiske Bemærkelse, der ei allene er forsynet med de behørige Sandseredsfaber, og nogenledes de sædvanlige Lineamenter, men hvis Hjernekraft ogsaa er fast nok — til at bære Hat :

en Krop under dette Hoved, hvis Underdeel maae være forsynet med Larme og Indvolde, der kunne fortælle alt, hvad der igiennem Munden tyldes deri, og igjen stille sig derved paa almindelig Maade; kan denne Indretning bestaae uden Hjerter, saa er dette i enhver Ordets Bemærkelse overflødigt.

Krop

Kroppen maae være forsynet med en Lunge, der hjælper Halsen og Munden til at frembringe en articuleret Lyd. Det er lidet nødvendigt, at denne Lyd skal kunne staaes, som Ord, uden for nogle enkelte, som vi i næste Kapitel korteligen skulle berøre; endnu mindre at disse skulle nogenfinde af den levende Person sammenføies til ordentlig Tale; men høi, giennemtrængende, og døvende maa Lyden kunne være.

Benene maae være hos Mandkønnet saaledes dannede, at de kunne bære besporede Støvler, og spændede Skoe; og hos begge Køn saadanne, at de ved en Dansmesters Kunst kunne lære at hoppe.

Dog er dette kun, hvad Legemets grovere Dannelse angaaer. Dette Legeme maae, til at ansees for virkelig levende, dog ogsaa have alle de bekiendte fem Sandser, og det i den Grad, at det er uden for al Tvivl, at det har dem.

Hørelsen maae den, der skal ansees for levende, ei allene have til mangehaande dagligt Brug, men han maa især have den for Musikens Skyld, der, som siden skal vises, udgjør en væsentlig Deel af hans Næring og hans Livs Bedligholdelse.

Synet er ham vel ligesaa nødvendigt, dog er det godt, om han ei er begavet med formeget af denne Sand, der ikke desmindre bør have en ubeskrivelig Fiinhed. En rigtigen levende Person maae s. T. ikke letteligen kunne see somme Folk paa tre Skridts Afstand, men andre

endnu i højere Grad end han levende Personer maae han kunne fiende i den fierneste Afstand. Alt andet end saadanne maa han kun besfue igiennem en Rikkert. Lugten maae han have i samme Grad, som visse Bilde i America, der paa en Fierdingvei siges ved denne Sands at kunne skielne imellem ankommende Venner og ankommende Fiender.

Smagen er det levende Menneskes ypperligste Sands. Den er det i den Grad, at hele den levende Verden er bleven enig om at kalde alle levende Menneskers Sandser tilsammen Smag; og dermed under eet at betegne alle Føleevner, saavel de, der angaae det, som høre under den egentlige Smag, som alt andet sandfælt. Et Menneske uden Smag er det samme, som et Menneske, der ikke lever, ikke eksisterer, et Non-Ens. — Dog er ustridigen den egentlige Smag Hovedsagen af det, der hører inden Smagens vide Grænser. Denne Sands maae det levende Menneske have til en yderlig Grad af Fuldkommenhed; denne hans Sands maa have en Fiinhed og Kræfthed, som kun den, der selv besidder den, kan giøre sig noget Begreb om. Det er et sikkert Kiendetegn paa, at den eller den Person ikke lever, dersom han ei viser nogen fiendelig frampagtig og tillige vellystig Bevægelse ei blot ved Lugten, men endog blot ved Navnet af en Posteg, af halv-ankomne Østers, en Skildpadde-Ragout o. s. v. Den, der ei ytrer en saadan Følelse ved Karper, askaagte i

Ma-

Madera, og Ufsehed, naar de kun ere faagte i Rødviin eller Vand, har intet synderligt Liv; og det Liv, der kan vedligeholdes med to eller tre Netter, er, om ei Døden selv, i det mindste en dødelig Sygdom.

Den menneskelige Sands, der ei kan indbefattes under en af de fire foregaaende Slags, kalde vi Følelse. Den, der lever, maa have en heel Deel af det hid hørende; alt fiint og klart. Lusten maa i et Bærelse, som kun er sex Alen høit eller mindre, være ham beklumret og ængstelig. En Stool, som ei er af Mahoni eller forgyldt, maa være ham utaalelig. Sønnen maae forgiæves friste hans Pienlaage, hvis han nødes til at søge Hvile inden andre end Damaskes eller Lysstrings Gardiner; og saaledes maae hans Følelse i Myriader Ting yttre sig.

K. L. N a h b e f.

Uf hans Ugeskrift, den danske Tilskuer, hvoraf nu næsten ni Aargange ere udkomne, er en betydelig Deel Sættire; til en Prøve paa hans Maneer deri afskrives følgende, der kan ansees, som en Fortsættelse af foregaaende Stykke.

Man har almindelig været enig om, at Kiøbenhavn i afvigte Aar har været meget levende; ja de alvidende tydske Aviser have endog bebudet os, at de mange Fremmede, der opholde sig her, have betydelig Deel i dette Liv; og paa samme Tid er intet almindeligere, end at høre Klager over, at Kiøbenhavn intet mere Levested er, at det er umueligt at leve her, o. s. v. Vel har en skarpsindig Forfatter for adskillige Aar siden udsørligen undersøgt, hvad det er at leve? men Begreberne have saare meget forandret og forfinet sig siden den Tid. Vist nok gives der suurmulende Mennesker, der paaataa, at det, der nu omstunder kaldes Liv, med megen mere Feie — ligesom det Klædestykke, der kaldes saa af vore Damer, som have fundet for godt at bære den Deel, af hvis Skønhed den florentinske Venus har sit Navn, oppe imellem Skuldrene — kunde hedde Uliv; at den, der siger sig at leve høit, eller raft, i Grunden kun drømmer, eller ligger i Dvale; og at mangen som paaataaer at leve superb, er baade timelig, borgerlig,

aandelig, og evig død. Men ved at høre slige Morali-
sters Paastand fristes man til at tænke paa hiin Stiks-
chirurgus, der efter et Sværlag eftersaae Krigens Slagts-
offere for at korse de døde, der skulde kastes over Bord,
ud fra de gravstede, der skulde bæres ind, og forbindes;
da han nu ikke just havde seet saa noie til, siden
det kun var Matroser, det gjeldte om, var Korset da
blandt andet kommet paa een, som virkelig levede, og
som altsaa i kraeftigste Maade gjorde Indsigelse mod sin
Kammerat, der paa Grund af dette Kors vilde kaste ham
over Bord, uagtet han skreeg, han levede; men disse
Protestationer uagtet, vedblev Kammeraten at gaae
over til Dagens Orden med de Ord: er du fra din For-
stand? vil du vide det bedre end Doctoren? — Vir-
kelig synes det, som om det er af de Ting, hvori enhver
selv bør staae til Troende, og som han maae vide bedre,
end nogen anden, saameget meere, som det i Alminde-
lighed træffer, at saadanne, som ville afsviste disse høit,
raast, superb levende deres Liv, selv ere Menneſker, der
tilstaae, de ikke kunne leve, og som altsaa — hvis det
gamle Axioma: a non posse ad non esse ikke er blandt
dem, hvorimellem den nyere Philosophie har ryddet op,
med meget bedre Føle kunne frakjendes Livet.

At leve, definerede hiin ovenomtalte Skribent, at
nyde sit Liv; endnu nøiagtigere kunde man kanskee kal-
de det, at være sig sit Liv bevidst; og deri ligger da
Forskjellen imellem dem, som leve, og dem, som blot si-
de

de Tiden, og slides af den. Det første, der udskraves for saaledes at kunde være sig sit Liv bevidst, er efter min Forgængers saare rigtige Anmærkning, et Sted, hvor man kan leve. Ogsaa bestyrker Sprogbrugen denne Jagttagelse, da man, for at underrette sig om en andens Befindende, sielden spørger: hvorledes, men hvor lever De? Men da et af de umiskjendeligste Livstegn er Brevagelse, behøves der flere, og det for alting ikke for trange, Stæder til den, der skal leve. Han maae altsaa have Bærelser fra 3 til 1300 Daler; han maae desforuden have to, tre, eller flere af de rummeligst boende Clubber, hvor han i det mindste kan staae paa Restancelisten; fremdeles kan han, om Sommeren, ikke leve i Byen, han maae altsaa have Lyststed; ligesom han i Kildetiden ikke kan leve uden i Dyrehaugen, han maa altsaa have Equipage og Ridehest; og begynder man nu snart, ikke paa en vis Aarsens Tid at kunde leve, uden at gjøre en liden Excursion til Brønden i Overrig, hvilket bliver en ny Udvidelse af den levendes Sted, hvortil jeg endnu har glemt at regne Parkettet og første Etage paa Comediehuset. End eet Levested, hvis mangehaande Fortrin i Chinafarerne ere beskrevne, sdelagde sidste store Ildbrand.

Hvorved man lever, er det korteste af alle Spørgsmaale; Svaret er et lidet Ord paa 3 Bogstaver, og er dog intet lidet Svar: Pus! det er den Livsaand, uden hvilken alt var Død.

Hvor:

Hvorfor man lever, er nu i den nyere Philosophie aldeles afgjort: for at have levet, inden man dør. Da man alt mere og mere bestyrkes i Wisshed om, og Egegysldighed ved, om der er Liv efter dette, da man overalt i det mindste veed saa meget med Wisshed, at det paa ingen Maade kan blive saadant et Liv, som det, her leves, saa er det naturligt, at man maae leve dette, imedens man kan.

Paa hvad Maade, man lever, er et Spørgsmaal, hvis Besvarelse for det meste er indsluttet i de Foregaaendes; thi til Levemaaden horer saavel Levested, som Levevæld, og Levegrund. Det er f. Ex. ingen Levemaade, at være ved sine Forretninger, naar andre Levende stimle til hiint, eller dette Levested; det er ingen Levemaade, at vilde rette sin Tæring efter sin Næring, og ikke vilde giøre med, hvad de sande Levende af Puffens utømmelige Kilde øse Kraft til at giøre; ingen Levemaade, i det, man giør, eller lader, at have det tilkommende for Øie; den sande og egentlige Levemaade er med saa Ord, at man lever, saameget, og naar, og hvor, og hvorledes, og hvorfor, leves kan.

Naar man lever, er ogsaa et vigtigt Spørgsmaal, og i hvis Besvarelse, jeg frygter, man ikke gandske har vogtet sig for at begaae en Cirkel. At man lever kun een gang, derimod kan vel ikke siges saa synderlig; i det mindste er det næsten uden Exempel, at den, der een gang har forsaget dette Liv, er vendt tilbage til det; vel gi-

ves der nu og da nogle, som Livet for en Tid synes at
 have forladt, og der igjen, ved een eller anden lykkelig
 Hændelse, siges at være komne til Live; men naar man
 ret betragter Tingen, vil man uden Tvivl finde, at disse
 kun have været Skindøde, skiondt de formedelst Gavnets
 af een eller flere af de foregaaende Betingelser ikke have
 fundet give Livstegn. Men nu tilføjer man tillige, at
 man kun lever, saalænge man er ung; og naar man
 da spørger, hvor længe man er ung, faaer man til Svar,
 saa længe man lever. Dette er — som jeg ovenfor
 har erindret — unægtelig en aabenbar Cirkel. Vist
 nok er det, at man her blandt de særdeles levende man-
 ge Gange træffer evig mandlig Ungdom paa nær de 60,
 og qvindelig paa henved de 50 Aar; ligesom det og er
 en mægtig Sandhed, at mangen allerede i sit tre, fire,
 fem, sex og tyvende Aar ophører at leve; ja at man-
 gen Yngling af begge Køn aldeles ikke har levet, og
 vel rimeligvis ingenfinde vil komme til at leve; skiondt
 det paa en anden Side maae erkjendes, hvad og Ord-
 sproget stadfæster, at mangen først begynder at leve
 paa sin gamle Alder, da han nemlig tilforn har manglet
 Rum, Grund, og Leilighed dertil. Alting nøie under-
 søgt, kan man maaskee ikke sige andet, end at man le-
 ver, naar man lever; det er, naar Rum, Leilighed,
 Grund, og alle øvrige Omstændigheder foreene sig der-
 til.

Naar jeg nu giennemtænker, hvad jeg her skrev
 — hvilket er den nyere Maade, da man derimod i gamle
 Dage giennemtænkte, hvad man agtede at skrive, ligesom
 man atter i de allernyeste Tider, hverken tænker før,
 medens, eller efter man skrev — saa synes det mig tydeligt,
 at det, man kalder at leve, er, at hende sine Dage
 saaledes, som om man hverken havde videre Bestemmelse,
 Pligter, eller Forventninger; og man kan da ikke nægte,
 at her virkelig leves maaskee endog vel meget.

P. A. H e i b e r g.

Født 1759.

T r a n s l a t e u r.

Af denne navnkundige Satiriker have vi foruden Rigsda-
lersedlens Hændelser i tvende Bind, ogsaa enkelte sa-
tiriske Stykker i periodiske Skrifter; til en Prøve paa
hans Maneer affskrives nogle Stæder af hans bekænd-
te Satire Sproggranskningen, i Kvartalskriftet for
Sandhed. (I. A. 4 H.)

Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentque,
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est, et ius, et norma loquendi.

H o r a t i u s.

Fader Rabener, hvis Roes vil vare saa længe som
Sandhed beholder nogen Agtelse — og denne Agtelse
for Sandhed vil, Himlen være lovet! vedblive saa læn-
ge som Verden staaer, uagtet alle Despoters og Mork-
hedens Benneres Bestræbelser for at quæle den — Fa-
der Rabener, siger jeg, har i sine Skrifter søgt at vi-
se, hvorledes endel Ord i det tydske Sprog i hans Tid
enten bleve misforstaaede, eller havde tabt deres oprin-
delige Bemærkelse.

Den danske Tilhører — over hvem jeg paa
dette Sted ingen Lovtale bør holde — har i et Par af
sine Blade fulgt denne Forgjengers Spor. Ikke des-
min-

mindre er det saa langt fra, at denne Materie er udtømmet, at den meget mere endnu tilbyder en betydelig og riig Høst, for den der vil umage sig med at meje.

Horaz paastaar, i det ovenansførte Motto, at mange gode gamle Ord havde i hans Tid tabt deres gode gamle Bemærkelse. Ligesaa hos os, sagde, og beviste Chilian i Ulysses von Ithaca; og Forfatteren heraf, der lever i Slutningen af det Aarhundrede, i hvis første Halvpart den store Mand, det anførte Skuespils Forfatter, florerede, har Marsag til at istemme Chilians: Ligesaa hos os. Mange Ord have endog i min Tid tabt deres oprindelige Bemærkelse, og virkelig frygter jeg, at det hører iblandt pia desideria, at de nogensinde ville erholde samme tilbage. Mange Ord forstaaes ikke engang nu omstunder.

Alt forstaae sit Modersmaal er imidlertid een af de Ting, der ere meest nødvendige i dette Liv. Det er een af de Ting som Franskmændene kalde de la premiere necessité; og som selvfølgelig ved sine Leiligheder kunne sættes i Requisition. Besynderligt nok, at D. Morten Luther i sin Forklaring over det daglige Brød ikke har anført dette saa vigtige Requist; endnu besynderligere, at Monrad i sin berømte Catechismus, der gaaer endnu et Skridt videre end Luthers, ogsaa har forbigaaet denne Post. Uden at være sat i Requisition vil jeg altsaa søge at give mit Bidrag til denne saa vigtige Livets Nødvendighed; og deels forklare nogle Ord, som man aldeles

aldeles ikke forstaaer; deels vise, hvad Forandring der er foregaaet med nogle Ords oprindelige Bemærkelse.

Verba valent usu ut nummi, siger et gammelt Ordsprog. Usus eller som jeg oversætter Ordet: *Moden*, er en uindskrænket Regentinde — thi man seer af det gamle romerske og det nye danske Ord, at Regjeringen er kommet fra Sværdsiden til Spindesiden. Hun er maaskee endog den meest uindskrænkede af alle Regenter. Hun forandrer den Constitution, hvorefter hun regjerer, naar hun behager, og saaledes, som hun behager. Saaledes giøre vel flere Despoter; men disse kunne dog immer vente en Regnskabs Dag, som Drømming *Mode* ikke behøver at frygte for. Hun er et Fruentimmer, og den ugalante franske Revolution har dog ikke aldeles udrøddet det gamle franske Galanterie mod Damerne, der endog gif saa vidt, at de gjorde *Dyden* til et *Foemininum* og *Lasten* til et *Masculinum*.

Man maae følge *Modens Love*; saaledes byder *Pligt* imod *Souverainer*. Man maae altsaa tale og handle saaledes, som *Moden* befaler. Men for at vide, hvorefter man har sig at rette, og for Skade at tage vare, maae man kiende *Modens* Bydende og forstaae hendes Sprog. Til dette Maal agter jeg i disse saa Blade at bidrage; men, naagtet jeg, fra Begyndelsen af, havde i Sinde at innskænke mig til de fremmede Ord, der ere adopterede i vores Sprog, finder jeg dog, at saa mange gode

gode danske Ord have forandret deres gode danske Bemærkelse, at jeg ikke kan undlade at give endeel af dem Plads i denne Samling, som en Prøve af det store Værk in Folio, som jeg havde i Sinde at udarbejde i denne Materie, indtil jeg, ved nøiere Estertanke, sandt, at det ville være en Daarlighed in Folio, saasom mangfoldige Ord forandre deres Bemærkelse hvert Aar, ja endog hver Maaned.

Bankerot. Et Middel til at conservere sin Formue efter Konstens Regler.

Bizarre, kaldes den Mand, der ikke lader sig bestikke.

Blindhed. Umueligheden at see en gammel Ven, naar han er i Nød.

Compliment; det modsatte af, hvad man tænker.

Conduite er enten god eller slet. Til den gode horer, at være frybende mod sine Overmænd; give sig en vigtig Mine imellem sine Ligemænd; og være uforflammet grov mod sine Undermænd. Den slette Conduite bestaaer i, ikke at smigre sine Overmænds Gæst; være besteden i Selskab med Ligemænd, og høflig mod Undermænd.

Criticus; enhver der kan stave og lægge sammen.

Daarlighed; den Tanke, at ville gjøre Verden bedre, end den er.

Dame; ethvert Fruentimmer, der i Kjøkkenet er saa stor en Gaas, at hun ikke med Visshed veed, om Gaafesteeg er Kød af en stegt Gaas.

Diffamere siges jeg, naar jeg taler Sandhed om nogen, der er mere mægtig og mindre redelig end jeg.

Drikkelang. En Prøvesteen paa ærligt Venkab.

Dydig. Saa kaldes den, der er høflig nok til at lade, som han ikke seer Andres Laster, og snild nok til at skjule sine egne.

Guddommelig. En Arie, der synses slet af et smukt eller fornemt Fruentimmer.

Hustrue. Et Appendix til en Medgift.

Judicium. Overeensstemmelse med vores egne Meeninger. Den Mand har et godt Judicium, er det samme som: Den Mand er af samme Meening, som jeg.

Klogskab. Den Egenkab at kunne vise sig hvid udvortes, naar man er sort inden i.

Moderat. Saaledes kaldes den, der altid forandrer Meening; saa at han stedse holder med det stærkeste Partie.

Nar. Enhver, der har en anden Meening end jeg.

Satire betyder Vittighed, naar den gaaer løs paa andre; men Ondskab, naar den træffer os selv.

Staae op. For Exempel: De er endnu ikke staaet op, betyder hos de Fornemme: Man sidder
ende

endnu til Bords. Ellers maatte de høie Herrer hver Dag ligge indtil langt ud paa Aftenen.

Synd kaldes det at være borte fra nogen Forlystelse, hvor ingen andre end Folk af Qvalitet kunne komme. See Qvalitet.

Sørgeklæder. En behagelig Dragt for Arvinger og unge Enker.

Ulykke. Naar man spilder Suppe paa en nye Kjøle. Ubehagelighed kaldes det derimod, naar man mister et Barn, en Mand, eller en Kone. Dette kaldes ogsaa: hvad Verden giver. Jeg har prøvet hvad Verden giver, sagde engang en Enke: først mistede jeg min Mand, og sjorten Dage derefter faldt der en Stabel Lægter om, og slog mig tre fede Eviin ihjel.

Ungdom. Mandfolks Alder til femten og Fruentimmers til halvtredstindstyve Aar.

Velgjører. Den Mand, som jeg især bør fornærme og foragte.

Viisdom. Den Konst, at giøre Daarlighed dertil.

Vittighed. Den Konst, at giøre hvidt til sort, og sort til hvidt.

Ødeland kaldes den, der laaner en arbeidsom Mand Penge uden Pant. Den derimod, der paa en siin Maade lader en fornem Herre eller Dame vinde store Summer fra sig i Epil, kaldes splendid.

Prosaisk

Profaisk Fabel, Allegorie, og moralsk Digtning.

J. S. Sneedorf.

Blandt de smukke Stykker af dette Slags, hans tilførn
anvriste Patriotiske Tilskuer indeholder, er her valgt
Allegorien, Sorglemmelsens Tempel.

Den Helvedes Flod, om hvis Bande Poeterne fortælle,
at de fortærede Jern og Staal, løber med et hastigt
og brusende Fald igiennem en dyb Dal, hvor en tyk
Skov, omringet af ubestigelige Bierge, udbreder over-
alt en Skygge, som nærmer sig til det Eimmeriske Mør-
ke. Midt i denne Dal er en underjordisk Bygning,
opmuret af saa klippesfast en Hvelving, at Tiden selv
ikke formaaer at ødelegge den. Denne Bygning kaldes
Sorglemmelsens Tempel. Paa den hele Hvelving
ere kun to tvende Aabninger, den ene bevares af Sø-
nens, den anden af Dødens Engel. Jeg steg ved Sø-
nens Vedsagning ned igiennem den første Aabning; thi
de, som gaar igiennem den anden, komme aldrig tilba-
ge. Jeg saae et svagt Lys fremstaa af en mørk Af-
grund, og min Vejleder sagde, at dette kom fra Tidens
Boelig, som uden Ophør stræbte at ødelegge alle de
menneskelige Arbejder, som Døden og Sønnen bragte
her.

herind. Ved Indgangen stødte Fodderne hvert Øieblik an paa noget, som lignede Steene og Gruus af forfaldne Bygninger. Engelen sagde, at det var Stykker af Kroner, Zeptre, forfaldne Dre-Porte, Triumph-Bog-
ne, og andre saadanne Ting, som Tiden udseier i saa stor Mængde, at de ofte tilstoppe Indgangen. Er I en Kiender af Alderdommen, sagde han til mig, da kunde I her giøre mange rare Samlinger; men det bliver altsammen til Støv, saasnart I kommer op igien i den frie Lust. Jeg fornåm hist og her nogle Bevægelser, og det forekom mig, som om jeg saae Skygger af menneskelige Figurer. Det er Siele, sagde han, af gamle Konger, Paver, Generaler, Stats-Ministre, Historie-skrivere, Poeter, Philosopher, som man sielden kan kende de igien, og som selv neppe vide, hvad de have været. Han dreiede i det samme en blind Lygte, som han havde i Haanden, og sagde: Disse ere Alexander og Diogenes; men de vare begge saa mørke, at jeg ikke kunde kende dem fra hinanden.

Han viiste mig adskillige Rum i denne Bygning. I det første var en stor Mængde af Græske og Romerske Haandskrifter. Her, sagde han, seer I alle de Bøger, som de Lærde kalde forlorne Skrifter. Jeg læste noget i dem, og fandt til min store Forundring, at de hverken i Stil eller i Tanker lignede dem, som ere blevene tilovers paa Jorden. Skulde da Tiden, sagde jeg, alene have sparet de gode Skrifter? Hun, som nedkaster

Pyramider og Troner, skulde hun agte et Stykke Pergament, hvorpaa der er malet nogle Carakterer, saahelt, alene for Tankernes Skyld? Man havde i de Tider saa Bøger, svarede min Ansører, og just fordi det kostede Moie at affrive og samle dem, derfor gjorde man sig saa megen Umage derfor. Als de ret gode Skrifter, som fandt almindelig Bisald, vare mange Exemplarer, og Tiden kunde ikke saa snart ødelegge nogle, førend der bleve nye affkrevne. Er dette Aarsagen, sagde jeg, da skulde de Bøger, som skrives, siden Bogtrykkeriet er bleven opfundet, ikke let komme her. Siig ikke det, svarede min Ansører, her kommer hele Læs hver Dag, og Aarsagen er let at begribe. Man vover mere ved at giøre et heelt nyt Oplag af et Skrift, som ikke har stor Afgang, end man vovede i forrige Tider, ved at affrive efterhaanden nogle saa Exemplarer deraf. Jeg forstøfledes, da han siden viiste mig den Mængde af trykte Bøger, saa mange Kloster-Kroniker, Commentarier over de Græske og Rømerske Forfattere, over den Canoniske og borgerlige Ret, Acter og Protocoller af de gamle Kirke-Moder, Helgenes Bedrifter, Pavelige Buller, utallige Skrifter fra forrige Aarhundrede om Puncteer-Konsten, Chiromantien, Astrologien, og den naturlige Hexekonst; Mediciniske og Alchymistiske Verker om den Philosophiske Steen, om en almindelig Tinctur til at helbrede alle Svagheder, om de hemmelige Egenskaber i Naturen, og om Sympathetiske Rurer. Paa de Phi-

losophiske Skrifter var ingen Ende. Jeg kunde ikke engang tælle dem, som havde gjort sig bekendte ved nye Meninger, end sige Forsatterne af alle Udtoge og Opfin-
derne af de nye Metoder og Konst-Ord. Ligesaa for-
fækkelig en Mængde foresandt jeg af Poetiske Skrifter,
baade i de lærde og i de levende Sprog, Chronodistica,
houts rimés, Lippogrammata, Rebus, og tusinde an-
dre af Vittighedens Arbeider, som til sin Tid havde væ-
ret i stor Priis. Men det, som meest forundrede mig,
var, at jeg i det samme Rum fandt en Mængde af splin-
der nye Skrifter, af Nye-Aars Vers, Vinde-Breve,
Bryllups- og Begravelses-Vers, Kierligheds-Biser,
Enigmer, Logogrypher og Madrigaler, blandt hvilke
vare nogle, som jeg ganske nyelig havde læst i den Fran-
ske Mercure, og adskillige Danske og Tydske Oder; Læ-
re-Bøger, som uddeelttes Arkeviis, for at tiene til Fo-
relæsninger ved Universiteterne, og som ligeledes Ark
for Ark bleve førte herind, førend Cursus endnu var til
Ende; Akademiske Stridskrifter, Programmer, Taler,
af hvilke mange bleve bragte til Forglemmelsens Tem-
pel, ligesaa vaade, som de kom fra Pressen.

Da jeg rodede blant alle disse Papirer, fornam jeg,
at der ved Siden af mig opkom en Stank, ligesom den,
der udbryder af lukte Begravelser, eller af andre hemme-
lige og tilsluttede Steder i Jorden; Jeg fandt en Dør
paa Hvelvingen, men i det jeg vilde gaae derind, heldt
min Leder mig tilbage, og sagde: Kom ikke nærmere,
der-

dersom J vil leve. Dette Num er fuldt af lutter giftige Papiirer. Det indeholder Aeterne af alle navnkundige Stridigheder i Religionen og Videnskaberne. Der ere Favelige Bandsattelser, Hæx-Processer, alle Skrifter, hvis Titel begynder af Anti - - Historien af de Arminianiske Stridigheder i Holland, af Barnevells Hensrettelse og af Grotii Fængsel. Doctor Langes Skrifter imod Wolf, og de Pietistiske Stridigheder ere de, som stinke meest, fordi de endnu ikke have havt Tid til at forraadne, og fordi her komme daglig saadanne Bøger, hvori man søger at giøre Philosophen til Atheister, Moralister til Enthusiaster, og dem, som ved nyttige Arbejder søge at tiene Staten, til farlige Mennesker. Disse ere alt for giftige til, at J kan taale dem. Der ere andre, som ikke slaae Hjertet i tu, men kun forarsage nogen Qualme, som er let at fordrive: af dem vil jeg vise Eder nogle. See der, sagde han, de Anmerkninger over Corneilles Berker, som Richelieu har skrevet med sin egen Haand. Ved at aabne dem, merkede jeg ikke anden Virkning deraf, end at jeg kom sterk til at nyse. Sandens Brev til Voltaire, og hans Kammerdieners Efterretning om hans Liv og Endeligt, havde samme Virkning. Tilslidst fandt jeg iblant disse Papiirer nogle Anmerkninger over et Brev til Tilskueren; jeg læste kun det sidste Blad, som lugtede meget ilde. De taale ikke at glemmes længer, sagde Sønnens Engel, og i det samme kastede han dem ned i det dybeste Num af Forglemmelsens Tempel.

Han

Han førte mig ind i et andet Rum, hvor der vare lutter Haandskrifter. De, som staae paa denne Side, sagde han, ere Dag-Bøger, hvori Statsmænd og Generaler have optegnet alt, hvad de selv have erfaret; men af Frygt for at aabenbare Stats-Hemmeligheder, har man giemt dem saa længe, at Tiden tilsidst har fortæret dem. De løse Papirer, som I see deriblant, ere politiske Tænkesprog, og Maximer, Forslag til adskillige Indretninger og Forbedringer i Staten, Undersøgninger i Natur- og Folke-Retten, som Forfatterne ikke have udført videre, af Frygt for at blive behandlede som Hobbesianer og Machiavellister. De Skrifter, sagde han, som I seer paa den anden Side, ere Physiske og Chymiske Opdagelser, som Forfatterne have brændt, for ikke at blive brændte selv som Heremestere; Philosophiske Beretninger, som ikke ere fuldførte, og som ere færvne af Folk, der ere fordrevne for Rietterie. De døde Been, som ligge hist og her paa Gulvet, ere Knoklerne af nogle ulykkelige Forfattere, som ere blevne opgravede efter deres Død, for at lide den Straf, som man ikke kunde udføre paa Personerne selv, medens de levede. —

Det er mig umueligt at opregne alt, hvad jeg saa i denne Tempel. Et Rum var fuldt af Dag-Registere, hvori paa den ene Side vare optegnede Forældres Formaninger til deres Børn, og paa den anden alle de Feil, som Forældrene selv havde begaaet i deres Ungdom. Begge Dele forglemmes lige hastig, sagde Engelen. I

et andet Rum vare de menneskelige Synder og Ugudeligheder opskrevne; Dette Rum, sagde Søvnens Engel, tør jeg selv ikke komme i. Intet Menneske paa Jorden kunde sove rolig, dersom han saa alle de onde Gierningers Følger; Dødens Engel har alene Nøglen dertil. Ikke langt derfra var et Sted, hvor forglemte Belgierninger og ubelønnede Fortienester vare optegnede. I dette Rum saa jeg Skygger af lemlæstede Soldater, som havde faaet Afsteed efter Krigen, og siden vare døde af Hunger; af gamle Tjenestefolk, Amner, Lærere, ja Forældre selv, som tiggede Almisse af deres Børn; Store Generaler, som ingen mere bekymrede sig om, saasnart Freden var sluttet, og kloge Stats-Ministre, hvis Fortienester vare forglemte ligesaa snart, som deres Personer ikke længer behagede. Jeg saa en Fortegnelse af alle Marlboroughs Bedrifter, som vare indstoppede i den mindste Finger-Hytte af det par Handsker, som vare Aarsag først til hans Rones, og siden til hans eget Fald; men jeg saa tillige, at man havde skrevet med gyldne Bogstaver paa Kraven af den ene Handske, det, som Volingsbroke sagde til en, der meente, at han gjorde ham en Fornøielse ved at opregne Marlboroughs Forsæelser: Denne Mand havde saa mange Dyder, at jeg har glemt hans Feil. I det samme Rum fandt jeg mange Løfter til berømte Forsattere, som vare

far-

færdige at døe af Hunger. Jeg saae en Anvisning paa 100 Rdr. som var bleven sendt Gellert tilbage igien; Ansøgninger, som aldrig vare giennemlæste; gode Forsætter, som aldrig bleve opfyldte; Løfter, som vare gior- te i Nød, og ikke bleve holdte; dyre Forpligtelser, hvor- ved unge Mandfolk forfrev sig til at elske evig de Fruen- timmer, som de kort efter foragtede, og gamle Venka- ber, som for en liden Fordeels Skyld bleve forglemte.

Derfra kom jeg ind i et Rum, som syntes at være prægtigere end alle de andre, som jeg havde seet. Jeg fandt overalt noget, som glimrede i Dinene; men jeg kunde ikke see, hvad det var. Her, sagde Engelen, giem- mes alle de Berømmelser, som man giver Folk, medens de leve, og Levningerne af den Pragt, med hvilken for- muende Folk søge at gjøre sig bemærkede i Verden. Jeg saae store Samlinger af Lovtaler i prægtige Bind; Bryllupsbilleder af store og lærde Mænd; Vre-Støtter, Mynter, Skilderier og Kobberstykker; Klæder og Smyk- ker, som glimrede af Guld og Juveler; men saasnart jeg nærmede mig til et Stykke deraf, for at besee det nøiere, fløi det bort ved det første Aandedræt, og jeg saae, at det var kun glimrende Støv.

Haver I Lyst til at see alt, hvad I selv haver for- glemt, sagde Søvnens Engel, saa kom ind i dette Rum. Der laae en Bog, hvori jeg sandt optegnet alt, hvad
der

der var mødt mig, saa længe jeg havde levet, og som jeg nu ikke mere kunde erindre. Jo mere jeg læste i denne Bog, desmere nysgierrig blev jeg, og dog ønskede jeg tillige, at jeg aldrig havde seet den, saa ubehagelige vare de Ting, om hvilke den erindrede mig, og de ubehageligste iblant dem alle vare mine egne Feil. Hvorfor vilde I føre mig herind? sagde jeg til Sønnens Engel, jeg bliver ikke rolig førend I giver mig min forrige Glemsomhed igien. I det samme faldt jeg i en dyb Søvn, og da jeg vaagnede op igien, var jeg saa lykkelig, at jeg ansaae alt det, som var hendet mig, for en Drøm.

J o h a n n e s E d l d.

Vi have af denne udbødelige Digter kun eet eeneste Arbejde i dette Fag, hvilket, skøndt det er iblandt hans første Forsøg, dog maaſkee er det ypperſte, vi i dette Slags have, ligesom det vel og er af vor ſkønneste Proſa; dette er hans Lyſkens Tempel, en Drøm, der findes i hans ſamlede Skrifter første Bind, og i det ſkønne Videnskabers Selskabs Skrifter tredje Stykke; her afſkrives det Sted, der beſkriver Tempelſets Porte.

Den første Port, ſom drog min Opmærksomhed til ſig, var opført af ſtøbt Guld. Oven over Porten foreſtilledes en Drage, ſom ruede over en ſtor Skat, med den Overſkrift: *O cives, cives, quærenda pecunia primum, Virtus post nummos.* Paa den ene Side ſtod *Crassi*, og paa den anden *Cosmi de Medicis* Billedſtøtter. Til denne Port ſtormede ſaadan en Mængde, af omſkaarne og uomſkaarne Jøder, Alagerkarle, Soldforpagtere, Bogholdere, Svæfarende ic. ic. at man ikke kunde komme den nær. Et umaadeligt Jøde-Skrig, ſom ikke ſielden løb ud paa Klammerie og Elagsmaal, varede beſtandig ved inden for den. Ved denne Port opholdt ſig iblant andre nogle Perſoner, ſom gave ſig ud for Philoſopher. Diſſe ſpurgte de Ankommende i en ſpodſk Tone: hvad de vilde giøre derinde? O I forblindede Menneſker! ſagde de, derſom I kunde ſee den

minde

mindste Deel af det Onde, som hersker i dette Tempel, der lader saa glimrende! Men endskjønt de havde idelig Senecas Lærdomme om Rigdoms Foragt i Munden, saa gav dog den Begierlighed, hvormed de hemmelig fikge ind i Porten, noksom tilkiende, at de af deres ganske Hierte ønskede, at blive ligesaa rige, som Seneca havde været. Een af de Omstaaende sagde mig, at dette Slags Folk aldrig forlod Lyffens Porte; at de pleiede i Skumringen at snige sig ind, igiennem hvilken Port de best kunde, og at de, naar de kom inden for, forsikkrede høiligen, at det var fleet tværtimod deres Villie og Ønske.

Den anden Port var beklædt med Lotteris-Sedler, og den tredie med Spille-Kort. Ved Siden vare flet ingen Villed-Statter. En Mængde af dem, som ikke havde kunnet, eller ikke havde villet trænge sig igiennem den første Port, vendte sig til disse. Men de kom næsten alle Hovedkulds tilbage igien. Især saae jeg meget saa af dem, som gik igiennem den tredie Port, at slippe ind i Templet, og naar det fleede, bleve de kun nogle Øieblik inden for. Desuagtet bleve de ved, at gjøre nye Forsøg paa at komme ind, og det syntes, at de, ligesom fortryllede, ikke vare mægtige til at forlade denne Port.

Den fjerde Port syntes at berøve Lyffens Tempel meget af dens Ansæelse. Den var saa meget mindre, end de andre, at den mere lignede en Lem end en Port,

og de, som vilde herigennem, maatte i Begyndelsen krybe paa Hænder og Fødder. Over Porten forestilledes en gammel kroghuset Mand, med den Overskrift: Saaledes er jeg kommen igiennem Verden. Paa den ene Side stod Sejans, og paa den anden Buefinghams Billed-Støtte. Jeg saa mange krybe derind, og kun to komme ud igien. Den ene havde gjort sig vred for et par Knips paa Næsen, som nogle unge Herrer gave ham af Spøg: og den anden havde været saadum, at gjøre en Minister mat i Skakspil. De krøb begge strax ind paa ny, og bleve lykkelig inden for. Denne Port var vel den sikkerste af alle, men den var tillige den fidenste. Thi ingen kunde komme igiennem den, uden at søle sine Klæder i en Hob Skarn; eftersom al den Ureenlighed, som samlede i Lykkens Tempel, havde sin Udgang herigennem.

Den femte Port stred i Henseende til Størrelsen tvertimod den fjerde. Over den forestilledes en bevæbnet og kneisende Ungkarl, med den Overskrift: Saaledes vil jeg igiennem Verden! Paa den ene Side stod Wallensteins og paa den anden Thomas Kulitans Billed-Støtte. De fleste, som gik herind, saa stivt i Belæret, og bleve derfor ikke de Bieller væk, som laa tvert over Porten. Jeg saa dem og at løbe med saadan Heflighed imod disse Bieller, at et smerteligt Stød, som de fik i Panden, gav dem en kraftig Advarsel at vende om.

Den næste Port var for Skribentere. Oven over den forestilledes en siddende Person, som syntes at skrive uafslædig, og tillige at give noget Skrevet fra sig, hvorefter endeel andre rækkede paa engang, i det de lagde Penge paa Bordet. Omkriften var: Saa skriver du dig rig. Paa Siderne stod Papes og Voltaires Billed-Støtter. Jeg kom denne Port temmelig nær, og jeg blev vaer, at et ungt Menneske med en lang Svøbe, paa eengang drev nogle hundrede tilbage, som syntes meget ældre end ham. Jeg sprang i Hast tilfides, og spurgte een af dem, som havde faaet de fleste Hug, hvad dette var for et forvovent ungt Menneske? Af, gav han grædende til Siensvar: Han kalder sig den nye Smag. Han haver taget sig al Herredømmet til over denne Port. Taareperse, og Skatkiste-Skrivere, Schollaster, Anagrammatister, stedse færdige Leiligheds-Poetter, og saadanne kan han ingenlunde fordrage. De maae tilbage hver een. Af de andre maae altid de tilbage, som efter hans Tykke have en fordærvet Smag. Denne Skribent betroede mig tillige, at han var Forsatter til et Heltebidt i dactyliske Vers, til nogle hundrede meget kunstige Akrosticha og Chronosticha, og til en stor Deel Logogripher, saa findrige, som nogen i den Franske Mercure. Han førte bittre Klager over Siderne og deres Ufionsomhed, og smigrede sig med Esterflægtens bedre Indsigt. Ellers merkede jeg en stor Forskiel paa deres Klædedragt og Adfærd, som vilde igiennem denne Port.

Port. Nogle vare ganske bedækkede med Smuds og Støv, andre derimod vare meget pyntelig iflædte. Nogle gik paa saa høie Stykker, at man maatte faae Hoved:Ovimmel af at see paa dem; andre gik paa Sofferne; nogle bedækkede deres skaldede Hoveder med saa store Parykker, at de syntes levende Parykkeblokke; andre vilste sig saa skaldede, som de vare. De Fruentimmer, som gik ind i denne Port, havde Mandssklæder paa.

Oven over den syvende Port forestilledes en Harlequin, siddendes paa Lykkens Skuldre. Paa den eene Side saaes Brutus og paa den anden Claudii Billede. Porten var meget rum og magelig. Nogle tusinde virkelige og forstilte Narre og Toffer stormede herind, og det var sielden, at nogen kom tilbage igien. Ingen af dem saaes med Narrekappe. Endog Hofnarrene kiendte man alene ved deres Adfærd.

Over den ottende Port forestilledes en saa kaldet Petit Maitre, med en tom Pengepung i Haanden. Overkriften var: Det skal en rig Brud gjøre got igien. Paa begge Sider stod en Hob Billeder af de betydeligste Mænd, som havde gjort deres Lykke ved Giftermaal; men de vare alle saa smaa, at jeg ikke kunde læse Navnene. De, som vilde igiennem denne Port, trængede sig frem med den største Eilid til deres Fortjenester, men de fleste kom tilbage beladte med Kurve.

Den niende Port var alene for Fruentimmer. En Mængde paa det omhyggeligste pyntede Smukke sto-

de her med stor Længsel efter at komme ind. Dette opvakte min Nysgierighed. Jeg trængte mig nærmere til Porten, for at bese den nøiere. De syntes alle at blive fortrydelige derover. Somme holdt Hænderne for Pinene, og andre stødte mig tilbage. Saa meget saa jeg dog, at Porten var opført af heelt Speilglas. Oven over den saa man Venus siddende ved et Natbord, med alt Tilbehør, og noget tilfides Hymen, som syntes nøie at betragte hende. Overkriften var: Ved Natur og Kunst. Paa den ene Side stod Monimes, og paa den anden Korelanes Billed-Støtte. Alle gik ind med en fornøiet Mine, men naar nogle kom ud igien, kunde man læse en tiendelig Bedrøvelse af deres Ansigter. Jeg havde allerede spurgt endeel af dem, hvorfor de maatte vende tilbage, og altid saaet et forvendt Svar, da min Nysgierrighed endelig blev stillet tilfreds af den mindst bedrøvede. Vi maa blive staaendes tæt inden for Porten, sagde hun, indtil et af de Mandfolk, som er kommet ind i Lyffens Tempel, vil hente os af; og de, som ikke blive afhentede, ere nødte til at vende tilbage. Hun fortalte mig videre, at en stor Deel af disse Forfudte prøvede paa, at komme igiennem een af de to følgende Porte.

Den tiende Port, som iligemaade var for Fruentimmer alene, gik jeg forbi, uden at blive noget andet var, end Phrynes og Laidis Billed-Støtter, og over Porten en Guld-Regn, som faldt i Dannaes Skød. De,
som

som kom her igiennem, blev i Almindelighed stødt ud igien, naar de havde været en kort Tid i Templet: og saa begave de sig enten lige til *Lyffens Lazaret*, eller og til den følgende Port.

Den ellefte Port var udjiret med *Rosenkrands*, *Poenitentse-Sække*, *Alis*, *Pidske* og *Bonne-Bøger*. Oven over den forestilledes en tredobbelt Krone, som var omgiven med *Cardinals-Hatte*, *Biskops-Huer* og *Stave*. *Tartuffes Billed-Støtte* stod midt for den. Han slog *Pinene* stedse ned imod Jorden, men med Hænderne syntes han at række efter de *Værdighedstegn*, som stod oven over Porten. Alle de af begge *Klan*, som gik herind, havde *Masse* paa. Jeg sluttede af alt dette, at denne Port var for de *Skinhellige*.

Den tolvte Port hængte sammen med den ellefte ved en hemmelig Gang. Oven over den stod disse Ord: *Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum, si vis esse aliquis!* Den syntes at være overstrømmet med *Blod*. Paa den ene Side stod *Jrenes*, og paa den anden *Cromwells Billed-Støtte*. Det var et halsbrækkende Arbejde at komme igiennem denne Port, da den var fuld af *Fald-Luger*. Dette, tilligemed dens gruelige Anseende, gjorde, at meget saa gik herind. Ja ingen, endog den dristigste, vovede sig herigennem uden *Skielven* og *Gysen*. Jeg ilede fra dette fæle Syn.

Den trettende Port var tilluft. Oven over den forestilledes en Mand, som arbejdede i et *Bergverk*, med

den Overkrift: Ufortrøden Arbeide overvinder Alt. Origenis Billed-Støtte stod paa den ene, og Hugonis Grotii paa den anden Side. Jeg sluttede heraf, at denne Port var for de Flittige, men jeg saldt i stor Forundring over, at den var lukket. Dog begreb jeg snart Aarsagen, da jeg læste en Seddel, som var hestet paa Porten, af følgende Indhold: Eftersom Lyk- kens egne Børn, som ere fødte og opdragne i dette Tempel, paa nogen Tid har fundet sig besværede af det umaadelige Overløb, som stæ- rkiennem denne Port, saa haver Gudinden fundet for godt, ikke at lade den staae aaben, uden fire Dage om Aaret. Dagene vare ikke nævned.

Den tiende, femtende og sjetende Port, hvoraf den ene førte Dyd, den anden Gudsfrugt, og den tredie Ærlighed til Overkrift, vare ligeledes lukkede, med hofsøiet Efterretning: At Nøglerne vare forkastede, og eftersom Laasene vare dirkesfrie, kunde de ikke aabnes, uden at brydes op med Magt, hvilket syntes at overgaae menneskelige Kræfter. Imid- lertid vilde man have dem, som agtede sig igien- nem disse Porte, henviste til den almindelige.

Min Længsel, efter at naae den almindelige Port, tog herved mærkelig til, og jeg opholdt mig ikke længe med at bese de andre Porte, som jeg maatte for- bi. Dog saa jeg, uagtet min Jilsfærdighed, over een af dem en Klædeborste og en Skoeborste, satte krydsvis,

og omgivne med en Erekrands. Over en anden Port blev jeg Vulcanus vaer, som saae igiennem Fingrene. Dens Zivater bestod fornemmelig i Overflødigheds-Horn. Over de to næste saldt mig Mercurii og Ganymedis Billeder i Pinene. Nogle andre Porte vare for Projectmagere, nye Paalægs og nye Moders Opfindere. Ja, hvem skulde tænke det? der var endog Porte for Lustspringere, Liniedandsere, Gøglere og Tassenspillere.

Efter en mæisom og langvarig Gang kom jeg ende-
 lig til den almindelige Port, der var vel ti Gange saa
 stor som nogen af dem, jeg hidindtil havde seet. Oven
 over den var skrevet med store gyldene Bogstaver: Den
 almindelige Port til den timelige Lyksaligheds
 Tempel. Lige over for den stod Cæsars Billed-Støt-
 te, og paa Fodstykket de Ord: Per fas aut nefas. En
 utallig Mængde af alle Stænder, dog især af Studeren-
 de, stormede hertil. Med eet Navn kaldte de sig Skik-
 kelige Folk. Der var, uagtet Portens Størrelse,
 saadan en Trængsel, at den eene traadte paa den anden,
 og at endeel kom tilbage med forstaaede Lemmer. Dets
 te begyndte at giære mit Haab noget vaklende, da jeg
 saae Arete at staae ved min Side. Hvor glad, hvor
 henrykt, men tillige hvor skamsuld blev jeg ikke? O
 Følelser, som ere den ubekiendte, der aldrig saae Arete!
 Vndige, guddommelige Arete, raabte jeg, i det jeg med
 en brændende Hestighed fastede mig i hendes aabne Ar-
 me, tilgiv mig min Forseelse! vær som tilforn min hul-
 de Veninde! og jeg skal aldrig mere tilsidefætte dine Er-
 indringer.

C l a u s F a s t i n g.

Politieimester i Bergen.

Fød 1746. Død 1791.

Vor Litteratur eier maaskee faa Tidskrifter, der i Henseende til morende Indhold i behagelig Indflødning kunne udholde at sammenlignes med hans Provincialblade udkomme i 4 Bind fra 1778 til 1781 i Bergen; men som formedelt deres affides Tryksted ikke ere nær saa bekjendte, eller læste, som de fortiente. Som en Prøve paa deres Tone aftrykkes her en Allegorie, det mærkværdige Speil.

Vore Tider ere frugtbare paa Opfindelser. Man har læst om Ild, som brænder under Vandet, og Farteie, som ikke synke. Det er endnu lidet; Vaukanson gjør Uender, som spise og fordeie, og Gr. Philadelphia — gjør Mennesker; — — — — —
 — — — — — gjør Mennesker af Træ, som spille Skak med de største Mestere, og overgaae dem. Kan man forlange meere? Magneter, og Uhre korrespondere, standse, og bevæge sig tilfammen; Pater Zell uddriver Tandpine, og Pater Gassner uddriver Diavle; Verden er paa sit høieste, tiare Løser!

Saa frugtbare Genier burde imidlertid anvende sin Kunst paa Moralen, og det menneskelige Hjerte, men

dette

dette Mesterstykke var en ubekiendt Kunstner forbeholdt. Han har gjort et magisk Speil, hvori enhver Ting, lige til de hemmeligste, viser sig i sin sande Natur og Væsen.

Dette Speil blev eengang sat i en vis Kirke, og man fandt Prædikantens Hierte koldt og haardt som Marmor, uagtet hans Læber fløde over af Honning. Tilhørerne forestilledes i Dvale, og drømte om deres Bøxer, deres Spilleborde, eller om slet intet.

Paa en vis Domstol gjorde dette Spell en ligesaa besynderlig Virkning. Den Skyldige, som blev frikiendt for Retten, blev anklaget i Speilet, og den Uskyldige, som blev straffet, frikiendt. Retsfærdighed med dens Attributer, og Dommerens Mine og Paryk vidnede alle om Rettens Pleie. Men i Speilet stod: Denne er Pilati Domstol.

Et Selskab av Kiebmænd saae i dette Speil ud, som en Dyrehave. Den ene opslugede den anden, og den stærkeste havde altid Ret. I Speilet stode tillige Toldsvig, Rager, Forprang, og allehaande Udsuelfer, altsammen saa tydelig, som om det var brændt deri.

Det gjør mig ont for mine Herrer Medbrødre i den lærde Verden, at de heller ikke vare glemte i dette Speil. Wiisdom, og alle menneskelige Kundskaber synes at være deres Lod for Menneskers Pine, men i Speilet stode Pedanterie, Dumbhed, og Uforstaaenhed. Disse Gratier flattede en Krands om deres lærde Findinger, og i Krandsen stod: Jeg grønnnes evig. Dette Speil
gieldte

gieldte ogsaa for Skrifter. Over Tilskrifter stod: Du lyver: og over Fortaler: Du praler: Bøgerne selv bleve heller ikke glemte efter Fortieneste; Over Provinsialbladene stod: For Penger. *)

Ogsaa enkelte Personer viiste sig i dette Speil, floge eller gale, ligesom de besandt sig til. Damon tilbød Emilia, og Verden talte om deres Kiærlighed. Man dømte dem for de lykkeligste Skabninger; De følte og indblæste Glæde, og Himlen syntes at have skabt dem for hinanden. Damon saae sig i dette Speil, og der stod: Du gifter Dig med hendes Penge, og med hendes Stand vil Du skule Din. Emilie saae tillige deri, og Speilet sagde: Du gifter Dig, for at giftes.

Man bedrager sig meget, om man tvivler, at Dyden allene var usynlig i dette Speil. Nogen og forladt paa Jorden, var dens Smykke riig, og kostbar i Speilet. Kroner glimrede om dens Finding, og Engler vogtede dens Billede; Belgiererne omfavnede de Elendige, og i Speilet stod: Vor Løn er i Himlene.

Ewig Skade, at dette skionne Speil siden den Tid er ikke meere; Hykleren, fromme Læser! taalte ikke, at Misgierninger skulle opdages; Den frygtede for sine egne, og sonderbrød det.

*) Den Beskyldning, Forf. mindre liberaltænkende Landsmænd gjorde ham.

K. C. N a h b e t.

Uf de hyppige Digtninger, der forekomme i Ugeskriftet den danske Tilskuer, er nedenstaaende valgt, da den henhører blandt de faa, hvortil Ideen hverken af fremmede er laant, eller af andre er meddeelt.

Sød er den Graad, som endes med Sang,
Kort Nat, som lystig dages.

Middelalderens Digtekunst 1. Hefte.

Det var første Nat, efterat Kiøbenhavn rædselsfulde Ildesbrand var standset; silde og udmattet af de foregaaende Dages Rædser, var Micio tyet til sit Hiem; hans Søvn var, som efter saadanne Dage, ængstlig og afbrudt; i Dagbræningen vaagnede han; lige for hans Vinduer laae Kiøbenhavn; den fremgryende Morgenrødes første Straaler faldt paa den Røg, der endnu hang udspændt over Byen; det lod for hans Nie, som om den de forrige Dage sparede Deel af Kiøbenhavn stod i Lue; med Fortvivlelsens Hastighed kom han op af sin Seng, og iilde til Staden; men erfoer nu med Glæde, at hans Frygt var ugrundet. Han vendte med lettet Hierte tilbage til sit Hiem, og gik atter til Hvile; han faldt i Søvn, men den nye Livagtighed, de foregaaende Dages Scener havde saaet i hans Siæl, fremkaldte snart følgende Drøm:

Det var, syntes han, midt under det allerhæftigste af Branden; han stod paa et ophøiet Sted, saadant,
som

som han ikke i Nærheden af Kiøbenhavn kunde mindes at kiende, han kunde derfra overskue den hele Jld, kunde kiende hvert enkelt brændende Huus; men det var ham ikke — han kan ikke sige, hvorfor — tilladt, eller mueligt, at komme derfra nogen af de Brandlidende til Hielp. Alt det, han i Odeleggelsens 40 Timer havde seet, eller følt, flyngede sig næsten samtidig sammen for hans Siæl. Han saae Jldens uforklarlige pludselige og voldsomme Udbrud, dens usformodede Angreb paa Nicolai Taarn, det frygtelig store Slyn, hvorledes denne Coloss brændte, Jldens Fremskridt, dens hæftige, med saa megen Noie tilbagedrevne Ansald paa nærliggende Bygninger, saae Frue Taarns Fare, følte paa ny alle græffelige Følger, hvis dette ikke blev reddet, hørte den skræffelige Raaben derfra efter Vand; saae Jlden sortæ-re eller true een værdig, drivtig, velhavende eller trængende Borgers Huus og Eiendom efter den anden, odelægge mangt et Sted, som Muserne, eller Benfæb eller uskyldige Glæder havde helliget ham; saae brave, ædle, menneskekærlige Borgere af alle Aldere, alle Stænder, alle Klasser, kæmpe mellem Ruiner og Luer; nu og da een at finde Døden i dette æresfulde Kald; saae, at det øvriges Frelse næsten eene beroede paa Vinden, paa det ustadigste, uberegneligste, Naturen eier; da jamrede han høit, grad, og gik i Rette med det Væsen, fra hvis Haand vore Stiæbner udgaae. Men pludselig var det ham, som han favnedes af en kiolende Zephyr; ved hans

Side saae han et Bæsen — Ord kan ikke beskrive det — foreen Mandens ædleste Høihed med Qvindens huldste Bliidhed, Barndommens uskyldige Reenhed med Ungdommens Ild og Manddommens Kraft, og Alderdommens Ærverdighed, og da har du en usuldkommen Forestilling om dette Bæsen. Micio sank paa sit Ansigt i Støvet, og vilde tilbede. Tilbeed ikke mig, lod nu en ubeskrivelig Stemme; Tilbedelse hører den Evige til; lovet være den Evige! lover du ikke den Evige? Micio! ”og kan jeg love ham nu, gav denne til Svar, da tusende, og atter tusende af mine Brødre, mine Venner, mit Hjertes nærmeste omspændes af Rædsler, og Jammer, og Død; var jeg i dette Øieblik Menneske, om mit Hjerte lovede ham? og forskyder han ikke den Lov, der ikke kommer fra Hjertet!” ”Alt hvad den Evige gjør, er Wiisdom, og Godhed, lovet være den Evige! Micio!” Og naar den retskafne, den stræbsomme Mand i eet Øieblik uden sin Brøde berøves sin vindskibelige Stræbens majsom samlede Løn; naar den, der majsom kæmpede med tunge Kaar, nu værgelos overgives til disse, roves endog Midlerne at erhverve Brødet til sig og sine; naar en elsket Hustru, naar haabesulde Børn, denne Jordens ypperste Velsignelse, blive en Byrde, når havde jeg sagt, en Forbandelse, da man i dem kun seer, kun føler den Jammer, at man ikke mere kan skaffe dem Brødet; naar den gode Søn, den kære Datter, der hidtil bare trøstigen Livets Byrder, for-

di de nøde den Glæde at vinde Underholdning til en udlevet Fader, en skrøbelig Moder, naar nu disse udstrækte de tomme Hænder mod Himmelen, og kan ikke mere forserge sig selv; naar den tiætte, hiølsomme Dørg, hvem hans Embedes eller hans Hjertes Kald blandt Luerne eller under Ruinerne leedte til Døden, rives fra en jamrende usorserget Familie, hvis Hoved, hvis Støtte han var; naar Armod, og Mishaab, og Misnøie, og Kortvivelse, og alskens Paster, ledsagede af Hunger, af smitsomme Syger, af alle Elendighedens Døtre, opslaae deres Pauluner paa de øde afbrændte Tomter; naar..."

"Støvets Søn! den Eviges Raad er Visdom og Godhed! lovet være den Evige!" Men ere disse da ikke uundgaaelige Følger af den nærværende Ulykke?" Da rørte det himmelske Væsen Micius Øine; og hastigen, som i en Trolldygte drev adskillige Forestillinger forbi hans Øie. Han saae først, hvor den Høiestes Haand havde sat Luerne Grændser, hvortil de maatte komme, og ikke videre; saae lidt efter lidt Orden, og Hiølp, og Møielighed at fremkomme af det Chaos, der havde hidindtil ligget for hans Øie; saae, hvorledes der omhyggelig og fløgelig sørgedes, først for de Brandlidtes Lye, siden for deres Underholdning, og endelig for deres Næringsdrift; hvorledes Loven var nidkær for at frede om dem, og hvad de endnu havde tilbage; hvorledes gode Dørgere fra Thronen og indtil Hytten kappedes at forekomme, at ende, at lindre deres Nød; hvorledes hiin anbede

de Trængende sit Huus, denne sit Bord, denne sin Lade, eller sit Dressel; og da han nu vendte sit Blik tilbage til de afbrændte Tomter, var en ny Stad ligesom op-rundet af Jorden. Brede, lyse, rummelige, vel afdeelte Gader løb igiennem Rader af nette, velbygte, og velordnede Huse, der samtlig bar et vist Borgervindfibeligheds, og Borgervelstands Præg. Ørkesløshed, og Elendighed, og Laster havde der intet Tempel, hverken i Form af Pallads, eller af Kippe; men enhver nyttig Næringsflid havde hyppige, og rige Altene, der ingensteds manglede Dyrtiere; dog lagde han tillige Mærke til, at visse Arter Vindfibelighed, der medførte for deres Naboer enten Fare eller Uleilighed, syntes at have valgt sig afliggende, egne Qvarterer; og at flige Boeliger næsten alle laae hver for sig, uden at støde til andre. I Husene vare hverken Balsale, eller Affmbleesale, eller Spillecabinetter, eller uendelige Spisestuer, eller noget til Bram og til Overflod; men ingen Familje syntes at savne, hvad den til nødtørftig Beqvemmelighed kunde ønske; kostbare Lysekroner og prægtige Speile, og udenlandsk Pindeverk vilde have udfæmnet saadanne Mørelser; men danskt, stærkt, og godt Boeskab, saadant, som Micio kunde mindes at have seet det i sin Barndom, kun mere smagfuldt, og fulde Linnedskabe, og vel opredte Senge vidnede om Beboernes Velhav; og i Kjøkken, og Spisekammer, og Kjalder saae ud, som hos vore huuslige Forsædre. Paa Gaden var det stille, og næsten

næsten tomt, og de saa, man der saa, gif saa, at man kunde see, de gif i deres vigtige Syssel; men i Husene saa man alle vegne ved Skriverbord, eller Bogstoel, eller paa Værksted den agtbare Dannemand; og stod end i Dagligstuen den hæderlige Dannekvindes Stoel stundum ledig, da laae Øjetsiet paa Bordet forved den, og da kunde man med Sikkerhed søge hende i Kioffen, eller ved anden huuslig Dont, hvoraf hun var bortkaldt; som oftest saa man disse Mødre omgivne af en talrig, munter, virksom Børneskole, hvor ingen arbejdsfær Haand var ledig; hvor selv de, der end vare for smaa til at arbejde til Gavn, allerede til Møer vare vante at lege med Arbeid. Man saa ingen lade og stolte og overdaadige Junkere, der i Barndommens Aar foreenede alle fire Aldres Laster; ingen flaaue, flottede, flanevorne Frøkner, der vare sig selv til ligesaa stor Byrde, som andre. Dannemandens Knapper vare ikke mere værd, end hans Kiole; Dannekonen havde ikke mere Florspiant, end Linned. Tjenestetjende var kun saa, og vare ikke lønnede Dagtyve; og endnu mindre maatte de leve af Aaen, fordi de ikke fik deres Løn; hvor der var vorne Døtre i Huset, saa man ingensteds Tjenestepiger. Bogne og Heste til Stads fandtes ikke; men derimod saa man heller ingen Tigger paa Gaden. I hver anden betydelig Gade saa man en net og rommelig Bygning indrettet til Arbejdshuus for saadanne, der paa denne Maade maatte erhverve deres Brød. End-

nu skønnere, rummeligere, og lustigere vare de Huse, der vare indrettede til ærværdige Børns Underviisning og Opdragelse; de vare sande Templer for Virksomhed, og Munterhed, og Sundhed, og Oplysning; og Glæden syntes der at have sit daglige Tilhold. Store, faste, sunde, og rummelige Bygninger vare opreiste paa afliggende Stæder til at bevare dem, der vare lovligent givne under Lovens Haand; men de vare ingen Fangehuller, hvor de udstode deres fæleste Straf, inden man endnu vidste, om de vare skyldige. Huse for Gieldsfanger lod der aldeles ikke til at være.

Men intet var smagfuldere, meere majestætisk, og derhos meere bliidt og meere simpelt, end de nye Guds-huse. De brammede ikke med høie og kostbare Spire, tienlige til Redder for Rovfugle, og i Ildsvaade til Leedere for Ødeleggelsen; de vare ikke beprydede med løgnagtige og kostbare Marmorminder, endnu mindre vandrede man der ovenpaa stinkende ilde tillukte Grave; de vare ikke udfæmmede med mystiske Villeder, tienlige til at vildlede den eenfoldiges Indbildningskraft; ikke heller vovede den menneskelige Forsængelighed der at bramme med indbildte, og laante, og barnagtige Fortrin; det var sande og skønne Bedehuse, beliggende hver paa sin rummelige, med Træer beplantede Gaard, men hvor man ikke meere søgte en Værelse i at ligge efter sin Død sine Brødre i Veien.

For Sammenligningens Skyld vilde nu Micio faa
 sit Nie paa Kiøbenhavns uafbrændte Deel; men naar
 havde han ikke gienkiændt det meere; vel havde endnu
 hist og her Huse og Gaarde det samme udvortes Anseende;
 vel stod endnu hist og her et gothisk Kirketaarn, som
 et Mindesmærke fra mindre oplyste Dage, men hvilken
 Forstikæl i det heele? store, ødsle, umagelige Pragtbyg-
 ninger vare inddeelte til bequemme og nyttige Borgerhu-
 se; ubeboelige og brammende Stadsværelser indrettede
 til Familiers Boepæl og Drift; unyttige Stalde og
 Vognremisser forvandlede til rige Forraadhuse og Va-
 reoplag; hvor der tilforn var holdet Søndagsfestsfab,
 var nu et betydeligt Hæglerie, i Spillestuerne spandt
 man, i Asembleesalene stod Bæve ved Bæve. Nu
 søgte Micios Nie de navnkundige Klubber, men af dem
 var intet Spor meere at finde; Windstibelighed, og
 Huuslighed, og Uerbarhed havde tilluffet, og aldeles
 forstyrret Ørkesløshedens, og Flaneriets, og Sandfelig-
 hedens Templer; ja hine havde endog syntes at gjøre sig
 en Triumph af at opslaae deres Pauliner paa de Tom-
 ter, hvorfra de havde uddrevet disse. Vel oinede han
 enkelte Samqvem, hvor Mænd af alle Aldre og Stænde
 om Aftenen mødtes, at hvile sig ved morende og
 nyttige Samtaler; at hente vigtige, eller interessante
 Efterretninger hos hinanden; men ogsaa disse Samqvem
 bare det heeles Præg. Spilleborde fandtes der ikke;
 Spisebordet var tarveligt; Suns og Duus fikendtes ik-
 ke;

te; Bogskabet var det eeneste kostbare Boehave, og selv dette havde endnu meere Vardie af de indeholdne Bærers Balg, end af deres Priis. Han kastede sit Øie paa Skuespilhuset, og han saa det fuldt af Menneſker, paa hvilke man tiændelig kunde see, de ikke blot havde medbragt Øie og Øre, men og Aand og Hjerter derhen; kort sagt, hvor han henvendte sit Blik, opdagede han den synderligste, den lykkeligste Omſiſtelse; og nu vilde han vende ſig til Aanden, for at erfare, naar denne lykkelige Tidspunkt ſkulde komme; men Aanden var der ikke meere. Micio vaagnede; og overdrog danſte Tilſtuer at bekiændtgjøre denne hans Drøm. Den Algode give, det maatte blive meer, end en Drøm.

Poesie, Fabel, Allegorie, og moralst Digtning.

Eddard Storm.

Af hans originale Fabler og Fortællinger udkomne 1782,
og paa ny oplagte Aaret derefter, meddeeles neden-
staaende, som en Prøve.

Boreas og Phoebus.

Blant Kuld og Iis tæt under Nordens Poel
Sav Boreas en Dag udi sin Lønesteol
Med grusom Stoltthed i de barste Miner.
Mild Phoebus i det samme triner
Af Østens Porte frem, og Lys og Varme gif
Med ham paa Jorden ud. Det stemme Indfald fit
Strax Boreas at yppe Riv og Trætte,
Ehi Fred er ham forhadet. — Han springer ud,
Og raaber spodst: O svage Gud!
Hvad bilder du dig ind? Jo, jo! du er den rette.
Du sleger for den kiære Mark og Eng,
Som taaresulde staae, saasnart du gaaer i Seng,
Og skuler dig for dine stakkels Planter.
Du ei formaaer en Fjær at løfte af sit Sted,

Men

Men see, hvor alting stielver ved
 Min blotte Nande. — Hui! blir jeg retskaffen vred,
 Da raser Undergang i alle Verdens Kanter,
 Naturen blandes: Jord blir Hav;
 Og Bierge reise sig af Seemands Grav,
 Du selv tar Flugten bag Midnattens Dække;
 Og Eegen rykkes op med Rod,
 Og Ørkner skabes der, hvor Paradiser stod,
 Utidig Vinter storkner Hyrdens Blod,
 Hvert Blomster døer, som dine Smil udlække.
 See hist en soeret Vandringssmand,
 Forsøg nu, Stymper! om du kan
 Med al din Magt den Kappe fra ham rive,
 Hvori han hyller sig af Stræk for mig.
 Dog hvad? Du vil omsonst udmatte dig,
 Det er jo ligesrem. Om end Saturni Søn
 Sin Torden og sin Lynild vilde give
 Dig for saa kief en Daad til Hæders Løn,
 Saa blev du endda lige nær.
 Men see, hvor let en Sag for Boreas det er. —

Han derpaa hidsig falder an
 Den Reisende, som til sin Lykke er en Mand,
 Der veed at holde fast paa, hvad han ei vil miste.
 Kort, denne svæber sig saa tæt
 I Kappen, at Hr. Boreas blir træt,
 Og særdig er af Harm og Skamsuldhed at briste.

Hvorledes er det fat, min tappre Gud?
 Brød Phoebus fuld af Latter ud,
 Mon dette Grandsen for din Almagt være?
 Velan, Storpraler! nu vil jeg dig lære,
 At mine blide Smil skal mere virke,
 End al din Voldsomhed og Styrke.
 Troe mig, o Boreas! at Overtalelser
 Udrette meer end Tvang og Trudseler,
 Grov Haardhed altid maa et trodsigt Nei formode,
 Den best naaer Maalet, som gaaer frem med Gode. —

Saa taled Phoebus, og udsod
 Paa vores Vandringsmand en Straalefod,
 I saa Minuter kaagte alt hans Blod,
 Og hele Kroppen i en Sveeddamp stod.
 Han var ei seen, før han frivillig fælde
 Sig ved den Rappe, som han nys ei slippe vilde. —

Hvad sagde Boreas? — Han rysted sine Lokker,
 Saa Phoebus blev med Snee og Is bestænkt,
 Og mumlede i Skiegget: Ei for Pokker!
 Hvo skulde saadant tænkt? —

J. C. T o d e.

Professor og Doctor Medicinæ.

Født 1736.

Af denne Digters udfomne tvende Bind samlede danske poetiske Skrifter indeholder første Bind Fabler og Fortællinger, første Afdeeling (ogsaa særskilt aftrykt under Navn af Fabler og Fortællinger for unge Læsere) anden Afdeeling, for Læsere af moden Alder. Efterstaaende Fabel er taget af første Afdeeling.

De glidende Dreng.

Tre Dreng, hver forsynet med sin Glæde,

I Sneen glidelystne vanked' om.

Tilslidst de til en Bakke kom,

Og til at glide ned belaved' sig med Glæde.

Den var saa steil! saa langt den strakte sig!

Den loved' dem en Fart særdeles lystelig.

Den ene dog stod estertænkstom stille,

Da Kameraterne alt særdig' var'.

"Hvi taer Du ikke med, Din Nar?"

Saa raabte de.

"Det kunde gaar os ilde"

Saa svarte han; "der er et farligt Sted.

I dybest Kiær vi kunde dumpe ned."

"O! gaar dog med dit Kiær! for hver en Ting

Dig gruer.

Vi bare Sne og Is der skuer,
 Og om der saa end var lidt Vand,
 Da har det vist lagt til, og os nok bære kan.
 Kom, lad os alle tre kun Raasen tage;
 Den raske Fart skal herlig smage."

"Nei, glid kun," sagde Peer, og blev tilbage.
 "Afsted nu Jens og Christen soer;
 Men snart de fandede den Lilles Ord;
 Med Rædsel de, hvor Vakken endte,
 Et Rixr blev vaer, der lod til dem at vente.
 Det havde saaet af Is det første Lag;
 Men til at bære dem var hullet Skal for svag.

"O Gud! gav Jens sig til at raabe:
 "O Gud! jeg slugen Afgrund seer!
 Min Broer! min Broer! lad os dog standse her!"

"Nei!" svarte Christen, "hvem der vilde haabe,
 At undgaae dette Rixr, han var en Taabe.
 Vi nu er kommen alt for nær;
 Vi begge vist nok tabt bør give.
 Lad os da kun i Farten blive.
 Det gik saa skönt! Nu taer vi Resten med,
 Og i det kolde Vad som Karle dumpe ned."

Saa sagt, saa giort. Han lod sig glide,
 Og gik til Bunds, imedens ved hans Side
 Den anden kasted sig i bange Hast
 Ud af den alt for snelle Slæde,
 Og med den reddede Skibbrudnes Slæde

Sig sandt paa flöbrig Bane fast.
 Af Angst og Moie nu den stakkels Jens maae pibe,
 I det han klavrer steilen Vække op,
 Seent, seent han vilde naat til Høiens Top,
 Hvis Peer ei havde lobet som en Bibe
 Ud Byen til, og bragt to Karle med,
 Der knuddret Neb til Drengen kasted' ned,
 Og glade trak ham op i Sikkerhed.

Af Sorg blev nu den gamle Fader saaret,
 Hans Taarer strømmede paa Christens Lig.
 "Ak!" raabte han, "saa har dog ogsaa dig
 En blind Fortvivlelse bedaaet!
 Ak! havde du dog villet see med Peer,
 At paa saa steil en Fart det kunde gaae dig ilde!
 Og i det mindste troet med Jens, at aldrig er
 Selvfrelse af Wildfarelse for ilde!
 Ak! hvorfor vilde du ei med din Broder see,
 Endog ved Siden af de glubste Bredde,
 Der laae, der vinked' dig en venlig Sneer,
 Hvis Favn dig lovede at redde?
 Sit unge Liv saa mangen sætter til,
 Fordi han ei paa Redning prøve vil."

"Min Jens," saa blev han ved, en bitter Smerte
 Du ogsaa truede din omme Faders Hierte;
 I Farlighed du ogsaa styrted' dig.
 Men at du midt i Farten klogelig
 Dig kastede ud af forrædriff. Slæde,

Dg næste heldigt Haab, det har forsonet mig.
 Du har forvoldet mig sorgblandet Glæde;
 Men Glæde dog; og kiendte min vakkre Peer
 Den bedste var, som den, der Faren kiendte
 Og fly'de den, er du mig lige kjær,
 Fordi fra slibrig Vei du fast tilbage vendte."

*

*

*

Du, kiære Ungdom, kan i disse tre
 Forkiellig Vandring gennem Livet seer.
 Den lange, steile Glædebane,
 Som i en Afgrund leder ned,
 Er hver en lastesuld og syndig Bane,
 Som alt for mange styrtes ved
 I redningsløs Elendighed.

Den Kloge seer, hvor radsom Ende
 Saa blind en Glæde tage vil;
 Imens fortsynet Daare løber til,
 Og ikke vil sin Fare kiende,
 Men bliver ved i Undergang at rende.

Dog stundom tidlig nok een bliver vaer
 Hvad følger fristesulde Lyster har.
 Han stræber hastig Fart paa Udyds Vei at standse;
 Han svømmer mandig stridden Strøm imod.
 Han rettere fortæner Seiers-Krandsen,
 End Krigeren, som gaaer i slagne Fienders Blod.
 Lad Rygtets flogrende Trompet forkynde

En Hestes Komme. Himmel-Sang, saa sød!
 Anmelder den, som Pasters Panker brod,
 Som midt i Sandfers Ruus holdt op at synde.
 De glade Engler Harpen slaaer:
 Thi o! giensundet er vildsaren Saar.

Men vær den Udyds Træl, som slugen Afgrund
 strækker,

Naar han for seent den for sig seer,
 Men ei at redde sig en Haand udstrækker,
 Skiont til det Sidste Frelse muelig er;
 Som stopper feig fortvivlende sit Øre
 For Hielpbevilliges gientagne Raab;
 Hvis Hierte ikke meer' vil høre
 Den sidste Ven i Fare — Haab!

Åk, mine Børn! af alr, hvad eder blinder,
 Grusommest denne Fordom er,
 At naar paa vrangen Bei I Maalet seer,
 En sildig Frelse Sted ei finder.
 Nei, altid kan I reddes, naar I vil;
 Den Allerhøieste vil give Kraft der til,
 Hans Engel Eder sikker Rodstie vise,
 Og hver en Dydens Ven den villig frelste prise.

Jonas

J o n a s R e i n.

Som en Prøve paa moralsk til det allegoriske grandsen-
de Digtning, affrives her nogle Stæder af hans
Digt, Tilbageblik fra Evigheden, indført i Charis
Almanak for 1799.

Hvo er du! Guddom, Aand, du Jordens Ven!
Som leder mig mod Lysets Egne hen,
Og Fremtids Haab med Sandheds Glands afbilder?
Mit Blik ei meer i Støvet sig forvilder.
Mod Himlen alt, min Siel! du svinger dig,
Alt Jorden svinder, Mærket staaer sig;
Alt aabner sig hint Lysets store Rige,
Hvor Væsener i evig Råd opstige
Paa Blisdoms og paa Høiheds Trappetrin. —
O yndefuldt er selv det svage Skin!
Hiin Høiheds Glands kan Øiet ikke taale;
Men dette Skin, og denne svage Straale,
Er lig det Glimt, som i min Siel opstaaer,
Naar jeg til Dydens Priis min Harpe slaaer. —

Her, Sandhed! du udfolder dine Skatte,
I Skienhed klædt, som Støvet ei kan fatte:
Her tolker du den Lov, som Visdom skrev,
Mens Chaos var, før Tiden endnu blev,
Og Aander frem til Helligdommen strømme,
At seue klart, hvad før de saae i Drømme;

Tilbage rykkes den hensvundne Tid,
 Og standser for at vise hver sin Tid;
 Fra spæde Tanke, Sielens førstesødte,
 Som standsed' ved hver Gienstand, som den mødte,
 Til Alderens det sidste skarpe Blik,
 Som fra Forstand og dyb Erfaring gik;
 Fra første svage Attraae, som opliver,
 Til stormfuld Lyst, som Hiertet sønderriver;
 Hver seer sin Siel, sin hele Vandring klar,
 Seer, hvad han kunde være, hvad han var.
 Hver møder Feil, og finder Daarligheder,
 Og Kilden til hver Daarlighed opleder —

Den fra Naturens Skæb udvælger klar,
 Lykksalighed! fra dig sit Navn den har;
 Men Uforstand er vilde Hobs Anfører,
 Som stormer frem, og klare Bæld oprører;
 Den Røst, som bed: vær glad og lykkelig,
 Vær himmelskion, og blid, og uden Svig.
 Da iilde Længslerne med spændte Kræfter;
 Men varsom seen Fornusten vandred' efter —
 Med herligst Glands bestraales kun de faa,
 Som roligen hiin vilde Brimmel saae,
 Og standsede, til Taagen sig adskilled';
 Som Jelys ei og falske Syner drilled' —

Nu pludselig fra det umaalte Rum
 Afsværende en Lyd af Stemmer kom:
 „Hvi søgte jeg i Rigdom Livets Glæder,

„Og

„Og offred' den min Tid, min Fred og Hæder? —
 „Naturen bød: vær glad og lykkelig —
 „Bed Gravens Bred min Siel tilhviſſed' mig;
 „Bort Tiden ſvandt, jeg har mig ſelv bedraget —
 „O! Evighed! du har det klart opdaget —”

„Og jeg modtog med Glæde dette Bud,
 „Med ſyrlig Aand jeg ſøgte Glædens Gud;
 „Men, at! jeg ham ved kronet Dæger ſøgte,
 „I Belyſt jeg den ædle Tid bortſpøgte —
 „Hvor nær ved hiin opdager jeg dig ei,
 „Du Dydens evig blomſterſtrødde Bei;
 „Som ſtille Døe og evig Dag omgierder,
 „Kun førſte Fied ved Hindringer forſærder;
 „Ja, Lyſt til Fryd! da du om Næring ſaae,
 „Bed Siden du af ſande Glæder laae,
 „Af Venſkabs Huld og Æmheds Saligheder,
 „Som Nød og Sorg i ſkulte Krog opleder —

En Lyd — liig den af fierne Harpe, rørt,
 Af Haabets Haand i ſtille Nat — blev hørt;
 Den lod om Jordens Haab og Fremtids Glæder —
 Nu Scenen ſig for Handlinger udbreder —
 Og mangen Daad paa nye fremſtiller ſig,
 Som, ved ſin Virkning, er ukiendelig;
 Umærkte før ſig op til Høihed ſvinge,
 Og den, ſom før anſaaes ſtor, er ringe —
 En Landmand ſkuer undrende ſin Id,
 Hvori han før kun ſandt den jævne Flid;

Men

Men Dødsfærd rørtes ved at see hans Hæder,
 Og Belyst sandt en ukiendt Vei til Glæder;
 De vakte op til ædel Gavnlighed,
 Og Hæd, og Dyd opvorte i dens Fied.
 Mens diærve Stød af siældne Egenstaber
 Saa ofte sig i mindre Cirkler taber —

Beskeden een den ringeste sig troer;
 Men undres ved at høre: han var stor —
 „Forsynet dig en liden Kreds anviste,
 „Men du din Gud ved dydig Vandel priste;
 „Ekiendt kraftfuld Daad betegner ei din Veie,
 „Hvor blomstrende, hvor yndig er den ei?
 „Ei Almene-Bel blev givet Dig at fremme,
 „Ei tale Sandheds Sprog med vældig Stemme;
 „Du ei opdrog, ukiendt med Fader-Fryd,
 „En ædel Slægt, til Brødres Gavn og Dyd;
 „Men lide, og din Kummer taalig bære,
 „Sagtmodig, blid, og Menneſke at være;
 „Det er din Døds — Skue til din Afkrog hen,
 „Der frugtbart ſtaaer dit Minde end igien;
 „Der glemme Lidende ſelv ønſkte Slummer,
 „Ved Tanken om din Bliibhed midt i Kummer“ —

De Hindringer, hvor findes de nu ſmaa,
 Som frygtede paa Dydens Bane laae,
 Som holdt ſaa mangen ædel Længſel bundet?
 En ringe Kraft dem havde overvundet —

For Handlinger tit Grunde træde frem,
 Ukiendte af den Siel, som avled' dem;
 Den laante Dragt, de forhen bar, forsvinder,
 Og Tanken, luttret nu, den Lenvei finder,
 Ud hvilken den til Hiertet forhen gik,
 Da Handlingen først Glimt af Livet fik;
 Naar Bøllyst, Hævsn, og Stoltthed Spiren lagde,
 Trofskyldig det bedragne Hierte sagde:
 "Retfærdighed! dit store Bærf det var!
 Du denne Frugt, o! samme Venskab bar!"
 Fornægtelse en at opdage troede,
 Men spæde Frygt i Hiertet tidlig boede;
 En ventede at see Forsønlighed,
 Og Letfind' nu fremtræder i dens Sted;
 En, haabende i hellig Pragt at stue,
 Sin Gver og sin Riætheds høie Lue,
 Opdager nu, han har bedraget sig,
 Han finder kun, han var forfængelig —
 Sin Afshold en og Maadelighed hylde;
 Men finder nu, at Banen alt han fylde,
 At uden Kraft, og uden dydig Siel,
 Han denne Dyd kun fulgte, som en Træl —

„Og du! som saa om eget Hierte drømte,
 „Hvor dristig dog din Broder du bedømte —
 „Til Lysets Væld — Saa Visdom bød — fremkom!
 „Og see, hvor tidt du feiled i din Dom!
 „Hvi blev den ei blot din, og blot en Tanke?

„For-

„Fordærvende du seer den hist omvante —
 „Hiin Mand du troede ond, og han var god;
 „Men du hans Bei, hans Jdræt ei forstod.
 „Det første Stød var dit, han blev mishandlet,
 „Ved skændig Haan han blev til ond forvandlet.
 „Ja! see den Affkom, i hvis Arer flød
 „Hans ædle Blod, i Armod, Lasters Skjod;
 „Imdens hiin, som kun et Skin attraaede,
 „Til manges Tab din heele Tillid naaede —
 „Hist vandrer een, han arved din Foragt;
 „Men, hvad du ser ei kunde see, betragt,
 „Forsølg hans Gang fra første spæde Alder,
 „Hans Dannelse, det Stød, hvorved han falder,
 „Og see din Ven, som større Brøde bær,
 „Meer lastefuld, fordi han intet er.
 „Oplysningens aarvaagne Nøst ham vakte,
 „Og Lykken ham veldædig Haanden rakte —
 „Ukunstet Sjel, som syntes dig saa klar,
 „En Labyrinth for dig, o Vise! var —
 „Hver Handlings Grund du vilde dog opdage,
 „Og lasted', hvor du burde kun beklage —
 „Hvad som for een er Leeg og Verneværk,
 „Er Helte-Daad for anden mindre stærk;
 „Dog troede du at stue grant, og nævne
 „Hver Hjertets Braae, hver Grad af Ild og Evne” —

F. H. G u l d b e r g.

Fød 1771.

Lærer ved Skoleholderseminariet.

Nedenstaaende Prøve paa den moralske Allegorie er taget af denne Digters Laura og hendes Fader indrykket i Nytaarsgave for Damer 1798.

Kom, Laura! følg din Fader Haand i Haand!

Hjil lille Hauge hjil nu din Skal være!

Men giem til Dødens Stund i trofast Aand,

Hvad Dig om Blomsterne Din Ven vil lære!

Seer dog, hvor stolt hiin Soelsk hilser Dig!

Med luttret Guld dens Finding synes bramme;

Og, mon forvoven Storm tør nærme sig

At styrte pragtfuld Top fra vældig Stamme?

Mod Østen den i Dagens Fødsel seer,

Mod Syden, naar den hede Middag luer;

Og, til nedgangne Soel ei straalers meer,

Den, flavelydig, did mod Vesten fluer.

Kold vandrer Manden trindt omkring dens Rod,

Snart ved dens Glimmer selv ei Barnet smiler;

Og Ingen styrke vil dens knuste Fod,

Naar brudt af Stormen, den ved Jorden hviler.

Saa vee den Na, der boer i Spraders Kred!

Hvis stolte Varm mod Sandheds Røst er døvet!

Der hånar Kiernen, med dens Skal tilfreds,

Og under Modens Guddom kysser Støvet!
 I Kredsen dreies hun fra Glæk til Glæk
 Og snart dog ud for yngre Dronning træder;
 Da vækkes hun af søde Drøm i Skræk,
 Og trygler, af pionsst! til Mandens Hæder.

Min Laura! kom! Her Lilien saa blid
 Paa uberørte Stengel Piet tryller;
 Som Markens Sneen den straalør englehvid;
 I den Du Blomsternes Førsteinde hylder.
 Men, nærmer Regnen, svæbt i Skyer, sig,
 Og tunge Draaber kælne Blade væde,
 Da synker Liljen plettet hen for Dig,
 Og Du dens Tab ulindret vil begræde.
 Saa blomstrer Uskyld, hyldet af Enhver,
 Mens ukiendt lille Kreds den trygt omhegner;
 Men, giftig Cynders frække Nænde nær,
 Besmittet og foragtet den nedsegner.

Stands, Laura! stands dog dine raske Gied!
 Vel sængster intet her et flygtigt Pæie;
 Men mod den Blomst, som pryder dette Sted,
 Med agtsom Værefrygt Du Dig skal bøie!
 Naar, dalet under Havet, Herrens Soel
 Sit Munde vinker frem, hvin Aftenrøde,
 Da quæger Dig den blide Natstrol,
 Og da begrædes folde Hjertes Brøde.
 Saa viger den Beskeedne Dagens Præl!

De Godes Agt han kun ved Daad vil vinde;
 Selv stolte Spotters Haand omsider skal
 Til Mandens Tinding Hæderskrandsen binde.

Her blomstrer, Varn! en huld Forglemmigei.
 Bevar den søsterligt, og den forskionnes!
 Dog — langt fra Hvermands Blik og alfar Bei,
 Ved Moderbækkens Favn den villigst grønnest.
 Ei smykke Du til Pragt med den Din Varm!
 O! her den trylle Dig, uset og eene!
 Men, brydes den, da venter Dig kun Harm,
 Da falme, visne, døe dens brudte Grene.
 Saa skaber Kierlighed et Edens Hiem,
 Selv under Hyttens Tag, for Mand og Kvinde;
 Men, skal til Skue den, som Jertegn, frem,
 Dens Glæder kun beundres for at svinde!

Keseda her fra lille Plet af Jord
 Saa mangen salig Stund vil Laura fryde;
 I Blomstens Favn al Edens Bellugt boer,
 Skiondt Kunst og Farver ei dens Blade pryde.
 Da vil Du mindes tidt: at huuslig Dyd
 Ei efter Mængdens Priis ved Glimmer higer:
 At hvo den vinder, giemmer taus sin Fryd,
 Og med sin Skiebnes Harm sig let forliger!

Hist seer Du Rosen staae med festlig Pragt.
 Den trindt om sig kun tryllerst Ynde spreder;
 Og Alles Pine end med lige Magt Til

Til spæde Grenes brustne Knopper leder.
 Men ikke blot om favre Sommer kan
 Dens Almagt Fryd i Hierterne udgyde;
 Selv under Vintrens Haand skal Barn og Mand
 Sig ved dens glemte Blade længe fryde.
 Og, vægede ved dem, de mindes fro
 Hver venlig Sommerstund, der nys bortilde,
 Naar, under Dagens Larm og Nattens Ro,
 I Rosers Ly de spøgde, sang, og hvilde.
 Saa blomstrer Glæden, Barn! for Jordens Søn!
 Hvor Du seer den sin Rosen-Tisse hæve,
 Der og hver Stand, hver Alder, og hvert Kion
 Du seer med festlig Dands imod den svæve.
 Men nyd den sparsomt! Skænk dog ei Din Vaar
 Den Fryd, der glemmes bør til modne Dage!
 Da skal og Glæden frandse selvgraat Haar,
 Og Du mod yngre Tid see fro tilbage.

Her Evighedens Blomst henvinker Dig.
 Som nøgne Sandhed, Hymner den ei vækker;
 Men, naar den Wiise stundum nærmer sig,
 Mod den dog signende sin Haand han rækker.
 Dens Ynde, Laura! visner aldrig hen.
 Lad frem i Kamp med Fortid Sekler rykke,
 Dog lige ny, dog lige flon igien
 Den Sønnedatters Brudefrands vil smykke.

Saa for den Edle Venfkab blomstre skal,
 Fremlede Barmen mod den hulde Broder,
 Omhegne dem som Mænd i mælsomt Kald,
 Og svæve lys med dem til fjerne Kloder.

Ak! fiøndt fra Himlen sendt til Godes Løn,
 Dog Venfkab tidt snart Dorg, snart Hytte viger;
 Men, hædret ømt, og tidt fra Søn til Søn,
 Som Slægters Arv og Held, veldædigt fliger.

Sørgmodig næst ved den Sypressen flaaer.

See! det er Dødens Blomst og Venfkaabs Minde!
 Hvis, tro mod Gud og Ven, Du heden gaaer,
 Skal Taarer over den paa Graven rinde!

Naar Jorden flulser Støvet, som den gav,
 Naar ei Du hører meer en Faders Stemme,
 Da plant en Qvist i Stilhed paa den Grav,
 Der ogsaa Dine Been i Fred vil giemme!

Ja! plant hvert Aar en Qvist paa denne Dag!
 Naar seent en løvrig Lund sig der da hæver,
 Og end ved Graven tidt med Velbehag

Dit Hierte Du til eensomt Regnskab kræver,
 Da vent med Længsels Fryd den flionne Stund,
 At Livets Vinter flyer for Vaarens Varme!

Du døer ei, Laura! da! Du flumrer kun!
 Du vaagner, Laura! snart i Fader-Arme!

Chri-

Læredigt.

Christian Braunman Tullin.

Raadmand i Christiania.

Født 1728. Død 1765.

Denne berømte Digter, som med Frie ansees for vor ædlere Digtetekunsts Gienføder, har især erhvervet sin Navnkundighed ved sine Læredigte, hvoraf de tvende betydeligste Søefareren og Skabningens Ypperlighed af Selskabet til de skønne Videnskabers Førfremmelse ere som Priisdigte optagne i dets Samlinger I og 2 Bind. Foruden den i Octav udgivne Samling af denne Digers efterladte Skrifter (3 Bind i Octav 1770 til 1773 i) ville snart hans Digterværke for sig udkomme i en net Haandudgave.

Maae man end tilstaae, at det ædle Digersprog, som først tilbagebragdes ved ham, ikke allevegne saavel vedligeholdes, som hos nogle hans Eftermænd, og give end adskillige Stæder større Beviis paa Genie, end dannet Smag; er end den Tiid ikke mere, da han erkjendtes ikke blot for den ypperste, men for den eeneste ædle danske Digter, vil han dog, saalænge mandige Ideer og høie Tanker paaflønnes, stedse beholde et høit Sted blandt de danske Digtere.

Nedenstaaende er taget af hans Digt Skabningens Ypperlighed, som vel bør ansees for hans meest fulbendte Arbeide.

I denne stille Roe, hvor Liv er daanet hen,
Hvor Sands og Overlæg for Phantasien rummer,
Hvor Slaven, i sit Vaand, om Kongeriger drømmer,

Og Jordens Guder blir til Mennesker igien;
 Hvad søger du, min Geist! Mon Eenlighedens Land
 Er Sielens Lidsfordriv? Mon Mørkets stille Voelig
 Fornustens Friestad er? og spæde Tanker roelig
 I Nattens frugtbar Skied til Sandhed vore kan?

Jo, almagtsfulde Nat! bliv du min Hielp igien!
 Som før har lært min Siel, at Sværm kun avler
 Daarer.

Du, Sandheds Moder, du er den, jeg nu udkaarer
 Til Moder for min Sang, og Vidne mod min Ven,
 Hvor gavmild er din Røe! din Eenlighed hvor
 rig

Paa kostbar Sandhed! Du, hvis sorte Binger dekker
 De Dagens Spøgesfer, som ofte Dyden strekker,
 Og fordrer Sandserne med Sielen ud til Krig;
 Kom Wiisdoms Prædikant! antænd i min Forstand
 Saa stjerneklare Lys, som du der oppe tander,
 Hvor Verdner rundt omkring i Myriader brænder,
 Og Wiisdom, Orden, Pragt i alting vides kan.
 Jag Verdens Lummel bort! stil Eyslernes Orkan!
 Lad ei spidsfindig Dunst, Vankundighedens Damp,
 Falsk Vid, og Overtroe naae til den Midnats-Lampe,
 Som jeg for Philadon, og Verden har tændt an.

O Philadon! for dig min Lampe før har brændt;
 For dig min Muse nu en dristig Balsart vover

Omkring den flabte Kreds; og medens Jorden sover,
Vil vaage, for at faae din Siel i Luer tandt.

Ach, havde jeg en Tolt fra Evigheden her,
Som kunde Pop's Forsøg med Sandheder formere
Af den Philosophie, som Englene studere,
Hvor Bayles største Tvivl alt afbeviste er!
Og kunde jeg — dog sligt kun Engles Sprog formaaer —
Fortælle, hvad de see, som bag Forhænge ligger;
Ind i Naturens Uhr; og see, hvor ret og lige
Det mindste Hiul deri til Verdens Beste gaaer!

Men tie, forvovne Ven! — O Young, saa
laan mig du
Den Pen, som Andagt skar, og hvæsset blev ved Smerte,
Den Pen, som skrev saa dybt ind i Lorenzos Hierte,
At Skriften lyser frem med hellig Glæde endnu.
Saa vil jeg flyve did, hvor Vid hos Andagt boer;
Og Philosophens Mund skal Davids Harpe blive,
Naar jeg, indblæst som du, kan Engle-Psalmer skrive,
Og synge for min Ven; at Gud er viis og stor!

Dog usforsagt, min Geist! — Saa stor din Af-
magt er,
Saa rig er dog din Sang; Deviserne saa stærke,
Hvert Skridt, du gjør, er strøet med Visdoms Un-
derværke;
Og Støvet selv til dig Guds Lovs Bassun frembræer.

Den

Den døde Klump, som hist fra Muelighed udbrod,
 Den Søn af Intet, som af Evighedens Fader
 Fik Liv, Bevægelse og Form i tusend Grader,
 Da Tid, og Sted, og Varighed blev fød;
 Den vide Omkreds, hvor Materie og Aand
 Af særskilt Slægt og Art paa Trappetrin opstige;
 Hinanden mere lig, dog aldrig ganske lige,
 Og alle Hemper paa det samme Kiædebaand;
 Hvor Verdner Flokkeviis blant Verdner tumles om;
 Saa dennes Virvelstrom den andens Virvel trykker,
 Men dog en Klobe ei et Solegram forrykker,
 Langt mindre mindste Støv fra Evighed opkom.
 Den Klump, den Kreds, det Alt, hvor ingen Grand-
 ser er;
 Maa det, o Philadon, din Siel til Andagt røre;
 Saa skal hver Atomus for dig beviislige gjøre,
 Alt alt er Viisdom, Kunst, og Pragt og Orden der.
 Kom, tal i mit Sted nu dit Almagts Sprog,
 o Nat!

Lad de Vidunder, du paa Himlene udbreder
 I Millioner Tal, fortælle, hvad Zan heder,
 Som denne Stiernehar har der i Orden sat.

Fornuften staaer forbaust, blot ved den Glands,
 jeg seer

I Diesynets Kreds; — den Plet kun af det Hele!

Og

Dg dog saa stor i Alt, og i de mindste Deele,
 At Sielens Dje selv tør neppe see paa meer.

Hvad Reise var det ei herfra til hin Planet;
 Fra den igien, og op til hine blege Fakler!

Hvad Syn, at see et Skimt opklaret til Mirakler,
 Som blot en uskabt Aand har maalt og overseet!

Tag Lysets Vinger paa, og flyv med stadig
 Flugt

En Verdens Alder frem, fra Klode op til Klode!

Tal Sole, Verdner der, hvor før kun Prikker stode;
 Og see den første Soel i Dickredsens flugt!

Tank saa, din Flugt er endt; men viid, du har
 igien

En lige endløs Rei, hvor Verdnens Skare vrimler,
 Soin der, du kom fra før! — Almægtig Gud, jeg
 swimler!

Naa denne Allmagts Top al Tanke daaner hen.

J o h. B u l l.

Magister og Sognepræst i Klæboe i Throndhiems
Stift.

Født 1739. Død 1783.

Dagaa denne herlige Digter blev, ligesom Tullin, os fra-
revet i sin fuldeste Kraft, da han egentlig kun havde
viist, hvad vi af ham kunde vente. Alt, hvad vi
fra hans Haand besidde, er de tvende deilige Læ-
redigte: Hvor roesværdig den ægte Landefader er
fremfor den Gyfke, der sætter sin Vre i Erobrin-
ger, indført som Priisdigt i d. st. B. S. Skrifter
7de Stykke, og om Landmandens Lykkelig-
hed ved Friheds og Eiendoms Nydelser, sammesteds 9
Stykke. Af sidstnævnte Digt, som patriotisk Varme
maaskee endnu gav Fortrin for det første, ville vi
afskrive følgende.

J roelig Kiekheds Eprog tør Normand sige frit:
Min Kreds min egen er, og dette Sted er mit.
Nedarvet Fædestavn, der paa min Afsom venter,
Sit gamle Herfskab huld, afgiver glade Renter.
Min Søn, min Sonnenen, og leve skal derpaa;
Mens Arvilds-Navn er til, den skal i Slegten gaae.

J Udspring hist sig teer et Haab til unge Træer,
Og Frugt, mens jeg er til, ei nogen af dem bær.
Skal derfor mindste Skud af voldsom Haand oprives?
Nei, elskte Planter! J for Mine skal optrives.
Og du, min vakre Birk, fortæl min Sonnenen,
Jeg sparte dig, at han og skulde see dig stien!

Men

Men gid jeg vidste det, hin hævdet Eiendom
 Engang, foruden Etjel, i Fremmeds Hænder kom!
 Jeg skulde Markers Held og Agres Fedme svække,
 Jeg skulde Tidslers Hob af Jordens Etjel optleffe.
 Dog bert, ubudne Tvil! Jeg kan med fuld Tillid
 Paa tve Fædres Tomt anvende dobbelt Flid.

Eaa med fornyet Lyst han holder alt i Stand,
 Nu tørrer Moser ud, nu giærder om sit Land,
 Hift giver Skove Lust, hvor de for tette stode,
 Her bryder Heden op, sin Eftermand til Gode.
 Ved slig ustandset Tid (og hvo den ynke tør?)
 Han af sin elste Braa sig selv et Peru giør.

Lad Steders kræsne Pragt ophitte, hvad den
 kan,

My Fode stibe hiem fra hver nysunden Strand!
 Den kuns af Fiordes Bund, af stattesvangre Miner
 Ukiendte Manglers Flok til eget Nag udpiner.
 Ved en Juvel, hvor skion, dog mores kun en Sands;
 To deres Nøie saae af samme Blomsterkrands.

Ja, den spidsfindig Konst, hvor taber den sig
 stet

Mod legende Natur, skiondt den sig pønser træt!
 Spodst seer et evigt Fjeld paa Dverge-Monumenter,
 Mens blandet Skrek og Lyst det hver en Siel ind-
 prenter;

Skion af Norden selv, en Skov ei bytter Kaar
 Med Lunden, der sin Skif af lærde Hænder faaer.

Og, Fyrste! Landets Marv til nagsyg Yppighed,
 Reys Pyramider op, af Støtte-Rade kied,
 Udflær Canaler hist, her anleg Hænge-Haver,
 Til Marmorflotte før, hvad herligt Rom opgraver;
 Blant Konstens Under saa, dybsindig, synløs vant
 Og der — der, om du kan, Lyksalighed indsank!

Fjer dig Silke-Pomp og fryd i Rølingen,
 Hold kiedsom Nattevagt paa Seng af Elfenbeen,
 Inddrif en tilig Død af skinnende Krystaller,
 Og sult af Ekkelhed, hvor Modens Smag befaler,
 Naatvungen Tidsfordriv udhold den vante Stund;
 Og, alt i Ligning sat, min Normands Kaar misund!

Ham Eliebneens Yndest lod, hos Fryd og vens-
 lig Noe,

Fra Syflers Tummel skilt, sin fædern' Tomt beboe.
 Om huse-hoi Portal ei Solen ham fordunkler,
 Ei paa hvert Fingerled Golvondas Demant sunkler,
 Han føler ingen Savn. Nok, Frihed Belyst strøer
 Paa, hvad sit eget han ufræmmet kalde tør.

Hans Tærv hans Rigdom er, ei det useete
 Guld;

Et Suk gif aldrig ud for dette dyre Muld.
 Hans Koft opveier let de feberfulde Netter,
 En flædt Forgifters Konst for Kræsenhed fremsætter.
 Af Klippen lædset, han meer glad ei takked Gud,
 Om Frankrigs Viinstok holdt den strenge Nordvind
 ud.

Noe,

Roe, vinket ad, ham er paa første Leie nær;
 Han tør ei vente den af kielne Fugleskræ.

Al Frygt for næste Dag her Hiertet aldrig gyste.

Igiennem Viergets Klost ei Titans Forbud lyste,

Før den aarvaagne Fugl, til Morgensange fød,

(Velkomne Vægter-Rost!) ham op fra Hvilen bød.

Iført fornyet Kraft, han til sit Arbeid gaaer,
 Fuld af den søde Drift at bedre gode Kaar.

Ei Haandevendings Frist søvnagtig Lædshed undes;

Alt dyrket op at see, den Belyst efterstundes.

Saa brostløs Alder skyer en Læges blotte Navn;

Saa kiedes Ungdom ei ved trygge Føde-Stavn.

Ja Sundhed, Rolighed, og Hiertet uden Nag,

Og Nøisomhed, der boer glad under draabfrit Tag,

Er dette Rigdom nok, kan det lyksaliggjøre;

Da skal mig intet Haab meer til de Strande føre,

Hvor flibrig Hofmand mig med gyldne Løfter sveeg,

Og lønlig Sindsuroe forfulgte midt i Leeg.

Al Haabningsflottes Fald og lærde Drømme
 træt,

Al Sielen roer sig her, af uslov Belyst mæt.

Hvad Skuespil er det, Naturen selv opfører!

Hvad Die muntre Hiord i vidtstrakt Dal ei rører?

Ei Solen, naar den blid hver Morgen bryder frem

At hilse med sit Lys aarvaagne Landmands Hiem?

Og naar, sit Lob fuldendt, den synker bort i

Smil,

Og

Og Maanen bag et Fjeld sig lister frem med Jil,
 Hvor yndig da hin Døe, som harmløs Fred betryg-
 ger,

Sig med formildte Træk i rolig Dam afkygger!
 Hvad Umbra spredes om! hvor Dret mangen gang
 I Belyst dysses ind ved Nattevagens ¹⁾ Sang!

Hver Tid sin Ynde har. Hvad Fryd, naar
 Solens Magt
 Borttaer de Daand, hvormed nys Vandet var belagt;
 Naar snatsomt E vesar ²⁾ omslanger grønne Dale,
 Og Som'rens Forbud sees i den velkomne Evale,
 Mens Aaren ³⁾ paa en Gran, med Dine lukte til,
 Tykt ⁴⁾ Magen sloiter frem til fælles Elskovsspil.

Godvillig Jorden nu sin første Gave bær,
 Og tykt for væbnet Arm nedfalder Markens Hær. ⁵⁾
 For Dvæget, som adspredt paa fede Fjelde vanker,
 Forsynlig Landmand alt i Dalen Føde santer.
 Om Midnat staaer han op, og speider Himlens Træk,
 Og signer blide Dag i første Straalebæk.

Ei før den skumle Nat, useet al Sommeren,
 Udspreder flammend Jld langs over Himmelen,

Før

1) Nattevage, eller Natvake, en liden Fugl, som har
 sit Navn deraf, at den vaager, og synger om Natten.

2) Det Strøg eller den Ve, som Elven tager i sit Løb.

3) Urhanen, som i Norge leger paa Træerne om Vaaren.

4) Sagte.

5) Hæe-Hæstningen.

For skaarne Negers Flok, i tørre Luft ophøiet ¹⁾
 Sig bryster modig af, at den uskadt har døiet
 Vor fiendske Naboevind, ²⁾ som tit mod Bondens
 Agt,
 Ham har en sneefuld Høst paa frosne Vinger bragt.
 Hvad ny, hvad magsom Bei ³⁾ fremlokker Han-
 delen,

Og Bonden, sin bestilt, hien bringer glad igien?
 Han tryk for Arnen ⁴⁾ nu hos yndte Mage sidder,
 Og snart det brisom Træ med konstig Kniv tilfældig,
 Snart trykker til sin Barm de lattermilde Smaa,
 Snart næste Morgens Jagt sig laver ivrig paa.

Saa blant Afverlinger blev Naret hastig endt,
 Saa Tidens Langsomhed hos Bonden er ukendt.
 Dog Arbeid kræver Roe; dens Strengthed at formilde,
 Forlettes Krop og Sind i freidig Vennegilde.
 Endog forsamlet sees et fredsomt Grandelav,
 At nyde til sin Lyst hvad Jordens Grøde gav.

Men

1) Kornet afmeies ikke i Norge, men flæres med et frumagtigt Jern, som kaldes Sigt. De sammenbundne Neger opsettes paa høie Stænger, for at tørres i Vinden; hvilket langt fra giver et smukt Anseende.

2) Nordvinden.

3) Slædeføre over Sneen.

4) Ved Ilden paa Skorstenen. Det er rart, at see Dvne hos den Norske Bonde.

Men bliver Hymens Pagt fuldbyrdt høitidelig,
 Da klinge Tomt og Egn af sande Frydesfrig,
 Og Glædskabs Gienlyd end om Naboebierge sufer.
 Balhallas Kiempedrik i Birkestaaen bruser;
 Dens næringsfulde Kraft opløder Landsaats Mod,
 Mens Steders Lyst kun staaer til fremmed Drueblod.

Saa til utvungen Dands de Unge bydes op;
 Ukunstlet Tonetakt opløster smidig Krop,
 Imens forynget hist en sneehvid Olding sidder
 Og taler lattermild om Skaanske Feides ¹⁾ Tider;
 Han med den merket Haand, der Fiendens Hoved
 flev,
 Opstiller Norske Hær, og priser Gyldenløv.

Hentagne, blussende, ham alle stirre paa.
 Hver ønsker sig i Kamp paa Fædres Spor at gaae;
 Hver, naar et rustfuldt Sverd om Heden: Old ham
 minder,
 (Tit i omgraven Hoi det haardsør Plougmand fin-
 der)

Vil føle samme Mod, som til at fælte kom
 Stridvante Folkeslag al Søndens Ryster om.

Saa Vondens kiefte Sind end staaer til Leir
 og Felt;
 Af Arrilds Frihed stolt, ved den er Normand Helt.
 Kom, Fiende, hvis du tør! Ved Mænds og Søn-
 ners Side

1) Den Skaanske Krig er den, som førtes med Sperrig
 under Kong Christian den Femte.

For Landet skal endog dets Amazoner stride;
 Hvo Sverdet røre kan, dig overtøye vil,
 Han Hiemmestavn hukom, mens Draabe Blod var
 til.

Heit brände Baunerne fra Fieldetop til Top,
 At lyse Feiden om, at gløde Hiertet op.
 Hvorhen de Farens Bud paa raske Binger bragte,
 Hvad aander, Krigsmand er. Dens Truen at for-
 agte

Fri Landsaats ædle Drift, men aldrig Slavens var!
 Han intet Faderland og ingen Konge har.

W. H. F. A b r a h a m s o n.
Capitain ved Artilleriet og Lærer ved Cadetakademiet.

Født 1744.

Den foregaaendes værdige Medbeiler, der tillige med ham vandt Prisen for et Digt Landsfaderen og Er-
oberen indrykket i 7 St. af K. B. S. Skrifter, og
hvoraf vi affkrive Begyndelsen.

Rom fra Olympus høiest' Jffe ned
Gudinde! du, som efter ligest Vægt,
Urvort af berget Flyveglands, uddeler
Til Jordens Guder Vre eller Skam;
Som eene kanst hos sildig Efterslegt
Med Vresminder hædre dette Navn,
Og paa det andet trykke Skiendsels Tegn.
O kom, Retferdighed! du Sandheds Datter!
Kom, lad mig see dit Aasyns Majestet,
Og ved din Aand opliv, og styrk min Sang!

Hvad Glen hist? Hvad stort og sieldent Syn
Indtager Mængden, at den trættes om,
Hvo først deraf et flygtigt Blink kan faae?
Den stimler om Triumphens gyldne Bogn,
Der majestetisk bær Erobreren.
Hans Tinding sees ved mangen Laurbærqvist
Tæt overskygget; vægelsindet Seir,
Kun ham bestandig, svæver over ham,

Og

Og smilendes seer paa sin Yndling ned,
 Og nye Palmer alt for ham bestemmer.
 Med nedvendt Ansigt triner forved ham
 De Fyrsters Hob, hans vældig Arm betvang?
 Den hele Omfreds fyldest af Pæaner:
 "Jo! Triumph og Priis vor Krigens Gud!
 "Han kom, og saae, og overvandt! Triumph!"
 Og tifold tager Echo det igien. —

O torde jeg dog ogsaa nærme mig,
 Og i hans Ansigt see hans høie Siel! —

Hvad? Denne settes over alt hans Rion?
 Han? af hvis Miner truer Hjertets Haardhed,
 Hvis Purpur damper af uskyldigt Blod,
 Som høit nedkalder Himlens Hevn paa ham.
 Han drager frem. Med aldrig mætted Sværd
 Krig følger ham, og Bold, og ublu Rov,
 Og Nordbrand, svingendes sit Fakkell høit,
 Og alle Plager, Himlen tugter med.
 Hvorhen de sette Fod, er alting øde.
 Hvad hjælper, Kongestæd! at trefold Mur
 Til dine Marmortempler Tryghed loved?
 For konstig Torden den til Steenhob blir,
 Og al din Herlighed nu er Ruin.
 Der ligge da i sammenblandet Hob
 De stolte Konsters ypperligste Verker,
 Som mangt et Sekulum at sædes saae;
 Paa eengang offret til Fordervelsen.

Selv ydmyg Ringhed er for svag en Værn
 For Hyrdens stille værgeløse Doe;
 Raad Grumhed byder Luen end for Lyst
 At rase der, hvor ingen Modstand er.
 Landmandens Rigdom, det opfyldte Aar,
 Paa haabefulde Aagre trampes ned
 Af Hingstens vilde Hov, og er ei meer.
 I hvilken Hast al Landet blev en Ørk! —
 Men hvad har det forbrudt, med Sværd og Ild
 At straffes for? Det daarligviis maaskee
 Brod Fredens Pagt med sin for mægtig Grande?
 Forhaaned' ham udi hans Sendebud?
 Hvad? eller lukte Havnen for hans Flag
 Og Handelens Belgierning negted' ham?
 En tung Forbrydelse paa denne Egn
 Vist ligger, der fremkaldte sig en Hevn.
 Ja, Ven! Dets Brode var, det grændsede
 Til Seilervinderens for trange Land.
 Nu fører han Fordervelsen derind,
 Engang at faae en øde Stad maaskee
 Og nogle Aagre steenstroet Jord endnu,
 At strekke Sceptret over. Seiertorst
 Hans eget Folk endog elendigt gior;
 For den dets goldne Marker Grøde savne,
 For den til Sværde Leen smeddes om,
 Og Ploven uden Fører raadner op.
 Thi, see! den fromme Agerdyrkers Søn

Maae tvungen Nordets sæle Nedskab føre,
 Og gaae fra elsket Hødestavn, og gaae
 Fra en graahærdet Fader, som med Graad
 Sig seer forladt, omspendt af nøgen Trang
 Og maver Sult. Han hjælpeløs maa døe,
 Og døendes end kalder paa sin Søn;
 Dog denne giøder med sit Blod et Land,
 Hvis Navn før neppe for hans Øre kom.
 I fordum rige Stæder Fredens Varn,
 Den ellers muntre Handel, daaner hen,
 Og Havn, og Torv, og alting øde sees;
 Mens Fyrsten i blodsølet fremmed Egn
 Sig pralende Trophæer reiser op
 Paa Stæders Grus og dræbte Skarers Been.

Naar da den ædlere Regent, hvis Folk
 Uskyldig tugtes, søger Fredens Røe,
 Og heller taber nogle Laurbærspirer,
 Og heller byder over mindre Land,
 End længer' sine Vorn at lide seer;
 Naar han med Oliegrenen gaaer i Møde
 Ham, der optændte Tvedragts graadig Ild,
 Og denne Krigens Ben sig tvungen seer
 At nyde Fred; da fryder sig hans Land,
 Og haaber efter Stormen Solens Smil.
 Med dette Haab det glad seer op til Thronen;
 Men hvor forbauses det, naar runden om
 I Tordenskyer Majesteten klædt,

Nedseer paa sine Børn, med Diefast,
 Der true dem med Undergang og Død!
 Den blodbegierlige Monark er vant
 At tordne ned paa Fiender; for hans Sind
 Hver Undersaat en Fiende synes nu.
 Thi aldrig den fandt Sikkerhedens Trøst,
 Som intet for sig sikkert blive lod.
 Mistanke herfer strengt udi hans Siel,
 Og et Jernscepter over al hans Folk,
 Vel sidder en vanæret Digter hist
 Ved Thronens Fod, og synger om hans Pris:
 „Held dig! du Jordens Gud! du Mægtige!
 „Du vinker — og en Stad forgaaer; eet Ord —
 „Og Nationer bæve, falde ned,
 „Og knælendes tilbede dig, o Helt!
 „Paa Ørnevinger fører Seiren dig;
 „Og under Nordens evig Sne og Is,
 „Og hist, hvor Indien dig Virak bær,
 „Forkynder Rygtet høit dit store Navn.
 „Men naar du hører Verdens Suk til dig,
 „Og ædelmodig, midt i Seirens Lob,
 „Enddog paa Kongerne nedvinker Fred;
 „O da tilbeder dig den hele Jord!
 „Og dine stolte Børn modtage dig
 „Med Jubelraab og stræe din Bei med Palmer.
 „Op, Lyffkens Yndlinge! den gyldne Tid,
 „Saturns lyfsalig Regiment begynder;
 „Op,

„Op, nyder ubekymret eders Høst,
 „Fyld Bageret med ædle Druers Blod,
 „Lad Luthens Harmonier tone rundt,
 „Og hele Riget være idel Fryd!“ —
 Men Landets Suk snart dæmpe Harpens Klang.
 I Krigens Tummel vænneb Helten sig
 For intet at ansee al Eiendom;
 Hvad han begjærte, blev hans Eiendom,
 Og hvad ham hindred, faldt for Sværdet hen.
 Vil uvelkommen Fred omdanne ham? —
 Men, lad end ikke Freden skyldløst Blod
 Udgydet see; er Helten derfor mild?
 Hvor mange Hekatomber af sit Folk
 Bestemte han med grum Koldfindighed
 Til Hovmods Alter i undværlig Strid? —
 Var ei dig, Stolte! Skarers Liv et Spil?
 Og du endda ei kaldes vil Tyran?
 Ei Blodbegierlig? du Haardhiertede! —
 Gndhyl dig kun i arvet Purpurs Glands!
 Den dog ei dekker Hjertets synlig Meen.
 Lad Falskheds Røst opløstes til din Priis,
 Dog raaber høit din Dommer i dit Bryst,
 Og driver Rolighed langt bort fra dig.
 Og — fielv! du Jordens Gud! Alt hører jeg
 Paa Stormens Vinger Timen nærme sig,
 Den mørke rædselsfulde Gravens Time.
 Udrustet da med Høvn's fremkaldte Sværd,

Døds-Englen stiger ned, og løfter det
 Mod Helten op; det tindrer for hans Syn
 Med bradt gientagne Lynets søle Glands.
 O hvor den Stolte da sig krymper! Dødsens Dom
 Hans Siel opfylder med forvirret Anger,
 Og Følelse af det Tilkommende.
 Nu alt det Blod, der østes ved hans Haand,
 Som Havetsølger paa ham styrter ned,
 Vidt aabner Gravens Svælg sig for hans Syn,
 Og broler for sit Rov; afmagtig han
 Alt hører Dommens Torden nærme sig —
 Men Hevnens Bud den rædsom Scene slutter,
 Og Verdens Under synker hen i Støv.

Var det Erobreren? Var det den Helt,
 Hvis Hovmod kildredes fra hver en Kant
 Med nedrig Lovsang og Tilbedelse?
 Lad da den blinde Nobel rose ham!
 Lad dum Beundring stirre paa hans Billed,
 Opreist ved slavisk Frygt og Hyklerie;
 En Gysen for den bedre Efterslegt.

E. Storm.

Ogsaa denne Digters vigtigste Digterværker ere af dette Slags. Indfødsretten i 4 Sange, Evald, eller den gode Digter, og Skrivefriheden, ere de fuldbragte Læredigte, vi have fra hans Haand. Mellem hans poetiske Efterladenskab findes betydelige Fragmenter af tvende, Forsynet, og Hiob. Det her meddeelte Sted er taget af Indfødsrettens fjerde Sang, som et værdigt Sidesykke til det ovenansførte deilige Sted af Bull.

Hvor ilser Lærdoms Søn utrættet i sit Lob!
 Hvor styrkes ei hans Land ved Fremtids glade Haab?
 Han seer den Krands bereed, som engang ham op-
 retter

Sin Ungdoms Sveed og Flid og mange vaagne
 Nætter.

Ei længer frygter han, at fremmed Haand den Løn
 Skal rykke bort, som kun tilkommer Landets Søn.
 Nei, hvil i Kongens Ord, du unge Borger, ene,
 Du Lønner have skal, men ogsaa den fortjene —
 Mit glade Øie seer de feire Plantebeed,
 Hvor Dyd og Lærdom staae omgierdede med Fred,
 Og Poder elkes op til Statens Ziir og Ære,
 Som snart skal flyttes ud, og modne Frugter bære:
 Betids de spæde Bryst her Manddoms Stempel saae,
 Maaskee en Newton i hiin Lærling kan opstaae.

Lyf.

Lyksaligt Tvillingland, hvor det er Tronens Hæder
 Alt amme Wiisdom op, og ympe gode Sæder
 I hellig Ungdoms Siel! Hvad Høst beredes her!
 Langt meer end Seculers Belgiorer Christian er.

Til hvilken hellig Fæst er det I pryde eder,
 O! Wiisdoms Døttre, med nye Glæds, nye Yndig-
 heder?

Hvad? Staaer ei Christian med Indføds-Lov i
 Haand,

Og dennem smilende indbyder til sit Land?
 Nu iile de til Nord. Hør hist, hvor Røstret lyder,
 Hvor Dydens Bud udi en Honning-Strom nedflyder!
 Her drages Hedenold frem til den klare Dag,
 Vi høre Kiempens Skrig, og Sværdets tunge Slag.
 Tam Lynild hentes ned i Philosophens Stue;
 Guldfrimmet Sommerfugl, og purpurvinget Flue
 Tye til en Danst Linnee. Fra Dalens stille Favn
 Gaae Blomstre stokvis bort at høre deres Navn.
 Tys! hvilken sød Musik! Fortrylte Strænge røres,
 En munter Sammenlyd af stolte Skjalde høres,
 Ham synge de til Priis, hvis kongelige Gunst
 Fremkaldte af sin Dødt de gamle Varders Kunst.
 Maaskee min Sønneson om Indfødsret tør vove
 Et Qvad, naar disse Niim i Lethes Mørke sove;
 Maaskee en nye Pindar i høi olympisk Glæds
 Afriver længe før min Findings grønne Krands —

Hvad

Hvad Geist! Er det ei nok at Kunst og Lær-
dom blive

Ved Jnfsøds-Lovens Smil paa nye opvakt til Live,
Er det ei nok, at den gier sine Sønner Bred?
Skal Rigdom og ved den opstaae af Havets Skib?
See, paa sin Borgerret aarvaagne Kiøbmand stoler,
Og fra sit Skriverbord bespeider begge Poler:
Hans Skib forstaaer hans Bink, og flyver flux affted
Forvandlende til Guld alt, hvad det rører ved. —
Han lader Indien ved Danske Kyster lande,
Og fører Norden ud til Mogols hede Strande,
Han byder sin Harpun at qvæste modig Hval,
Som danser sorgeløs blant svømmende Krystal.
Er det ei Christians Land, som disse Seil oppuster?
Ei Jnfsødsrettens Skjys, som dette Skib udruster?

Ærbødig tænker jeg, Vindskiblighed, dit Navn,
Du Nationers Drift til fælles Vel og Gavn,
Som væbner Søemands Syn, antænder nye Cole,
Og sammensøier den forbauste Klodes Pole.
Ved dit det tause Nis blev allerførste Mast
Fra Biergets steile Top i Havetsølger fast;
Dig har hvert Folkeslag sin Magt og Bælde fældet,
Du Staters Forraads-Huus med Overflod har fyldet,
Fra den Tiid vinget Skib fra Tyri stolte Havn
Til Herkuls Støtter bar Phoeniciernes Navn,
Og indtil Themsens Stad, og den ved Amstels
Strande

Jndbyrdes mellem sig fik delet Jordens Bænde.

Saa stort er Nordens Held og den Betsignelse
Som krone skal endog usødte Borgere.

Men er og dette alt? Paa Krigens blodig Bane
Jeg seer en Helteslægt at søge Vrens Fane.

Mon indfødt Stridsmand blot forsvare eget Liv?

Nei han forsvare Huus og Børn og Ægteviv.

Hvor slaaer han tunge Slag! Hans Siel ved Lan-
det hænger,

Ei skaaner han, naar det til Arm og Bærge trænger.

See hvor forsagt og kold hiin Leiesvend udgaaer,

Hvad har han, der er kiert, at vove Livet for?

Læs Norges Kroniker, saa skal du faae at vide

Hvordan det gaaer, naar Sværd og Hierter sammen
stride,

Naar Odel varmer Bryst, da, da, og ikke før

Staaer det som Klippen selv, og vinder, eller døer.

Saa Odel! Norges Ziir og elskte Skytsgubinde!

Hvor er en Edelsteen af din Vardie at finde?

Selv midt i Freden du gjør Under. Granens Top

Din evig' Lov og Roes til Skyen løfter op.

Hver Fiend dit Alter er, hver Luur din Vælde priser,

Paa hver en Jordplet du velgiørend' Fodspor viiser,

Du gier hver Aarstiid Bink, og dine Yndlinger

Til Lyst, til Gavn, til Pragt, den villigt Offer bær.

Ei Normand langsom Vaar Lyst Mod og Haab be-
tager,

Ei Sommerheden til uvirksom Skygge jager,

Ei

Ei Høstens Storm og Slud kan gierde for hans
 Flid,

Sneeflødde Vinter selv er ham en brugbar Tiid.

Tael, Guldbrands fede Dal, hvor Liv og Frihed her-
 sker,

Hvor Landmand egen Sæd med muntre Arme terfser,

Hvor Odelsbondens Skov opløfter stolten Top,

Men falder ved hans Nis, naar Slot skal kneise op.

Hvor Lammets Fromhed i de tappre Bryst opvælder,

Som Bjerne Mod beboer, naar det en Fiende giel-
 der;

Hvor store Sieler boe i Folk af ringe Stand,

Hvor Kunst og Hændighed har Dyrker i hver Mand.

Hvor gamle Sanddrøghed og Trostkab endnu findes,

Hvor Ærlighed med et trostlydigt Du forbindes;

Kort, hvor den spæde Dreng lykønsker sig i Løn

Med Nissen i sin Arm, at han er Dalens Søn.

D. G. Meyer.

Død 1791.

Borgermester i Tønsberg.

Det eneste Digt, vi fra ham have, er Læredigtet om den ringe Stands Fordeele, indrykket i det norske Selskabs Skrifter første Hæfte; til en Prøve deraf udskrives Begyndelsen.

Nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco,
Magnarumve fames sollicitavit opum.

O V I D.

Stiig Høiheds Slave kun! bliv stor! tving Mod-
gangs Velger!

Jeg hos et neisomt Folk, i rolig Friheds Egn,
Et Liv ukendt med Pragt, men uden Sorger, dø-
ger;

Hvor glemte Ringhed blev mod voldsom Frygt et
Hegn.

Her Venfæb smilende mig hellig Fristad byder
For sorte Sorgers Hær, som raser i dit Dyrst,
Naar, i din Pragt indsvøbt, du Stoltheds Ønske
nyder,

Og kober gyldne Vaand, trods medfødt Friheds Lyst.

Her ofrede jeg dig, mit Forsyns milde Styrrer!
Den første skionsom Tak, som Mistvøl quælte før,
Naar

Naar fra beflemt Bryst Bekymrings Uhyrer
 Bortrante selv det Haab, som Livets Vel udgjør.

Her klarnedes mit Syn, jeg saae selvgiorte
 Plager

Berove Hjertet først medskabte Nøisomhed,
 Og at det dybe Suk, den dødelige drager,
 Ei altid vidner Nød, men blot Begierlighed.

Jeg saae en stræbsom Slægt med Ringheds

Kaar fornøiet,

Som ærer Høiheds Navn, ublendet ved dens Pragt;
 Som under gavnrigt Aag har villig Skuldre bøiet,
 Men, for at blive stor, ei blev i Lænker lagt.

Uf Glæde rørt min Geist Naturens Lov istem-
 mer,

Som til uskyldigt Rov for medfødt Plagers Hær
 Sin Yndling Menneſket tyrannisk ei forglemmer,
 Men, Aarsag til dets Nød, dets første Redning er.

J. H. W e s s e l.

Omtrent samme Tæmne, som den foregaaende, behandlede denne ellers mere som den comiske Muses Yndling bekendte Digter i sit af samme Selskab kronede Priisdigt Nøisomhed, der her aftrykkes heelt, da dets Længde tillader det, og vor poetiske Litteratur vel har faa i hver Henseende mere classiske Stykker at fremviise.

— — — — multa petentibus

desunt multa, bene est, cui Deus obtulit
parca, quod satis est, manu.

H O R A T.

Hvor! Damon," raaber Du, "er Dydens Rettig-
heder,

„Naar ene Fødselen til Lykken Bei bereeder,

„Naar Slumpelykke blot uddeeler Løn og Straf,

„Og tit dens blinde Had Uskyldigheden traf?

„Hvad har vel jeg forbrudt, som maae i Kummer
leve

„At jeg ei blev bestemt, som hine andre bleve,

„Til Herlighed og Magt, og fød til Erofers Guld?

„Mon disse Skiæbnen har ved Dyder gjort sig huld?

„Og kan man, før man blev, vel ogsaa Dyder øve?

„Hvad kunde, før jeg blev, mig vel dens Gunst be-
rove?

„Da

„Da jeg endnu ei var, hvad mon jeg da begik,
 „Hvorfor til Straf jeg Nød, Foragt og Trældom
 fik?“

Den Straf kun indbildt er, hvis Vagt du li-
 der under,

Du lige Lykke fik med dem, som du misunder,
 Thi samme Maal tilfaldt hver Stand af Vee og
 Vel,

Og Herren uden Grund misundes af hans Træl.
 Men vi forringe let de Plager, os ei trykke,
 Og altid dobbelt stor anseer en fremmed Lykke;
 Man priser lykkelig hver Stand foruden sin;
 Din blev dit Ønskes Maal, hvis den var ikke din.
 Men nu dens Fortrin faaer endogsaa Navn af Plage,
 Og Grunden til dit Vel var Grunden til din Klage;
 Arbeide Trældom blev, og Nød blev nævnet Nød,
 Ekjent al Belsignelse fra disse Kilder flød.
 Du drager dybe Suk, for dine Kaar forbinde
 Til daglig Flittighed, for daglig Brød at vinde,
 Kiend din Bilsfarelse, kiend din Lyksalighed:
 Arbeidsom, maadelig, du ei af Plager veed,
 Som Overflødighed og Ørkesløshed døie;
 Ja! Livets første Held var Lønnen for din Møie:
 Den muntrede din Siæl, den luttrede dit Blod,
 Vel den du hviled' trygt, og glad igien opstod,
 Den ene frydede de tarvelige Retter,
 Hvorved du dagligen med lige Lyst dig metter —

Kan Uheld vel bestaae med saa at lide Nød;
 Og valgte du dig før, om man dig Balget bød,
 At sidde væmmelig ved mange fræsne Retter,
 Og tvinge ned en Gift, som dræber, naar den mætter,
 Og allermest er Gift og allervisshest Død,
 Fordi den bragtes dig i døsig Ladheds Skjød,
 Hvor sundest Føde mindst len trættet Gane smage,
 Hvor slappe Følelser tit smagte Vellyst vrage,
 Og misbrugt Overflod, til alle Lyster vant,
 Sin Vemmelse tilsidst i Smerter ender sandt,
 Hvor Døden selv var Trost, hvis brudte Pligters
 Torden

Ei dig bebreidede, du brød Naturens Orden,
 Og havde selv dit Liv saa snevre Grændser sat.

„Men svarer Damon mig, min Frihed over-
 ladt,

„Jeg ikke rasende det værste skulde vælge,
 „Ei for utemmet Lyst min Røe og Helbred sælge;
 „Nei maadelig, som nu, jeg midt i Overflod
 „I rolig Nøisomhed med Nof mig neie lod.

Min Damon, fielden kun vi egen Svaghed
 mærke,

Og til vi have tabt, vi troe os gierne stærke,
 Den derfor tryggest er, som sattes i en Stand,
 Hvori han ei til Strid saa let udæsses kan:
 Men sæt, du er den Helt, den fieldne dødelige,
 Som altid seierrig kan Fristelser bekrige,

Sæt,

Sæt, at i Lyffens Favn du Lyster overvandt,
 Som tit med Slavebaand selv Dydens Kiemper
 bandt;

Hvad nye Fortrin blev da Frugten af din Seier?

Hvad eiede du da, som nu du ikke eier?

Om det er ikke dit, som du ei nyde tør,

Vandt du kun netop Noe, og hvad du havde fer.

„Men Vren — Blandt en Sværm at vide sig
 den bedste,

„Og tegnet stor, paa sig saa manges Dine fæste,

„At finde lydige, saa snart en Mine bød,

„Det dog et Fortrin er, den ringe Stand ei nød.“

Misund, o Damon! ei, men heller ynk den
 Stolte,

Som Dyden dristigen for Vrens Skygger folgte;

Hans Lykke, som saa stor i Haabet viiste sig,

Bed Nydelsen forsvandt, den lette Taage liig.

Forført ved Glædens Glimt, som lyser i hans
 Mine,

Du ønsker dig hans Kaar, og kiædes tør ved dine,

Men vil, hver Muskel blot ved Kunst afrettet er,

Og troeløst Vidnesbyrd om Hjertets Tilstand bær.

Han skulde i sin Pragt sig høist elendig troe,

Om ei Misundelse forstyrrede din Noe,

Hans Vel (om indbildt Vel kan kaldes saa) sig
 grunder

Paa denne Kundskab blot, at Kinghed ham misun-
der;

Men paa den ægte Dyd (thi den er lige frie,
Fra Misfornoielses og Hovmods Tyrannie)
Kan Lykkens blinde Gunst ei dybe Indtryk giøre;
Den som ved Dyd er stor, gjør Høihed ikke større!
Det sande Bæe og Vel er Frugt af Dyd og Last,
Og denne Sandhed staaer til Himlens Ære fast:
At lige Skyldige og lige Plager trykke,
Og Ligemand i Dyd er Ligemand i Lykke.

D. H o r r e b o w.

Vicedecanus paa Communitetet.

Fød 1773

Her meddeles Begyndelsen af hans moralske Læredigt
Guds Tilværelse, som det ustridig vil være høist in-
teressant og lærerigt, at sammenligne med Tullin.

„ Betviol en Gud og føel, at størst er den,
Som uden Haab til ham er Dydens Ven!“
Saa Daarers kolde, mørke Wiisdom lyder,
Og svag er den, som med Vanini troer *)
At finde Almagts, Wiisdoms, Godheds Spor
I mindste Straa, hvorpaa et Kryb sig fryder.

Kom, Yngling, kom, med mig du være svag,
At du kan vorde stærk paa Modgangs Dag.
Der er en Gud, saa al Naturen raaber.
Lyksalig den, som paa hans Godhed haaber!

Hist kneiser stolt et Bierg mod Himlen op.
Bemoste Ege paa dets Finding suse,
Og Havetsølger ved dets Fodder bruse,

Ved

*) Vanini var en italiensk Philosoph, der for sine fri-
modige Sætningers Skyld blev af de ophidsede
Munkes fordømt som Gudsforræger, thi endt han i
sine Skrifter havde tydeligt talet om en Guds Til-
værelse. Af et Straa beviste han for sine Dommere
og Bødler Guds Tilværelse.

Bed Stjerners Glimt bestig med mig dets Top.
 Har Baarens Glædesang fra tætte Grene,
 Betragt den skionne, underfulde Scene,
 Som Jord og Hav og Himmel aabner os,
 Og føel, besnærende Sophist til Trods:
 En Gud til Skabtes Fryd har dannet Jorden,
 En Gud fremvinket har til Glæders Hjem
 De Kloder, som i skion uroffret Orden
 Paa hiin azurne Bane skride frem.

„Ne“ sukker du, „Ne“ er dog Verden ikke
 Et Bolds og Mords og Qvalers Rædselssted.
 See Dyr mod Dyr med Bredens Lynildsblikke
 Fremstyrter grumt i vild Blodtørstighed.
 Paa Jorden Slangens Braad og Lovens Tænder
 Og Tigrens Kloe udbrede Skrak og Død.
 Til Høges Rov blev skyldløs Due fød;
 Igjennem Lusten flygtende opsender
 Den Raab om Hjelp. Forgjeves er dens Skrig.
 Alt under Høgens Kloe den vaander sig.
 Men see, paa sjerne Qvist den kjalne Mage
 Vortfurrer sørgende de lange Dage,
 Og til de elste Smaa vemodigt seer,
 Og sukker: Eders Fader er ei meer.
 Og vend dit Blik mod Havets sølvblaa Bølger;
 Selv i dets mørke Dyb er ikke Fred.
 See Hvalen bange Skarer grum forfølger;
 Forgjeves søge de et Tilflugtssted;
 Den liig en Grav uhyre Gab oplader,

Og

Og i dets Svælg nedsynke Myriader.
 Og Dyrets stolte Herre, Mennesket,
 Endnu langt mere grusom er end det.
 Om Broder slynger Broder Trældoms Kjæder.
 I Fængslets Mulm nedtrampet. Ufryld græder.
 Med Konst fremlokke Dødler langsom Qual.
 Vildt hyle Smertens Skrig i Kampens Dal.
 I Ildens Hytter rase Mordbrands Flammer.
 O, ingen Gud, som disse Rædsler bød!
 Den Tanke er mit piinte Hjerte sød
 Ved Synet af vor grændseløse Jammer."

Saa klager du. At hvorsfor ruger kun
 Din mørke Tanke over Jordens Qualer.
 See spraglet Foraarsdal og lysgrøn Lund,
 Naar Solen ned i Purpurbølger daler.
 See Hjordene med udspendt Yver gaae
 I høje Græs ved stille Sølvraa.
 See Landets raske Mand og sunde Piger
 Med Glæde svæve over Blomster frem.
 Mens Lufsten aander Bellugt hen til dem,
 Og Fugles Jubelsang mod Himlen stiger.
 Sid selv paa huld og troe Benindes Skjød.
 See Øjet male Hjertets Saligheder,
 Og søel Naturens Højtid dobbelt sød,
 Og søel en Gud, som skabte os til Glæder.
 O, denne Fryd blev hele Jordens Lod,
 Var kun hver Jordens Dørger vilis og god.

Blev vaer et Esel i en gyldeu Bogn at fiøre ;
 En anden derimod, i hvilken skulet laae
 Langt større Sindets Pund, i pialted Klæder gaar,
 Een udi Purpur sig og Gyldestykke svøbe,
 Een for en Skilling med tre Snøre-Baand at løbe,
 Een udaf Arbeid fast i blodig Sveede staae,
 Paa det af Overdaad en anden sprekke maa,
 I gyldeu Æffe en Crispinus Folk at bære,
 Et Drog, som heller Hest for andre burde være ;
 Een Skiepper Hvedemeel paa Hovedet at strøe,
 Een anden derimod af Nød og Hunger døe.
 Een Lænker om sin Hals, een Ringe udi Øre,
 Een Hat paa Hovedet med Fugle-Fiær at føre,
 Naar han en hvid, en sort, en rød, en broged saae,
 Med sviklet Strømper en, en anden Barsod gaae.
 Een for en Fugle-Fiær, guldbæmmet Hat sig bære,
 Een vige med Respect for en guldsmyndset Trøie,
 En Skare gamle Folk i fire Rader staae,
 At giøre krumme Spring, nu links, nu reks at gaae,
 At holde Stofke nu paa Skuldre, nu ved Side,
 Nu derfor staae paa Væl, nu paa en Træhest ride,
 Een, naar to Tæninger, som veltes paa et Bord,
 Vil ikke løbe ret, at hidses op til Mord,
 Een, som af Frygt, han ei affindig nok kan være,
 Forstand udrydder med at drikke, finkelere,
 Hvis det, ham Sind betar, ei hiemme findes kan,
 Det føre over Hav og Sø fra andet Land,

Een rive Haar og Hud af Hagen og af Panden,
 Een for lidt gult Metal sig overgive Fanden;
 Een sig at hænge op, een styrte sig i Vand,
 For han ei sidde maa paa andres høire Haand.
 Een for ni Stykker Træe den gandske Dag sig bøie,
 Dem nedslaae, for igien at sætte op med Nøie;
 Paa høie Steder i hver Gade Folk at staae,
 At vride, vende sig, og Hænder sammenslaae,
 At raabe: kiere Børn! I Levnet maa forandre,
 Vi ynke eder, skiondt den samme Wei vi vandre;
 Om hos enhver i sær han udi Huset kom;
 Hvad vilde over os han sælde for en Dom?
 Naar han saae arme Folk sig efter Moden rette,
 Alt hvad man har fortient, paa een Dags Drossup
 sette,

For efter Moden strax at gaae med nogen Krop,
 For efter Moden sig at henge siden op.
 Til Serge-Stuer Folk i Høbetal at trippe,
 Ved Trøste-Taler for en Corrig at oprippe,
 At rive Plasteret af nyelig laget Byld,
 Og sige, at det skeer for idel Benskabss Skyld.
 Til Barsel-Stuer sig i Væker lade slæbe,
 For Barsel-Qvinder med Lykensninger at dræbe;
 End Fødsels-Moden selv den Pine større er,
 Er det fornøftigt? ja, det efter Moden skeer.
 Sær sig han undred, og af Latter maatte sprekke,
 Naar han i Vertskab kom, saae Folk paa Sundhed
 drikke,

Halv

Halvanden Time med et Glas i Haanden staae,
 Sig hæs at skraale, for man Taar i Hals kan saae;
 Han loe ei mindre, naar han ansaae andet Bæsen,
 Een maled Blade sig at stikke op i Næsen,
 Skönt Doktor siger, at det Hoved kruset giør,
 Det er fornemme, man sligt derfor eene seer.
 Een anden sælge Brød for beeste Tobaks Blader,
 Hvormed fra Morgen han til Aften Piber lader:
 Dens Nøg indsue for at blæse ud igien;
 Det smager vel, thi det er sørt fra Indien.
 Ved Ny-Mars Eider, skönt man intet derved meener,
 At storme Huuse, for at sige: Skyldig Tiener!
 Naar han blev saadant var, med tusind Sager meer,
 Han vilde raabe: Jeg fornustig Siel ei seer!
 Han vilde troe, at Dyr, at Fiskene i Havet,
 Med det, man kalder Siel, alleene var begavet,
 Han meere Orden hos et Esel fandt og Tyr,
 Hos Fuglene i Lust, hos usle krybend Dyr;
 Hos Edder-Koppe selv, der sig til intet spinde,
 Han heller tænkte en fornustig Siel at finde,
 Til Maddik, Flue, Mygg han vilde heller gaae,
 Og i Societet med dem sig vilde staae.
 Han vilde dømme saa, slig Merke dertil lægge,
 At Folk var danned Dyr til Latter at bevæge,
 Eligt uanseet enhver stor Wiisdom hos sig seer,
 En Daare bryster sig, en andens Feil beleer,
 Sgiennemhegler Feil, er over andre Dommer.

Slig Straffe-Prædiken mig møren forekommer,
 Som een Afstindig, der af en Afstindig loe,
 I Daare-Risten man fandt sluttet begge to.
 Den eene adspurt blev om sin Staldbroders Væsen,
 Han trof paa Arlene, en Rynke slog paa Næsen,
 Og sagde: stakkels Mand! han lidt forrykket er,
 Sig for Prophet gir ud, er derfor her, desvær,
 Jeg maa fra Morgen fast til Aften for ham præke,
 Jeg kan ham dog ei fra slig daarlig Mæning træk-
 fe,

At han ei er Prophet, jeg burde vide vel,
 Jeg, som enhver jo veed, er Englen Gabriel.
 Saa er det, naar en Blind en anden vil geleide,
 Naar Mennesket vil Feil et Menneske bebreide,
 Man Verden stille maa som Daare-Riste for.
 Hvad som i Himlen steer, hver troer, at han for-
 staaer,

Fordømmer andre, og sit eget Lys kun slatter.

C h r. F a l s t e r.

Rector i Ribe.

F ø d 1690. D ø d 1752.

Denne Holbergs samtidige var ustridig hans ikke uhædige Medbeiler, og vil det i Sammenligningen mellem dem altid komme an paa, enten man giver Skiemtedigtet eller den straffende Satire Fortrinet. Falsters Satirer ere ikke samlede. Worms Lexicon nævner 6: Den daarlige Rang-Syge; Den usvarlige Recommendation; Daarens alarodisse Levregler; Vore Tidens onde Optrugtelser; Den daarlige Udenlands Reise, og Verden som et Dollhuus. Af den sidstnævnte affskrives Slutningen, hvor Digteren efterat have skildret de forskjellige Lemmer i Daarekisten taler saaledes om sig selv.

Gaf nest op til, der sidder dend,
 Som haver frevet dette,
 Som nep er meer forstandig, end
 Det Lam, der gif i Rette
 Med hin Æsopi Ulv, fordi
 Hand det opsluge vilde,
 Da dog Naturen lader i
 En Ulv sig ei formilde.

Saaledes gaar det og med ham:

Al Udyd vil han hævne,
 Den vilde Tiger gjøre tam,
 Og flette det Ujævne;

Han

Han for sig selv en Landstings-Niet
 Mod heele Verden fører,
 Tilspørger Folk om det og det,
 Og Bidner overhører.

See! spørger du ham, hvo der har
 Forordnet ham til Dommer?
 Du kun et philosophisk Svar
 Derpaa af ham bekommer,
 At den Commission ham er
 Af Sokrates paadraget,
 At domme og forfølge hver
 En Hoved-Skielm til Raget.

Men hav den stakkels Mand undskyldt,
 At han sig saa formaster,
 Og er med Nidkierhed opfyldt
 Mod sine Tiders Laster:
 Han mindes ei, at Sokrates
 Er død med sine Dyder,
 Og at een Næv dog bider Glas,
 Hvor meget man end styder.

Laad ham i Fred omløbe med
 Sin Liimstang udi Haanden,
 At seie hvert et ureent Sted
 Og at uddrive Nanden,

Som spørger i hans Naboes Huus,
 Hvorfor han knap saaer soved,
 Net som han havde Flagermus
 Og Bremser i sit Hoved.

Lad ham med No arbeide paa
 Sit Luud-Bad at oprette,
 Hvor ved han Verdens Tater blaa,
 Og sorte Huud vil tvette.
 Hans Skiers-Ild dog ei rense kan
 De sudlervurne Siæle;

— — — — —

Og Tyven vil dog stiale.

Wolfe Billum Eyndorph.

Født 1716. Død 1789.

Geheimeraad og Ridder.

Af denne især som Latinsk Digter navnkundige Lærde have vi een eeneste Satire, Toffernes Lykfsalighed, som findes indrykket i sk. V. S. Skrifter andet Stykke, og som maaskee i sand Urbanitet har i vor Litteratur saa lige.

Køb Wiisdom! køb Forstand! af Salomon er fre-
vet.

Him wiise Konges Raad er nu en Regel blevet.
Den heele lærde Flok, spørg dem derom, de vil
Dig svare: Skynd dig, køb, slaae strax, for Guds
Skyld, til!

Men skulde Wiisdom selv med Upartiskhed tale,
Jeg frygter, tværtimod den vilde os befale,
Og sige: Køb mig ei! du kommer vist til kort;
Men har du købt, saa byt mig strax for Dumbhed
bort.

Slig Tale skurrer vel udi de Kloges Øre,
Som Dumbhed til en Pest, et Spøgelse, vil gjøre;
Men saae de Toffers Hæld, de gav den bedre Navn,
De merkede da først dens Herlighed og Gavn.
Ja! hvo som vil med Flid det rette Middel søge,
Der ham Lykfsalighed kan give og forsøge,

Han Dumbhed søge bør; saa faaer han, hvad han
vil,

Men Wiisdom snarere ham hjælper fra, end til.
Den feede Dumbhed jo med Lyst til Takke tager,
Og mættes kan af det, den sultne Wiisdom vrager,
Naar denne mangler, ved at luttre Verdens Guld,
Far hiin mod grovt og fint, og haver Pungen fuld.
Kun saa, blant Verdens Flok, den Wiise er til
Naade;

Fast alle derimod staae i en Tosses Naade.
Den Wiise al Foragt, som Banesaar, anseer;
Det kildrer Tossen, naar al Verden ham beleer.
Ja! han voldgiestes tidt af den ubudne Vre,
For hvilken hiin sin Kræft forgieves maa fortære.
Og hiin, som frygtet er, selv altid frygte maa,
Da denne, som en Klods, kan usfortænt bestaae.
Er Storar Vari Nar, maa Varus Storar søde.
Til Hove kan et Ord den fromme Herre stode,
Betage ham sin Lyst, sin Smag i hver en Nat;
Men Storar staaer fra Bords førnøiet og forædt.
Af Længsel Crispa maa i hvert et Selskab gabe,
Naar hun ei Rusa har, at spotviis efterabe;
Men Rusa overalt er glad, og ei har troet,
At hun har Lysen holdt, naar det paa Bordet stod.
Joost ved sit Hoved har i Høihed vidst at stige
Net op saa høit, at han Herr Courts Paryk skal
vige.

Om Justes Hoved sprang, sat Courts Paryk dog der;
 Thi mindre farlig den, end Justes Hoved er.

Hvordan den Wiises Liv jeg da mod Toffens veier,

Seer jeg ei rettere, end at den sidste eier

Jo meer Lyksalighed, og har Ser-Siuke for,

Naar ellers begge har for Nesten lige Kaar.

Hvad er da Wiisdoms Gavn, dens Hensigt, og dens

Ende? —

„At man den ægte Dyd kan fra den falske kiende;

„At man i Ligevægt sit Sind at sætte veed;

„Og følge Dyd med Lyst i Velstand og Fortred. —“

Er dette Wiisdoms Drugt? — Da maa sig Wiis-

dom flamme,

Naar Dumhed lettere og bedre gier det samme.

I det Fald, eet af to! Sæt enten større Priis

Paa Dumhed, eller sig: en Toffe just er wiis.

„Hvad skal (blev Pyrrhus spurgt) den store Krigs-

magt giøre? —“

„Italien og Rom den under Nag skal føre. —

„Hvad meer? — Sicilien indtages strax. — Hvad

saar? —

„Med første gunstigt Vind vi til Carthago gaae. —

„Ja! sligt forstaaer jeg nok, det derved ei vil

blive,

„Egypten, Lybien sig snart skal overgive.

„Som Seierherrer vi kan reise runden om,

„Indtil vi ende der tilsidst, hvorfra vi kom.

„Det

„Det er ei Sagen her. Mit Spørgsmaal er kun
dette:

„Naar det nu alt er giort, hvad skal vi da forrette?“

„Min kiere Cyneas, da skal du saae at see,

„Hvor vi skal glæde os, og dandse, springe, lee. —“

„Men hvem har hindret dig, at dandse, lee og
springe;

„Alt du al Verden vil derfor i Harnist bringe?“

„Hvad skal dog den Allarm, den grumme Røstning
til;

„Da, uden Sværdslag, du kan naae det, naar du
vil?“

Det gaaer med Wiisdom saa: Vi faae det vist
at finde,

Hvad Arbeid der skal til, hvad Slæb, før vi den
vinde;

Hvad Forraad samles maae paa hver en Tid og
Sted,

Af gamle Bøger, og af ny Erfarenhed;

Hvor suurt er det, sig selv udi Forhør at tage,

Og vænnes fra igien, den Løkkemad at smage,

Som teengang prøves maa, før vi begribe vil,

Den ei er nær saa sund, som den er liflig til.

Og naar da, her ved Skam, og hisset lært ved

Skade,

Frue Wiisdom naadigst vil tilsidst vort Syn oplade,

Hvad sees og læres da for al vor Flid og Sveed?

Rf

Hvad

Hvad sagde Sokrates? — Jeg veed, jeg intet veed!
 Saa takke vi for sidst, og komme just tilbage
 Til det, vi vidste før, — vor Dumbhed. Den
 Umage,

Hvorved vi intet vandt, vi kunde have spart.
 Ja, om vi ei har tabt paa Reisen, er det rart.
 Thi Fødsel og Natur dog lærer Tossen noget,
 (Fornøden Sandhed er slet ingen Mand for braaget)
 At han skal frygte Gud og følge Landevei,
 Skal giøre Ret og Skæl. Veed vi nu meere? —

Nei!

P. M. T r o i e l.

Fød 1743. Død 1793.

Auditeur.

Denne for tidlig tabte Digter har givet os et heelt Bind
Satirer, udkomne i Odensee 1773 og mindre bekendte,
end de fortjene. Det fjerde Brev afstrykkes her,
til en Prøve.

Hvis nogen gider ei for Lærdoms sultne Ære
Sit Hoved bryde, og sin Mattesøvn undvære,
Bliv Klokker, hvis du har Patroner! eller og
I Fald Du skammer dig, at slaae Dig fra din Bog,
Saa bliv Kunstdommere! Skriv kritiske Aviser!
Og last! Men last i sær enhver, som Mængden priser,
Og er det et Genie, en viis og grundlærd Mand,
Som skriver, nag hans Noes, og brug din skarpe Tand.
Hos hver en Lærdling skal Du sikkert Bisald finde,
Og Pøblens Bisald er Dig meer end let at vinde.
Gaa domme af sig selv, og saa har den Forstand,
At de Skarpsindighed fra Ondskab stille kan.
Thi først er det jo klart, at Zoilus, som dommer
Homer, og vaager der, hvor selv Poeten drømmer,
Der bliver Mangler vaer, som ingen anden seer,
Er større, lærdere og meere end Homer.
Dernæst er hvert et Skrift jo Mangler underkasted,
Og hvo, som skriver, har fortient at blive lastet.

Dit Arbeid er dig let, saasnart Du ikkun gaaer
 Hvert Sted forbie, som Du og hver Mand ei forstaaer.
 Merk i dit Exemplar de lærde Ting med Prikke,
 Og sæt, som Munkene: Det er Græsk, det læses ikke *)
 Hvad ei er Algebra, det holder Du dig ved,
 Og derpaa over Du al din Skarpsindighed.
 Skarpsindighed — O nei! Dem vrangt og ret i Blinde!
 Thi Du skal Bisfald nok hos større Taasser vinde.
 Hvad kan det hielpe Dig, om Du beskeeden skrev,
 Og ved Beskeedenhed en usel Stoder blev?
 Thi hvo vil kiese dig, i Fald Du ikke bider
 Dens Ære, for hvis Navn de mindre Navne lider?
 Det er din største Kunst, og derudi bestaaer
 Kritikens største Magt, som Samsons i hans Haar.
 Du maa, som en Tyran, i din Provinds regiere,
 Hvis Du vil tanke paa din Indkomst at formeere;
 Hvis nogen Skrivere med Pung og Nave tom
 Skal deele halvt med Dig for en lemsældig Dom.
 Skaan Statlen! Vær ham god! Betænk, det er din
 Broder!

Han skriver kun for dem, som boe i nye Boder,
 Og ei for lærde Folk! Und ham et Maaltid Mad!
 Saa blir han Tutor, trykt, og lædsket, mæt og glad.
 Straf den, som skriver kun af Lærdes Drift, af Ære!

Men

*) Græca sunt, non leguntur, skreve Munkene i gamle Dage in margine i Afskriften af latinske Bøger, naar der forekom et Ord, de ikke forstode.

Men lad en Stoder sig i Noe af Pennen nære!
 Er det ei bedre at han skriver, end han stiel,
 Og at han gjør en Bog, end at slaae Folk ihjel?
 „Men hris jeg drifter mig mod Ancher og hans Eige,
 „Da vil de, siger Du, mig gandske vist bekrige,
 „Da vil de vise Folk, at al min Bitterhed
 „Er kun et Skalkeskiul, og at jeg intet veed.
 O nei! Tænk aldrig det! De elste ei at trettet.
 De veed, Du skriver ei af Had, men ser at mættes,
 Kan nogen undre sig, fordi en sulten Muus
 Har ædt en Ode op af hans Horatius?
 Fordi den aad i Flæng, og ingen Forskiel vidste
 Paa Miltons Paradies, det første og det sidste?*)
 En god Skribent er vis paa Biesald, om han end
 Har ingen Journalist i Verden til sin Ven.
 Men Newton lod sig vel af Frankrigs Kieglen
 (frekke, **))
 Og for en Pennekrig fra sine Stierner trekke?
 Og tar end Leibniz ham hans Fluxioner fra,
 Saa har han Vre nok og Sindet Noe endda.

C.

*) The Paradise lost and The Paradise regained.
 Det sidste er ikke at ligne mod det første.

**) Isaac Newton indlob sig aldrig selv i nogen
 Tvistighed med andre Lærde, men lod sine Ven-
 ner føre sin Sag mod Leibniz, angaaende Op-
 findelsen af Fluxion-Begning.

C. Storm.

Uf hans ikke saa satyriske Digte, der for det meeste uden Navn findes omspredte i vore periodiske Skrifter, aftrykkes her af M^{rs}. Minerva for November 1788 følgende Carmen.

Om Velgiørenhed.

Lillader mig, o Rige, Mægtige!

Hvis Lod det blev, at spørge og at lee,

Som fiasse Livet bort i Glædens Skiod,

Og aldrig saae den usle Broders Nød;

Lillader mig, at bryde Eders Fred

For nogle Dieblif; thi af! jeg veed,

At Audiencen ei kan blive lang,

Saa snart der handles skal om Næstens Trang.

Den hører man saa nødig noget om,

Fordi man kiender selv ei Fattigdom,

Ei Frost, ei sulten Tarm, ei Seng af Straae;

Man har sit Edderdun at snørke paa,

Har tatte Bærelser, har Brænde nok,

Og af Opvartere en talrig Flok —

Om Morgenen staaer Thee og Chocolat,

Og Rugmeelsuppe (om man vil) parat.

Om Middagen man plantes ved et Bord,

Til hvis Fuldstændighed den halve Jord

Er plyndret. Aftenen er varm og blid;

Man slagter paa sin Franse den lede Tid

Med

Med Kort, Concerter og Comedier,
 Et cætera', til man Supeen seer;
 Den fyldes ned med smaa og store Glas
 Af alle Slags, og derpaa vel tilpas
 Man trilles hjem ved Midnatsklokkens Slag,
 I en lakeret Væge. Næste Dag
 Begynder man da Capo, hvis man kan,
 Det er: hvis Mæven er i brugbar Stand.
 Thi stundom oven paa et Giestebud
 Maa Lægen hentes, for at seie ud
 De sure Levninger af kostbar Mød,
 Der nylig smiled' paa forgyldte Fod,
 Men pinner nu den høie Væder, saa
 Han i en Maaned ei tør tænke paa
 At svælge andet, end hvad Doctoren
 Bevilger ham. Saa glider Tiden hen
 For mangen Hædersmand, ja Excellents,
 Imellem Gallaafryd og Penitents.

Alt dette uanseet, har Rigdom dog
 Sin skionne Side, som ei nogen klog
 Miskiende kan. Naar Stymperen, som jeg,
 Seer tusindhaande Mød paa Livets Vei
 Forfølge, gribe, martre Mennesker,
 Saa sukker han; thi af! han kan ei meer.
 Den derimod, som Himlen Vælde gav,
 (Og Guld er Vælde) han kan bøde af
 For meget Ondt, kan vende Lediggang

Til gavnlig Flittighed, og Sorg til Sang;
 I fiulte Braaer astørre Edles Graad,
 Og staae Betrængte bi med virksom Daad;
 Afværge Bold og lønligt Tyrannie,
 Og giøre Sygdom karsk, og Trældom frie.
 Seer han en Nøgen, han kan flæde ham,
 Seer han en Hungrig, han kan mætte ham,
 Beskytte den forladte Enkestand,
 Og tage sig den Faderløse an.
 Kort: Han kan brede Held og Glæde ud,
 Og være i sin Kreds en liden Gud.

Hvad skuer jeg! En Midas tyk og feed
 Saaer hist et Anstød af Godgiørenhed,
 Og klæder Alteret og Præstens Ryg —
 (Han paa sin Salighed vil være tryg)
 Hans Navn i et velsignet Minde staaer,
 Mens Naboen til Slutteriet gaaer
 Af Mangel paa et Forfud, som hans Flid
 Erstattet' gierne om en søie Tid:
 Han bad — Dog, Midas med sin Gud forsligt,
 Har Øren meer end nok, men ei til sligt.
 Imidlertid —

Dog, jeg opholder Dem,
 De skal paa Bal, alt kører Bognen frem.
 Indsvøb Dem vel, det fryser stærkt i Nat,
 Og drik, naar De blir heed, ei alt for brat!

3. B e t l i g.

Mellem hans egentlige Satirer fortjener uden Tvivl den i Norske Selskabs Samlinger tredie Stykke indrykkede det første Sted. Nedenstaaende vil med Fordeel kunde sammenlignes med et Par af de foregaaende Stykker.

Ja Cleon! du har Ret, hvor fattigt Landet er,
 Saa er vor Ødselhed dog næsten uden Grændser.
 Vi, som har neppe Raad at lønne en Barbeer,
 Vi sødes, gistes, og vi døe som Excellentser;
 Jeg vil ei tale om den Sum, som fraadses bort,
 Vor Gane, dette Svælg for heele Millioner,
 De Penge, Kiøbenhavn af Landet taer for Kort,
 For Altestats til os, og Stads til vore Koner.
 Nei, tag et Læs Papir, og fræv en Evighed,
 Om mod vor Ødselhed du vil satirisere;
 Thi navn mig kun den Ting, vi ikke ødsle med,
 Vor Troe, vor Salighed, vort Gods, vort Liv, vor
 Ære.

Saa stort et Emne ei min Hande strækker til,
 Og Dagen blev for kort til dette at opregne,
 En ringe Bagatel jeg her kun nævne vil,
 Hvormed der ødsles stærkt, og ødsles allevegne,
 Papir — Hm — siger du — Papir: jeg gietter
 alt,

Det Banqven gielde skal og vore skrevne Penge,

O intet mindre! før min Skræder er betalt,
 Jeg ærlig sparsom ei en Hvid til ** skal slænge.
 Nei klog jeg seiler klar Publicitetens Skier,
 Og tager Seglet ind for Raadheds Rastevinde,
 Talletteriet selv hos mig ustyldigt er,
 Og i mit simple Vers gaaer Staten ei i Blinde.
 Jeg veed det alt for vel, hvor stærk en Robbermuur
 Om Daarlighedens Borg fra Arrilds Tid sig reiser,
 At ** og ** omsonst mod Misbrug gaae paa Luur,
 At, alle Anfald trods, i Skye dens Tempel kneiser.
 Og om jeg ivrede mod Landets Daarlighed,
 Og beiled i mit Harm til selv Pasfillens Muse,
 Hvad vandt da jeg, og hvad vandt Landet vel der-
 ved?

Er nogen Skurk saa svag, at Ord ham kunde knuse?
 Har Bessels Herremand, som engang sovned hen,
 Bakt milde Følelser i haarde Brødres Hierte?
 Og han, som dyppede i Galde hvasse Pen,
 Og stildred Kiøbenhavn — Spørg, om han ikke
 lærte,

At Tid og Harm var spildt? Spørg, om til no-
 gens Gavn

Hans Hiertes Villighed er problematisk blevet?
 Spørg om det Speil, som han forærte Kiøbenhavn,
 Evang det at vaske sig, og hvorfor han har skrevet?
 Just dette Skriverie er, hvad jeg ivrer mod,
 Og denne tykke Green paa Ødselhedens Stamme

Er det, jeg hugger paa. Mon ikke Verden stod
 Foruden al Moral, og blev omtrent den samme?
 Hvor meget godt Papir er ikke ødslet bort
 Paa Klager mod den Nød, som vore Laster nære,
 Der vliift omdannet i Hr. Dreslers Haand til Kort,
 Sin Autor havde gjort langt mere Gavn og Ære.
 Tag med Ærbødighed og lærelysten fat
 Philosophiens Bog, den dybe Nothes Skrifter,
 Hvor Visdom viner frem igiennem Sprogets Mat;
 Beregn den Sum af Gavn, som den i Landet stifter;
 Naar du erfarer da, hvad let erfares vil,
 At ingen Dødelig derved er bedre blevet,
 Og at hans Skrifter er, som de, der ei var til,
 Saa ynk hans Fingre for hver Linie, han har
 skrevet.

Du elsker Norge — let jeg ikke glemme kan
 Din norske Siels Triumph, din Tale fuld af Varme,
 Og Ilden i dit Emil, som mig og tændte an,
 Den Gang du krysted mig i vennehulde Arme,
 Og sagde, glæd dig Ven, og deel mit Hiertes Fryd,
 Læs disse Fordringer, og tænk de blide Dage,
 Naar Norge ledet hen til Held af mandig Dyd,
 Sit Navn, sin Velstand, og sin Styrke saaer tilbage.
 Jeg sværmede som du, som du jeg reiste alt
 Paa Dovres stolte Ryg en Støtte til hans Ære,
 Som havde Landets Færv til Landets Sønner talt,
 Og vovet faderlig selv Fyrsten at belære;

Saa var min Glæde og, da for mit kiere Folk
 Sig trænged mandig Røst til Kongesønnens Dø,
 Kun spurgte jeg: Hvi, blev en Fremmed Norges
 Folk,

— — — — —
 O Ven! jeg sværmede, ei saae, hvor klogelig
 Og viist de handlede, de Hædersmænd i Landet,
 Der taug som Natten, og med Patriotens Skrig,
 Det latterlige Skrig, ei sine Klager blanded'.
 Hvo, som i god Behold har endnu sine sem,
 Vil male for en Blind og synge for de Døve?
 Men hvem er seende hos os? hvem hører? drag
 ham frem,

Viis ham vor Tilstand og den Daarlighed, vi øve
 Og han skal ærgre sig og døe af Grammelse,
 Og Landet jorde i Triumph en leed Cynikker,
 Som præker streng Moral, naar vi har Lyst at lee,
 Og nævner Bondens Svæd, naar Herremanden
 drikker.

G. H. O l s e n.

Født 1760

Professor og Notarius Publicus.

I det af ham 1791 i Sorøe udgivne Bind Poesier findes
adskillige Satirer af det alvorlige og didactiske Slags.
Nedenstaaende er udfæret af Satiren Menneskefrygt
og den falske Skam.

Ia denne tærende og sikre Gist,
Den kaade Yppigh'd, der liig en Kræft
Sig æder ind til Marven i hver Stand;
Og disse lysekronte Cirkler, som
Fremkalde med den sidste søgte Skierø
Det tomme Billede af Glæden, som
Forlod den øde Bøe; og denne Glæds,
Der liig et Stiernekud henfarer brat
Run for at vise Mørket sortere —
Hvad sedte dem, hvis ei en usel Frygt:
„Hvad mon vel ellers Folk vil troe derom?“ —
Og hvo er da de Folk, du frygter for,
Hvis Domme spille dig dit Hjertes Røe,
Og Smilet af din Dommer i dit Bryst,
Af din Samvittighed, din Ekhysgud, før
Du syndet har, din Bøddel, naar du faldt?
Ha! var det ikke Mennesker, som du,
Og oftest ikkun Daarerne blandt dem?

Run

Kun Usslinger, du hemmelig beleer,
Og dog adlyder flavist aabenbar?

Saa sukker Pigen i Lønkammeret,
Hvis hele Lykke hænger ved en Traad,
Ved hendes Glands, som nys en Beilerhær
Med lynende Juveler smykkede;
Og frygter Verdens daarlige Foragt,
Hvis hun ei liig den anden Paasugl kan
Fremtræde straalende — Hun snubler alt.

Saa gruer den forførte Yndige
For Verdens Dom, for onde Tungers Braad,
Og overgiver Fosteret til Ham
Som seer den Undertryktes tause Qual;
Og vandrer selv, forfulgt af tusend Nag,
Bespændt af Helvedangst — til Boddelen.

Saa ræddes Ynglingen for Verdens Dom,
Og blotter Brystet for den nedrige,
Den æreløse, bidste Skændegjæst,
Som fordrer ham, i Herrens høie Navn,
At spille i en lønlig Braa det Blod,
Som ikkun vinde bør for Fædreland.

Saa qualte tidt en falsk Undseelse
Den steds sig sikkert hevnende Natur.
En Kone kiser med sin Mages Sved
Et farvet Pulver til sin gustne Kind.
En Moder støder Barnet fra sit Bryst,
Og lægger saa den spæde Krop i Baand.

En fornem Fader tør ei rygte selv
 Den ædle Qvist, der spirer af hans Lend;
 Men overgiver den, stedsfaderlig,
 Til Leiesvenden med den flakke Siel.
 Saa flyer en Modenar, der har ei Værd,
 Ei Gyldighed, ei Værd ved sig selv,
 Sin omme, sikre, stedse simple Ven
 Blandt Gyldenstykkers Folk, og sniger sig
 Svag, uselvstændig, og tvivlsraadig, som
 Hiint Esel mellem tvende Stakker Høe,
 Hen til en Mand, som Rangsforordningen
 Barmhiertig gav en Plads blandt Hædersfolk.
 Saa døer en Tycho Brahe, zitrende
 Af Frygt, at see sig ugleet af en Nar.

Fordømte Frygt! fordømte falske Skam!

Hvormed belønner du da Uslingen,
 Som trællende adlyder dine Bud?
 Han flyer Foragt — og finder idel Haan,
 Og liig et Rør, som Vinden leger med,
 Liig Hanen, som af Blæsten dreies om,
 Saa tumles, dreies han af Verdens Dom.

O hvor langt sikrere erholdt du ei
 De Kloges Agt, de sande Edles Gunst,
 Og Daarernes Beundring selv, naar kun
 Du modig med Fornuftens Lod i Haand,
 Med Vinene henvendte paa dig selv,
 Og agtsom paa Naturens blide Røst

Opfyldte tro dit Kald, og søgte saa
 Din Roe, dit Haab, din Løn i egen Varm;
 Foragtende den blinde Skares Roes,
 Ophøiet over al dens hæse Skrig.
 Lad Modespøbelen saa moere sig
 Med Skumlerie — gaae kief din valgte Bei,
 Snart trættes de, hvis du ei trættes først.
 Gjør vel! og du vil faae Dagtalere!
 Gjør bedre! og du vil forvirre dem!
 Du seirer sikkert, og den stumle Nids
 Foragtelige Pile glide snart.
 Afmægtige ned fra dit sikre Dyrst.

F. H. G u l d b e r g.

Af hans trende Satirer: Birken, Bøgen og Haslen,
indrykkede i den danske Tilskuer syvende Aargang,
affrives den førstes Begyndelse.

D Birke, som hist, paa Norges Klippebund,
I Fædrelandets Favn, dit Lov-Elor reiser,
Foragter Dalsen, seer mod Himlen kun,
Og, selv i Kap med Fjeldet, dristigt kneiser!
Men som, til Danmarks Sletter vinket hid,
Beemodigt bøier Grenene mod Jorden
Og sørger, end naar Baaren, varm og blid,
Med Sydens Kraft nedsmiler over Norden!
Ak! Ingen, Ingen forhen quod om Dig!
Dog Borgerfrands din Jffe bør omvinde;
Thi Wiisdom paa dit Bud udbreder sig,
Og for dit Vink maae Dumheds Gienfærd svinde.
Til Tegens Hader henrykt Digter sang,
Og Granens Hymne led i Harpens Toner:
Selv Rosens Priis ved Luthens kjelne Klang
Med Trylle-Gjenlyd steg til sjerne Zoner.
Ja! Danske Digter havde med Lyst
Om asiatisk Palme tidt sin Stemme;
Men Marmorhjørtet i hans kolde Bryst
Dit Vard, din Noes, dit lyse Navn tør glemme. —

Med Velbehag af Danmarks yngre Skiald
 Et Blad du til din Mindefrands modtage!
 Og, svævende om dig, hans Lovsang skal
 End lyde høit for sildigst Fremtids Dage.

Ei vil jeg prise hiin, den ædle, Drif,
 Der af din Stamme draabeviis kan flyde
 Og der skal sødt i Sorgens Dieblif,
 Lig Frankernes Champagne, Hjertet fryde.
 Nei! tifold større dog din Almagt var,
 Da du fra Mørket kaldte vore Fædre;
 Og eene du de Viismand dannet har,
 Hvis Bud hver Alder skal ærbødigt høre.
 Du nedlagt har i Pædagogens Haand
 Det Septer, han med Cenevælde fører,
 Der skarper, Filen ligt, hver flovet Mand
 Og, vækkende, Geniet selv berører!
 Saa baner du til Verdens Tempel Bei!
 Paa bittere Torne Stovets Søn maa træde,
 At han, ved trylserige Medbar, ei
 Skal glemme sjernet Maal og Lønnens Glæde.

Hist Pugeskolens rynkede Tyran
 Seer Landets Ungdom skjælve for sin Throne:
 Ved dine Qviste kun beskytter han,
 Urørt, en frygtet og en hadet Krone.
 Ved dem han sender Straffens Lynild ud,
 At svie Synderens forfresne Hjerter:
 Ved dem oplyses strænge Dyders Bud:

Ved dem han varsler grandt for Angers Smerte,
 Og fra hans Fødder, fuld af Heltemod,
 En hardet Lærling frem paa Banen stiger,
 Der vover kjæk for Hærfærd Liv og Blod,
 Og Middings Bold i værdig Kamp bekriger.

Naar til olympisk Leeg, med blottet Barm,
 Ved gammel Strand en Nævesægter møder;
 Naar seige Skryder segner for hans Arm
 Og, under Heltens Fod, i Støvet bløder:

Naar Fisker-Amasonens Tordenraff
 Til Boldgiets Kamp udadist Søster kraver:

Naar Kredsen sluttet, naar de, Bryst ved Bryst,
 For Vren staae, saa hele Torvet bæver:

Naar Gadens Ungdom, med forbitret Skrig,
 Veruset Drukkenbolt til Hjemmet leder:

Naar, kun din Afsty, tallos Skare sig

Om Synderen i Spanke Rappe spreder,

Da sukker Landets Ven; og nu saa let

For evig Sandhed Manden Sagnet kjender:

At du kun, Virk! sig Lyst til Dyd og Ret

Fra spæde Barndoms Baar i Hjertet tænder.

Epigram.

C. F a s t i n g.

For ikke at paadrage os den Daddel at have forbigaaet denne Digtart, meddeeles her et Par Prøver af vor ypperste Epigrammatist tagne af hans begyndte, og ved hans fortidlige Død afbrudte Tidsskrift Provincialsamlingerne.

Til Nasidien.

Jeg veed hvorfor, Nasidien,
Man Themis med en Bøgstkaal pryder;
Ej Ret og Uret vejer den;
Den vejer blot den Skienk, man byder.

Til en Bejler, som fik Afslag.

En Casar kom, og saae, og vandt,
I Formaalets Tidens Dage;
Som Han, Du kom, og saae, Kleant;
Det tredie staaer tilbage.

Til en Kar, som rejste udenlands.

O du, som riig, og latterlig,
Din Tid paa Rejser vil anvende,
O gib du vilde lyde mig;
Rejs Verden om! Lær alt at kiende!
Kuns vogt dig vel, at ingen kiender Dig!

Indhold af anden Afdeeling.

Prosa.

Egentlig Lærefordrag.

L. Holberg	272
J. G. Sneedorf	281
F. Rothe	289
H. Schytte	309
J. N. Brun	325
L. Smith	338
E. Vastholm	350
J. Boye	371
M. G. Virkner	378

Profaisk Satire.

J. G. Sneedorf	384
E. Storm	392
E. Pram	397
K. L. Rahbek	406
P. H. Heiberg	414

Profaisk Fabel, Allegorie, og moralsk Digtning.

J. G. Sneedorf	418
J. Ewald	427

Poetisk

Poetisk Fabel, Allegorie og moralsk
Digtning.

E. Storm	448
J. C. Fode	456
J. Rein	451
F. H. Guldberg	461

Læredigt.

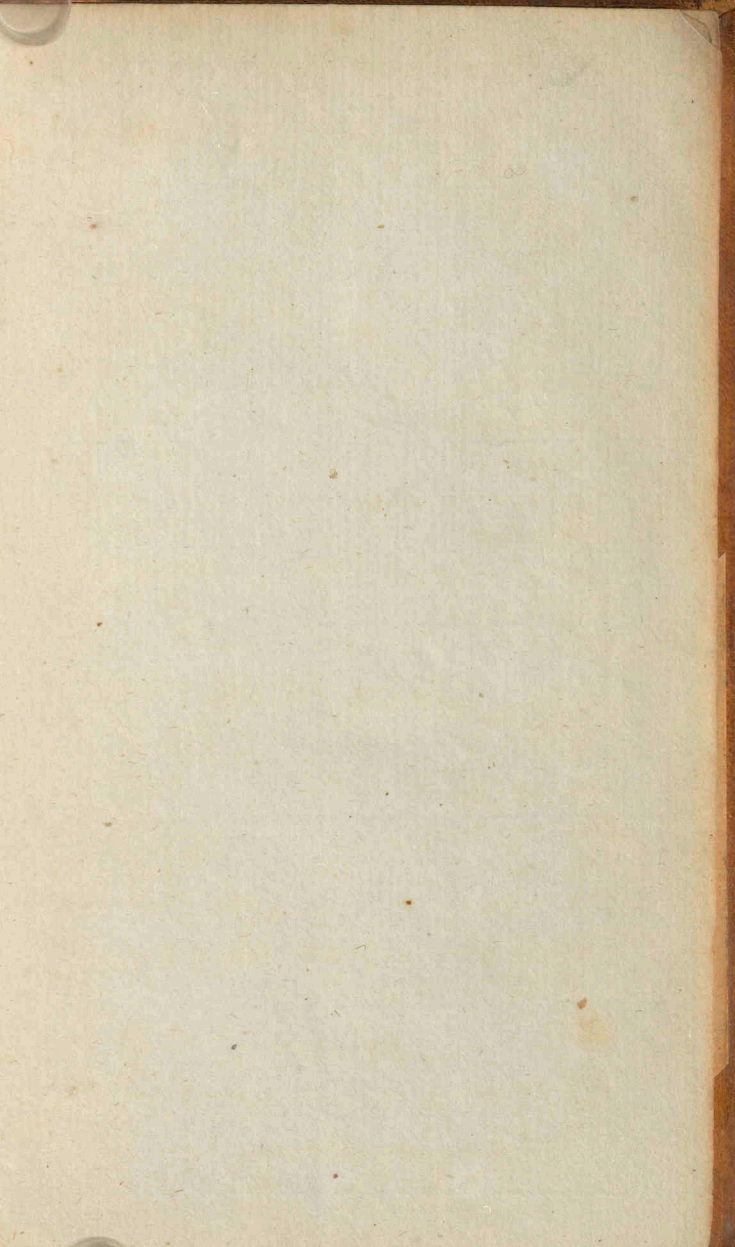
C. B. Tullin	467
J. Bull	472
H. B. F. Abrahamson	480
C. Storm	481
J. H. Bessel	494
D. Horrebow	499

Poetiff Satire.

L. Holberg	502
C. Falster	507
B. B. Lurdborff	510
M. M. Troiel	515
E. Storm.	518
J. Betliß	521
G. H. Olsen	525
F. H. Guldberg	529

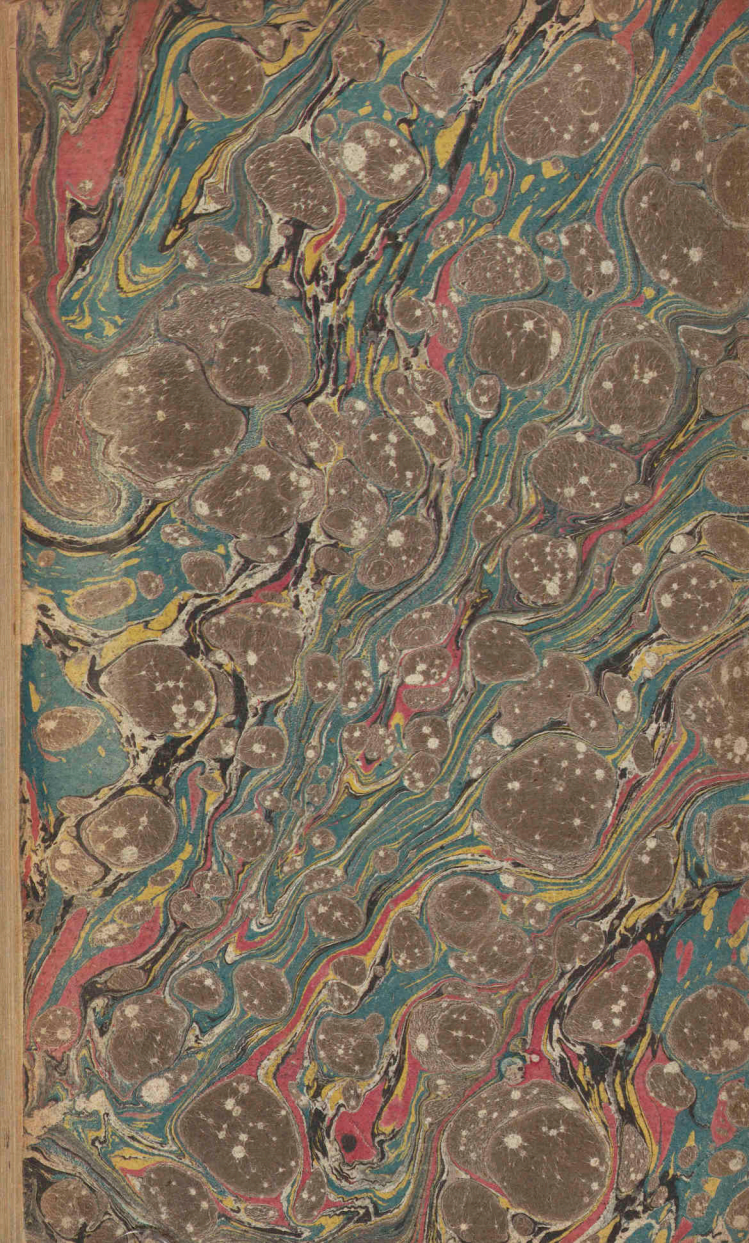
Epigram. *Prodomo* . 3 . 2

C. Fasting 522

89.69

9

AU Library Campus Emdrup (DPB)

Sæmag- 450011690349